

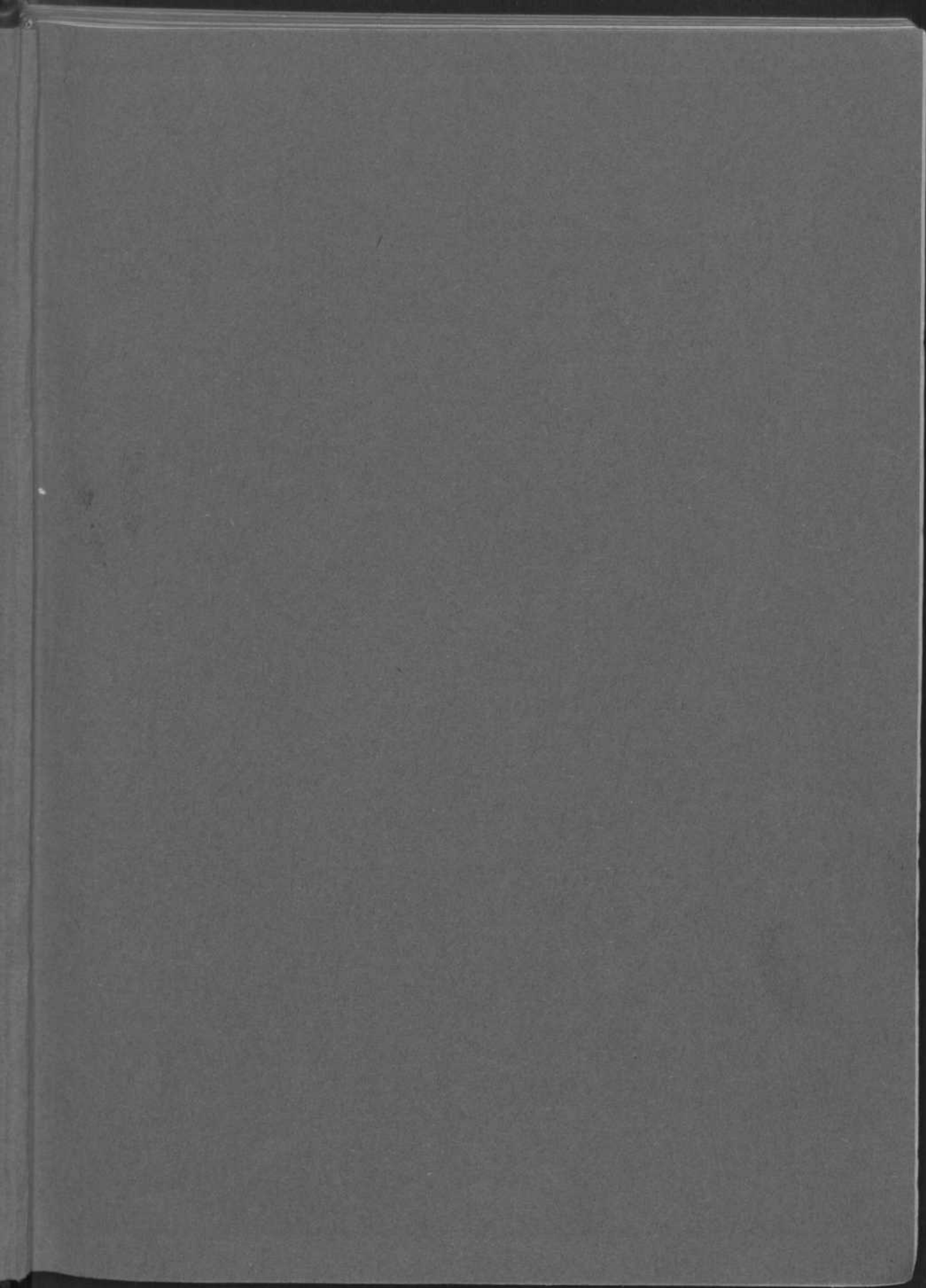
HET VOGELEILAND

#8324

Top

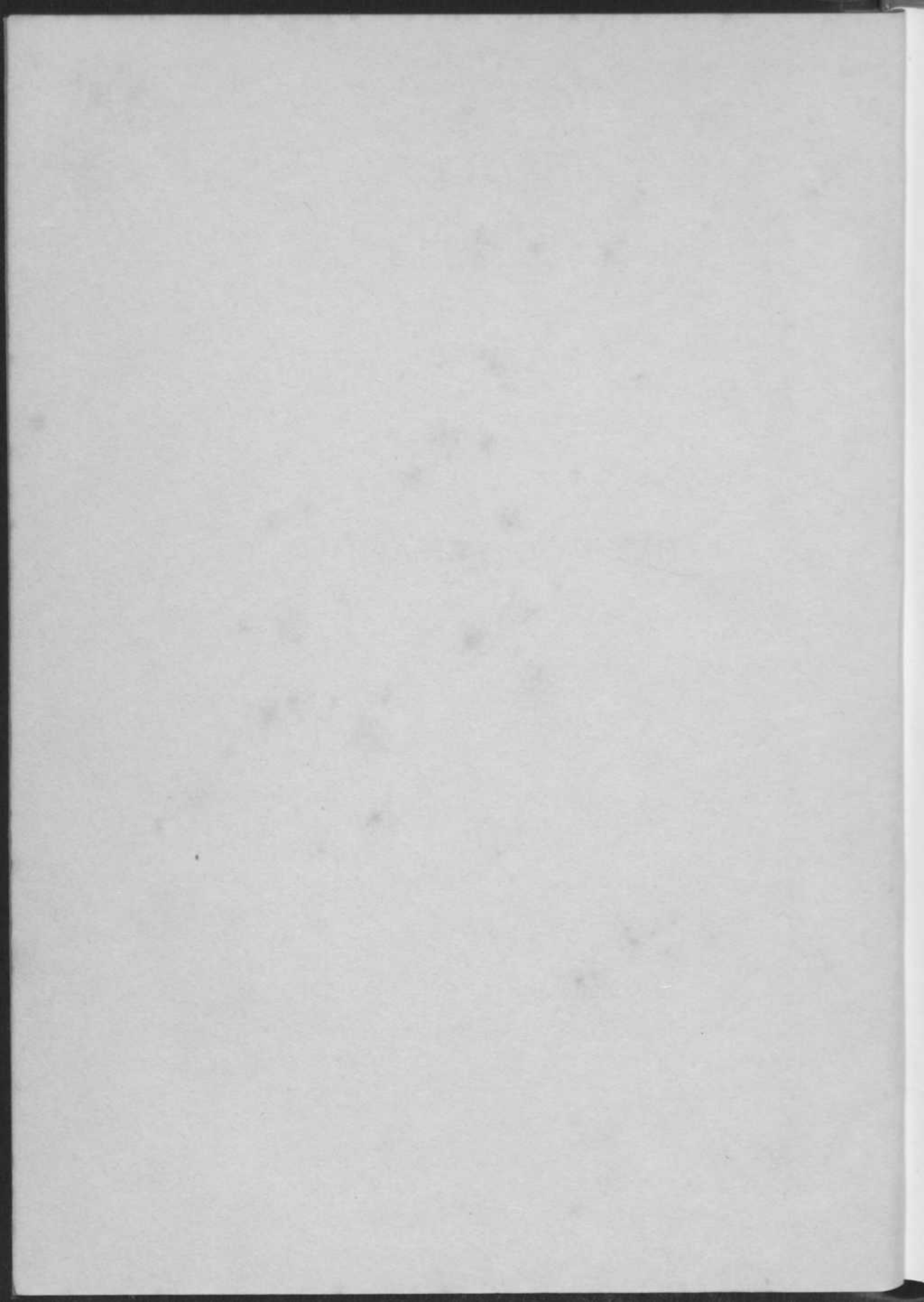

HET VOGELEILAND

BIBLIOTHEEK F53
F.A.F.O. Veldhoven
Gouda 1911
3584 CA UTRICHT

BIBLIOTHEEK FSB
F.A.F.C. Wentgebouw
Sorbonnelaan 16
3584 CA UTRECHT

Foto G. van Bensekom

De wollig-witte borst blinkt in de laagstaande zon als verschgevalen sneeuw
HET GEZIN VAN DE STORMMEEUW

gec.

HET VOGELEILAND

DOOR

G. VAN BEUSEKOM, F. P. J. KOOYMANS,
M. G. RUTTEN EN N. TINBERGEN

MET EEN INLEIDING VAN
DR. JAC. P. THIJSSE

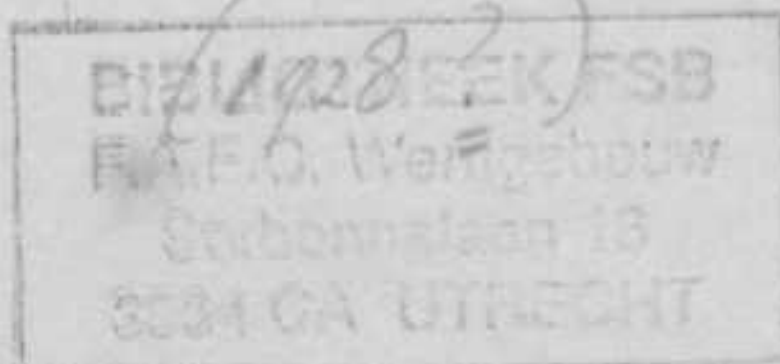

UITGEGEVEN DOOR
A. G. SCHOONDERBEEK TE LAREN

BIBLIOTHEEK DER
RIJKSUNIVERSITEIT
UTRECHT

1930

RIJSUNIVERSITEIT UTRECHT

1381 6040

Gedrukt bij Meijer's Boek- en Handelsdrukkerij, Wormerveer

INLEIDING

WAAR een van de drukst bevaren waterwegen ter wereld uitmondt in de Noordzee, ligt buiten het verkeer een landschap van lage duintjes, zilte groenlanden, breede strandvlakten en zandplaten, veertig jaar geleden slechts bij weinigen bekend, maar thans welhaast wereldberoemd om zijn rijke flora en fauna, die zijn hoogste uiting vindt in een weergaloos vogelleven. Sommigen noemen het nog altijd den Hoek van Holland, want voor het graven van den Nieuwen Waterweg lag hier het uiteinde van de duinenreeks van den „vasten wal” van Holland. Oude vogelboeken gewagen nog van een meertje, dat hier in het duin lag, een evenknie van Zwanewater of Kwakjeswater en waar een kolonie van stormmeeuwten broedde. Overigens geven de berichten uit dien tijd niet den indruk, alsof het vogelleven aan den Hoek wel zoo grootsch was als thans op de Beer.

Bij het graven van den Waterweg verdween het meertje en daarmee de meeuwenkolonie en wij kregen toen een tijdperk, waarin in Nederland geen stormmeeuwen meer broedden. Daartegenover behaalden wij nu het voordeel, dat het afgesneden stuk, de „Beer” zeer rustig kwam te liggen en dat daar nu de natuur ongestoord haar

gang kon gaan. Het terrein behoort tot het Kroondomein; er werd een beetje gejaagd, een boerenbedrijf in de Scheurpolder had er eenig belang, maar dat was dan ook ongeveer alles. Enkele ingewijden kwamen van tijd tot tijd een kijkje nemen en gaandeweg groeide de belangstelling, want meer en meer vestigde zich de overtuiging dat wij hier te doen hebben met een landschap van onvergelykelijke bekoring en een studieveld van onuitputtelijke rijkdom, kortom met een van onze allerbelangrijkste natuurmonumenten.

Het vruchtbare slib herbergt een overvloed van kleine planten en diertjes, waarop visschen en vogels te gast gaan. Sommige vogels bereiken die kleine wezentjes direct, dat zijn de slibvreterers zooals de kluten, strandloopers en pleviertjes, andere leven er van via de visch, namelijk de meeuwen en de sterntjes; de eenden bewandelen een middenweg. Het groenland lokt al de vogels van de weiden, de drukke kievit vooraan en de op sommige plaatsen met wonderbaarlijk dicht struikgewas begroeide duinen verschaffen broedplaats en onderkomen aan de fijnste vogels van het woud, zoodat we binnen enkele minuten de zang van den nachtegaal kunnen verwisselen voor het grootsch gekrijsch van een sterntjesgemeenschap.

In voor- en najaar en in den winter, och eigenlijk het heele jaar door, wemelt het in de boschjes van het duin, in de biezen van het groenland, maar vooral langs de stranden, van de bonte wereld der trekvogels, der overwinteraars, der zomerboemelaars. Hier is een druk rechtstreeksch verkeer over de Noordzee zoowel van hier

naar Engeland als van Engeland naar hier en dat dikwijls op denzelfden dag, zoodat wij al onze scherpzinnigheid noodig hebben om die gebeurtenis in te passen in het algemeen schema voor trekvogelverkeer dat wij trachten te ontwerpen voor dit deel van het Noordelijk Halfrond. Wie de vogelbeweging aan de Beer begrijpt, is al een heel eind op weg om inzicht te krijgen in de vogelbeweging van de Oude Wereld.

Geen wonder dat de Beer de aandacht heeft getrokken van jeugdige, geestdriftige natuuronderzoekers. Het woord is wat dik voor jongens, die pas de Lagere School hebben verlaten. Maar wat is dat een mooie tijd, wanneer je begint te beseffen dat de wereld vol is van leven en schoonheid en wanneer je den aandrang voelt om dat alles te gaan ontdekken, voor jezelf. Eerst later, soms veel later kom je er toe, om anderen daarvan te gaan vertellen of er iets van te vertoonen. Velen doen dat niet eens maar blijven toch hun leven lang genieten van de opperste schoonheid op aarde, het rijke natuurleven, in het bijzonder zooals zich dat uit op vele bevoorrechte plaatsen in ons bevoorrecht vaderland.

In het eerste hoofdstuk van dit boek, ziet ge hoe Tinbergen en zijn vrienden in hun jongensjaren aangegrepen zijn en in de volgende hoofdstukken komen wij te weten hoe zij na vele jaren van studie, van werk, van genot een inzicht hebben gekregen in het schoone en merkwaardige landschap aan den Nieuwen Waterweg.

Het prachtwerk dat zij ons schenken legt een levendige getuigenis af van de belangrijkheid van het landschap en laat ons tevens de noodzakelijkheid gevoelen om ervoor

te waken, dat flora en fauna er zich even rustig, of rustiger zelfs nog, kunnen ontwikkelen, dan tot dusverre. Wij moeten dit landschap eerbiedigen. Een te groote toeloop en driest gepleegde eierroof hebben reeds de Vereeniging tot Bescherming van Vogels er toe gebracht om er vogelwachters te stationneeren, die te waken hebben voor een strikte naleving van de vogelwet en die ook de schreden leiden van kijkgrage menigten, die door natuurhistorische vereenigingen, volksuniversiteit of reisvereeniging hierheen worden gedirigeerd. Voor de vogels was het natuurlijk veel beter, wanneer druk bezoek in den broedtijd geheel werd geweerd, maar het is voor hen toch ook wel beter dat zij veel vrienden krijgen en onbekend maakt onbemind. Gelukkig zijn de leiders van Vogelbescherming voldoende op de hoogte om een matig, doch niettemin profijtelijk bezoek doeltreffend te regelen. De auteurs van dit boek geven daarvoor ook eenige zeer behartigenswaardige wenken.

Hoe zal de wereld zijn over honderd jaar? Of laat ik het korter nemen, dan zie ik er ook nog wat van, laat ons zeggen twintig jaar: Er zal veel veranderen en snel, maar laat ons toch uit alle macht ervoor waken, dat er aan de Beer niets verandert, dan wat de natuur zelve er gelieft te doen, want dat is op zichzelf ook alweer mooi en merkwaardig. Van Gorkum tot aan den Hoek strekt zich de rivier uit: Merwede, Noord, Maas, de rivier met zijn duizenden schepen, de oevers dicht bezet met werven en havens, fabrieken en opslagplaatsen, waar een millioen menschen werk en welvaart zoeken. Ik, die veel verkeer in de vrije natuur en de eenzaamheid, gevoel dikwijls de

behoefte, om daarin mee te leven al is het maar eventjes en ga dan bij mijn goede vrienden zien hoe zij tinbaggermolens bouwen en dynamo's en groote bruggevaarten (de krekeltjes zingen er in de grofsmederij). Maar die werkers hebben het even goed noodig om uit hun gedaver vandaan eens rustig te verkeereren met zon en wolken en met de wondere wereld van planten en dieren. De gelegenheid daartoe wordt steeds geringer en daarom moeten Nederlands fraaiste en rijkste landschappen behouden blijven, eersterangs-landschappen, tweede-rangs-landschappen en ook derde-rangs-landschappen.

De Beer is een eerste-klas-landschap en de Beer kan behouden blijven want het is daar Kroondomein. Het wachten is nog alleen maar op de nieuwe Wet op het Behoud van Natuurschoon en ter Bescherming van Flora en Fauna.

Dat het de moeite waard is om zoo'n wet uit te vaardigen en te handhaven, wordt zeker ook wel heel duidelijk aangetoond door het werk van Tinbergen en zijn vrienden, dat ik hierbij met groot genoegen heb ingeleid.

JAC. P. THIJSSE.

CHAPTER II

The first part of the book is devoted to a general survey of the history of the world, from the beginning of time to the present day. The author discusses the various stages of human development, from the earliest forms of life to the modern era. He also examines the different civilizations that have arisen throughout history, and the factors that have influenced their growth and decline. The second part of the book is a detailed account of the events of the last few centuries, from the Renaissance to the present. The author describes the various revolutions, wars, and social movements that have shaped the modern world. He also discusses the current state of the world, and the challenges that lie ahead.

WOORD VOORAF

DE indruk dien wij van „de Beer” kregen, toen we, nu eenige jaren geleden, voor 't eerst voet aan wal zetten op dit afgelegen hoekje, was verbijsterend. 't Was in Juni, den tijd van het rijkste leven. De pracht van de duinheesters in vollen bloei, de overvloed van groote vogels, de wilde stuifduinen en de wijde stranden waren van een machtige bekoring voor ons, jonge zwervers.

Dagen lang, als vrije tijd en zakgeld het veroorloofden, zwierven we op de Beer rond en keken onze oogen uit.

Van het begin af aan waren we vogelfotograaf in hart en nieren, de meesten van ons dank zij Mijndel, het heerlijke Haagsche duingebied, en het spreekt vanzelf, dat we altijd liepen te piekeren over de wijze, waarop we alles wat we zagen, in beeld zouden brengen.

In het voorjaar van 1927 zijn we daaraan begonnen, hielden we ons eerste kampement tusschen de vlieren en ruim een week hebben we toen in den mooisten tijd van het jaar onze fotografische expedities gehouden, van den vroegen morgen tot den laten avond. We waren totaal in beslag genomen door dit werk, en toen deze onvergetelijke week voorbij was, waren we vast van plan om van de schatten van dit rijke gebied zooveel te verzamelen op

deze onschadelijke manier als ons maar mogelijk was.

Meerdere expedities in zomer en najaar volgden en leerden ons den rijkdom van de Beer steeds meer waardeerden. Wanneer we er ook kwamen, steeds hadden we oogen, handen en tijd te kort om al het nieuws in ons op te nemen.

Toen kwam de omgang met onzen leider en vaderlijken vriend Tjimstra en deze leerde ons een geheel andere opvatting over ons werk. Tot nog toe hadden we zuiver voor ons eigen genoegen gefotografeerd en gekampeerd, hadden ons verheugd in onze bevoorrechte positie, om op de Beer dag in dag uit rond te mogen zwerven, hadden vol trots onze trofeeën, de voor ons zoo kostelijke foto's bekeken.

Tjimstra kwam ons leeren, dat we, door van dit voorrecht gebruik te maken, een verplichting op ons hadden genomen, dat we andere menschen die niet zoo bevoorrecht waren, mee moesten laten genieten. Zoo werd het ons duidelijk, dat onze foto's niet alleen voor ons kostelijk waren, maar dat ze pas hun volle waarde kregen als we andere menschen er mee konden bereiken.

Dit nieuwe inzicht verdubbelde onzen ijver en steeds geïnspireerd door Tjimstra's optimisme fotografeerden we verder, besteedden onze lange vacantes aan fijne expedities vanuit ons kamp in het duin.

Zoowel Tjimstra als Jan Verwey leerden ons in dien tijd, vooral ook onze volle aandacht te geven aan het intieme leven der vogels, dus niet de fotografie als voornaamste doel te beschouwen, maar het aandachtig waarnemen, langen tijd achtereen, van alles wat leeft.

Langzamerhand werden onze aantekeningen en foto's een uitvoerig relaas over de Beer in alle jaargetijden, een kostelijke herinnering, voor ons, aan de mooie kampdagen. We vonden, dat de tijd gekomen was, om het aan alle natuurvrienden te laten zien, om voor de Beer de waardeering te krijgen, die dit „waardig Natuurmonument” verdient.

Mochten wij met dit boek er in slagen, meer waarachtige belangstelling te wekken voor dit ongerepte stukje vaderlandschen bodem, dan zullen we met nóg meer genoegen terugzien op onze fijne kampementen op de Beer.

Foto N. Tinbergen

In 't Vlierenwoud
DE EERSTE KENNISMAKING

Foto F. Kooimans

De concentrische teekening

Foto F. Kooimans

Kievit. Het vrouwtje
DE EERSTE KENNISMAKING

DE EERSTE KENNISMAKING

HET zal nu zoowat een jaar of zeven, acht geleden zijn, dat wij een manmoedige poging deden een bezoek te brengen aan de broedterreinen van „De Beer”. Van ouderen hoorden wij verhalen over vlakten, dicht bezaaid met eieren, van sternkolonie, klutenbroedplaatsen, bergeenden in konijnenholen, bruine kiekendieven van 't rietmoeras, vriendelijke bewakers, allemaal uitdrukkingen die even sterk op de verbeeldingskracht van vijftienjarige duintrappers en strandjutters werken als een paar jaar vroeger de verhalen van Karl May.

Zoo kwam het, dat we op een vroegen vacantiemorgen naar den Hoek traptten met het vaste besluit de bewakers door de kracht van ons betoog te overtuigen van onze onschadelijkheid. Ik geloof dat we ook ieder thuis een paar dikke sigaren veroverd hadden om aan onze argumenten meer kracht bij te zetten. Toen we aan den Waterweg beland waren en we de duinen van den overkant in 't oog kregen, toen we door onze tooneelkijkertjes de sterns in 't helbelichte water zagen neerploffen om met een blinkend vischje naar de broedkolonies koers te zetten, toen werd ons voornemen om het er op te wagen onverzettelijker dan ooit. Als we eenmaal aan den over-

kant waren, een knappe bewaker die ons zóó weer wegkreeg.

Helaas, 't zou zoover niet komen. We wendden ons om inlichtingen over de veerdienst tot een paar gemoedelijk uitzierende mannen die aan den havenkant stonden te boomen. Ze namen ons van onder tot boven op en een van hen vroeg belangstellend of we eens een kijkje wilden nemen aan de overkant. Dan konden we ons de moeite besparen, want dat mocht niet. Nou ja, dat wisten we ook wel, „maar,” zoo beweerden we met echte schooljongensdrukte, „we zullen wel eens met den „vent” aan de overzij praten,” en dan zou hij wel inzien dat wij daar best toegelaten konden worden. Wat fotografeeren, geen eieren meenemen, neen, dat zou wel in orde komen. „Of zou hij 't dan nóg niet goedvinden?”

Als een donderslag bij helderen hemel kregen wij 't laconieke antwoord: „Neen vriendje, ik vind het niet goed!” 't Was de jachtopzichter zelf in zijn werkpakje. Even stonden we beduusd te kijken, terwijl de ander, de veerman naar ons later bleek, ons grinnekend aanraadde maar weer naar Den Haag te fietsen, regelrecht naar Prins Hendrik; die zou ons wel toestemming geven voor zijn terrein! We voelden ons niet erg op ons gemak en pakten maar zoo gauw mogelijk onze biezen. De sterntjes op den Waterweg krijschten hoonend. O, brave Koelewijn, wat hebben we je dien dag gehaat!

En tegenwoordig, och, nu voelen we ons zeldzaam prettig in 't bootje van den veerman zoowel als in gezelschap van denzelfden jachtopzichter, die ons nu met uitgestoken hand tegemoet komt als we hem aantreffen.

Foto M. G. Rutten

De aankomst aan den steiger

Foto G. van Beusekom

Op de groote schelpvlakte is de strandplevier niet gemakkelijk op te merken
DE EERSTE KENNISMAKING

Foto N. Tinbergen

Aan den voet van de duindoornbelling ligt een buitengewoon schilderachtig plasje
DE EERSTE KENNISMAKING

Ik kwam er voor 't eerst weer in 't vroege voorjaar, Maart was het nog, maar zacht en zonnig weer, heel in de verte een beetje heïig. Het bootje wordt door de stevige armen van de werklieden die elken morgen om zeven uur oversteken om herstellingen aan de bazaltglooïngen aan te brengen, rustig over den Waterweg geroeid. 't Water rimpelt maar even in het zachte Zuidwestenwindje.

Van de boot uit is er al dadelijk druk vogelgedoe op de slikplaten te bespeuren. Groote vogels loopen er in troepjes achter elkaar aan, met de

zonderlingste bewegingen van kop en nek. 't Zijn

Bergeenden, duidelijk hooren we nu ook al hun geluid, een blaf-fend gà-gà-gà-gà-gà....

Het bootje legt aan, we klimmen er uit, en tippelen nu in den ganzenmarsch den langen, houten steiger af, die over het ondiepe, bij laagwater grootendeels droogvallende slikstrand langs den Waterweg gebouwd is. De geteerde palen zitten onderaan vol met groote zeepokken, stukken wier hangen er nu slap langs, om straks, als de vloed komt opzetten, zich uit te spreiden tot groote, waiervormig vertakte bossen.

De bergeenden maken groote drukte, er schijnt wat bijzonders aan de hand te zijn en we krijgen lust eens een poosje op de duinen te gaan zitten om door onzen pris-

makijker het gedoe aan te zien. Maar vandaag kunnen we niet te veel tijd aan de bijzonderheden geven, we willen nu een overzicht krijgen van het heele terrein waar we al zooveel over hoorden, maar dat voor ons nog volslagen onbekend is.

We volgen maar het zandpaadje dat van den steiger de duinen ingaat. Het voert ons naar de laaggelegen drinkwaterput die daar vlakbij het huisje van de Nederlandsche

Vereeniging voor Vogelbescherming geslagen is; het is hier netjes met planken belegd.

Voorbij het aardig midden in de dicht begroeide duinpan gelegen houten gebouwtje gaat het pad steil omhoog en we komen al gauw door een dicht bosch van duindoorns, ligusters en vlieren, dichtbehangen met verbleekte heggerankslierten van 't vorig jaar. Verderop krijgen de vlieren de overhand,

kleine spreekwentreepjes doen zich te goed aan de overgebleven bessen.

Telkens komen nu bergeend-paren oversuizen, de groote woerd achteraan; zie je wel dat de onderzijde behalve de bruine dwarsband ook nog een zwarte overlangsche streep bezit, die niet heelemaal tot vooraan doorloopt? Als ze ons in 't oog krijgen maken ze een geluid dat ons steeds weer onwillekeurig in de ooren klinkt als een dof-dreigend gá-wèg, gá-wèg, gá-wèg; steeds sneller en tenslotte overgaand in het bekende gà-gà-gà-gà-gà... dat we straks aan den Waterweg al hoorden. Ook hooren

we wel een merkwaardig fluitje onder 't vliegen.

Op een open hoog gedeelte van ons paadje hebben we nu een pracht-uitzicht naar beide kanten. Rechts zien we over door duindoorn, liguster en vlier bedekte hellingen, met een groepje donkere dennen, dat hier de „*dennentuin*” genoemd wordt, den Waterweg en het dorp Hoek van Holland; links kunnen we het heele terrein van onze wandeling overzien, dat zich uitstrekt over het meest westelijke deel van Rozenburg, den kop van het eiland die bekend is als „de Beer”. We zien er nu niets van dan een groote vlakte recht voor ons uit; dan de niet heel hoge duinenrij; daaroverheen nog net even het strand. In 't Zuiden onderscheiden we duidelijk de Brielsche Maas en bij helder weer den dikken, stompen toren van Brielle.

Vlak voor ons onttrekt een lange, Oost-West loopende hoogte een deel van de vlakte aan ons oog. Op 't eind van die hoogte staat een paal met houten raamwerk, een kaap. Die hoogte, hoorden we later, is de rand van een hooggelegen stuk bouwland dat aangelegd is op de bij het graven van den Waterweg daar opgespoten grond. Langs die punt van het bouwland met de kaap erop, kijken we op een vlakte die met donkere duindoornboschjes bezet is. Tusschen die hoge rand en ons niets dan dicht struweel van duindoorn, bramen, liguster, vlier en een enkele Geldersche roos. De bijzonderheden van dat heele onbekende landje daar voor ons zullen we vandaag wel gewaarworden. Dus op marsch!

Het paadje splitst zich nu, wij nemen den rechtertak. De duindoorns en ligusters treden nu geheel op den

achtergrond, 't zijn nu vlieren, niets dan vlieren om ons heen. Het mooiste deel komt voorbij het klaphekje, prachtig uitgegroeid zijn ze hier, dikke, bemoste stammen kruipen eerst een eind langs den grond, gaan dan in een boog naar boven als waren het reuzenarmen, die de zware takken- en bladermassa moeizaam naar het licht tillen, het onmisbare licht, waarnaar de lange rechte loten alle opstijgen, maar dat ze lang niet alle bereikten. De achterblijvers stierven en staan in rijen stijf naast elkaar te verbleeken, dichte palissaden vormend, kris en kras door elkaar, ideale schuilplaatsen voor de kleine trekkertjes in den herfst. Ook de fazanten komen hier graag schuilen, en duiven, eksters, lijsters, alle zoeken graag een verborgen hoekje in dit „vlieroerwoud”. De zon dringt nu nog gemakkelijk door tot op ons pad, maar 's zomers heerscht er een echt schemerduister, waarboven in stralende pracht de witte bloemtuilen uitgespreid worden. Nu zijn we bijna aan het eind van de „vlierlaan” en het uitzicht dat we nu tusschen de donkere begroeiing door plotseling krijgen, is zoo verrassend, zoo wijd en zoo licht dat we er even voor blijven stilstaan. Beneden ons ligt een grasvlakte, die we later „schol-eksterwei” gedoopt hebben; over de duinen heen en door het „Bakengat” zien we nu het enorm breede strand en de zee, nu tot aan den horizon hel verlicht. Onvergelijklijk mooi is dit punt altijd, ik denk vooral doordat we zelf nog onder de donkere vlieren staan, of dat we op een echt boschpad liepen, en dan opeens dat wijdsche zeegezicht, 't is zoo onverwacht en 't overwelddigt ons.

Beneden op de Scholeksterwei staan weer tientallen bergeenden, die bij onze nadering koers zetten naar den Waterweg, en overal loopen scholeksters, die missen we op dit plekje nooit. Nu maar het steile paadje af, dat tot onze verwondering vrij kleiig en glibberig is, het doet je even denken aan de steile wegjes in 't Zuid-Limbursche. We nemen even wat van dien grond in de hand, klei, echte klei, en dat hier op de hoogte! Hiervoor is nu geen geologische, maar wel een doodnuchtere historische verklaring; die heele hoogte waarover de prachtige vlierlaan loopt bestaat, evenals het bouwland uit opgespoten grond waarmee men bij het graven van den Waterweg geen raad wist. Geen wonder dat de vlieren hier zoo geweldig zijn gaan uitgroeien! Trouwens, de talrijke klisplanten geven ook wel een aanwijzing in die richting. In de eigenlijke vlierlaan is het te donker voor een dichte begroeiing. Ziezoo, we zijn beneden, en als we nu even naar links zien staan we weer stil van verrassing; vlak voor ons ligt een buitengewoon schilderachtig plasje aan den voet van de duindoornhelling, bergeenden vliegen er natuurlijk weer luidruchtig weg. Wat hebben we van dit plasje altijd een plezier gehad, bijna altijd is er wat te beleven, in 't voorjaar de bergeenden, in den trektijd vaak groenpootruiters en de vlugge, ranke witgatjes, de laatste zoo regelmatig dat we den naam Witgatplas invoerden. 's Zomers komen er ook wel sterntjes visschen, soms staat er een eenzame reiger, en last not least, op warme dagen tijdens ons verblijf hier kropen we er zelf in. 't Is wel wat ondiep en kleiig, maar je frische er heerlijk van op.

Maar 't is nu nog vroeg in 't voorjaar en we voelen nu niet den minsten lust tot een uitstapje in 't natte element, we loopen maar liever wat stevig aan, de pittige voorjaarslucht stelt je in staat uren achtereen te marcheeren zonder eenige moeheid te voelen. We hebben nu alvast een stevige wandeling voor den boeg, want we gaan van hier maar regelrecht naar den Brielschen Maas om langs den Zuidpunt het strand op te zoeken, dat we op onzen terugweg volgen zullen. Zoo hebben we het voordeel bijna steeds de zon achter te hebben, wat het meest gunstig is voor de vogels waarnemen, en tegelijk gaan we zoo ons heele terrein rond.

Nu we de Witgatplas voorbij zijn, hebben we een goed gezicht op de beide hoogten, die van de vlierlaan links, die met den kaap rechts. Tusschen beide in ligt een rechthoekig weitje, dat nu heel drassig is, waar het natuurlijk weer vol bergeenden zit, en dat we om zijn buitengewoon talrijke kievitenbevolking „Kievitenwei” zullen noemen. Een minuut of tien loopen we nu door de „duindoornvlakte”, die we straks van ons uitkijkpunt al zagen, hier en daar liggen nog blinkende plassen tusschen de donkere boschjes. Bonte kraaien zijn er nog genoeg, elk oogenblik zien we hun donkere figuren met tragen slag voorbijgaan, met vroolijk, vèr-klinkend káárrr-káárrr! Zoo af en toe verrassen we er een die ergens op een paal of aan den kant van een plas in zijn eentje vreemde grimassen zit te maken. Eerst gaat de kop met gestrekten hals omlaag, dan met zoovèr mogelijk vooruitgestoken snavel weer in de hoogte met een heel benauwd, soms bijna onhoorbaar geluidje; een vertooning, die wijst op de naderende afreis

naar hun Noordelijk zomerverblijf. Links in de vlakke zitten troepen vogels; als ze opvliegen blijken het spreeuwen te zijn, met ertusschen kleine groepjes kieviten. Dat zie je zoo dikwijls eigenlijk den heelen winter door als 't niet al te koud is, in onze weilanden gemengde troepen van spreeuwen en kieviten; een grappig gezicht, zoo'n snel wiekende spreeuwentroep met ertusschen een paar veel grootere vogels die een zoo veel langzamer vleugelslag hebben, dat ze haast een loomen, onbeholpen indruk maken. Stel u voor, de flinke, monter kievit onbeholpen! Zoo zie je, dat al onze beoordeelingen maar betrekkelijk zijn; de vlugge kokmeeuwen lijken tusschen de ranke sterntjes ook haast log.

Nu laten we de duindoornvlakte achter ons, de vlakte hier is flink met gras begroeid en wordt dan ook al lang voor weiland gebruikt, later noemden we dit „Binnenwei”.

Plotseling zien we heel hoog een groote, donkere vogel zweven, die daar prachtige kringen beschrijft. 't Kan een buizerd zijn, maar door den kijker zien we aan den flinken, langen staart dat we met een kiekendief te doen hebben. Als we nu even daar tegen een van de laatste duindoornboschjes gaan zitten, zien we er misschien meer van. In groote spiralen daalt hij langzaam, nu zien we al met het ongewapend oog zijn bruine veeren, hij keert en wendt in 't zonlicht en, door den kijker nu weer, kunnen we ontdekten dat de kop bovenop heel lichtbruin is, bijna roomkleurig. De stuit is geheel donker, we hebben te doen met den bruinen kiekendief, de roofvogel van de Beer, die in 't Zuiden zal gaan nestelen. Dacht hij

soms nu een van die vlugge spreeuwen te pakken? Daar komt niets van, ze maken zich niet eens bijzonder druk voor hem; als hij verdacht laag komt wordt hij even bestookt door een paar kieviten en bonte kraaien en hij pakt maar gauw z'n biezen, achtervolgd door wat scheldende spreeuwen en een paar kleine om hem heen dansende vinkachtige vogeltjes. Zoo maakt hij niet erg den indruk van een geduchten roover!

Nu weer voorwaarts. De grond wordt steeds minder begroeid en hoe verder we naar 't Zuiden komen, hoe meer de wei overgaat in een slikkige, hier en daar wat zandige vlakte, met wat verflensde resten van de vegetatie van 't vorig jaar. De duinen zien er hier niet erg hecht en betrouwbaar meer uit, overal afgeslagen hellingen en verstoven richels. Hier en daar zijn ze zelfs geheel doorgeslagen, zoodat er open verbindingen met de zee ontstaan zijn. Heel in 't Zuiden, naar de Brielsche Maas, is ook geen enkele beschutting tegen 't water en met hoge vloed en 's winters loopt dit alles hier nog wel onder. Het is hier dus een schorre, later zullen we de zoutplanten wel eens nader bekijken. Links voor ons, afgesloten door een prikkeldraadhekje, ligt het meest slikkige gedeelte van de schorre langs de benedenloop van de kreek, die al ver achter ons in de kale vlakte begint. Wij hebben hem daar niet gezien doordat we meer den duinkant hielden. Dit stuk van de schorre is nu het beroemde „rietmoeras", dat heelemaal geen rietmoeras is, maar iedereen noemde het zoo. 't Is de broedplaats van de kiekendieven die er een mooie schuilplaats hebben, want hier is de schorre niet kaal en weinig begroeid, maar

een meterhooge vegetatie van biezen maakt er een pracht-wildernis van.

Dat prikkeldraadhekje weerhoudt ons natuurlijk niet om er een eind in door te dringen tot we aan de kreek belanden.

Het laatste stukje doen we voorzichtig, we houden ons verdekt achter de hoge biezen.

't Is nu laag water, de kreek is maar weinig gevuld, alleen in het midden stroomt het water nog door de geul zeewaarts; de gladde slikplaten erlangs blikkeren in de zon; en daarop een vogels, lieve hemel wat een vogels, honderden bij honderden! Dichtbij kieviten, in troepen lopen ze over het slik, ze houden hier even rust op hun doortocht naar 't Noorden. Ver-

derop muisvlugge ple-
vieren en strandlooper-
tjes, maar we kijken nu
recht tegen de zon in en
zien niets dan silhouetjes
van langsnavelige, in
't slijk pikkende stelt-

loopertjes. Tureluurs zijn er ook bij, we hooren hun vroolijk gejodel; pjuït-pjuït fluit de bontbek; in de verte klinkt de lang uitgehaalde triller van een grooten wulp. Als we probeeren hem in den kijker te krijgen, vliegen plotseling troepen kleine eendjes voorbij met snel tiruw-

tiruw-tiruw. 't Zijn de talingen, die hier heel den winter geweest zijn en nu wel gauw zullen verdwijnen naar hun broedgebieden.

We volgen de kreek maar een eindje langs den rechteroever, later als we er eens meer tijd voor kunnen nemen, zullen we het „Wijde Slik” aan de overzij wel eens opgaan, dat moet wel de moeite waard zijn, want zoo ver het oog reikt is het bespikkeld met voedselzoekende of rustende vogels. Als we daarheen den kijker richten, gaat er aan onzen rechterkant met luid gegagger een troep groote, logge vogels op de wieken, die daar aan ons oog onttrokken waren door een vooruitstekende, begroeide landtong. Met langzamen vleugelslag zetten ze koers naar 't Wijde Slik, den langen hals vooruit. Nog meer komen er, troepjes van tien, van twintig, ganzen zijn het, grauwe ganzen! Nu komt de hoofdmacht pas, een wolk van over de drie honderd ganzen trekt zich in lange slierten los van het slik achter de landtong, kleine troepjes volgen nog, bij elkaar wel vier- tot vijfhonderd, die allen naar links verdwijnen. Ver op 't Wijde Slik strijken ze weer neer, veilig en onbereikbaar; op de plaats waar ze opvlogen is het slijk doorploegd van groote zwemvoetsporen. Nu moeten we toch ook nog eens uitzien naar de vaste bewoners van deze biesenwildernis, de bruine kiekendieven. Lang duurt het niet of we zien er een jagen laag over 't moeras, een tweede zoekt aan den duinkant zijn fortuin, maar erg vlot schijnt dat niet te gaan, 't is een rondzweven, dalen, en zonder prooi weer oprijzen, telkens weer tevergeefs. Soms zijn hier wel vijf of zes van die groote, bruine gasten zoo

bezig te zien, als we maar eens even naar ze rondkijken.

We komen nu aan den rand van de dichte begroeiing en voor ons op 't kale slik zit het vol dik ineengedoken, duttende wilde-eendenparen; bij onze nadering gaan ze de ganzen achterna. We baggeren nu zoo ongemerkt aardig in 't slik; dat hindert niets, 't is goed om er alvast mee vertrouwd te raken tegen den tijd dat we 't Wijde Slik opgaan. Sta stil! Daar loopen kluten in 't ondiepe water, een klein troepje maar van nog geen twintig. De rest zit zeker nog op Voorne of nog Zuidelijker. 't Zijn de eerste van dit jaar, de voorhoede van de groote massa die hier, eer we een maand verder zijn zal aankomen. Ginds ligt hun woonplaats, een zandplaat langs de Brielsche Maas. Nieuwland heet dat daar tegenwoordig. We zorgen nu dat we weer vasten grond onder de voeten krijgen, daar waar de bodem meer zandig wordt.

Wat een vogelland is dat hier, dit hoekje zal ons nog wel meer bezighouden in den loop van het jaar.

Voordat we nu voorgoed het zandstrand bereiken, moeten we nog een paar keer door kleiïge, slibbige gedeelten baggeren, die bedekt zijn met een vettige, groene aanslag van wieren.

Aardig is het dat we hier zooveel gave exemplaren van den grooten strandgaper (*Mya arenaria* L) vinden; de groote, dikke kalkachtige schaalkleppen zijn nog aan elkaar verbonden door de slotband, die bevestigd is op het merkwaardige lepelvormige uitsteeksel van de linker-klep. Ook de platte slijkgaper (*Scrobicularia plana* D.C.) vinden we hier heel talrijk, maar verderop, op het zandstrand bijna niets dan de witte *Spisula*'s in zoo over-

stelpende hoeveelheid dat het geheele strand er wit van is. Langs de vloedlijn ligt het vol inktvischrugschilden, en als we even met den voet de aangespoelde voorwerpen opzij gooien, wippen naar alle kanten de vlugge strand-springers (Talitrus-soorten) weg. Daar ligt zoowaar ook het kleine, smalle, roodachtig getinte rugschildje van *Sepia elegans*, d'Orb. een bij ons zeldzamere inktvisch-soort.

Maar we moeten nu eigenlijk niet te veel naar den grond loopen te kijken, dat komt later wel. Langs de waterlijn staat een troepje aalscholvers, doodstil en rechtop, één ervan vertoont juist die mooie houding waarin deze dieren zich laten opdrogen in de zon. Zoo zie ik aalscholvers het liefste, zich zonnend langs de zilver-glanzende watervlakte, die de mooiste achtergrond vormt voor hun merkwaardig silhouet. De meeste zijn in prachtkleed, met witte kopveeren en lichte dijplekken. Verderop staan weer troepen wilde eenden en als we met den kijker het water verder afzoeken, zwemmen daar een paar prachtige middelste zaagbekken rond, het parelgrijze wijfje met roodbruinen kop en wilde kuif, het mannetje met donkeren hals en kop en een duidelijken witten halsring.

Nu gaan we hier op de duinen van den uitersten Zuid-punt maar eens een half uurtje zitten om weer nieuwe krachten te verzamelen voor den terugtocht langs het strand.

't Is hier goed rusten op dezen uithoek; we hebben uitzicht op de zee en op de Brielsche Maas, waar steeds troepen eenden rondzwemmen of langsvliegen. 't Zijn

allemaal wilde eenden, soms een troep talingen die op weg zijn naar de schorre, waar het een dorado voor hen is in het ondiepe water. Duikeenden zouden het daar niet erg naar hun zin hebben; we hebben er niet heel veel kans op brilduikers, toppereenden en al die gasten, die hun kostje van den bodem ophalen.

Het strand is nu ontzaglijk breed, een wijde geelgrijze vlakte met donkerder banden daar waar het meer slikkig is. Ver naar 't Zuidwesten, heelemaal aan de punt staan op een zandbank honderden groote meeuwen, meest volwassen mantelmeeuwen met prachtig afstekende donkere rug en vleugels. Er tusschen weer zonnende schollevaars; de eigenlijke bewoners van deze „Robbenplaat, een dertigtal zeehonden, ontbreken vandaag.

Al schijnt de zon nu heerlijk, toch is het nog te frisch om lang stil te zitten, de boterhammen zijn grootendeels verdwenen, dus nu maar het strand op. We zetten koers naar zee, waar veel beweging van meeuwen en aalscholvers ons lokt. Dat is een heele wandeling hier, van den duinvoet tot aan de branding, en we zijn nog maar een klein eindje op weg. Voorwaarts, flink aanstappen maar over 't stevige zand. Maar wat nu? Opeens blijven we bijna steken, 't is of onze schoenen worden vastgezogen. We zijn in een van de slikstrooken terecht gekomen. Doorzetten maar! 't Wordt er nog niet beter op, bij elken stap moeten we ons lostrekken uit den taaien, kleiachtigen bodem. Even rondzien of we niet een beter begaanbaar gedeelte bereiken kunnen, op deze manier is het zoo vermoeiend, dat er geen sprake is van flink doorstappen.

Wat voor blinkende streep is dat toch daarginds bij de duinen, iets Noordelijker dan de plek waar wij vandaan komen?

Gelukkig maar, dat we hier vastgelopen zijn en genoodzaakt waren goed rond te zien, want de kijker vertelt ons dat daar een flinke strandplas ligt, aan de randen er van kunnen we zelfs van hier af een gekrioel van kleine, vlugge vogels waarnemen. Daar willen we natuurlijk heen, bijna zouden we zoo een mooi punt misgelopen zijn. Na wat gebagger hebben we weer het vaste zand te pakken, waar we wel driemaal zoo vlug kunnen opschieten en weldra zijn we dicht genoeg genaderd om vast eens den kijker te hulp te roepen. Aan onzen kant van de plas loopen wat langsnavelige vogels, ze lijken nogal wat op onze grutto's die we uit de weiden kennen, maar ze zijn wat lager op de pooten en vrij bleek van tint. Het zijn de Noordelijke verwanten, rosse grutto's. Op 't oogenblik lijkt die naam vrij vreemd, maar in 't prachtkleed, dan zijn 't heerlijk-mooie dieren, met warm rossig gekleurde onderzijde, bij rood af. Aan den anderen kant is er veel geren en getrippel van vlugge strandloopertjes, een paar grootere kanoeten zijn er dadelijk tusschen te herkennen, de anderen zijn bijna allemaal bonte strandloopers, sommige met al mooi roestbruine rug, en zwarte of bijna zwarte buikvlek.

De plas is geweldig lang, later in 't jaar zal ze aanzienlijk inkrimpen; maar toch blijft er wel altijd zooveel water staan dat ze den naam Groote Strandplas blijft verdienen. Verderop zwemmen nu middenin een zestal eenden, die er al zoo uit de verte heel slank uitzien, maar

voor we nadere bijzonderheden kunnen waarnemen, nemen ze de vlucht; aan de toegespitste staart en de bijzonder slanke vleugels zijn ze goed als pijlstaarten te herkennen. Bij twee er van zien we zelfs nog even de lange staartpennen en een fijn gebogen wit bandje in 't donkerbruin van den nek. Dat zijn de woerden, de wijfjes zijn grauw, wat lichter dan de wilde eend. Die pijlstaarten broeden wel heel zeldzaam bij ons, maar de meeste zijn toch trekkers of wintergasten, prachtige dieren, die we veel te weinig te zien krijgen.

Nu zijn we aan 't Noordelijk einde van den plas gekomen, het strand aan de landzijde ligt vrij hoog en schijnt wel begroeid geweest te zijn, tenminste overal zijn nog resten te zien van plantengroei van 't vorig jaar. Later zullen we zien, dat we hier te doen hebben met een typisch groen strand.

Uiterst tevreden over onzen dag wandelen we verder, links, heel ver, de zee, rechts de vreeselijk verbrokkelde duinenrij. 't Is met die duinen eigenlijk treurig gesteld hier, vier-vijfmaal komen we op onze strandwandeling voorbij plekken waar ze totaal weggeslagen zijn en waar groote zandvlakten in open verbinding met het strand staan. De Noordelijkste van die doorbraken kennen we al, 't is het „Bakengat” dat we vanmorgen van de vlierlaan uit gezien hebben. Nu zijn we vlak bij 't Zuiderhoofd, de lange, bazalten pier, die ver in zee uitsteekt. In den hoek tusschen Bakengat en Zuidpier ligt een op-eenstapeling van allerlei aangespoelden rommel, die ons den leelijken naam „aanspoelselhoek” deed invoeren. We hebben geen tijd meer den Zuidpier nog af te loopen,

dat doen we later wel eens. Op de wandeling langs de bazaltglooiing aan den Waterweg zien we op de strekdammen een paar wulpen lopen. Bij het opvliegen maken ze echter een geluid dat weinig lijkt op dat van onzen duin- en heibewoner, 't klinkt ons in de ooren als twee-twee-twee-twee, vrij snel en hoog. Dit zijn de regenwulpen, en als ze nu neerstrijken moeten we probeeren door den kijker de lichte band midden over den kop te ontdekken, dat is 't beste kenmerk. Ook is hij kleiner dan de gewone wulp, maar daar kunnen we buiten toch niet op afgaan. Op 't slik lopen nog wat tureluurs, schol-eksters en meeuwen rond. Plotseling klinkt dichtbij een heel hoog zie-wie-wie-wiet; en een vlug, grauwbrown vogeltje vliegt op zwaluwachtige manier langs de onderkant van de glooiing. Als hij neerkomt, staat hij even heftig met den staart te wippen, waaraan we meteen zien dat we met een oeverlooper te doen hebben. Als ge 't nog niet gelooft, kunt ge 't nog zien aan den witten haak voor den vleugelboeg. Als je het geluidje van den oeverlooper eenmaal kent, kun je het op stille herfstavonden heel dikwijls boven de stad ook hooren, het verplaatst je dan in gedachten altijd even naar slikken en stranden, zooals de overtrekkende wulpen je onwillekeurig doen denken aan de duinen of uitgestrekte heidevelden.

Bij den steiger moeten we nog een poosje wachten eer de veerman het haventje aan den overkant uitkomt en we houden ons bezig met door den kijker te turen naar een bonten kraai, dien we herhaaldelijk recht naar beneden zien schieten op het slikstrand. Eerst begrijpen we er niets van, zou hij moeite doen daar een of ander gedierte

Foto N. Tinbergen

Het mannetje van den strandplevier broedend tusschen de flarden van een aangespoelden lap.

Charadrius a. alexandrinus L.

ALS DE VISCHDIEVEN BRUILOFT VIEREN

Foto G. van Beusekom

De Lepelbladvlakte in 't moeras (Cachlearia officinalis L.)

DE EERSTE KENNISMAKING

Foto F. Kooimans

De Grutto broedt in de Binnenwei
ALS DE VISCHDIEVEN BRUILOFT VIEREN

te vangen? Opeens echter zien we, dat hij een vallend voorwerp achterna vliegt om er dan weer mee op te stijgen en het weer te laten vallen van een hoogte van een meter of twintig. Zestien maal laat nu die geduldige maar domme kraai zijn schelpdier of slak of wat het ook is, op het zachte slijk vallen inplaats van het in een keer op de steenen van de glooiing stuk te smijten. Van een jongen zilvermeeuw zagen we datzelfde grapje eens, waarbij hij het tot negenendertig keer bracht.

Het bootje is intusschen verschenen en met dezelfde werklieden van vanmorgen roeien we weer terug, uiterst voldaan over onze kennismaking met dit prachtig stukje natuur, dat ons nog dikwijls in alle tijden van het jaar, den tocht naar den Hoek zal doen ondernemen.

't Was meer dan we hadden durven verwachten. Wat een nieuwe landschappen leerden we kennen, wat een nieuwe vogels zagen we op dezen éénen dag! En wat ons het meest verheugde, de wilde, ongerepte wijidheid van slik en strand, schorre en duin, niet beknibbeld en ingesloten door huizenbouw of weгенаanleg. Moge dit nog lang zoo blijven.

Tot ziens!

ALS DE VISCHDIEVEN BRUILOFT VIEREN

EIND April! Dat is die wondermooie tijd waarin het in de stad wel lijkt of de natuur pas begint te ontwaken, maar als je er dan een dag op uitgaat, bemerk je dat het al lang volop voorjaar is, heerlijk jong, pittig-frisch voorjaar dat den mensch meer verheugt en blij stemt dan welke andere tijd van het jaar ook. De eerste nachtegalen zijn er al, de koekoek is gesignaleerd, en als we eens even aan het strand komen kan het treffen dat er enkele sterntjes visschen bij de golfbrekers of regelrecht Noordwaarts voorbijgaan. Nu weten we ook dat er op den Hoek wat moois te beleven is, en die wetenschap brengt ons weer op een vroegen morgen in het bootje van den veerman.

Hoog in den lenteblauwen hemel spoeden zich af en toe kleine troepjes vogels voort, telkens flitst het zonlicht op de witte partijen van hun veeren. 't Zijn kieviten, die zich daar reppen naar noordelijker gelegen broedgebieden. Hoe hoog ze ook zijn, je herkent ze altijd aan hun stompe vleugels.

Zoodra we het haventje uit zijn weten we al zeker dat onze reis niet tevergeefs zijn zal. Druk visschen er overal kokmeeuwen, op de paalschoeiïngen zitten zilvers en mantelmeeuwen, meest jonge dieren. Maar vandaag

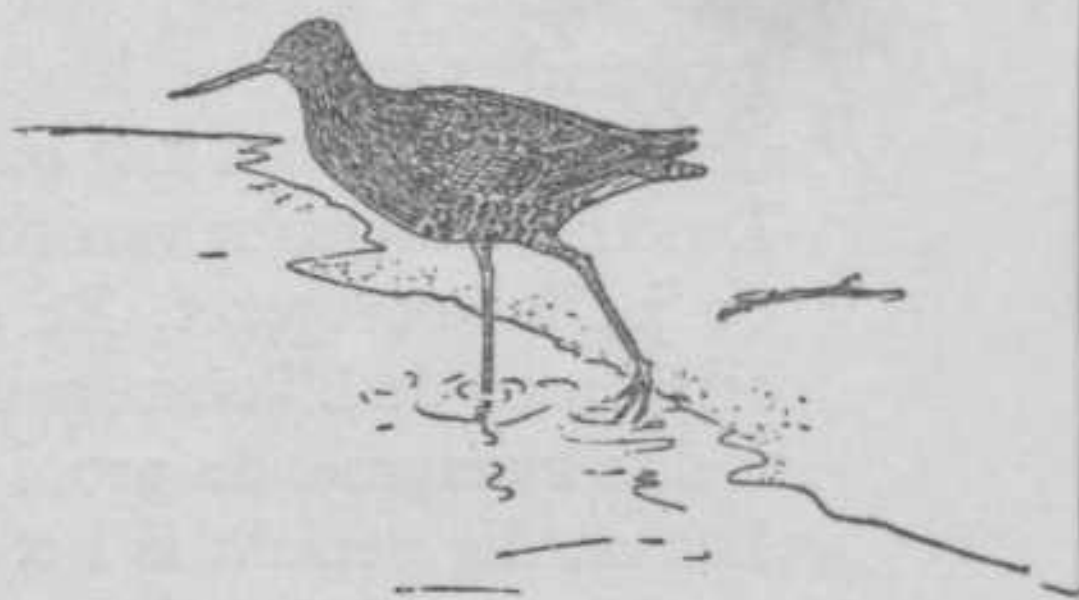
hebben we meer oog voor de sterns, die we lang hier misten, en wat is de Hoek zonder sterns! Toch valt het nu niet mee, enkele zijn er maar aan den Waterweg bezig, maar we kunnen toch weer even genieten van hun onvergelykelijk behendige manier van vischvangen. Op een hoogte van een meter of tien vliegen ze met langzamen slag van de ver doorzweepende slanke vleugels over het water rond, den kop spiedend naar beneden gericht. Prachtige bochten beschrijven ze zoo, dan maakt er één een snelle wending, een oogenblik stilstand met wijdgespreiden staart en loodrecht stort hij als een steen op het water neer, om met een blinkend vischje op te stijgen. Dat vischje is gauw verorberd en met nieuwen ijver wordt de jacht voortgezet. Ze duiken niet altijd onder maar grijpen na de bliksemsnelle val de dicht onder de oppervlakte zwemmende prooi in den omlaaggestoken snavel. Een aardig gezicht is het als ze het vischje niet dadelijk goed in den bek hebben. Dan laten ze het weer vallen, maar eer het de wateroppervlakte bereikt heeft zijn ze het met een vluggen zwaai voorgekomen en vangen het nu daar beneden met onfeilbare juistheid weer op. Later in den tijd zie je ook dikwijls dat sterns die met een vischje in den snavel voorbijvliegen er een keer of drie, vier achter elkaar even mee door het water strijken, precies zooals je een plat steentje over een gracht kunt laten zeilen. Waarschijnlijk is het vischje door het vervoer wat droog geworden, en dan minder gemakkelijk te genieten door het gulzige jong of de niet minder gulzige broedende wederhelft.

Het is geen wonder dat we er hier zoo weinig zien, ze

hebben nu heel andere dingen aan 't hoofd, wacht maar eens tot we op het strand zijn!

Intusschen zal ons ongeduld toch niet beletten dat we oog en oor hebben voor alles wat er te beleven valt. Als we den steiger afmarcheeren, moeten we in dezen tijd van 't jaar altijd uitkijken of we geen zwarte ruiters zien, die nu hun bruiloftspakje moeten hebben.

Zoo trof ik ze een jaar of wat geleden, ook op het eind van April. Ik was wat achteraan gebleven en liep nog alleen op den steiger. Vlakbij stapten daar op het slibbige strand een paar vogels rond, ware prachtdieren! Ze waren me toen nog geheel vreemd en toch kwamen ze mij bekend voor. Dat kwam door de familietrekken. 't Waren kleine steltloopers, met pootjes zoo mogelijk nog rooder dan die van den tureluur, aan wie ze ook verder sterk deden denken. Maar kop, nek en geheele onderzijde waren zwart, waarbij die koraal-roode pootjes prachtig afstaken. Nu was het wel duidelijk, dat ik Zwarte Ruiters in prachtkleed voor me had. De tureluur is namelijk ook een ruiter, en een paar andere leden van deze groep zullen we op den herfsttrek nog genoeg ontmoeten. 't Zijn allemaal montere, vlugge vogeltjes. Na dien eenen keer zag ik ze nooit meer zoo mooi in het voorjaarskleed, maar altijd kijk ik er weer naar uit.

De tureluur zelf is er wel, telkens klinkt zijn fijn ge-

Foto M. G. Rutten

De Bontbek

Foto M. G. Rutten

*Het legsel van den Bontbek is zeldzaam prachtig
(Charadrius L. Liaticula L.)*

ALS DE VISCHDIEVEN BRUILOFT VIEREN

Foto G. van Beusekom

Het prachtig verborgen legsel van den Tureluur
(*Tringa t. totanus* L.)
ALS DE VISCHDIEVEN BRUILOFT VIEREN

Foto G. van Beusekom

Jonge Bonte Piet
BIJ DE SCHOLEKSTERS OP BEZOEK

jodel over de slikken; wat een ijl geluidje lijkt het hier op die groote vlakke!

Nu zijn we den steiger af. De vlieren beginnen al aardig wat te beloven voor Juni. Wat een verschil met den afgeloopen winter! Nu, terwijl de lenteson speelt tusschen de groene loten, heb je groote moeite te bedenken, dat zoo kort geleden de bonte kraaien nog als ijle schimmen verdwenen in den dichten wintermist.

Opletten of er nog bonte kraaien zijn vandaag, dat zouden heel late zijn.

Over het paadje voor ons uit fladdert nu een klein vogeltje dat op een vliertak zat, achter een insect aan, om dan weer op dezelfde zitplaats terug te keeren; echte vliegenvangersmanieren dus. Maar hij lijkt verder toch niet veel op onzen grauwen vliegenvanger, dit diertje hier is mooi eksterachtig wit met zwart geteekend. Het is de zwart-

grauwe vliegenvanger, een naam die je een heel wat minder vroolijk gekleurd vogeltje zou doen verwachten. Ze broeden wel in 't Oosten van ons land, hier zijn ze alleen doortrekkers, het meest in September en April. Als je in September eens naar hem mocht uitzien, zoek dan niet naar zoo'n klein ekstertje zooals deze hier, dat is maar een tijdelijke dracht. Met den najaarsrui verdwijnen de groote contrasten uit het veerenkleed en gaan de mannetjes en wijfjes er vrijwel eender uitzien, meer bruingrijs, maar toch met mooie lichte en donkere partijen.

Op de Kievitenwei is nu ook heel wat te belven. Verscheidene kieviten zitten te broeden, maar de eieren worden hier geroofd, zoodat de meeste vogels weer aan een nieuw legsel bezig zijn. Het is nu van de vlierlaan uit een prachtig tafereel, al die schermende kievitmannetjes, een en al kracht en behendigheid. Het voornaamste deel van hun schermvlucht wordt begeleid door het bekende kie-oewiet-wiet-wiet-kie-oewiet, bij het laatste kie-oewiet steeds de verrassende, ontzettend snelle duikeling. Boven het kievitengejoel uit hooren we steeds een schelle stem roepen, die van heel ver schijnt te komen. Dat is de Grutto, die overal in de Binnenwei broedt.

Deze mooie slanke steltlooper roept, zooals Jan Strijbos altijd zegt, zijn eigen naam in Amsterdamsch dialect.

Intusschen is er ook nog kievitentrek aan den gang, telkens komen kleine troepjes over. Straks zullen we wellicht in den polder nog genoeg van die trekkers aantreffen, die daar rondscharrelen tusschen de al broedende of parende vaste bewoners. We gaan nu langs den Witgatplas regelrecht naar het strand, waar we de sterns hopen te vinden.

Een paar tureluurtjes vliegen schokkend om ons heen met veel misbaar om een ergens prachtig verborgen legsel.

Bij het Bakengat klimmen we even op de duinen om met den kijker het strand af te zoeken. Langs zee is druk beweeg van witte vogeltroepen en af en toe klinkt, heel zwak, sterngekrijsch tot ons door: Dat zijn ze, onze prachtige zomergasten, die hier tot in September strand en duin zullen vervullen van hun luidruchtig gekrijsch en hun heerlijke vliegkunst.

We gaan er maar eens regelrecht op aan om te zien of er ook groote sterns bij zijn. Dat moeten we al van vrij grooten afstand kunnen uitmaken, want die sterns laten zich nu niet zoo rustig bekijken als de strandloopers. Nu is dat met dit heerlijke, zonnige weer niet moeilijk, als we goed opletten zien we al gauw dat tusschen de groote massa een troepje van zoowat veertig vogels zit, die een veel witter indruk maken dan de rest. Dat moeten groote sterns zijn, en als we den kijker nu nog eens te hulp roepen, blijkt het dat we ons niet vergisten, hun zwarte kuiven zijn veel wilder, de snavel is bij hun donker, terwijl we bij de anderen op dezen afstand al goed het rood kunnen onderscheiden. Nu we ze zoo vlak na elkaar in den kijker nemen, zien we ook wel grootteverschil, maar heel veel is het toch niet, en zoo met het bloote oog, op deze wijde vlakte geeft ons dat heelemaal geen zekerheid. 't Is altijd gevaarlijk om buiten erg op de grootte van een dier af te gaan, het kan aanleiding geven tot dwaze vergissingen. Ik herinner mij op een Octoberdag met lichten mist een tijd lang te hebben staan turen naar een vogel dien ik maar niet kon thuisbrengen; iets grooter dan een patrijs dacht ik, maar met heel ander voorkomen en manieren. Toen ik hem benaderde bleek het een doodnuchtere graspieper te zijn. En hier op de geweldig breede stranden kunnen allerlei luchtspiegelingen en -trillingen optreden die je de dingen soms in de vreemdste verhoudingen doen zien. Kimheffing heet dat naar ik meen. Aalscholvers zagen wij eens zitten op hun karakteristieke manier met wijduitgespreide vleugels, maar ze leken wel een meter hoog en heel dun, zoodat die vleugels

er uitzagen als ongelukkige, verworden vlerkjes, je zou zweren dat er een stel pinguins uit de Zuidelijke zeeën naar hier was komen verdwalen. Toen we van onze verbazing hier over wat bekomen waren, zagen we in de verte bij den mond van den Waterweg een groot stoomschip een heel eind boven den waterspiegel voortdrijven. We riepen elkaar tot getuigen, want ieder begon te twijfelen aan zijn eigen waarnemingsvermogen. Soms ook mist er een heele strook uit zoo'n schip, zoodat het je overkomen kan dat je slechts de onderste helft van den scheepsromp ziet varen, en een paar meter erboven zweeft het bovendek met brug, pijpen en masten mee, van wat er tusschen ligt, zie je niets. Je begint op zulke oogenblikken iets te voelen van het bedriegelijke der fata morgana, die woestijnreizigers soms tot wanhoop voeren.

Beter dan het grootteverschil helpt ons hier het onderscheid in tint. De vischdief heeft niet zoo heel veel zuiver wit, het grootste deel van zijn veerenkleed is mooi parelgrijs. Toch stellen we ons een troep sterntjes altijd voor als wit, maar dat komt wel, doordat we ze altijd zien afsteken tegen een blauwen of donkeren hemel. Nu, bij de groote sterns, lijken ze heusch vrij donker. We zijn nu steeds nader gekomen, opeens gaat de gansche bende er van door, een warreling van lichte wieken, en we krijgen een voorproefje van het oorverdoovend gekrijsch dat ons straks zal te beurt vallen. Meteen blijkt het dat we de groote sterns goed geteld hebben, ze scheiden zich onmiddellijk af van de anderen en vliegen nu aaneen gesloten in de richting van den Waterweg, met iets zwaar-

der vleugelslag dan de vischdiefjes. Nu probeeren, hun geluid te onderscheiden. De sterntjes maken een ontzaglijk leven, alles overstemmend, maar nu en dan bereikt ons een rauw tjerriét-tjerriét, veel zwaarder en lager van toon. Dat zijn de groote, als je dat geluid eenmaal kent vergeet je het niet licht. Het past zoo echt bij ongerepte, wijde stranden, er zit iets ongelooflijk wilds in dat geluid en ik luister er altijd weer naar met evenveel aandacht als toen ik het voor 't eerst hoorde. Soms, bij somber winterweer midden onder het werk hoor je in gedachten dat woeste geluid en op hetzelfde oogenblik zie je ze staan op het zonnige strand, den kop in den stevigen Noord-Westenwind die hun wilde kuiven doet opwaaien. Dat heeft nu niet veel met vogelkunde te maken, maar dergelijke dingen zorgen ervoor dat je bij al je andere bezigheden er altijd van blijft houden er op uit te trekken in alle tijden van het jaar, om het schoone daarbuiten op je te laten inwerken, steeds opnieuw, altijd anders, en dat heeft ook zijn waarde.

Heerlijke dieren, die groote sterns, die we niet graag zouden missen aan onze stranden.

De vischdiefjes zijn intusschen verdwenen, sommige naar den Waterweg toe, maar het gros heeft zich gevoegd bij de hoofdmacht, die blijkbaar Zuidelijker op het strand verblijf houdt, want telkens zien we daar wolken vogels verrijzen en weer dalen, zonder ophouden.

Dichter bij ons loopen nu muisvlugge vogeltjes over het gladde strand, eerst enkele, maar bij beter toezien blijken ze bij tientallen voor ons uit te rennen. Dit zijn nu strandpleviertjes, ze hebben korte snaveltjes en maken

een heel lichten, zandkleurigen indruk. Ze zijn vrij schuw nu, eer we den kijker gebruiken kunnen om de mannetjes en wijfjes te onderscheiden zijn ze opgevlogen en laten ons alleen hun snelle vlucht bewonderen. Nu gaan we langs de vloedlijn op de sterns af, dan valt er onderweg zeker nog wel meer te zien. Kijk, weer troepen pleviertjes, die voedsel loopen te zoeken tusschen de schelpen. Toch gedragen ze zich nu anders dan in den herfst, er beginnen zich paartjes te vormen, ze hebben niet hun volle aandacht bij hun bezigheid. Telkens rennen of vliegen ze paarsgewijs even achter elkaar aan en ze blijven vrijwel twee aan twee. Zoo zien we dus dat de paren zich hier tijdens den trek vormen. Nu kunnen we mooi mannetje en wijfje onderscheiden. De keelbanden aan weerszijden loopen bij het mannetje veel verder door en zijn donkerder, al sluiten ze nooit aaneen zooals bij zijn verwant de bontbekplevier. Ook is de voorrand van het bruingrijze schedelkapje hier zwart, zoodat het geheel wat levendiger aandoet dan bij het wijfje.

Verder op het strand zijn er nog meer. 't Is of ze met opzet voor ons uit blijven loopen; tenslotte vliegen ze met een boog om ons heen om ver achter ons weer druk heen en weer te gaan rennen. Enkele malen gebeurt dat zoo op onze wandeling, tot we er erg in krijgen en begripen, dat deze vogels al ergens tusschen het aanspoelsel hun eieren hebben gelegd. Dat is zoo aardig van die laatste Aprildagen, je kunt nu trekkende, parende en broedende vogels van dezelfde soort bij elkaar zien. Als we nu een beetje geluk hebben treffen we wel een nest aan. 't Is zaak, om heel scherp toe te zien tusschen al den

rommel die hier in schilderachtige wanorde bij hooge vloed tijdens de winterstormen aangespoeld is. De strandplevier houdt er wel van zijn eieren te leggen bij al die willekeurig daar neergesmeten voorwerpen van de meest uiteenlopende soort en herkomst. Tusschen een oude, half vergane klomp en een paar kurken netten-drijvers ligt een gaaf Philips-gloeilampje, laatste model. Een paar pleviertjes maken zich nu heel druk. Pas op en kijk goed waar je loopt. Elke meter grond moeten we nu nauwkeurig afzoeken. Nog niets, en toch weten we haast zeker dat we vlak bij het nest moeten zijn. Daar tusschen de flarden van een grooten grijzen lap liggen de drie fijngespikkelde, donkere eieren, je staat er bijna bovenop voor je ze ziet. Over een paar weken zullen er nog veel meer hier huizen, langs de heele vloedlijn loopen dan de grijze vogeltjes voor ons uit zoodat we gaan denken dat het er vol eieren moet liggen. Ongetwijfeld broedt er een flink aantal strandjes hier, maar we zouden geducht moeten zoeken om ze alle, of zelfs maar de meeste te vinden. Op de groote schelpvlakten houden ze zich ook graag op, en daar vind je de eieren al even moeilijk. Trouwens het dier zelf is daar ook niet gemakkelijk op te merken.

Altijd herbergt de Hoek ook eenige paren bontbekjes, van de strandjes direct te onderscheiden aan hun donkerder tint en veel contrastrijker kopteekening. De halsband loopt geheel door, 't is een echte halsring geworden die met de verdere zwarte partijen op kop en borst van voren heel aardige concentrische figuren vormt. Bovendien kondigt de bontbek zich dadelijk aan door

zijn welluidend pjuüt-pjuüt. We zien ze nu ook nog veel in troepverband, maar de vaste bewoners zijn toch ook al aanwezig, net als bij den strandplevier. Het legsel van den bontbek is zeldzaam prachtig, de vier eitjes zijn zoo mooi van vorm en tint, dat je ze iederen keer weer met evenveel genoegen staat te bewonderen. Later in den broedtijd, of als er jongen zijn, dan moet je de bontbekjes zich zien weren, bij je nadering. Ze loopen rond met hun wit en zwarten staart als een waaier uitgespreid en recht naar beneden gestoken; als ze erg opgewonden zijn gaan ze ook nog met de vleugels slepen, zoodat de heele ver- tooning op die van den kluut begint te gelijken. Op 't oogenblik vergenoegen ze zich nog met wat rond te vliegen en klagend pjuüt-pjuüt te roepen.

Daar is het groene strand en boven ons komen al sterntjes krijschend rondvliegen. Dat zal verder het geheele voorjaar en den zomer nog zoo vaak gebeuren dat we er tenslotte bijna niet voor opzien, maar nu we hen zoolang gemist hebben, beschouwen we het als een heerlijken zomergroet. Rustig, met lichten slag gaan ze voort, in alles even slank en sierlijk. Verderop is het een beweging en drukte of er wonder wat gaande is. Een laag duintje geeft ons een prachtige dekking, vanwaar we nu met onzen trouwen kijker het terrein verkennen. Wat een vogels! Op het strand wemelt het, in de lucht krioelt het, zoover we zien kunnen vogels en nog eens vogels, duizenden in getal. En dat alles in rustelooze beweging, loopend, vliegend, tierend en krijschend! Nu nemen we eens een paar van die levenmakers in den kijker om nauwkeuriger te zien wat al die drukte wel beteekent.

Foto F. Kooimans

De Scholekster (Haematopus o. ostralegus L.)

Foto N. Tinbergen

De Scholekster zoekt het aanspoelsel op
 BIJ DE SCHOLEKSTERS OP BEZOEK

Foto N. Tinbergen

Bloeiende Kamperfoelie
ALS DE VLIEREN BLOEIEN

Daar staat er een op den grond, dicht genoeg bij ons om door den kijker veertje voor veertje te onderscheiden. Met scheefgedraaiden kop schijnt hij de bewegingen van de vliegende dieren te volgen. Opeens suist er een omhoog, giert rakelings langs den bliksemsnel ingetrokken kop van het staande dier, dat meteen de wieken uitslaat en den belager dicht langs den grond achtervolgt in snelle zigzagvlucht onder een scherp trrr-trrr-trrr! Dan zwaaien ze samen met een geweldigen boog weer de blauwe lucht in en voegen zich met gemakkelijke glijvlucht bij de overigen, waar we beide uit het oog verliezen tusschen al het gedwarrel van slanke witte vleugels. Aanhoudend zien we er zoo uit den zwerm neerschieten op de vogels daar beneden, en steeds weer loopt het uit op de razendsnelle vervolging in zigzagvlucht. Tientallen tegelijk zijn er zoo bezig, het knerpend trrr-trrr-trrr is niet van de lucht! Zijn nu die op den grond staande vogels de wijfjes, die door de rondvliegende mannetjes geen oogenblik met rust worden gelaten? Maar dat komt niet uit, want nu dribbelt er een, die eerst stil op het strand stond, opeens met snel beweeg van zijn korte roode pootjes naar een naast hem staanden vogel toe, die er nu met hetzelfde gangetje vandoor gaat. Zoo vervolgen ze elkaar heuveltje op heuveltje af, zonder hun onderlinge afstand ook maar met een meter in te korten. Ten slotte gaat het den vervolger vervelen, hij neemt zijn vleugels te baat. Bijna op 't zelfde oogenblik doet de ander evenzoo en nu wordt de vervolging in de lucht voortgezet, natuurlijk weer begeleid door het noodige gekrijsch en met vele duikelingen en prachtige bochten.

't Is ons niet mogelijk mannetjes en wijfjes steeds te herkennen, we genieten nu maar van het heele schoone vertoon van vliegkunst, kracht en sierlijkheid. Wat een gezicht! Zoo ver we zien kunnen zit de vlakte vol met honderden sterns, en daar boven zwieren en zwenken, draaien en wenden andere honderden in rustelooze rondvlucht, met oorverdoovend gekrijt.

Een onvergetelijk schouwspel voor wie haar eenmaal goed gezien heeft, de indrukwekkende bruiloft der vischdieven!

BIJ DE SCHOLEKSTERS OP BEZOEK

MET goed weer en een beetje geluk kan reeds een verblijf van enkele dagen op een rijk vogeleiland een bron zijn van zuiver genot en verdieping van onze kennis omtrent het leven van de heerlijk-mooie en belangwekkende bewoners. Maar als je zoo een veertien volle dagen leeft nabij en temidden van hun kolonies, ja, dan zie je toch eigenlijk pas het een en ander uit hun „intieme leven” en krijg je een inzicht hoe het toegaat in die groote broedplaatsen, waarvan je anders toch niet veel meer gewaar wordt dan wolken opgeschrikte vogels, krijschend en verontrust rondvliegend boven de vreemde indringers.

Wij wilden er dan wat meer van zien en, als 't even kon, ook fotografeeren, dan kun je later zoovelen laten meegenieten van wat je zag, en voor jezelf is het weerzien van de tooneeltjes die zich vlak voor je oogen afspeelden, een blijvende vreugde.

Van planken, stokken, aangespoelde rietmatten en manden bouwden wij schuilhutten. Eerst een kuil graven met een diepe en een ondiepe helft, bij wijze van leunstoel, en daaromheen een flinke verschansing van het aangesleepte materiaal met gaten voor de camera en voor het uitzicht. Nu alles zooveel mogelijk lichtdicht afdekken en

met zand stevig aandrukken. Het is verbazend hoe gauw de strandvogels gewend zijn aan zoo'n plotseling vlak bij hun nest verrezen gevaarte, het schijnt dat het absoluut beweginglooze van de schuilhut op een strand waar zoo vaak allerlei kisten en manden aanspoelen, al gauw elken indruk van gevaar wegneemt. Wij namen onze fortentent altijd pas den volgenden dag in gebruik, en zoo hebben we er heel wat plezier van gehad. Met ons tweeën of drieën gingen we er steeds heen, één kroop er in, en de anderen wachtten tot de man in de schuilhut zich geïnstalleerd had. Maar eerst toch altijd, heel eventjes wat ongerust, voelen of de eieren in het belegerde nest wel warm zijn, echt broedwarm, of de vogel het legsel niet in den steek liet voor het vreemde voorwerp in zijn nabijheid. Die stoere zeevogels zijn gelukkig voor geen klein geruchtje vervaard. Dus nu maar erin gekropen. Dat kan een heel gedoe zijn, eerst een plank oplichten om voorzichtig in den kuil te glijden, één voet op de zitbank, dan verder afdalen. Plons! In het diepere gedeelte staat een flinke plas grondwater. Mis, zoo gaat het niet. Geen nood, op het strand ligt hout genoeg dat voor voetenplankier kan dienen. Je zit zoo wel wat met opgetrokken knieën, doch vooruit maar. De zitplaats is ook rijkelijk vochtig en wordt voorzien van een oude regenjas. Nu de rugzak met al de photo-benodigdheden erin maar aan-geven en de hut kan gesloten worden. Maar helper, blijf er asjeblieft bij tot ik alles opgesteld heb, anders mocht de vogel eens terug komen terwijl ik nog druk zit te bewegen en in te stellen, en dan is de kans verkeken!

Zoo'n schuilhut moet toch wel vakkundig opgebouwd

Foto G. van Beusekom

Een tijd lang zit hij zoo rustig te broeden

Foto G. van Beusekom

Even houdt hij de ranke wieken wijd omhooggericht
 ALS DE VLIEREN BLOEIEN

Foto G. van Beusekom

. . . . steeas schikt en verschikt hij
ALS DE VLIEREN BLOEIEN

zijn, anders ben je blootgesteld aan een opeenstapeling van ongemakken. In het dak van je verblijf zitten spijkers die groote affiniteit voor je haar blijken te hebben; een spleet aan de achterzijde is dichtgestopt met helm, waarvan de punten in je hals kriebelen. Als je nu na lang getoeter in geslaagd bent een statief neer te zetten — in een schuilhut leer je pas in hoeveel wonderlijke standen je zoo'n stijfhouten ding gebruiken kunt! — en een toestel er op te draaien, blijkt het dat een van de binten in je zoldering elk gezicht op het matglas uitsluit, of dat er geen ruimte is voor het uit- en inschuiven van je platen.

Maar dit zijn allemaal dingen die je voorkomen kunt, en voor zoover dat niet mogelijk is, schik je je erin. Nadeel zal er niet van komen; alleen zal de nabijheid van grondwater ons misschien wat vroeger last van reumatiek bezorgen, maar daar zijn tegen dien tijd waarschijnlijk wel afdoende middelen tegen gevonden.

We zitten dus nu in het schuilhutje en hebben van al de genoemde bezwaartjes geen last. Voor deze eerste poging van dit jaar hebben we de scholekster gekozen. De camera staat voor de opening, de sluiters is gespannen, de schuif is uit de cassette getrokken, een stuk karton zal den vogel beletten de beweging van den sluiterspal te zien. Door een andere opening kan ik alles volgen wat er op of bij het nest gebeurt. Nu kunnen de vrienden weggaan om zelf in een andere schuilhut te kruipen, tot er een overblijft, de goeie, brave kerel die niet fotografeert, alleen maar waarneemt en rondkijkt en ons wat mal vindt om in zoo'n hol te kruipen op een mooien zomerdag. Maar toen wij op het onzalige denkbeeld kwamen

hem ook eens een uurtje in een schuilhut te laten kijken had hij er den smaak van te pakken en was er bijna niet meer uit weg te slaan.

Ge moet weten dat een vogel heel gauw den tel kwijt raakt. Kom je met een paar man naar de schuilhut toe en blijft er een achter terwijl de anderen vertrekken, dan heeft hij daar geen erg in en tippelt al heel gauw weer op het nest toe zonder eenig vermoeden van de aanwezigheid van den persoon in de schuilhut te hebben. Zelfs als er twee menschen aankomen waarvan er een zich verschuilt, dan verdwijnt met het vertrek van den tweeden ook de indruk van „nestgevaar” meestal vrij snel bij den vogel. Maar kruip je alleen in je hokje, dan is de kans groot dat hij heelemaal niet terug komt, in ieder geval is het dan een kwestie van uren, en dat gaat nadeelig worden voor eieren of jongen. Een helper is dus een onontbeerlijk artikel bij de schuilhutmethode, die de eenig geschikte is voor wie niet het plaatje van zijn vogel als hoofdzaak beschouwt, maar de levende vogel zelf en zijn merkwaardige gedragingen. De fotografie is dan bijzaak, maar een bijzaak die het waarnemen spannender en mooier maakt, vaak goed bewijsmateriaal voor waargenomen feiten levert, en tenslotte op zichzelf een bron is van veel genoeg en schoone herinneringen.

Maar nu gaan we urenlang waarnemen wat daar vlak voor ons zal gebeuren in het huishouden van den wilden, schuwen vogel!

Het is al wat laat op den middag, voor fotografeeren is het licht te ongunstig, dus nu maar afwachten of er iets merkwaardigs te zien valt. De camera stel ik

toch op om den vogel er vast wat aan te laten wennen.

Nauwelijks tien minuten verlopen, of de bonte piet loopt een meter of vijftien achter het nest voorbij, langs een vloedlijn van aanspoelsel en kleine schelpjes. Telkens richt hij zich hoog op en staart met zijn roode oog naar de schuilhut, gaat dan weer ijverig in de vloedlijn lopen zoeken en pikken alsof de heele zaak hem niets aanging. Wat lijkt die vertooning veel op het gedrag van den kievit, die onder dezelfde omstandigheden ook telkens op zijn bekende stijve manier iets van den grond schijnt op te pikken.

Ik heb zoo'n vermoeden, dat ze dan eigenlijk niets eetbaars vinden, maar dat die heele vertooning van argeloos voedsel lopen zoeken er een is, die hoort in het schema van hun broedinstincthandelingen. Bij de scholekster krijg ik sterk den indruk dat hij niets doet dan den snavel naar den grond brengen zonder iets er mee te pakken, van den kievit weet ik het zeker, althans bij een kievit dien ik dit voorjaar waarnam bleek mij dat bij verscheidene van de stijve, houterige buigingen de snavel den grond lang niet bereikte, een echte „looze" beweging.

Als we nu aan zoo'n kievit of scholekster menschelijke, verstandelijke overwegingen mochten toeschrijven, dan zouden we geneigd zijn te zeggen: „kijk, die slimme vogel gaat daar nu schijnbaar rustig lopen voedselzoeken om ons vooral niet den indruk te geven dat hij ongerust zou zijn over een zeker in de nabijheid gelegen nest!" Zoover komt een vogel met zijn overleggingen zeker niet. Intusschen is de uitwerking van deze vertooning, al is ze dan ook instinctmatig uitgevoerd, vrijwel dezelfde.

De scholekster is nu langs een zigzagweg, waarop hij

telkens stilstond om het gevaar — dat wel voor hem bestaan zal hebben in de eerst niet aanwezige camera — in oogenschouw te nemen, vlak in de nabijheid van het nest gekomen. Hij loopt er voorbij, een paar meter naar rechts, kijkt daar lang naar een kijkgat opzij van mijn hut, dat hem niet erg schijnt te bevallen, want hij maakt een paar korte, keffende geluidjes, vergezeld van driftige knikbewegingen. Nu loopt hij even terug, komt dan weer voor dezelfde opening kijken, knikt weer, wandelt dan blijkbaar om de heele schuilhut heen, want even later zie ik hem vastbesloten van links op het nest toestappen en aanstalten maken zich neer te zetten. Dat alles verloopt in een paar minuten, maar het lijkt veel langer doordat je werkelijk in spanning bent, wat de vogel het volgend oogenblik doen zal. Het zich neerzetten op de eieren gaat op een zeer bepaalde manier, die we in hoofdzaak eender ook bij de andere strandvogels zullen zien. Nooit gaat de vogel zoo maar plompverloren op de eieren zitten, maar heel voorzichtig worden de pooten naast de eieren gezet, terwijl de vogel den kop omlaag houdt en zoo ziet wat hij doet. Nu zakt de borst met opgetilde veeren zachtjes omlaag tot op de eieren, de vogel zit nu met het achterdeel van den romp, den staart en de vleugels nog schuin omhoog, de pooten staan nog op dezelfde plaats en zijn nog zichtbaar. Het heele dier begint nu te schokken en te trillen doordat de pooten snel beurtelings trappolen. Dat schokken en trillen zagen wij al heel dikwijls ook bij sterntjes en meeuwen, zonder eigenlijk de reden ervan te begrijpen, maar nu laat deze scholekster met zijn lange beenen me duidelijk zien hoe dat veroorzaakt

wordt door het poottrappelen. Eerst wordt daarbij wat los zand dat bij het betreden van den nestkuil naar binnen gleed, achterwaarts weggeschopt, dan werkt hij al trap-pelend de pooten onder zich naar voren, waarbij het achterdeel van den romp langzaam zakt tot de normale broedhouding bereikt is, met de pooten dubbelgevouwen onder het lichaam. Dat trappelen is dus precies dezelfde beweging die Dr. Jan Verweij het eerst waarnam bij draaikuilen makende kievitmannetjes in het vroege voorjaar, en wat hij in het tijdschrift *De Levende Natuur* van April 1927 heeft beschreven.

De scholekster, en ik denk nu ook wel de kievit, vertoont dat dus gedurende den geheelen broedtijd telkens wanneer hij zich op de eieren zet. Nu moeten we het nog te zien trachten te krijgen van den kievit als hij op het nest gaat zitten en van de scholekster als hij draaikuilen maakt. Gebeurt het dan werkelijk, dan blijkt weer eens hoe merkwaardig zoo'n vertooning in den paartijd kan overeenstemmen met een handeling die later in den broedtijd geregeld uitgevoerd wordt.

De tweede scholekster vertoont zich zoo nu en dan even op een flinken afstand, roept eens, poetst zich de veeren, maar komt niet naderbij. De vogel voor mij zit rustig te broeden en af en toe te slapen. Na een uurtje breek ik op. Merkwaardig, dat de vogel nu, terwijl ik vlakbij zijn nest plotseling opduik, toch dezelfde „listigheden” vertoont als wanneer er uit de verte iemand nadert. Hij loopt gebukt weg, gaat een eind verder zitten in broedhouding — maar nu geen pootgetrappel, optillen van de borstveeren, en dergelijke dingen —, dood-

stil en zonder angstgeluiden te maken. Al die kunsten hebben nu niet het minste nut, daar ik toch al bij het nest sta en mij dus niet kan laten wijsmaken dat het daar te vinden is waar de vogel zit. Dus ook nu weer: geen verstandelijk overleg, maar een instinctieve reactie op „nestgevaar”, die onder normale omstandigheden, namelijk het naderen van dat gevaar uit de verte, een nuttige uitwerking kan hebben, maar nu geheel doelloos is en toch door het dier uitgevoerd wordt. Het zal in het scholeksterleven wel zelden voorkomen dat het „nestgevaarlijke” wezen opeens vlakbij uit den grond oprijst, en zijn handelingen daarbij aanpassen is den vogel ten eenenmale onmogelijk. Blijf ik nu nog even wat aan de schuilhut veranderen of ik voel even de warmte van de bebroede eieren, dan begint het gewone lopen, schreeuwen en rondvliegen dat de scholeksters altijd vertoonen wanneer je bij het nest komt. Als ik al een flink eind weg ben, loopt de vogel die straks op de eieren zat, nog heftig te knikken en korte geluidjes te maken, de andere doet hieraan, nu weer uit de verte, ijverig mee. Een paar honderd meter verderop ga ik even op een duintje in de helm zitten en door den kijker zie ik mijn roodsnavel al weer rustig zitten broeden.

Den volgenden morgen verloopt alles vrijwel juist zoo. Voor geluiden in den schuilhut gaat hij niet gauw op den loop, hoogstens schrikt hij even van den tik die de sluiters maakt. Alleen geluiden die wat lang aangehouden of dikwijls herhaald worden, maken hem onrustig, zoodat hij eens opstaat, ook wel eens een paar meter wegloopt, maar meer ook niet. Zoodra hij echter bij het voor-

schuiven van een nieuwen plaat even mijn hand ziet bewegen rent hij weg, wel twintig meter ver, roepend en knikkend, en keert pas na een minuut of twaalf terug. Als ik hem na een flinken tijd met rust laat zie ik nog het keeren van de eieren; ook gaat hij wel eens even naast het nest staan, poetst zich de rugveeren, en rekt de vleugels eens flink uit. Af en toe richt hij zich op om iets naar rechts of links om te draaien, en telkens zie ik weer het poottrappelen bij het gaan zitten. Tweemaal pakt hij een schelpstukje of zooiets op, om het ergens anders op den nestrand weer neer te leggen. Absoluut stil zitten houdt hij niet lang vol, ik krijg den indruk dat het dier zich danig verveelt. Het broeden is ook wel een taai werkje voor zoo'n luidruchtige, levendige druktemaker als de scholekster!

De dag daarop is er een van regen en wind; later klaart het wat op en we gaan maar wat langs het strand en de Zuidpier loopen. Een troep van zoowat vijfenzeventig scholeksters staat wat te luieren en dutten op het strand. Wat een verschil in kleur en teekening! Dat merk je pas op wanneer ze in zoo'n grooten troep bij elkaar staan.

Kijk, voor het grootste deel bestaat dit gezelschap uit jonge vogels. Daarmee bedoel ik in dit geval vogels van zoowat een jaar oud, de jongen van dit seizoen zijn nog niet zoover dat ze op eigen houtje gaan rondzwerven. Die jonge dieren kun je herkennen aan de donkere punt van hun bleek-oranje snavel. Maar er zijn ook enkele oude vogels bij, die den snavel heelemaal oranjerood hebben. Let nu eens op hun veerenpakje.

Die oude vogels hebben een mooi glanzend-zwarten kop, nek en rug, maar een is er bij, die er heel wonderlijk

uitziet: zijn snavel is heel gewoon, misschien wat bleeker dan van de andere ouden, maar wat bij een gewone scholekster zwart is, dat is bij hem grauwbrown, het bruin van een oever loopertje! Dat is een rare snuiter onder de scholeksters.

We zijn intusschen wat dichterbij gekomen, de slapers steken den kop op en laten ons den snavel zien. Nu moeten we eens op de jongen letten. De mantel is bij hen lang niet zoo glanzend gitzwart als bij de oude vogels, meer bruinzwart, en bij enkele zitten er zelfs groote witte vlekken in, echt rommelig. Wat een verschil met de gave teekening van dien vogel ernaast. Maar zie eens, die heeft ook een donkere snavelpunt, dat is dus ook nog geen volwassen vogel! En kijk nu eens naar zijn kop, daaraan zie je toch ook iets vreemds? Over de keel loopt namelijk een smal wit dwarsbandje in het pikzwart; aan weerszijden heeft het een verbreeding die aan den zijkant van den nek een duidelijke, witte vlek vormt.

Als we den troep nog eens doorzien, dan merken we op dat de meeste vogels met donkergepunten snavel en bruinzwarten mantel — al of niet met veel wit erin — dat keelbandje missen, terwijl het wel voorkomt bij vogels met donkergepunten snavel en geheel zwarten mantel. De oude vogels van dezen troep — die met den geheel rooden snavel dus — zijn geen van allen in het bezit van dit keelbandje. Bij andere gelegenheden zagen we ook in den zomer wel eens oude vogels met een witten keelband, 's winters hebben de meeste er een. Hoe dat allemaal zit is dus niet heel duidelijk. Dat keelbandje behoort niet uitsluitend bij het winterkleed, want je ziet het ook in den zomer. Jeugdkleed is het ook niet, want ook oude

vogels loopen ermee. Ge ziet wel, de eene scholekster is de andere nog niet.

Als we nu den pier overgaan, dobberen er in den Waterweg een troep groote, donkere eenden met vreemd gevormde koppen. Dat vreemde zit hem hierin, dat het voorhoofd en de bovenkant van den snavel een rechte lijn vormen, zonder inbochting bij den snavelwortel. Het zijn eidereenden, vierendertig bij elkaar, achttien bruine wijfjes, veertien jonge, niet uitgekleurde mannetjes, donker met onregelmatige witte partijen; één geheel uitgekleurde, volwassen woerd, heelmaal wit en groen-zwart geteekend, met een rose waas over de borstveeren en een plek indeoorstreek van een eigenaardig, erwtensoepgroen kleurtje; en tenslotte nog een bijna uitgekleurd mannetje met hier en daar nog donkere vlekken in het wit.

Prachtig kunnen we ze door den kijker een voor een bekijken, ze blijven heel lang in de nabijheid. Een mooi buitenkansje, en dat op 7 Juni, het zal dus wel een overzomerend troepje zijn. Later hoorden we nog dat ze in Juli en Augustus er ook waren en regelmatig de afval uit de talrijke fuiken in den Waterweg kwamen wegkapen. 's Winters zijn er hier ook meestal wel eiders te zien, zoodat we ze langzamerhand tot de vaste bezoekers kunnen rekenen. Ook een steenlooper en een troepje van vijftien tureluurs zien we nog langs den Waterweg.

Een dag slecht weer aan den Hoek is nog geen verloren dag.

ALS DE VLIEREN BLOEIEN

O VERWELDIGEND mooi is de Beer op een stralenden zomerdag in Juni. Heel het duinlandschap is in feestdos. De vlierenlaan is één groot bloesemdek, waarvan de geur bij wolken over de heuvels golft. Liguster en kamperfoelie prijken tusschen de duindoorns ter weerszijden van de vlierenlaan en omzoomen de ingangen van de bergeendenholen. De bergeenden zelf zien we bij troepen op de open weiden zitten; ze laten ons niet naderen, maar vliegen op een honderd meter afstand al op en zwenken over ons heen; fel blinken de zwart-witte vleugels op tegen de diepblauwe lucht.

We laten de kievitenwei links liggen en betreden de vlierenlaan. Ook nu, in den vollen zomer, is het hier stil; het dichte bladerdak laat niet veel licht door, zoodat onze oogen aan de schemering moeten wennen, voor we goed de knoestige kronkelstammen kunnen onderscheiden. Al dadelijk aan het begin kunnen we een merkwaardigheid zien: een zwam, die speciaal op vlieren groeit: het Judasoor (*Auricularia auricula Judae*). Op het oogenblik zijn ze oud en verschrompeld, maar na een regendag komen overal nieuwe te voorschijn en dan prijken op de verweerde stammen tusschen de rimpelige resten de gave zalmkleurige urntjes.

Aan het eind van de vlierenlaan moeten we nog eens halt houden. Voorzichtig kijken we om den hoek heen, teneinde de witgatjesplas beneden te overzien, en jawel, daar loopen ze, getweeën, in het slik te pikken, de witgatjes, waaraan de plas zijn naam dankt. Maar we hebben ons te veel bewogen, ze vliegen op en met een fijn, hoog „ziwiwiwiet” zwenken ze af.

Nu komt goed hun witte stuit te zien, die helder afsteekt tegen den donkeren rug en vleugels. Wat doen deze vogels hier? 't Zijn geen overzomeraars, maar vroege trekkers, tenminste heel de maand Mei hebben we er geen enkele gezien, altijd is het half Juni als ze zich vertoonen.

We gaan direct over de scholeksterwei naar zee. Tusschen het aanspoelsel drukken de jonge scholeksters zich; wat zien ze er toch altijd welgedaan uit. 't Is bovendien opvallend zoo weinig dooden we er van vinden, een heel verschil met de andere weide- en strandvogels, die in den zomer altijd zoo veel doode jongen te betreuren hebben.

Wat de oorzaak is van die groote levenskracht van de scholeksters? Straks op het strand zullen we het zien. Voor we echter de Scholeksterwei verlaten, moeten we nog een kwartiertje gaan zitten, rustig waarnemen. Dan valt ons op het rustelooze komen en gaan van de vele vischdieven. Ze komen van de broedplaats, die een vijf minuten gaans ten Zuidwesten van ons begint, en gaan visschen in den Waterweg. Haast alle die terugkomen hebben een vischje in den snavel, ze zijn op weg naar huis om hun jongen te voeren. 't Is nu juist de drukste tijd, overal krioelt het van de jonge vogels. We kunnen het in zoo'n kwartiertje treffen en nog veel meer zien. We

hooren plotseling den wilden roep van de groote sterns: „tierriet, tierriet!” en snel, met forschen, ver doorslaanden vleugelslag schieten twee van die blankste onzer sterns voorbij. Dan maken ze ons misschien attent op een hoog overvliegende troep kieviten, schuin uit zee komend en in breed front pal naar het Zuiden trekkend. Ook kan de roep van een regenwulp, ook al een vroege trekker, ons op doen kijken: „bibibibibi!” met lange tusschenpoozen herhaald.

Voor we het weten is het kwartier om en gaan we verder, naar de sternkolonie op het begroeide strand.

We worden al spoedig ontvangen door enkele voorposten, die boven ons komen roepen: „tji-èrrrr!” de langgerekte alarmkreet van den vischdief. Hoe verder we komen, hoe meer sterns er boven ons cirkelen en we loopen op 't laatst in een wolk van gierende vogels. We zien de nesten met eieren, we zien de jongen tusschen de helm kruipen en zich in een holletje drukken. Nu moeten we goed op het gedrag van de scholeksters letten, die voor ons loopen. Ze zijn niet zoo schuw als de sterns en loopen daardoor nog rond op plaatsen waar de sterns al opgevlogen zijn. De jonge sterns zoeken een goed heenkomen, zie ze loopen om de beschuttende helm te bereiken! Daar rent ook een scholekster, zie, achter een jonge stern aan, hij haalt hem in.... Daar! Zag je het gebeuren? Een snavelhouw van de scholekster werpt het sternjong omver. We draven er op af, de scholekster vlucht en we staan voor het stervende slachtoffer, waarvan de buik geheel is opengescheurd. Nu heb je 't eens en voor altijd gezien, hoe het komt dat de scholeksters zich hier zoo

uitbreiden. Ze eten de ingewanden van jonge sterns en voeren er ook hun jongen mee. Nu we er eenmaal op letten, zien we het steeds gebeuren en als we er niet zoo-als de eerste maal opaf stuiven, zien we ook het voeren en eten. En honderden lijken van jonge sterns komen we tegen, die alle duidelijk het slachtoffer van de scholeksters zijn: de ingewanden alleen er uit gegeten.

Het is een kwaad ding dat de scholeksters zoo ont-aarden. Er zijn er op de Beer zeer veel, zoodat het niet te verwonderen is dat ze een nieuwe voedselbron uit-buiten op een dergelijke manier. Maar een nauwkeuriger waarneming brengt nog iets anders aan 't licht. Juist op die plaatsen, waar de meeste menschen komen, waar de dikwijls honderd man tellende excursies worden rond-geleid, dáár vinden we de tallooze sternlijkjes. Verder op, waar zoo goed als geen menschen komen, verongelukken er tienmaal minder. Daar krijgen de scholeksters geen kans, doordat de oude sterns steeds op de jongen kunnen passen.

Toch behoeft men hierom de menschen niet geheel uit de kolonies te weren. 't Is goed, dat de kernen van de kolonies onbetreden blijven, dan kunnen enkele uit-hoeken als show-rooms gebruikt worden. Zóóveel schoons mag men de menschen niet onthouden. Mis-schien dat het dan bovendien noodig zal zijn om de scholeksters wat in te toomen door het rapen van hun eieren. We merken toch hoe langer hoe meer, dat vogel-bescherming lang niet eenvoudig is. De mensch heeft het evenwicht veranderd in de natuur, hij kan zich er niet plotseling geheel uit terugtrekken. Vogels beschermen is in zekeren zin vogels regeeren.

Nu we gezien hebben, hoeveel kwaad we stichten door het loopen over de broedterreinen, vergaat de lust hier toe ons steeds meer, temeer daar we uit het werkelijke leven van de vogels niets kunnen waarnemen. 't Is een en al angst voor den mensch, wat we zien.

Neen, we moeten op een geheel andere manier waarnemen. We moeten een schuilhut maken, een kuil in den duingrond, overdekt met aanspoelsel van de vloedlijn. Er bestaat geen strandvogel die zich van zulk een schuilplaats iets aantrekt.

Ben ik door mijn kameraad naar mijn schuilplaats gebracht, en verwijdert hij zich weer, na de schuilhut goed dichtgestopt te hebben, dan komen voor en na de vogels om me heen tot rust. Met steeds klimmende verbazing zit je dan om je heen te kijken, hoe het echte leven in de kolonie hervat wordt en het is een groote verrassing, die je van opwinding het hart in de keel doet kloppen, als daar plotseling vlak voor je bij het nest een vischdief neerstrijkt. Even houdt hij de ranke wieken wijd omhoog gericht; in deze houding spreidt hij een zeldzaam fijne sierlijkheid ten toon. Dan vouwt hij de vleugels op en kijkt naar het nest, waar het kleine jong naast de twee eieren ligt. Een paar stappen, hij staat er boven en zacht koerend laat hij zich zakken en schikt de donsveeren om eieren en jong heen. Nu kunnen we hem goed bezien: den lakrooden snavel met de zwarte punt, het glanzend zwarte schedelkapje met het al even gitzwarte kraaloog, de blanke borst en de zacht parelgrijze vleugels, die hun

donker aangelooopen toppen kruisen boven den slanken witten vorkstaart.

Een tijdlang zit hij zoo rustig te broeden; geen oogenblik verflauwt echter zijn belangstelling voor wat er in de buurt gebeurt. Ook de schuilhut kijkt hij af en toe eens aan, vertrouwt het zaakje echter volkomen. Het jong vraagt steeds zijn aandacht, hij kan het maar niet goed onder de vleugels krijgen, steeds schikt en verschikt hij en eindelijk, als hij even rustig zit, en schijnbaar zijn houding gevonden heeft, beweegt er plotseling iets aan zijn vleugelboeg en daar kijkt het jong de wereld in, hijgend van de inspanning. Steeds verder werkt hij zich naar buiten, totdat hij tot rust komt naast den broedenden vogel, waar hij zich lekker in het zachte gesluierde zonnetje gaat koesteren.

Dat duurt echter niet lang. Net als de oude stern den kop in de veeren steekt om een dutje te doen, komt er beweging in het donsballetje en daar stapt de dreumes, telkens struikelend over de zeepostelein-plantjes, maakt een heele tocht om het nest heen, om tenslotte weer even uit te blazen op zijn oude ligplekje. Lang houdt hij het weer niet uit. Nu wil hij spelen met den snavel van de oude, en deze blijkt een gezellig kameraad. Minutenlang spelen ze met elkaar, happend naar elkaars snavelpunt. O, zoo voorzichtig gaat dat alles in zijn werk. Dan, plotseling krijgt het jong er genoeg van en gaat pogingen aanwenden om bij de oude op den rug te klimmen. Hardnekkig worstelt hij, telkens weer glijdt hij omlaag; koerend moedigt de oude hem aan en hijgend-zagend antwoordt hij. Totdat de aanhouder wint en hij bo-

ven op den sterken rug troont. Klein brokje energie!

Eenigen tijd blijven ze nu rusten, oude en jong. Dan komt er opeens heftige beroering: de oude zit te draaien en zenuwachtig te koeren, het jong, plotseling monter, springt pardoes omlaag tusschen de bloeiende zeepostelein en staat te zagen en met de vleugelstompjes te klappen, blijkbaar vol aandacht voor iets in de lucht. Wij binnen leven geheel mee en zijn geducht in spanning voor wat er gaat gebeuren. Even een gesuis van snel slaande vleugels, daar staat de tweede oude, met een vischje in den snavel. Met uitgespreide vleugels loopen hij en het jong elkaar tegemoet, hij stopt het voedsel in den wijdopen snavel, een paar slikbewegingen, afgelopen, het jong is gevoerd. Even blijft de oude staan kijken, alsof hij zich bedenkt, dan, een paar forsche slagen en weg is hij weer. Wat kreeg het jong te eten? Ditmaal een karakteristiek, zandkleurig vischje, de kleine grondel (*Gobius minutus* L.) die veel in de ondiepe strandplassen leeft. Als we wachten, dan zien we in den loop van den dag ook andere dieren voeren: garnalen (*Crangon vulgaris* L.) en kleine strandkrabbetjes (*Carcinides moenas* (L.)).

Eens hebben we bij het voeren iets heel merkwaardigs gezien. Een van de ouders zat te broeden met het jong onder de vleugels. De ander kwam van tijd tot tijd het jong voeren. Als hij dan met een vischje aankwam, liep het jong onder de vleugels vandaan en nam het in ontvangst. Eenmaal echter gaf de „visscher” zijn buit over aan den „broeder”. Deze maakte geen aanstalten om het aan zijn jong te geven, maar wilde het kennelijk zelf

Foto N. Tinbergen

De jonge Vischdief krijgt een garnaal

Foto M. G. Rutten

En de oude blijkt een gezellig speelkameraad
ALS DE VLIEREN BLOEIEN

Foto N. Tinbergen

Terwijl een bolle Westenwind de blinkende stapelwolken voortstuwt
EEN STERVEND LANDSCHAP

opeten. Maar daar moest de visscher niets van hebben en met een ruk nam hij de visch weer terug en gaf hem aan het jong.

Een ander maal slikte de broedende stern het vischje werkelijk door, en toen bleef het jong teleurgesteld achter.

Kijk, het waarnemen van zulke episoden uit „het intieme leven der vogels” is toch veel en veel belangwekkender dan zoo maar plompverloren door de kolonie te loopen en naar de eieren te kijken, omringd door honderden angstig schreeuwende wezens?

Toch is dit niet voor iedereen weggelegd. Zeer vele menschen moeten zich tevreden stellen met het oppervlakkig bekijken van nesten en eieren in een uithoek van de kolonie; misschien kunnen ze vanuit de verte door den kijker een idee krijgen van het leven in de kolonie, zooals wij dat nu hebben gezien. Druk bezoek verstoort de opvoeding van de jonge vogels te zeer.

De enkele bevoorrechte menschen, die toch in de kolonies mogen doordringen, zijn daarvoor dan ook iets verschuldigd; zij werken voor de wetenschap of ze brengen wat ze zien in woord en beeld om zooveel mogelijk ook andere menschen te laten genieten van het vele schoons dat hier te zien valt. Daarom is de vogelfotografie niet alleen een fijne sport, maar ook een nuttig werk.

EEN STERVEND LANDSCHAP

NU gaan we een geheel nieuw gebied betreden, een landschap van ongeëvenaarde schoonheid: de stuifduinen. We moeten hier voor uitzoeken een zonnigen zomerdag, terwijl een bolle Westenwind de blinkende stapelwolken voortstuwt en het blanke stuifzand in stage beweging houdt.

Eens moeten deze duinen begroeid zijn geweest, want zonder planten hadden ze het nooit tot duinen gebracht.

Duinen ontstaan op het strand, waar de helm, dat taaie gras, het stuivende zand opvangt en vasthoudt en zich er bovenuit werkt. Op enkele plaatsen in ons land is dat ontstaan van onze duinen nog te zien; de Beer is een van die gebieden.

Op het breede strand liggen lage duintjes, nog geen meter hoog, die met elken dag van Westenwind aangroeien. De buitenste, die dus het meest Westelijk liggen, zijn heelemaal begroeid met helm; verder naar binnen treden ook andere planten op als bitterzoet, St Jakobskruid en op enkele plaatsen de zeldzame zeewolfsmelk.

In de stuifduinen is echter van dat oorspronkelijke plantendek weinig meer over. Hoe dat komt, weet niemand precies, maar dat de konijnen er aan meege-

werkt hebben, is wel zeker. Onze vlugge knagers, die ongetwijfeld een belangrijk beeld zijn in dit landschap en die we er niet graag zouden missen, hebben de duinen geperforeerd met hun dikwijls onbescheiden groote hollen.

Het grootste deel van die duinen is nu haast kaal, alleen de doode plantenresten belemmeren plaatselijk het snelle verstuiven, waardoor de afzonderlijke toppen de grilligste vormen aangenomen hebben.

Twee planten spelen in dergelijke merkwaardige terreinen een rol, dat zijn de helm en de kruipwilg. De helm groeit altijd het weligst op plaatsen waar steeds versch stuifzand wordt neergelegd; daar is hij alleenheerscher, want alle andere planten hebben het er afgelegd. Het moet al heel erg worden, wil de helm er niet meer tegenop kunnen.

De kruipwilg groeit op andere plaatsen. Het best voelt hij zich thuis in het dicht begroeide duin, maar in de Stuifduinen houdt hij taai stand, op plaatsen waar de bodem onder hem uitgeschuurd wordt. Aan die steile hellingen, waar alle andere planten vroeg of laat af komen glijden, hangen de kruipwilgen in grillige kronkels omhoog, en weten op de zonderlingste plaatsen weer houvast te krijgen.

Hier op de Beer komt de kruipwilg echter weinig voor, en zoo zijn er geen planten genoeg, die het afbrokkelen van de duinen tegengaan.

Wel wordt het losgestoven zand goed vastgehouden, zoodat we nergens volkomen kale zandheuveld zien. Meestal is het weer de helm, die uit dit zand nieuwe

duintjes maakt, maar er is ook een plaats, waar het loogkruid deze taak op zich neemt en er zijn groote stukken, waar zeekraal en klein schorrenkruid het doen, zodoende groote kwelders in onvruchtbare zandige vlakten veranderend.

Deze vlakten, die tusschen de losse toppen in liggen, zijn in den zomer droog, maar bij hooge stormvloeden in den winter komt er soms een halve meter water te staan, zoodat de duinen totaal geïsoleerd liggen. Een duinwandeling moet dan op bloote voeten plaats hebben. Maar het sombere stormweer, de jagende wolken, de gierende regenbuien maken ook dan het verlaten landschap buitengewoon mooi, en als dan laat op den middag de lucht even breekt en een valsch zonlicht over het geëeselde landschap valt, dan voelen wij, kletsnatgeregende zwervers, ons door en door gelukkig en beklagen de menschen, die in de gelegenheid waren dit te zien en het door weersomstandigheden nalieten.

Er zijn nog enkele gebieden waar de planten den strijd nog niet hebben opgegeven. Daar zijn het de duindoorns, die taai om hun leven worstelen, maar door de konijnen, zon en wind overmand worden. Zie het duinlandschap op de foto er maar eens op aan; de enkele duindoornstruiken zijn kromgewaaid, tusschen de afzonderlijke boschjes ligt het naakte zand, hier en daar steken de resten van het afgestorven doornbosch er nog boven uit. Het zal een kwestie van eenige jaren zijn, dan is hier een kale stuifvlakte te vinden.

Dicht bij deze duindoornwoestijn ligt een stukje duin,

Foto N. Tinbergen

Een vergezicht over de stuifduinen; op den achtergrond blinkt de Brielsche Maas
EEN STERVEND LANDSCHAP

Foto N. Tinbergen

Waar de duindoorns taai om hun leven worstelen
EEN STERVEND LANDSCHAP

waar mooi het afsterven van de vegetatie te volgen is. Hier staat een groote vlier aan den rand van den afgrond, zijn wortels worden ondermijnd en een deel van den struik hangt omlaag. Langzaamaan kantelt hij, steeds meer takken zwaaien om, en 't zal niet lang meer duren of de heele vlier glijdt naar beneden.

Om van dit landschap ten volle te genieten, moeten we telkens de afzonderlijke toppen beklimmen. Dan ontdekken we elken keer nieuwe vergezichten, met steeds wisselende wolkenluchten. Uren kunnen we liggen kijken naar het verschiet over de Brielsche Maas, naar de wolkenshadowen, die over het land glijden, naar de sternkolonies of naar de in- en uitgaande schepen in den Waterweg.

Zoo lui liggend krijg je bovendien altijd buitenkansjes, belangwekkende episoden uit het dierenleven te zien.

Hier en daar in de barre zandvlakte, vooral in de buurt van eenigszins begroeide stukjes, broeden fel geteekende zangvogeltjes: tapuiten. Als je plompverloren door de duinen loopt, merk je niets anders van ze dan hun alarmroep, die klinkt als het tegen elkaar ketsen van twee „vuursteen”, en het witte staartje dat ze laten zien als ze voor je wegvliegen. Maar als je stil ligt, kun je het treffen, dat je ze bezig ziet met het grootbrengen van de jongen, die ergens in een konijnenhol liggen. Het vrouwtje vooral blaakt dan van ijver, ze vangt nu eens op de manier van een lijster wormen en larven uit den bodem, dan weer jaagt ze al fladderend achter vliegende insecten aan. Het mannetje is een echte Pallieter; hij leeft echt

gelukkig en melkt den dag, maar aan werken doet hij niet veel. Af en toe zingt hij; dat doet hij dikwijls in de lucht, eenigszins als een boompieper. Het lied begint met wat gepiep en gekets, dan komt er razend snel een kort, maar heel aardig brabbelliedje en dan is 't uit.

Tweemaal in 't jaar kan de vlakke wemelen van de tapuiten: in September en in April. Vooral in September kan het bar zijn, elk oogenblik dansen dozijnen witte staartjes over de vlakke.

Het kan bovendien in den zomer niet missen of de bruine kiekendief uit de schorren komt de duinen en het strand eens inspecteeren. Hij heeft in de biezen vier kinderen groot te brengen en daartoe is hij den heelen dag op jacht naar eieren en jonge vogels. Houterig zeilt hij dan langs de toppen, van het eene dalletje naar het andere, overal met geschreeuw ontvangen. Eens zag ik hem langzaam omlaag glijden en achter een rug verdwijnen. Direct daarop vloog luid alarmeerend een stormmeeuw toe, die hevig begon te stooten op de plaats, waar ik den kiekendief had zien verdwijnen.

Toen ik er heen was gegaan en over den duinrand kwam kijken, vloog hij op, met een slap vogellijkje in de klauwen: een donsjong van de stormmeeuw. In den broedtijd gaat de bruine kiekendief altijd zoo te werk, en het is duidelijk dat hij dan in dit vogelland genoeg ophaalt. Maar in najaar en winter is het armoe lijden, dan kluift hij aan de vergane resten van doode konijnen. En konijnen zijn er genoeg. Niettegenstaande het feit, dat èn de jagers èn de pachter van de weilanden menig konijntje verschalken, zijn er toch veel te veel. Bij

een wandeling door de stuifduinen zien we ze bij secties voor ons uit draven en in de holen verdwijnen.

Zij zijn het ongetwijfeld, die dit vroeger weelderige duingebied tot een woestenij gemaakt hebben. De afstervende duinen zijn prachtig om te zien, ze vormen een heerlijk landschap, maar ze zijn te vergankelijk. Het steeds verstuiven van de duinen loopt tenslotte uit op een kale zanderige vlakte.

Het is te hopen, dat tegen dien tijd de nieuwe, thans nog jonge duinen hun plaats ingenomen zullen hebben, zoodat we nog vele jaren zullen kunnen zwerven in dit mooie wilde stukje land.

DE DWERGSTERNS

EEN dag met weinig wind — die zijn op de Beer zeldzaam — wordt besteed aan een tocht naar de dwergsterns. We moeten daartoe naar het kale schelpenstrand, want daar, op de meest barre plaatsen van de toch al zoo barre Beer, brengen de dwergsterns den zomer door met de opvoeding van hun kinderen. De meeste dwergsterns kennen, zoolang ze nog niet vliegen, slechts schelpen, eieren, dwergsterns en visch. Vooral de laatste twee maken diepen indruk op ze, de visch omdat ze die eten, de oude dwergsterns omdat ze daar de visch van krijgen.

Er zijn op de Beer drie kleine vestigingen. De Noorderlijkste ligt vlak onder de Zuidpier; hier komen vele menschen de nesten bezichtigen onder geleide van den bewaker. De tweede kolonie ligt iets Zuidelijker, juist aan de Noordgrens van het groene strand, waar de vischdievenkolonie begint, de derde en verreweg de grootste ligt aan de Zuidpunt waar in den broedtijd slechts bij hooge uitzondering menschen worden toegelaten. Totaal broeden er op de Beer ruim honderd paren dwergsterns; dat is niet zoo heel veel. Als we hierbij bedenken dat de Beer de grootste dwergsternvestiging in ons heele land is, dan blijkt wel dat ze niet algemeen zijn te noemen.

Wel zie je ze overal aan de verlaten stranden, maar altijd in enkele exemplaren.

We zetten koers naar de middelste kolonie, een blinkend witte schelpenvlakte met kleine helmpollen hier en daar.

Boven ons hooren we al spoedig een ander geluid tusschen het „tji-èrrrr” van de vischdieven door, een scherp: „ètsj, ètsj!” de alarmkreet van de dwergsterns. Ook hier zien we weer niets dan angstige vogels, snel boven onze hoofden heen en weer vliegend.

Toch is het interessant om even de nesten te bezien, want zoo open en bloot als ze liggen, zoo moeilijk zijn ze te vinden. Hier moet nu werkelijk een geoefend eierzoeker steeds opletten, om niet zijn voet op eieren of jongen te zetten. Ingespannen turend slagen we er echter spoedig in, een nest te vinden, en dan zien we gauw meerdere andere nesten ook. Prachtig bootst de eischaal de kleur van zand met aanspoelselbrokjes na. Op de foto is dat duidelijk te zien.

Ook hier moeten we de vogels niet te lang veront-rusten, maar kunnen veel beter weer een schuilplaats maken, om vandaar uit rustig waar te nemen. We zorgen dat we het gezicht hebben op eenige nesten met eieren en een nest met kleine jongen. De schuilplaats is spoedig gereed en we zitten er nog geen vijf minuten in, of alle dwergsterns zijn weer neergestreken en het leven is in vollen gang.

Heel anders weer dan de vischdieven doen de dwergsterns zich voor. Ze zijn nog kwieker en monterder, vlug als kwikzilver in al hun bewegingen, zoodat een over-

vliegende vischdief ons traag schijnt. Hun zwarte schedelkapje is onderbroken door een driehoekige witte vlek op het voorhoofd, snavel en pooten zijn helder geel, de pooten iets donkerder dan de zwartgepunte snavel. Vleugels en rug weer mooi grijs blauw, afgezet door een zwart randje aan de buitenste slagpen.

't Is volledige rust in de kolonie; stil zitten de vogels te broeden, alleen enkele jongen, kleine donsballen, lopen wat in de buurt van hun nest rond te scharrelen.

Let nu eens goed op den vogel links, naast dat helm-polletje. Zijn nest hebben we daarnet gezien, een kuiltje, dik gevoerd met schelpstukjes, met twee eieren er in. We hebben toen ook lang geboomd over de vraag, waartoe dat nest zoo versierd zou zijn met die schelpen. 't Viel juist hierdoor beter op dan de niet-versierde nesten. Al ons praten bracht ons niets verder; we hadden zelfs niet eens gezien hoe de schelpen er in kwamen. Dat zullen we nu misschien te zien krijgen. De bewegingen van den vogel doen duidelijk zien, dat hij niet veel te doen heeft. Hij zit om zich heen te zien, maar er gebeurt weinig dat hem belangstelling inboezemt. Een jong van een ander gezin komt te dicht in de buurt, hij snauwt het af. Een windzuchtje blaast een paar veertjes op, hij gaat ijverig aan 't poetsen en gladstrijken. Dan gaapt hij eens, staat even op en keert de eieren. Weer rust, de oogen gaan dicht; hij zit te knikkebollen. Daar draait hij zijn kop om, steekt den snavel in de schouderveeren en dommelt in. Na vijf minuten wordt hij wakker van een overvliegende schol-ekster. Weer gaapt hij. We krijgen aanvechting om mee

te gapen en kunnen nu toch wel veilig aannemen dat de vogel zich verveelt.

Daar valt plotseling zijn aandacht op iets op den grond, dicht bij hem. Een keer pikken, dan trekt hij de hals in en een wit voorwerp rolt uit den snavel, langs de borst omlaag en valt in het nestkuiltje: een brokje schelp. Het blijft niet bij dien eenen keer, steeds opnieuw pakt hij schelpstukjes en laat ze in het nest vallen, steeds verder rekt hij den hals om nieuwe schelpjes op te nemen, tenslotte staat hij op en loopt een paar passen ver, om een groot brok mossel op te rapen. Zoo is hij in zijn werk verdiept, dat hij het jong-van-een-ander, dat weer komt kijken, niet afsnauwt, misschien zelfs niet opmerkt. Het geheel maakt den indruk van spel. Heel zijn verveelde houding is veranderd, zijn aandacht heeft een afleiding gevonden.

Zoo zien we langzamerhand een „schelpennest” ontstaan, waarvan we nu dus weten hoe het tot stand komt, maar waarvan we de bedoeling toch niet begrijpen.

Opeens verandert zijn houding. Hij vergeet zijn spel, begint zenuwachtig te roepen en kijkt steeds omhoog. We volgen zijn blik en ontdekken zijn maat, die snel klapwiekend stilstaat, eenige meters boven den grond. Zie, een blinkend vischje heeft hij in den snavel. Daar daalt hij, blijft zweven vlak boven den broedenden vogel, die den snavel wijd openspert. Roef! Weg is het vischje, weg is de maat, rustig weer de broedende vogel op zijn schelpennest. 't Was moeilijk te zien, zoo snel ging het: het broedende sterntje werd gevoerd. Dat gebeurt meermalen, soms zelfs tweemaal in 't uur. Dat is aardig, vindt

ieder die 't hoort, dat trouwe mannetje komt zijn vrouwtje voeren, dat immers geen tijd heeft om eten te zoeken. Maar denken we er eens even over na; hoe weten we dit eigenlijk? Man en vrouw dwergstern zijn uiterlijk niet te onderscheiden, tenminste voor onze ongeoefende oogen niet. Wacht maar af, geduldig waarnemen brengt ook hier weer opheldering.

Herhaalde malen zagen we al het aanbrengen van het vischje. Nu gebeurt het weer, maar de pas aangekomen stern strijkt neer op een meter van het nest en blijft al roepend heen en weer dribbelen, met het verleidelijke vischje in den snavel. De broedende vogel antwoordt, staat op van het nest en loopt zijn maat achterna. Een oogenblik trippelen ze op hun onbeholpen korte pooten achter elkaar aan, dan wordt het vischje overgereikt en gulzig opgeschrokt. En dan zien we duidelijk, hoe nu de vogel, die zooeven het vischje bracht, op het nest toeloopt en gaat zitten broeden. En daarmee vervalt onze heele mannetjes- en vrouwtjestheorie!

Terwijl we zoo lang hebben zitten kijken naar die kunstzinnige stern, hebben we te weinig gelet op de andere vogels. Nu we weer rond spieden, zien we hetzelfde als we bij de vischdieven zagen gebeuren: het voeren van de jongen. Meestal zijn het weer kleine vischjes, vooral grondeltjes (*Gobius minutus* L.) maar soms krijgt zoo'n kleine peuter van vijf centimeter lengte een visch te verorberen, grooter dan hijzelf. Dat gaat er dan toch in, al duurt het wel een kwartier. Altijd gaat netjes de kop het eerst naar binnen, en geleidelijk zakt de visch

Foto N. Tinbergen

Jonge konijnen voor het hol
EEN STERVEND LANDSCHAP

Foto N. Tinbergen

De Helm speelt een belangrijke rol in de stuifduinen
EEN STERVEND LANDSCHAP

verder, totdat er nog een centimeter of drie van de staart buiten steekt. Dan blijft de kleine schrok hijgend zitten, om even daarna weer verwoed aan het slikken te gaan, met het gevolg dat de visch een millimeter verder opschiet. Zoo gaat de visch langzaamaan naar binnen; terwijl de kop al geheel verteerd is binnen in het kleine chemische fabriekje, is de staart nog volkomen gaaf.

Aardig is het om de jonge dwergsterns te zien rennen over het kale strand, veel sneller dan de ouden het kunnen. Dit heeft natuurlijk tot gevolg, dat de jongen weinig naar hun ouders luisteren en dikwijls zonder permissie te ver buiten het nest komen. Dan moeten de ouders hun vleugels er bij te baat nemen, en dan krijgen de kinderen hardhandige terechtwijzingen, forsche opstoppers met den sterken snavel.

Plotseling vliegen alle dwergsterns op en de jongen drukken zich plat op den grond. Angstig alarmeerend vliegt de heele kolonie rond, om een roodbruinen vogel heen, die klapwiekend stilstaat in de lucht, de oogen op het strand gericht. 't Is een torenvalk, een klein soort roofvogel, die in den „dennentuin” vijf jongen heeft groot te brengen, en nu op jacht is. Meestal vangt hij muizen, maar eigenlijk zijn alle andere dieren die op den grond loopen, ook van zijn gading, en zoo is hij nu op de jonge dwergsterns uit. Stil staat hij in de lucht te „bid-

den", stoort zich in 't geheel niet aan de stootende sterns. Af en toe zwenkt hij af en gaat op een andere plaats staan, steeds omzwermd door de schetterende sterns. Hij heeft blijkbaar weinig geluk, want na vier, vijf keer een nieuwe plaats te hebben ingenomen, druipt hij af en verdwijnt naar de Zuidpier, waar hij op de warme zandhellingen aan de zonzijde eens naar hagedissen zal gaan uitkijken.

Nu wordt het tijd, dat we de dwergsternkolonie verlaten; er staat nog meer op het programma. Het allereerst komt nu echter in aanmerking de terugtocht naar de tent, om voor den inwendigen mensch te gaan zorgen.

NAAR DE KLUTEN

D ICHT bij den Zuidpunt ligt over het lichte strand een blauwig waas, dat we, dichterbij gekomen, herkennen als een groote vlakte vol met de prachtige blauwe Zeedistels (*Eryngium maritimum* L.), de koningin van onze strandplanten. Zie ze hier staan met de krachtige stengels en de stekelige, leerachtige bladeren, een voorbeeld van taaie weerbaarheid. En dat is werkelijk niet onnoodig op dit uiterste Zuidwesthoekje van het eiland, dat van elke weersgesteldheid de volle laag krijgt. Ze staan nu lekker te stoven in het zonnetje en er is druk beweeg van hommels en vlinders om de bloemen.

Eigenlijk vreemde bezoekers voor een plant die tot de Schermbloemigen behoort, bij de meeste andere leden van de familie zitten de schermen altijd vol vliegen en kevers die de gemakkelijk te bereiken lekkernijen komen opzoeken; maar hier bij onze strandbewoonster zien we zoowat allemaal langtongige gasten. Hij ziet er dan ook wel heel anders uit dan haar verwanten, de bloempjes zijn zoo diep dat de honing geheel verborgen ligt. Kijk, daar komt zoo'n ruige dikke aardhommel aangezeten, hij ploft op een bloemhoofdje neer en werkt net zoo lang tot hij den langen zuiger tusschen de nog half gesloten kroon-slippen heeft gebracht, waar hij nu maar in de diepte

heeft te zoeken om den begeerden honing te bereiken. Intusschen wordt hij flink met stuifmeel bepoederd.

Tallooze aardhommels zijn hier op de distelvlakte zoo bezig en daarnaast ook veel steenhommels, donkere dieren met roodbruingepunt achterlijf, en vlinders, grillig dwarrelende Vanessa's en eenvoudig gekleurde zand-oogjes.

Zóó genieten we van het drukke insectengedoe om en bij onze planten dat we de vogels er door zouden kunnen vergeten als ze niet door hun gekrijsch telkens weer onze aandacht trokken. Nog eens even van de duinen af rondzien hier over deze eenzame vlakte waar het nu toch zoo druk toegaat. Als ik later aan zeedistels denk, dan zie ik ze altijd voor mij, op het hel-lichte zand, met ertusschen overal de blanke zeezwaluwen rustig broedend, of blinkende vischjes brengend aan de donsjongen; in de verte trilt de lucht, het sterngekrijsch vloeit samen met het ruischen van de branding in de verte.

Maar laten we niet gaan droomen, al zijn de omstandigheden hier er ideaal voor, we gaan op weg naar den beroemden zandplaat aan den Brielschen Maas, dien we Nieuwland genoemd hebben. Het zand voor onze voeten is wit van de schelpen en het blinkt dat de oogen er pijn van doen. Telkens loopen vlugge strandpleviertjes voor ons uit, die hun nesten langs de vloedlijn hebben. Helder en duidelijk zien we de duinen van Voorne liggen over de Brielsche Maas; een paar aalscholvers vliegen landinwaarts, strakke, donkere figuurtjes tegen den lichten zomerhemel.

Wat loopen daar recht voor ons uit over het slik, slanke

Foto N. Tinbergen

De duinvlakte bij hoogen vloed in den winter
EEN STERVEND LANDSCHAP

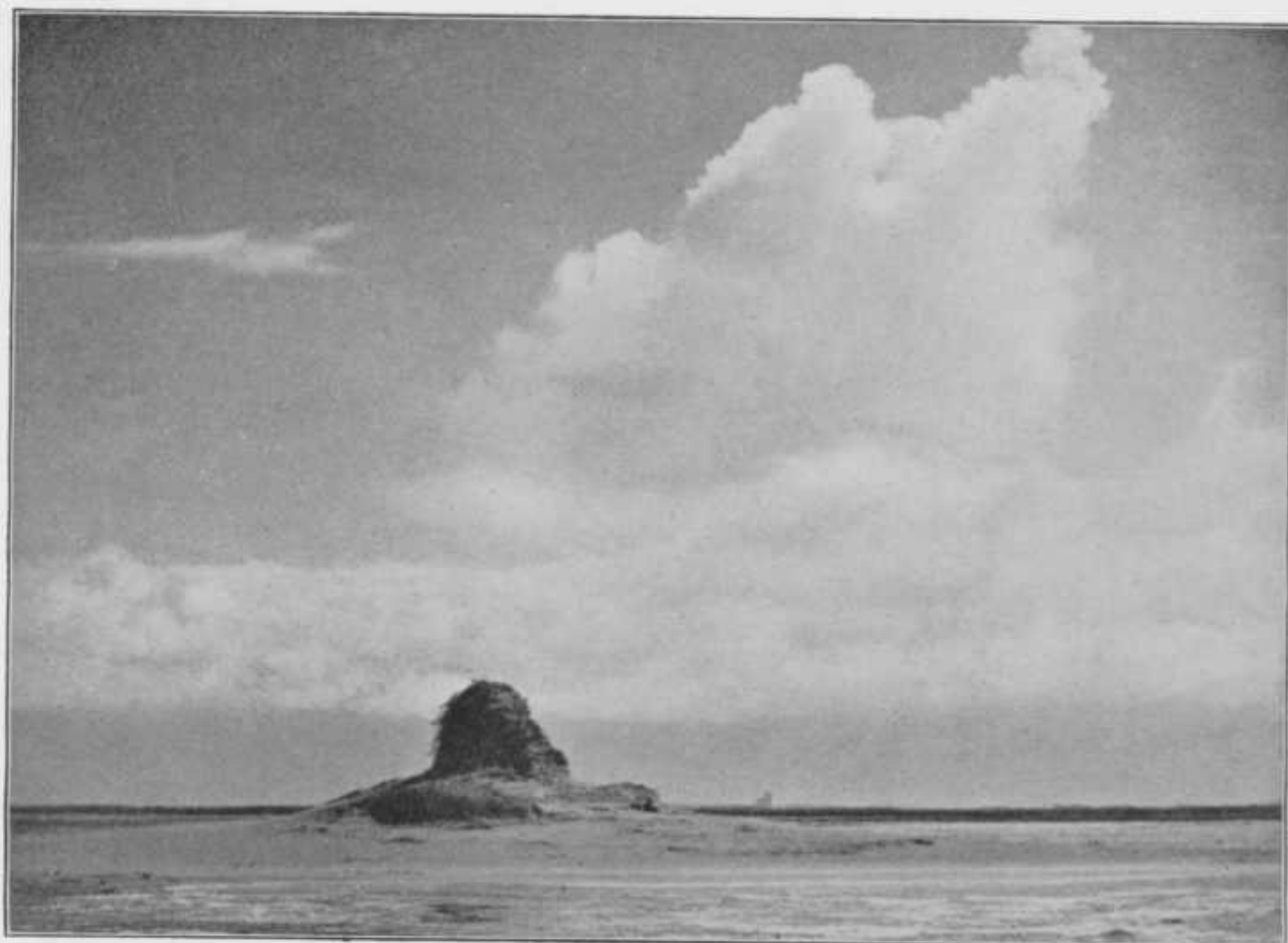

Foto N. Tinbergen

Een laatste rest

Foto N. Tinbergen

Een van onze schuilbutten
EEN STERVEND LANDSCHAP

vogels met prachtig zuivere wit-en-zwartteekening. Ja, het zijn de kluten, de glorie van den Hoek als vogelland, de trots van den flinken bewaker, onder wiens hoede in de laatste acht jaren het klutenaantal zich heeft uitgebreid van vijftien tot ongeveer driehonderd broedparen. Nu we ze eenmaal in 't oog hebben zien we er steeds meer, en als we den kijker richten op de zandplaat, die daar als een lichte plek tegen het donkerder slikstrand afsteekt, ontdekken we ze daar bij honderden. Sommige komen ons al tegemoet vliegen, met helder kluut-kluut-kluut, maar we zijn nog niet dicht genoeg bij om de wonderlijke capriolen te zien die de oude vogels vertoonen bij nestgevaar.

Nu zullen we niet zoo barbaarsch zijn om de zandplaat zelf op te loopen, we zouden er een opschudding veroorzaken die ons in het geheel geen nut en den vogels niets dan ellende zou brengen. De ligging van deze kolonie is namelijk zoo dat elk bezoek, hoe goed ook bedoeld, groote schade kan teweeg brengen, vooral in den tijd dat er al jongen zijn. Bij laag water is de zandplaat droogvoets te bereiken en wanneer de bezoekers nu gaan rondloopen om zooveel mogelijk nesten en jongen te zien, iets wat sommige menschen nog altijd niet kunnen laten, dan gaan de kleine, pas uitgekomen kluutjes aan den haal, verlaten de veilige zandplaat, tippelen over het kale slik, zwemmen desnoods smalle waterloopjes over, tot ze veilig kunnen wegkruipen in een of ander plukje biesen of tegen een steil slibkantje. Loopt het nu ongelukkigerwijs zóó uit dat het spoedig hoog water wordt, dan kunnen de arme dreumesen den terugtocht niet volbrengen,

want hoe snel de krekten bij opkomenden vloed vol loopen, weet ieder die in dergelijke landschappen geen vreemdeling is. Want die breede krekten overzwemmen, dat kunnen de donscluutjes nog niet. Weliswaar vertelt De Jager dit aan iedereen die eens een dag op Den Hoek komt, en allen beloven hem zijn aanwijzingen na te komen, maar aan het houden van deze belofte ontbreekt nog wel eens het een en ander. Resultaat: tientallen verdronken jonge kluutjes na zoo'n bezoek aan de zandplaat. Toch deden die menschen dat uit louter belangstelling voor de vogels! We gaan nu met den bewaker achter de helm van een paar lage duintjes liggen, op veiligen afstand van de nesten en nu zien we door onze prismakijkers heel aardig het leven in de kolonie zonder dat we een dier behoeven te verontrusten. Aan den rand van een kreekje, niet heel ver van ons af, staat er een zich te poetsen, en we kunnen hem nu rustig bespieden. Prachtig dier, alles is even slank en sierlijk, hoe mooi steekt de zwarte bandenteekening af op het sneeuwwit van het overige veerenkleed. Nu richt hij den fijnen kop op en we kunnen den vreemden, dunnen, omhoog gewipten snavel zien. Wel een heel wonderlijk instrument lijkt dat zoo, maar dat de vogel hem goed weet te gebruiken bewijst hij, nu hij even het ondiepe kreekje inloopt en aan het voedsel zoeken gaat. De lange nek wordt schuin omhoog gericht, de snavel wordt vooruitgestoken, met het voorste, opgewipte deel kan de kluut nu juist zoo gemakkelijk en prettig rondscharrelen in het ondiepe water en het slijk dat ge de overtuiging krijgt dat er geen handiger werktuig voor hem te bedenken was.

Verderop zitten vogels te broeden, sommigen rechtop, actief, anderen duttend met den wipsnavel in de rugveeren. De nesten liggen er zoo talrijk dat de dieren soms nog geen twee meter van elkaar zitten. Er tusschen door loopen en staan nog andere kluten, het is een en al beweging en drukte. Maar hoe heel anders gaat het hier toe dan bij de luidruchtige sterns, alles gebeurt hier rustiger, deftiger zou ik haast zeggen, zonder onnoodig getier en gekrijsch. Daar staat er een rustig rond te kijken, een tweede komt er op af met den kop omlaag en de vleugels half uitgespreid. Dat schijnt nummer een te mishagen, zij of hij is nu van dergelijke grapjes niet gediend, en dit wordt den ander kort en goed duidelijk gemaakt door een paar vlugge stappen in diens richting te doen, den spitsen snavel vooruit; even een geklap van zwart-witte vleugels, de indringer verwijdert zich met nuffige trippelpasjes en de rust is hersteld. Wat een gekolder en geraas zou zoo iets bij de vischdieven opgeleverd hebben! Tot eigenlijk vechten komt het nu niet veel meer, daartoe is de broedtijd al te ver gevorderd. Als je zoo twee kluten op elkaar ziet aanloopen ben je ieder oogenblik bang de dunne spitse snavel te zien afknappen, maar ze schijnen toch wel een stootje te kunnen velen.

Over de zandplaat heen zie je de golfjes van den Brielschen Maas blikkeren in de zon, er boven drijven langzaam een paar witte wolkgevaarten langs den oneindigen blauwen hemelkoepel. In de verte zien we duidelijk den dikken toren van Brielle, op den voorgrond wemelt het overal van bezige kluten. Heerlijk is het gezicht, deze merkwaardige vogels die al op zooveel plaat-

sen verdreven zijn, in zoo'n groot aantal op deze tot nu toe veilige wijkplaats rustig te kunnen bespieden. Zie je, dit hoekje van den Hoek is alweer een natuurmonument op zichzelf.

We stappen op, blij dat de bewaker ons hier gebracht heeft waar we konden waarnemen en genieten zonder iets te verstoren, want alleen mogen we hier in den vollen broedtijd ook niet komen. Niemand zet dan een voet op den zandplaat, de bewaker zelf ook niet, het zou immers nergens toe dienen!

Jammer, dat hij ons op den terugweg moest verzekeren dat hij tegenwoordig de kolonie het meest heeft te bewaken tegen sommige „liefhebbers”, die zoo eens één dagje met een phototoestel op den Hoek rondloopen, een toegangkaart hebben, en moeilijk den heelen dag te controleeren zijn. Dit zij de vele goeden en voorzichtigen onder hen niet te na gesproken, maar sommige menschen vinden het nog altijd noodig tot midden in een kolonie door te dringen om een photo van eieren of jongen te maken.

Op de kale vlakte, in de Beer liggen nog enkele kluten-nesten, en een flink aantal vinden we heelemaal buiten op het strand ter hoogte van den grooten strandplas en verder noordelijk.

Om nu nog wat waarnemingen te doen van de gedragingen van den broedenden vogel krijgen we toestemming een schuilplaats te maken bij een van de laatste groep, wiens nest wat afzonderlijk ligt, zoodat we geen stoornis en opschudding veroorzaken bij onze komst. Meestal vestigen zich zoo hier en daar wel enkele kluten-

paren geheel afzonderlijk, soms ver van de kolonies. Die kluten van het buitenstrand hebben het niet te best, ze leggen hun eieren meest op de kleine schelpvlakjes die hier afwisselen met lage stuifduintjes die voortdurend veranderen onder invloed van wind en tij. Waar de eene dag een schelpstrandje was met een tweetal mooie kluten-legsels, is den volgenden morgen vaak niets te vinden dan den geribbelden zandstaart van een dier verraderlijke heuveltjes. In één stormachtige zomernacht kunnen hier groote massa's eieren onder het stuifzand geraken en verloren gaan; op een avond na een paar winderige dagen vonden we over de twintig los in het zand liggende eieren en grootendeels ondergestoven legsels, en dat, terwijl we den bewaker op zijn rondgang over het eiland vergezelden en dus door dit ongewisse broedterrein liepen zonder bepaald te zoeken.

Het nest waarbij we zullen waarnemen en fotografieeren, ligt vrij veilig, het is een van de meest noordelijke en bevindt zich niet al te dicht bij de gevaarlijke stuifkopjes. Als we er naar toe gaan loopt de kluut op veiligen afstand heen en weer in de wonderlijkste houdingen; hoe meer wij het nest naderen hoe droller zijn gedrag wordt. Den langen hals richt hij omlaag zoodat de snavel bijna over het zand schuift, de vleugels spreidt hij half uit als bewaarde hij met moeite zijn evenwicht, soms gaat een vleugel recht omhoog en in de meest onzekere wendingen laveert hij nu voor ons uit als een stuk papier dat door een zacht windje over het strand meegevoerd wordt. Plotseling worden nu beide vleugels zoo ver mogelijk uitgestoken en omlaag gericht, de staart staat

breed uit, het dier wendt en draait als dol heen en weer, loopt dan een heel eind zijwaarts weg met stijve, krampachtige pasjes. Steeds weer trekt de vreemde vertooning onze aandacht, maar als we regelrecht naar de eieren toestappen en den kuil beginnen te graven, schijnt hij het op te geven en blijft nu een heelen tijd ver uit de buurt.

We bouwen een schuilhut, waarvan het dak bestaat uit twee nog aan elkaar zittende wanden van een groote, aangespoelde kist, Als we bezig zijn alles met manden en rietmatten af te dekken komt de kluut weer eens opdagen, maar nu is hij op de wieken en met aanhoudend kluut-kluut-kluut vliegt hij rond, om even later weer in de verte neer te strijken. We maken snel voort, in een half uurtje is alles klaar en we verwijderen ons zoo vlug mogelijk. Nu komt de oude vogel zoowaar weer zijn kunsten vertoonen, hij begeleidt ons een heel eind, maar hoe verder we van het nest afkomen hoe minder hij zich aanstelt; tenslotte blijft hij achter en we zien hem even later door den kijker heel normaal rondstappen om het vreemde ding bij het nest van alle kanten te bezien, steeds op veiligen afstand. Intusschen hebben we ontdekt dat de kluut een stormmeeuw en een scholekster tot burens heeft, met natuurlijk vele paren sterntjes.

Zoo ergens, dan is hier bij de kluut te begrijpen dat zijn handelingen den indruk maken van verstandelijk overleg; men is onwillekeurig geneigd het slim, verstandig en trouw te vinden dat die oude vogel door zijn wonderlijke grimassen de aandacht van het legsel afleidt en op zichzelf vestigt. Maar het is zeer de vraag of het dier

wel zoo heel willekeurig handelt als hij ons al die ongewone houdingen vertoont, waarschijnlijk kan hij niet anders, moet hij, door een bepaalde toestand van zijn zenuwstelsel of misschien door verlamningsverschijnselen die bij zijn angstgewaarwording in den broedtijd optreden, zoo handelen en niet anders. We leggen nu den vogel wel een minder menschelijke maatstaf aan, maar het verschijnsel blijft er even bewonderenswaardig en belangwekkend om.

Den volgenden morgen is het zonnig, hoewel vrij winderig weer, en van verre speuren we al door den kijker rond naar den kluut. Niets te zien, alleen veel verderop loopen er wat rond, maar daar liggen dan ook nog andere nesten. We komen nader, geen kluut! Zou nu toch de vogel zijn legsel in den steek gelaten hebben voor zoo'n kist? Dat kunnen we niet gelooven, maar bij het nest staan geen sporen, wel een tien meter er omheen. Gauw voelen of de eieren warm zijn; „ja, maar dat kan van de zon komen” meent de bewaker, die erg is gaan twijfelen. Wij bedenken dat het dier den vorigen avond al in de buurt van het nest kwam, dat de sporen hier op het droge, steeds stuivende zand dadelijk verdwijnen, maar toch, geen rondlopende kluut, geen geroep zelfs, het is en blijft vreemd. Een paar honderd meter verderop is een grazig duintopje, wij gaan er heen en bespieden door den kijker het geval. Na een poosje komt een der kluten van verre naar het nest toe loopen, maar blijft er toch een meter van af staan. Zou hij nu neen, hij gaat zich wat staan pikken in de rugveeren. Toch ben ik nu wel gerust, want een vogel die zijn

nest verlaat, kijkt er ook absoluut niet meer naar om.

Even later zit ik verborgen bij het mooie legsel, in een ondiep kuiltje zonder eenige bekleeding liggen de vier bruine, donkergevlekte eieren in de zon te stoven; ze zijn wat kleiner dan die van den scholekster en groter dan die van den vischdief. Van den kluut is weer niets te zien en ik ben toch erg benieuwd wat er gebeuren zal. Na een minuut of twaalf zie ik hem op een heuveltje, een drie of vier meter rechts achter het nest, verschijnen, den fijnen kop omhoog, het groote oog op mij gericht. Nu loopt hij voorbij, bij elken stap een poot hoog optillend om hem dan heel voorzichtig neer te zetten alsof hij bang is zich de zolen te branden, een heel grappige vertooning. Daarna verdwijnt hij even snel als hij gekomen is en ik wacht geduldig, steeds de heuveltjes in het oog houdend. Om de eieren te kunnen zien moet ik wat gaan verzitten, en als ik dat doe, zie ik in plaats daarvan het zwart-en-wit veerenkleed van den kluut zelf vlak voor mij. Hij moet heel dicht langs mijn schuilplaats geloopt hebben om zoo ongezien te kunnen gaan broeden. Daar zit hij nu, de merkwaardigste onzer strandvogels, zijn groote oog blinkt in de zon. Op zulk een oogenblik voel je je den koning te rijk, dat je zoo iets kunt bereiken, den kluut ongestoord bespieden op een afstand van nog geen drie meter. Heelemaal gerust is hij nog niet, hij houdt den hals nog gestrekt, een oog steeds op de schuilhut gevestigd. Maar weldra komt ook daarin verandering, de kop wordt ingetrokken, het dier zit nu te broeden zonder eenige gewaarwording van gevaar. Als ge dit niet gelooft dan ziet ge het bewijs ervan op de photo, waar ge hem

rustig ziet zitten slapen, den krommen snavel in de rugveeren. Dat gebeurde nadat ik nog geen half uur bij het nest verscholen zat. Nu bega ik een klein onvoorzichtigheidje door met een cassette tegen mijn zoldering te stooten, bliksemsnel en bijna geruischloos is de kluut opgevlogen. Is de kans nu verkeken? O neen, na precies twee minuten komt hij weer aanwandelen, nu van links. Let nu goed op, want de kluut heeft een zeer bepaalde manier van zich naar de eieren te begeven. Eerst loopt hij statig rechtop, maar tot op zoowat een meter van het nest genaderd, verandert de houding. De kop gaat omlaag tot de snavelpunt bijna het zand bereikt en zoo loopt hij nu met sierlijk gebogen nek voort, heel bedaard en voorzichtig. Bedenk maar eens hoeveel photo's van den kluut hem in deze houding weergeven. Nu zet hij de lange, leikleurige pooten naast de eieren, ondertusschen ver vooroverbuigend, en duidelijk hebben wij een paar maal waargenomen dat de snavel werkelijk op den grond gezet wordt en zoo als steun dienst doet. De witte borstveeren worden nu opgetild en langzaam zakt de borst tusschen snavel en pooten tot zij op de eieren steunt, dan wordt de kop pas opgericht. Breed uit staan de witte borstveeren, na eenig draaien en scharrelen is de juiste houding gevonden en niet lang duurt het of de oogen van het dier sluiten zich telkens even met steeds korter tusschenpoozen, tot hij tenslotte weer volledig zit te dutten. Veel is er dus niet te beleven, de echtgenoot laat zich niet zien en het begint nu wel een beetje een geduldoefening te worden, want opschrikken wil ik het dier niet. Maar nu krijg ik het bewijs hoe licht zoo'n vogelslaapje is. Opeens

toch schiet mijn kluut uit zijn gedommel overeind en maakt zich ijlings vliegend uit de voeten.

Ik zoek tevergeefs naar de reden voor die overhaaste vlucht en tuur door alle spleten van mijn hutje zonder iets te zien dat aan gevaar doet denken. De stormmeeuw verderop vliegt nu ook van het nest, om mij heen gaan de vischdieven op de wieken. Hun soortgenooten in de verte maakten al voortdurend drukte, geen oogenblik was het geheel stil in hun kolonies, maar als ik nu heel goed oplet, dan hoor ik wel iets bijzonders, het gewone gekrijsch is veranderd in een lang uitgehaald, rauw krié-èrrr, krrié-èrrr, door vele vogels tegelijk aangeheven. Dat is het alarmgeluid van de vischdieven, maar pas na geregelden omgang met de vogels hoor je dadelijk het verschil met hun gewone, driftige lokgeluiden. Die slapende kluut nu ging op het eerste alarmgeluid er van door, lang voordat het mij mogelijk was uit den wirwar van vogelstemmen duidelijk den alarmroep te herkennen. Een paar minuten later is de oorzaak van het tumult blijkbaar verdwenen, de sterns in de buurt worden weer rustig, de stormmeeuw keert terug. Maar de voorzichtige kluut vliegt nog rond, in de verte hoor ik hem zacht kluut-kluut roepen, steeds sneller en dichterbij komend, dan, plotseling, is hij weer stil, even daarna komt hij aanstappen, en zet zich neer, alles precies als zooeven.

Nu hoor ik voor 't eerst een teeken van leven van den tweeden vogel, hij roept heel dichtbij, een schaduw glijdt over het lichte zand, terwijl de broedende vogel belangstellend omhoog kijkt. Maar daar houdt het medeleven van het andere exemplaar ook mee op. Achter mij is nu

druk gekoer en gezang van aflossende sterns, de kluut slaapt alweer. Een watervliegtuig komt aan brommen, laag over het strand aan den zee kant. De phlegmatieke kluut loert er even naar met een half open oog maar keurt het geen verdere belangstelling waard. Plotseling herhaalt zich hetzelfde spelletje van zooeven, de kluut vliegt weg, de stormmeeuw volgt hem, de scholeksterburen loopen heftig te knikken, dan hoor ik weer het langgerekte krrié-èrrr, krrié-èrrr, van vele sterns. Steeds naderbij komt het, 't is nu een van de vrienden die mij komt halen om voor de tent bij den Waterweg macaroni met corned beaf te gaan eten. Welke combinatie ik u zeer kan aanbevelen!

EEN PLANTENWANDELING

HET zou al te dwaas zijn op zoo'n merkwaardig stukje land niet eens de volle aandacht te schenken aan de plantenwereld en daar ik mij er niet aan schuldig wil maken een dorre opsomming te geven van alles wat er op den Hoek te vinden is, lijkt het mij maar het beste dat wij een rondwandeling langs de mooiste plekjes gaan maken.

De Kievitenwei is al een prachtig begin, die moet nu in Augustus en September eigenlijk Parnassiawei heeten, want het heele sappige graslandje is bedekt met rijke pollen van die teere, roomig-witte bloemen op ranke stengels. Ik weet niet wat aan die Parnassia's meer te bewonderen, dat rijke, ijle bloemendek dat ze over Kievitenwei en duindoornvlakte uitspreiden of de uiterst merkwaardige bloeigeschiedenis, die elk bloempje op zichzelf tot een voorwerp van rhythmische schoonheid maakt. Dat moeten we nu toch ook nog eens even goed bekijken, het is een kleine moeite de bloemen in alle stadia van ontplooiing hier met elkaar te vergelijken.

De pas ontloken knoppen zijn nog mooi tot een bolletje samen gevouwen, in de wijd uitgespreide, geaderde kommen van de vorige dagen glinsteren de heldergele knopjes van de ragfijne, sierlijke nectariën of honingtoestellen.

Vouw zoo'n knop maar eens open, we vinden dan vijf korte, voorover gebogen meeldraadjes en een nog niet ontwikkelden stamper. Gaat nu een knop zich openen dan zien we het buitengewoon merkwaardige geval dat maar een van de meeldraadjes gaat uitgroeien tot de helmknop zoowat boven het midden van de bloem komt te staan, de andere blijven maar stil in gebogen houding hun beurt afwachten. Is de eerste meeldraad verbruikt, dan komt de tweede de plaats van zijn voorganger innemen, die zich nu heelemaal achterover strekt tot hij tusschen de kroonbladen belandt; intusschen heeft hij zijn helmknop verloren.

Zoo volgt het vijftal elkaar op, telkens bevindt zich maar een rijpe meeldraad in 't midden van de bloem. Nu kan het nog al eens gebeuren dat je twee meeldraden op gelijke hoogte aantreft, het lijkt dus wel dat er een voorbarig geweest is; maar voor we daartoe besluiten moeten we ze eens even aanraken, een tikje met een grasspriet tegen de helmdraden geven of zooiets. Wat gebeurt er? Een van de twee laat door den schok zijn helmknop vallen, of in elk geval bungelt deze er los bij. Die meeldraad was nu bezig zich achterover te strekken, hij had zijn dienst gedaan en maakte plaats voor de andere, jongere meeldraad die van onze bemoeiingen geen schade ondervond, nog stevig in elkaar zit en zich nu verder naar het midden van de bloem zal begeven. Ze passeerden elkaar dus onderweg.

¶ Eigenlijk zijn die bewegingen het gevolg van groei-verschijnselen, zie maar eens hoeveel langer zoo'n oude, verbruikte meeldraad is dan de jonge, nog onrijpe! Die

oude meeldraad groeit dus het hardst aan de naar den stamper toegekeerde zijde en dat veroorzaakt het naar buiten overbuigen.

Het slot van de geschiedenis is nu dat er vijf onthoofde meeldraden tusschen de kroonblaadjes uitsteken, eerst dan begint de stamper zijn stempels te vertoonen; een duidelijk geval van proterandrie, zooals het verschijnsel van het rijpen van de meeldraden vóór den stamper genoemd wordt. Zoo kan het natuurlijk vrijwel niet anders of er moet kruisbestuiving plaats vinden, laten we maar eens probeeren te zien hoe dat in zijn werk gaat. Die Parnassiabloemen zien er voor insecten waarschijnlijk heel aantrekkelijk uit met de glimmende gele bolletjes op het eind van de teere zijtakjes der vijf nestariën die tusschen de meeldraden staan, en voor vervormde, onvruchtbare meeldraden gehouden worden. Toch is die vochtglans maar bedriegelijk, de bolletjes zijn absoluut droog, het beetje honing wordt afgescheiden aan den voet van de nectariën. Bijna uitsluitend vliegen zien we op de bloemen bezig, ze scharrelen door de heele bloem heen op zoek naar de lekkernijen. Is dat nu een jonge bloem dan wordt zoo'n vlieg flink voorzien van stuifmeel uit de ééne rijpe meeldraad, wat hij bij de eerste de beste bloem in het vrouwelijk stadium die hij bezoekt, waar de stamper dus rijp is, door zijn gewerk hoogstwaarschijnlijk voor een groot gedeelte op de uitgespreide stempels zal afstrijken. Overal om ons heen zit het vol met druk bezige vliegen. Wat een verschil met de systematisch werkende bijen en hommels! Ongestadig en zonder regelmaat zwenken de vliegen rond over de witte pollen, gaan er

tientallen voorbij om op een willekeurige bloem neer te ploffen en daar hun slag te slaan. Even later weer er van door, naar een bloem ergens in de buurt waar hij zooeven vandaan kwam. Als we zoo die drukke vliegen in 't oog houden, krijgen we opeens erg in wat bleek-paarse, gentiaanachtige bloemen aan lage plantjes, met een prachtige dichte franje aan den ingang van de bloemkroonbuis. Het is de Slanke Gentiaan (*Gentiana amarella* L.), net als de Parnassia een plant van „vochtige duinvalleien”, die botanische schatkamers waar de natuurvrienden een dertig jaar geleden naar hartelust in ronddwaalden, maar waarvan wij er tegenwoordig veel te weinig van over hebben! Het is hier nu wel geen duinvallei, maar de planten schijnen hier toch wel zoowat dezelfde bestaansvoorwaarden te vinden, en dat doet ons vol goeden moed verder rondzien naar meer moois. Op een heel drassig plekje vinden we vlak op den grond de aardige, heldergroene schildjes van den Waternavel (*Hydrocotyle vulgaris* L.), we kunnen ons bezig houden door met den neus op den grond naar de bloemschermpjes te zoeken, je ontdekt dan in ieder geval dat de Watersnavel de vochtigste plekjes bezet, je hebt zoo een paar natte knieën en de bloempjes zullen we wel niet vinden. We zoeken het maar een beetje hoger, dat loont ook de moeite, want op een drogere, met duindoorns begroeide plek staat een groote groep rozerood glorende wilgenroosjes (*Epilobium angustifolium* L.), de beroemde Bruid van Haarlem. De Bruid van de Kievitenwei zou ook wel klinken, beter dan de Bruid van de Beer.

Op ditzelfde hooge plekje staan ook de typische grijs-

viltige planten met gele composietenbloemen van de Heelblaadjes (*Pulicaria dysenterica* Gaertn.), direct te herkennen aan de draadvormige linten van de straalbloempjes. Ze staan in het hoekje bij het klaphek ook wel; als we daar eens even verder rondzien vinden we tot onze niet geringe voldoening een flink aantal vruchtstengels en nog enkele bloemen van de prachtige Moeras-Wespenorchis (*Epipactis palustris* Crntz). Hij staat hier erg verscholen tusschen de dicht begroeiing van Kruipwilg en Watermunt, en als we een beetje ruimte maken om hem beter te zien, kunnen we ons even verlustigen in de schoon gevormde Orchideeënbloemen met hun fijne kleuren. Ik geloof wel dat dit ons mooiste orchideetje is, één van de mooiste is het zeker!

Bij het verder zoeken treffen we nu ook heel veel fijne, dikwijls vertakte stengeltjes en witte bloempjes aan van de Knoopige Vetmuur (*Sagina nodosa* Tenzl), en in de smalle waterloopjes bloeit de Waterpunge (*Samolus Valerandi* L.). Het zeldzame Teer Guichelheil (*Anagallis tenella* L.) trof ik nog niet aan, het zou er hier een best plekje voor zijn.

Wat geurt de heele Kievitenwei nu heerlijk van de Watermunt (*Mentha aquatica* L.) die nu in vollen bloei staat. Parnassia en Watermunt vormen hier en daar schilderachtige groepjes die een goed aangelegden tuin eer zouden aan doen. De Driedistel (*Carlina vulgaris* L.) met zijn zilverig glanzende omwindsel-stralenkrans mag er ook zijn en als ik nu nog vertel dat de Duizendguldenkruiden (*Erythraea*'s) overal hun zalm-kleurige gentiaanbloempjes vertoonen, dan zult ge met mij eens zijn dat de

Foto G. van Beusekom

In de stuifduinen

Foto G. van Beusekom

De vlier aan den rand van den afgrond
— Steeds meer takken zwaaien om . . .
 EEN STERVEND LANDSCHAP

Foto N. Tinbergen

Tapuit. Het mannetje voor het hol

Foto N. Tinbergen

Tapuit. Het vrouwtje komt voeren
EEN STERVEND LANDSCHAP

Kievitenwei een niet-alledaagsche rijkdom aan mooie en weinig algemeene planten ten toon spreidt.

Van de Kievitenwei breng ik u regelrecht naar de groeiplaats van de Zeewolfsmelk (*Euphorbia Paralias* L.). We gaan er heen door de duindoornvlakte waar we volop genieten van de rijke Parnassiaboorden langs plassen en doornboschjes. 't Staat hier vol met kruiskruiden, gele boksbaarden en melkdistels en tot onze groote verbazing troffen we hier dezen zomer op één plekje dicht bijeen een flink aantal planten van de Wilde Kaardebol (*Dipsacus silvester* Mill.). 't Zijn flinke, forsche planten, een en al stekelige weerbaarheid. De meeste tegenover elkaar staande bladeren vergroeien samen om den stengel zoodat elk van die bladparen een stevig en vrij diep bekken vormt waarin het regenwater heel lang blijft staan. Er verdrinken altijd heel wat diertjes in, en men heeft wel gedacht dat de plant voedsel opneemt uit de aan organische stoffen heel rijke brij die zich soms zoo in de bekkens vormt. Dat is dan wel een methode die erg doet denken aan die van de tropische bekerplanten (*Nepenthes*-soorten) die ingenieuze vangtoestellen voor insecten hebben uithangen. In ieder geval is het een heel merkwaardig gezicht, na een regenbui die heldere waterkommen om den stengel heen.

Iederen keer opnieuw is het weer erg moeilijk de kaardebollen terug te vinden in dezen doolhof van duindoornboschjes die allen op elkaar gelijken. Toch is het de moeite waard er in den bloeitijd, van Juli tot September zoowat, eens een uurtje aan te geven om de merkwaardige manier van bloeien te zien te krijgen. Twee

strooken van paarse bloempjes zijn er steeds te zien, wat daartusschen zit is al uitgebloeid; de bloei begint namelijk in het midden en schuift geleidelijk naar boven en naar onder over het bloeihoofdje verder, zoodat alle verborgen zittende bloemknoppen aan de beurt komen.

Maar we waren op weg naar de Euphorbia. Die loop je nooit mis, want hij bedekt hier een flink stuk van de duinen.

Elke plant bestaat uit wel tien tot twintig ranke, sierlijk in flauwe bocht oprijzende stengels, die vooral aan den top heel dicht bebladerd zijn. Ze hebben een matte, grijs-groene tint, onderaan den stengel overgaand in bruin-rood, heel mooi. Dat eigenaardige tintje geven ze aan de heele duinhelling, je kunt het al van heel ver zien.

Zoo'n helling met Euphorbia is iets heel bijzonders, niet alleen doordat de plant voor ons een onbekende verschijning is, maar ook doordat de vreemd gevormde bloeiwijzen en de dichte bebladering boven aan de stengels een beetje topzwaar maken, het minste zuchtje doet hen een tijd lang heen en weer wiegelen, en dat is hier, waar er honderden bij elkaar groeien, een prachtig gezicht.

Breken we een stengel door of scheuren we een blaadje af, dan druppelt dadelijk het witte melksap uit de verwonding. Doordat het stolt, na een poosje aan de lucht blootgesteld te zijn, sluit het de wonden mooi af tegen uitdroging, bacteriën, schimmels en dergelijke schadelijke invloeden. Het is door de heele plant verspreid, op elke plaats kan het voor den dag komen en het schijnt de planten door zijn giftigheid ook te beschermen tegen beschadiging door dieren.

Van de Euphorbia breng ik u regelrecht naar het

Zuiden, eerst maar naar de kale schorre, daar zijn we al dikwijls geweest en het wordt tijd dat we eens aandacht schenken aan de eigenaardige plantengemeenschap die daar voorkomt. Over 't algemeen is het hier een slikkige vlakte die hier en daar meer zandige plekken heeft. Op de meest slikkige stukken vinden we lage, dikbladige plantjes van het Klein Schorrenkruid of Zoutmelde (*Suaeda maritima* Dum.), en ook de vreemde cactus-achtig uitziende zeekraal (*Salicornia herbacea* L.) die heelemaal geen blaadjes heeft, maar een buitengewoon dikke, sappige stengel. In 't voorjaar zie je ze als aardige groene knotsjes uit het slik opkomen, later gaan ze zich vertakken en worden wel twintig centimeter hoog, maar bladeren krijgen ze niet. Het bloeien is ook niet erg indrukwekkend: aan de knoppen tusschen de bovenste leden vertoonen zich een stampertje en een of twee meeldraadjes, dat is alles. Behalve zoutmelde en zeekraal groeien hier nog Roode Ganzevoet (*Chenopodium rubrum* L.), en hier en daar langs smalle kreekjes kleine exemplaren van de Zulte of Zeeaster (*Aster Tripolium* L.). Maar de echte Zultebloei, die moet je in het „moeras” gaan zien, prachtige hoge planten staan daar, vol flinke bloemkorfjes met mooi paarse straalbloemen en gele buisbloemen. De vorm discoideus die de straalbloemen mist, is ook nog al eens aan te treffen; daar kijk je dan eerst wat vreemd tegenaan, je kunt hem niet zoo gauw thuis brengen met zijn gele korfjes.

Nu we hier toch in het „moeras” beland zijn zal ik meteen maar even vertellen van onze domheden. Eerst sprak iedereen van „rietmoeras”; dat klonk goed, maar

toen we er wat meer kwamen ontdekten we dat er toch niet zoo erg veel riet groeide, de meterhooge planten om ons heen hadden driekante stengels en we spraken verder zonder blikken of blozen van Carexmoeras. Totdat eindelijk in het voorjaar „de man, die niet fotografeerde” eens de moeite nam er een flora bij te halen en tot ons aller beschaming en ontsteltenis uitkwam op een bies, een Scirpus (*Scirpus maritimus* L.). Wij waren er nooit toe gekomen eens aan het determineeren te slaan door al de vogeldrukke die je hier altijd om je heen had, en de bagage van camera's en schuilhutbouwmaterialen. Als dit door floristen gelezen wordt zullen ze hier afkeurend hun hoofd schudden en ik haast me te verzekeren dat ze dan volkomen gelijk hebben!

Moet het nu Scirpusmoeras heeten? Maar een moeras is het eigenlijk ook niet, de schorre is alleen hier nog heel nat en slikkig, „scirpusschorre” dan maar, hoewel 't niet erg mooi vloeit? De bewakers zouden ons braaf uitslachten als we die wijsheid tegen hen gingen uitkramen en bovendien waren ze wijzer dan wij, want zij spraken altijd van het „rietgras”, wat heel wat dichter bij de waarheid kwam dan onze benaming. Er staan wel hier en daar kleine plukjes riet, (wat hebben we daar in Augustus den waterrietzanger mooi langs zien opklauteren!) en ook de geweldige mattenbiezen ontbreken niet, maar de groote massa bestaat toch uit Scirpus. Plantengeografen zouden het hier een Scirpetum noemen. En tóch klinkt „Rietmoeras” goed!

Dat uitstapje in 't moeras heeft me leelijk aan het afdwalen gebracht. Nu is dat heelemaal niet erg, want dat

Foto N. Tinbergen

Dwergsterns met jong
DE DWERGSTERN

Foto N. Tinbergen

Snel klapwiekend hangt hij boven den broedenden vogel

Foto N. Tinbergen

Dan moeten de ouders er hun vleugels bij te baat nemen

DE DWERGSTERNEN

geeft volkomen den gewonen gang van zaken weer bij een tocht op den Hoek. Je maakt een vast plan op voor den heelen dag, maar als je in de biesenwildernis terecht komt is het mis, die houdt je vast of je wilt of niet, immers achter elk vooruitspringend biesenkantje kun je nooit geziene vogels van vlakbij verwachten, overal om je heen klinken geluiden die je zoo gauw niet kunt thuisbrengen, in de dichte biesen aan de overzij van de kreek zag je een razend vlug loopende donkeren vogel verdwijnen en je wacht in spanning of hij nog eens verschijnen zal terwijl je twijfelt tusschen waterral en porcelainhoen. En nu vandaag was het de Zulte die ons van het rechte spoor bracht, zooals in het voorjaar de groote witte vlakten van Lepelblad (*Cochlearia officinalis* L.) op de drogere gedeelten ons vaak tot een kijkje verlokken. Trouwens dat is toch ook een van de heerlijkste dingen van het onvolprezen buiten rondzwerven: het gaan daar waar iets moois of merkwaardigs je aandacht trekt, je niet gebonden voelen door een vastgesteld plan of vooropgezet doel. Zoo kom je nooit onvoldaan thuis van je tochten onverschillig of ze drie weken duren of een halven dag.

Maar nu gaan we toch terug naar de groeiplaatsen van schorrenkruid en zeekraal, daar moest ik nog wat van vertellen. Als we dan meteen maar voortgaan door een van de doorbraken naar het strand dan zien we overal, dat op de slikkigste gedeelten zeekraal groeit, het schorrenkruid is daar ook niet bang voor maar staat toch niet zoo uitsluitend op de natste stukjes. Het melkkruid, dat aardige lage plantje met rose Primulaceeenbloempjes, neemt in aantal sterk toe als we wat dichterbij het strand

komen, en op echt zandige plekken, zelfs nog wel een eindje tegen de duintjes op staan hier en daar dichte begroeiingen van stijve, lage plantjes met vier rijen dikke, vleezige blaadjes, de zeepostelein (*Ammademia* (Honkenya Ehrh) *peploides* Ruprecht).

Nu zijn we aan het strand. Ziet ge wel wat een merkwaardig terrein we hier toch eigenlijk hebben, vlak strand, geheel begroeid met melkkruid, zeepostelein, hier en daar wat loogkruid, aan de randen zoutmelde en zee-kraal. De lage duinkopjes zijn dicht met helm bezet. Prachtig wordt het zand hier vastgehouden door de dicht-aaneengesloten bekleeding van zandbinders, waaronder hier behalve Helm (*Calamagrostis arenaria* Rth.) en Biestarwegras (*Triticum junceum* L.) ook de Zeepostelein, het Melkkruid, en dergelijke laag blijvende, gelijkmatig groeiende plantjes een zeer belangrijke rol spelen door het vormen van een uitgestrekte, dichte bekleedingslaag over de kale vlakte.

Het is een van de merkwaardige groene stranden, zooals dat ook op Voorne zoo mooi voorkomt. In het voorjaar verspreidt hier de zeepostelein, die dan bloeit met groenig-witte bloempjes aan den top, een heerlijke honiggeur. Prachtig is het ook op een zonnigen Octoberdag, wanneer al die planten hun herfsttinten gekregen hebben, honderden meters voor je uit ligt een onafgebroken plantenklee over het strand met alle schakeeringen tusschen diep purperrood van de Roode Ganzevoet en heel licht geel van verwelkend Melkkruid en Zeepostelein.

Die typische planten van schorre en strand nu met hun dikke, vleezige, kleine blaadjes, dus zee-kraal, schorren-

kruid, zeepostelein, loogkruid, verder zeeschijnscurrie (*Spergularia media* Fr.) zeeraket (*Cakile maritima* L.), die vooral aan het strandje langs den Waterweg groeit, behooren tot de gemeenschap van de zoutplanten of halophyten, dat zijn die planten, welke door bijzondere inrichtingen of bepaalden bouw geschikt zijn voor het leven in een omgeving die veel zout bevat. De bodem hier zal doortrokken zijn van water, dat veel zout, vooral natrium-chloride, in oplossing heeft, veel meer dan de meeste planten verdragen kunnen. De halophyten kunnen er beter tegen, maar het is ook voor hen moeilijk uit die zoutoplossing hun water op te nemen. Nu is water voor de planten absoluut onmisbaar, ze bestaan zelfs voor een groot deel uit water, dus springen ze zoo zuinig mogelijk om met wat ze krijgen kunnen, bewaren het zoo goed mogelijk en laten het liefst niet te snel verdampen. Welnu, die dikke, vleezige blaadjes hebben bij een grooten inhoud een klein verdampend oppervlak. Ook zullen ze minder van de zonbestraling te lijden hebben dan groote vlakke bladeren; het schorrenkruid zet zijn blaadjes zelfs op hun kant zoodat op het heetst van den dag maar een heel klein oppervlak naar de zon toegekeerd is, en zeekraal heeft heelemaal geen blaadjes, daar heeft de stengel de functie van de bladeren overgenomen en vormt dikke groene cylindertjes.

We zien dus hier het vreemde verschijnsel dat deze strandplanten inrichtingen vertoonen die we terugvinden bij planten van heel droge standplaatsen, die ook zuinig op hun watervoorraad moeten zijn, de zoogenaamde xerophyten. Van sommige, zooals zeepostelein bijvoorbeeld

is het best te begrijpen, zij staan tenslotte ook op plekjes die snel uitdrogen, maar van zeekraal, zoutmelde en zee-aster die in een rijk van water voorziene omgeving groeien, doet het vreemd aan.

Intusschen moet ik u de illusie ontnemen dat het zoo vast staat dat de bouw van onze halophyten geheel te vergelijken is met die van de echte xerophyten, er bestaan in den laatsten tijd heel andere meeningen over, maar daarmee kan ik u hier toch niet verder gaan vervelen. De Hoek zou een prachtig terrein zijn om hiervan het een en ander na te gaan, alweer een reden waarom hij behouden moet blijven. Nu zouden we van het groene strand nog wat naar het Zuiden kunnen gaan, maar de prachtige Zeedistelvlaakte kent ge al en veel nieuws is er in die richting niet te beleven.

Ik stel u dus voor onzen tocht te besluiten met een kijkje te nemen in den Aanspoelselhoek. Daar groeit nog een beroemdheid van de Beer, de Gele Hoornpapaver (*Glaucium flavum* Erntz.). Er staan nog maar een vijftiental planten van, allemaal in dit eene hoekje. Vroeger moeten er veel meer gestaan hebben, ook verder Zuidelijk maar het aantal is sterk geslonken. Hier zijn ze, flinke planten met groote gekroesde bladeren die door een waslaagje een blauwig-berijpte tint hebben en waartegen de donkergele klaproosbloemen prachtig uitkomen. Op't eind van den bloeitijd wordt het een beetje een warboel door al de lange, gebogen vruchten, die een groot aantal zaden bevatten. Het is hier een van de weinige groeiplaatsen in Nederland, misschien wel de eenige, en het zou jammer zijn als ze hier ook nog verdween. Ze zij dus in de be-

scherming en bescheidenheid van alle bezoekers aanbevolen; als bewijsstuk is een gedroogd exemplaar in een particulier herbarium niet noodig, wilt ge een herinnering aan deze vondst bewaren tracht dan een mooiere foto ervan te maken dan de hier gereproduceerde! Willen vooral de groote gezelschappen, die tegenwoordig den Hoek eigenlijk wel wat al te veel bezoeken, bedenken dat de Hoornpapaver het niet meer kan lijden, souvenirjes af te staan?

Daar staan nog een paar meterhoog opgeschoten ruwe planten van het Biezenkruid (*Hyoscyamus niger* L.) met groote, fletse, geaderde bloemen, en tusschen de talloze jonge vlierplantjes kunt ge nog zoeken naar een vreemde Nachtschade (*Solanum Triflorum* Nutt.) met vuilwitte bloemen en veerspletig blad, een Amerikaan van afkomst, die misschien met fazantenvoer meegekomen is. Het is een laag plantje, je vindt het nog het gemakkelijkst door de groote, groen blijvende bessen.

De planten langs den Waterweg gaan we later nog wel eens bekijken, voor vandaag is het genoeg. We behoeven er geen spijt van te hebben dat we de vogels eens een dagje in den steek lieten!

Sterk dringt zich de vraag op, of wij wel goed doen met zoo uitvoerig de verborgen en niet-verborgen schatten van den Hoek wereldkundig te maken. Het bezoekersaantal begint eigenlijk al bedenkelijk te worden. Nu is dat niet zoo erg, zoolang het bezoekers gehalte geen zorg gaat geven, en als ons boekje bijdraagt tot het inzicht dat de Hoek veel te goed is voor picnic-terrein, dan krijgen we weer wat meer vertrouwen in een gunstige uitwerking.

HET GEZIN VAN DE STORMMEEUW

WAT hebben we hem al dikwijls zien rondvliegen tusschen de sterns, het kleine sierlijke meeuwtje, een zwijgende figuur temidden van de tierende bende vischdieven. Hij zorgt altijd dat hij weer gauw den beganen grond bereikt, zoodra het maar eenigszins mogelijk is, want daarboven is hij geen oogenblik veilig, telkens weer schiet er zoo'n schreeuwer op hem af met gierend gekrijsch en vervolgt hem hardnekkig in zijn ongelooflijk vlugge wendingen.

Wat is toch de oorzaak van die onverdraagzaamheid en haat tegenover een dier, dat zich voor zoover wij weten en ook naar ondervinding van de bewakers nooit schuldig maakt aan rooverijen? We kunnen er alleen maar naar gissen, misschien is het zijn gelijkenis met dien grooten roover, de zilvermeeuw waardoor de sterns in de war gebracht worden, wellicht ook is hij hier alleen maar zoo onschuldig omdat hij zoo in de minderheid blijft, en kennen ze hem als minder goedmoedig waar hij in grooter aantal optreedt. Hoe het zij, de stormmeeuwtjes laten het nest nooit lang in den steek en dat is voor ons heel prettig nu we in de schuilhut zitten.

De zandvlakte voor ons is nu donker gekleurd en vol diepe putjes door de flinke regenbui die een paar uur

geleden voorbij trok, er drijven nog wat lage lichte wolken voorbij, maar in het Zuidwesten is 't geheel opgeklaard en strakblauw. De stormmeeuw laat nog even op zich wachten, maar ik behoef mij niet te vervelen, rechts zijn een paar sterns aan 't aflossen; het is een heele ceremonie die ik van begin tot eind volgen kan. Toen ik nog geen twee minuten op mijn post was zat de vischdief al op een paar meter afstand te broeden, maar nu komt nummer twee erbij. Zal hij gaan voeren? Neen, kijk wat een vreemde vertooning, hij (of zij?) loopt in een kring om het nest heen, raapt telkens iets op, een beetje zand of kleine schelpstukjes, en gooit dat met een rukkende achterwaartsche beweging van den kop langs de schouders weer weg onder voortdurend geroep, dat wel wat lijkt op hu-hu-hu-hu-hu.... De vogel op het nest draait als een tol mee in 't rond, steeds zijn kop naar den ander gericht, en „antwoordt” met diep, koerend krrr-krrr, korrr.... Tenslotte dringt de rondlopende vogel hem of haar van het nest en nu worden de rollen omgekeerd, de afgeloste gaat nu rondloopen en „schelpjes gooien”, de aflosser draait ijverig mee in 't rond. Ik hoor nu alleen maar koeren, wie van de twee dat doet kan ik niet ontdekken. Nu gaat de afgeloste vogel er vandoor en de andere komt na veel heen-en-weer-gescharrel tot rust. Dat is zoo mooi van de schuilhutmethode, je wilt wat zien van een bepaalde vogel en krijgt er nog allerlei onverwachte toegiftjes bij van zijn burens.

Hoor, opeens een langgerekt, miauwend gekrijsch, steeds in toonhoogte en kracht afnemend, dan nog een paar korte, klagende geluiden, vlakbij, daarop weer stilte.

Dat is de stormmeeuw! Meteen zien we den vogel zelf een meter of vijftien ver neerstrijken, links voor ons op een heuveltje, hij kijkt even rond en vliegt weer op om een oogenblik later een paar meter rechts achter het nest neer te komen. Nu staat hij daar hoog opgericht ons met één oog op te nemen. Wat een schitterend dier. De eenige meeuw, die ik eerder zoo van vlakbij zag was de zilvermeeuw met zijn forschen fellen kop, het gele oog en den zwaren snavel, maar hier is alles sierlijker van vorm en zachter van uitdrukking, de snavel is niet zoo buiten verhouding zwaar, het groote donkere oog mist het „wreede” van den zilver- en het „brutale” van den kokmeeuw. Nu zijn dat heel menschelijke begrippen die ik niet graag op meeuwen zou willen toepassen, maar die indrukken zijn zoo typisch dat je de soort er aan zoudt kunnen herkennen. Uiterst slank is dit meeuwtje, doordat de zwarte, witgeteekende slagpennen een flink eind voorbij den staart uitsteken; de rug en vleugels zijn wat donkerder meeuwenblauw dan bij den zilver.

Hij bedenkt zich niet lang, stapt op de eieren toe en zet zich neer; nu opletten, kijk, precies dezelfde bewegingen en manieren die we al bij scholekster en stern zagen: borstveeren optillen, zakken, poottrappelen. De vleugels steken nog schuin omhoog.

Zoo wil ik een foto hebben: de sluiters klikt, weg is de meeuw! Gauw volgende plaat voor! Nauwelijks klaar of de meeuw is al terug, maar nu met den snavel vol verdorde grasbladeren en stukjes riet die hier lang geleden door een of andere hooge vloed zijn achtergelaten. De schrik heeft hem blijkbaar niet zóó te pakken gehad of bij

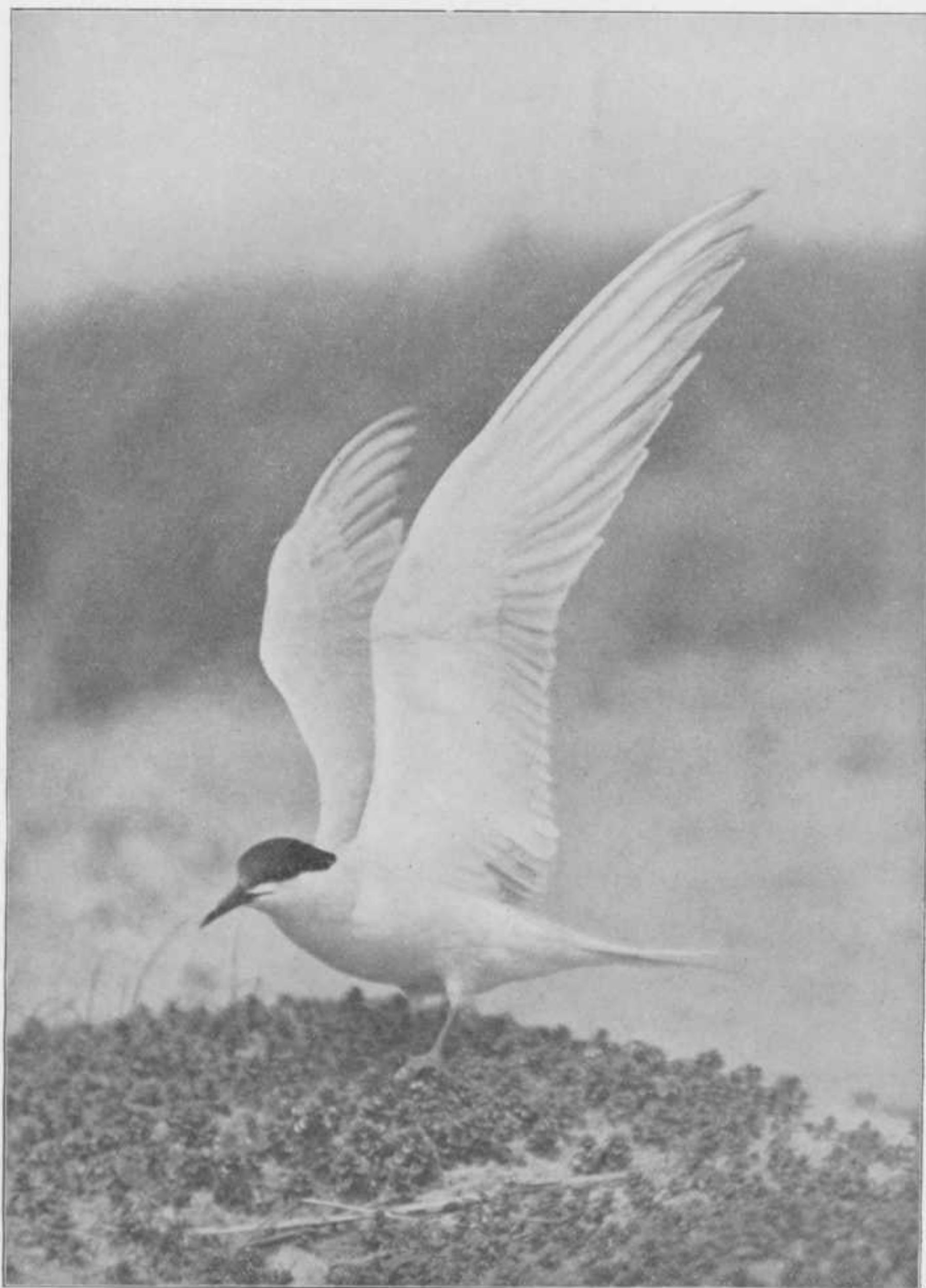

Foto N. Tinbergen

Het wapen van de Hoek — Vischdiefje
(*Sterna b. hirundo* L.)

Foto N. Tinbergen

De eieren van de dwergsterns zijn moeilijk te vinden

Foto F. Kooimans

Dwergstern op 't nest
DE DWERGSTERN

het zien van dat mooie materiaal komt zijn nestbouw-instinct weer boven en hij neemt er een flinke hoeveelheid van mee. Ik zie nu door een spleet van mijn hokje dat er een eindje verderop een groote massa van dat goedje ligt, en, merkwaardig, iedere keer dat een van de stormmeeuwen er in de buurt komt neemt hij er wat van mee, soms slechts een enkel sprietje, maar „bouwen” moet hij nu de gelegenheid zich voordoet.

Mijn vogel legt nu het heele zaakje op den nestrand, verspreidt het een beetje gelijkmatiger en gaat nu kalm zitten broeden. Er gebeurt anderhalf uur lang niets bijzonders, de tweede meeuw staat zich in de verte wat op te poetsen.

De zon is inmiddels doorgekomen en ik zie aan de schaduwen op de blanke meeuw dat zij al flink laag staat. Ik denk er al over om maar op te breken, maar één bofje zou ik nog hebben. De tweede meeuw komt opeens in beweging en strijkt een paar meter achter den broedende neer, wat me nog net gelukt te vereeuwigen. Morgen weer bij de stormmeeuwen!

Wel hadden we vermoed dat de eieren zwaar bebroed waren, maar het is toch een verrassing dat we nu vanmiddag al twee geheel opgedroogde, wollige donsvogeltjes in 't nest vinden. Nu blijkt dus, dat de oude vogels letterlijk tot op den laatsten dag van de broedperiode nog nestmateriaal aansleepten, het bouwinstinct is al dien tijd werkzaam gebleven.

Gauw maar in de schuilplaats, het zand is nu heelemaal droog, maar het waait flink, dus de jongen kunnen niet

lang zonder de koesterende warmte van den ouden vogel. Het eene jong is vrij vlug en bewegeijk, klautert zelfs al over den nestrand en scharrelt een beetje in den omtrek; het andere ligt nog heel stil in den nestkuil.

Daar zijn de oude vogels, hoor weer het langgerekte miauwen — steeds zachter en korter — dan stilte. Nu staat hij zeker ergens vlak in de buurt, we houden ons zoo stil mogelijk. Als je zoo een paar dagen een vogelgezin gadeslaat ga je werkelijk heel veel van hun uitingen begrijpen; voor de meeste van hun dagelijksche handelingen of gewaarwordingen hebben ze een karakteristiek geluid. Zoo is het heelemaal niet moeilijk aan het geluid van rondvliegende stormmeeuwen, bij wier nest je verscholen zit, te hooren of ze alleen maar even verontrust zijn en dus vlug zullen terug keeren, of dat ze werkelijk de schuilhut als een gevaar beschouwen dat ze niet durven benaderen. Dat laatste is me gebeurd toen ik eens zoo onvoorzichtig was alleen naar een schuilhut bij een stormmeeuwnest te gaan. De vogels zagen mij komen, maar daar er niemand zich van 't nest verwijderde en het „gevaar” dus aanwezig bleef, deden ze voortdurend hun alarmkreet hooren, een kort, keffend geluid, sterk gelijkend op het kew-kew-kew van de alarmeerende zilvermeeuwen, maar hooger. Er was geen sprake van terugkeeren op het nest en ik kon gerust opbreken. Gelukkig waarschuwdde de sterns mij, dat een van de vrienden in aantocht was. Na een paar minuten was hij bij me, wij praatten even, en hij liep weer door. Geen drie minuten later was er een stormmeeuw op 't nest! Het „gevaar” had zich immers verwijderd, of dat nu uit een

of uit twee personen bestond, maakte blijkbaar geen verschil.

Maar daar komt onze meeuw aanstappen, staat stil bij het nest en maakt heel zachte, koerende geluidjes, waarop het rondscharrelende jong vlug komt aantrip-pelen, in zijn haast over zandbultjes en helmsprietjes struikelend en vallend. Maar hij komt er, duikt in het nest bij het andere donsbaljetje, en met breed uitstaande borstveeren en vleugels gaat nu de oude vogel zitten, heel langzaam en uiterst voorzichtig.

Een kwartier lang zit het dier nu bewegingloos, maar dan schijnt een van de kleintjes er genoeg van te hebben, er is wat beweging onder de witte borstveeren, de meeuw staat op en kijkt eens onder zich wat er gaande is. Het ongeduldige jong maakt hiervan gebruik om het nest uit te glippen en blijft naast de nu weer zittende oude wat rondloopen.

Nu gebeurt er iets bijzonder aardigs, de kleine donker-gevlekte hummel probeert op den rug van den broeden-den vogel te klimmen; maar dat is toch een te groote krachttoer, hij glijdt telkens terug, tuimelt zelfs heelemaal onderste boven, maar is meteen weer overeind en probeert nu den snavel van den oude te pakken te krijgen. Die groote lobbes van een meeuw zit als een dikke poes in elkaar gedoken al dat getob goedmoedig aan te zien, laat zich geduldig bij den snavel grijpen en trekt het jong spelend heelemaal omver. Hijgend van inspanning krab-belt het weer op en verdwijnt onder den beschermenden vleugel.

Na een poosje wordt de oude vogel onrustig, hij draait

den kop scheef opzij en staart omhoog. Een schaduw glijdt over het lichte zand, de andere meeuw vliegt over en meteen gaat de „mijne” er van door. Wel een tien minuten lang hoor of zie ik niets van hen beiden, de jongen in 't nest beginnen te bibberen en klaaglijk te piepen. Opeens het bekende gemiau, een geflapper van blanke wieken, en de beide oude prachtvogels strijken neer, maar.... meters achter 't nest, ver buiten de scherptestrook van mijn toestel. Koerende geluidjes brengen ze voort, het vlugste jong staat op en dribbelt er heen, al luider en luider wordt het gekoer tot het overgaat in een extatisch, schallend „gejuich” met achterover geworpen koppen en wijd open kelen. Nu zijn het weer de echte, wilde zeevogels, wat een verschil met dat intieme tooneeltje van zooeven! Zilvermeeuwen doen het precies eender als ze in opwinding komen, dat kun je het mooist zien als je ze tegen den broedtijd op 't strand ontmoet. Dan is het heldere kliau-kliau-kliau.... niet van de lucht, iets zwaarder dan van den stormmeeuw, wind en branding overstemmend.

Intusschen heeft een van mijn meeuwen met een paar snelle kopbewegingen het meegebrachte voedsel opgegeven en het jong schrokt dit haastig naar binnen onder voortdurend koeren van de beide ouden. Een oogenblik later vliegen ze allebei weer weg, het jong blijft op zijn plaats zitten. Om niet opnieuw de kans te lopen van die heele merkwaardige vertooning niets te kunnen fotografieeren stel ik op goed geluk mijn camera op vier meter in, en wacht.

Zie eens, daar vliegt al een van de meeuwen over, nu

Foto N. Tinbergen

Soms krijgt een jonge dwergstern een visch te verorberen, grooter dan hijzelf
DE DWERGSTERN

Foto G. van Beusekom

Blauwe Zeedistel (Eryngium maritimum L.)
NAAR DE KLUTEN

miauwen, heel dichtbij, dan stilte. Nu zie ik ze allebei een eindje verderop staan. Het lastige, rondtribbelende kuiken krijgt het in zijn kop om zich nu maar eens in het nest te laten bedienen, het komt aanwaggelen en gaat met hooggeheven kop de ouden zitten afwachten. Vlak voor mij strijken ze neer, ik kan weer mijn toestel niet gebruiken.

Stel u voor: twee stormmeeuwen in „juichhouding” bij de jongen vlak voor een schuilhut met een camera erin, de koppen secondenlang omhooghoudend met wijdopen snavels, maar geen foto er van, dat is toch eigenlijk meer dan een vogelfotograaf verdragen kan! Tot voeren komt het ditmaal niet, ze verwijderen zich opnieuw. Vlug stel ik de instelschroef weer terug, vast besloten net zoo lang te wachten tot het voeren op het nest plaats heeft, al moet het nog zoo lang duren.

Dezen keer heb ik meer geluk, ze komen nu op het goede plekje de jongen voeren, maar het merkwaardige „juichen” blijft achterwege.

Het voedsel dat de meeuwen brengen kan ik helaas niet herkennen, de jongen schrokken het ongelooflijk gulzig en snel op. Blijkbaar is het voeren nu afgelopen, een van de oude vogels gaat zich een eind verder op het strand zorgvuldig poetsen, de andere blijft rechtop bij de jongen staan en vertoont zich nog eens in al zijn sierlijkheid. De wollig witte borst blinkt in de laagstaande zon als verschgevalen sneeuw.

Nooit heb ik mooier dingen uit het vogelleven in den broedtijd gezien dan bij dit stormmeeuwenpaar. De dagen die ik bij hen doorbracht behooren tot de rijkste van het heerlijke verblijf op den Hoek.

EEN STRANDWANDELING

EEN Augustusdag aan het strand. Hoog staat de zon aan den wolkeloozen hemel en onverbiddelijk doet ze het witte zand blinken, zoodat onze oogen er moe van worden.

Nu naar zee. Een frisch bad in de stille bocht achter de Zuidpier, waar de golven traag aan komen rollen en pas laat op het strand uiteenspatten, kikkert ons heelemaal op, zoodat we vol moed beginnen aan de wandeling naar de Zuidpunt. Het is laagwater, het breede, vaste strand maakt het loopen gemakkelijk. Langs de grillig kronkelende vloedlijn zijn alle schatten van den zeebodem te vinden: de mooi gevormde wieren, soms begroeid met de teergebouwde poliepen- en mosdiertjeskolonies, dan de schelpen van vele weekdieren, de krabbenschilden, de skeletten van zeeëgels en zeeappels, te veel om op één dag te zien. Elk voorwerp heeft hier weer zijn eigen schoonheid en het is een genotvolle sport, om elke schelp, elke krab aandachtig te bezien en hun namen op te zoeken.

Eén ding is jammer: alles is dood. We missen net datgene, dat ons juist zoo graag naar de vogels doet kijken: het opbruisende leven, de enorme, onbezorgde levenslust. Daarom moeten we ons ook niet bepalen tot

het snuffelen in het aanspoelsel, maar ook zooveel mogelijk van het echte leven in de zee trachten te zien. Het beste gaat dat in de strandplassen, waar bij nauwkeurig toezien leven genoeg blijkt te zijn: krabbetjes, die met een razende vaart dwars over het zand loopen; in zijn haast loopt er een tegen den voelspriet van een garnaal op, die onder het zand op den uitkijk lag, plotseling een wolk van zand, waaruit garnaal en krab ieder aan een kant te voorschijn kruipen. Met een sterken slag van zijn zwemstaart was de garnaal achterwaarts opgesprongen; nu hij van den schrik bekomen is, zwemt hij met zijn pooten weer voorwaarts naar beneden, even wat gewriemelen weg is hij weer, bedolven onder 't zand op de loer naar prooi.

Hebben we vleesch op de boterhammen die in den rugzak zitten, dan moeten we daarvan eens een klein stukje in het water werpen. Van alle kanten komen kleine zandkleurige vischjes aanzetten, die we tot nu toe niet opgemerkt hadden. Het zijn de grondeltjes, die we door de sterns ook aan hun jongen zagen voeren. Het duurt niet lang of er heeft een levendige strijd plaats om het stukje vleesch, het zand wordt in wolkjes opgejaagd, af en toe kringelt het water aan de oppervlakte. Probeer nu eens, er een te vangen, dan zul je eerbied krijgen voor de capaciteiten van de sterns, die zelfs bij sterken wind, als de rimpelende oppervlakte het gezicht enorm bemoeilijkt, de watervlugge vischjes met den snavel vangen. We gaan door en kunnen toch niet nalaten, weer wat in de vloedlijn te gaan zoeken. Al deze doode voorwerpen hebben toch een groote bekoring: het steeds wisselende in vorm en kleur.

Voor ons, in een bank aangespoelde mossels, loopt een familie scholeksters, de jongen zijn haast al hun dons kwijt en beginnen al aardig op de ouden te lijken. We probeeren er een te pakken, maar hij kan net goed genoeg vliegen om zich buiten ons bereik te houden.

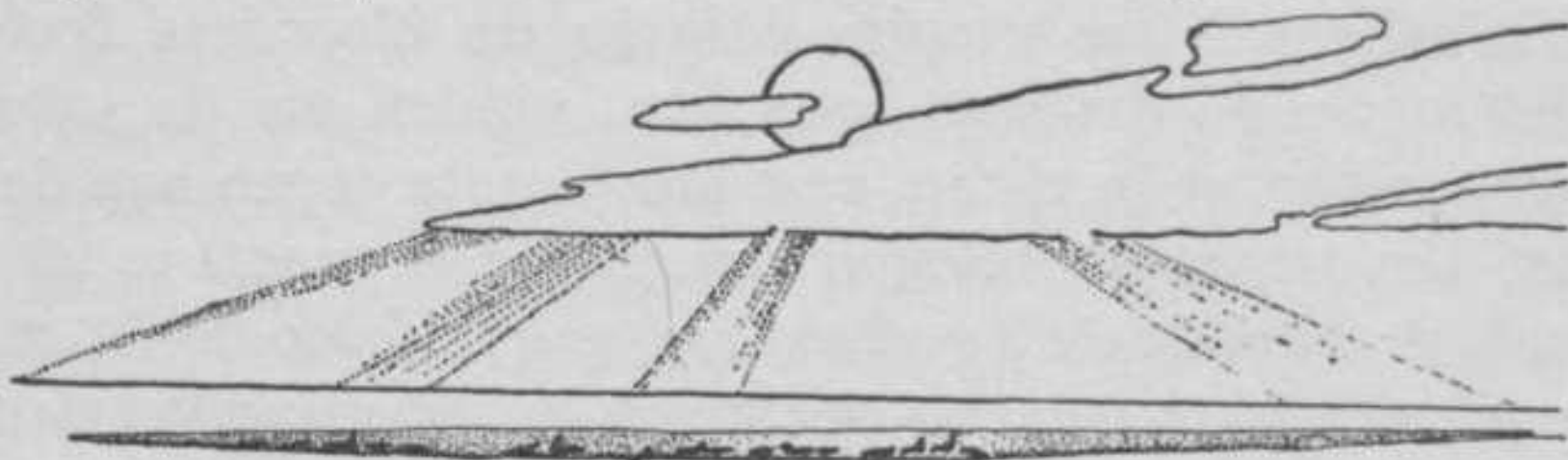
Tusschen de huisjes van de schelpkokerwormen ligt plotseling het skelet van een zeeappel (*Psammechinus miliaris* Gmelin) voor ons. Bezie hem goed, let op de prachtige vijfstralige symmetrie, op de zachte rondingen aan den zijkant, op de fijne paars en groene tinten. Is het wonder dat er kinderen zijn, die een dag zoeken er voor over hebben, om een zeeappel in hun bezit te hebben? Een ander maal is het een groote horen, die onze aandacht trekt. Door de groote zeepokken (*Balanus Crenatus* Brug.) die er op zitten, hebben we moeite om te ontdekken, dat we den zeldzamen Noordhoren (*Nephtunea antiqua* L.) voor ons hebben, een verfijnde uitvoering als 't ware van den toch altijd eenigszins groven wulk (*Buccinum undatum* L.).

Die zeepokken zijn merkwaardige dieren. Ze zijn verwant aan de krabben en kreeften, doch hebben de vrije levenswijze geheel verlaten. Hun larven zwemmen nog rond, maar hechten zich later vast en ondergaan dan een groote verandering. Hetzelfde zien we bij de verwante eendenmossels (*Lepas anatifera* L.), die we soms bij massa's aan aangespoelde kurken, flesschen of drijfhout vinden. Het oude geloof, dat uit deze eendenmossels de rotganzen (de kleine zwarte ganzen, die we van den winter nog wel op het Wijde Slik zullen zien) zouden ontstaan, heeft ze hun naam gegeven. Voor den

strandtippelaar is het vinden van de sterk geteekende eendenmossels op hun mooie glanzende ribbelsteelen altijd een buitenkansje en ik herinner me nog goed onze bewondering voor den twee-en-een-halven meter langen balk, dicht begroeid met eendenmossels, dien we op een zonnigen Februaridag ontdekten.

Tusschen de zandribbels op het ebstrand vinden we weer iets nieuws. Oppervlakkig bezien lijkt het wel een tros zwarte druiven, alleen zit aan elke druif een klein tuitje. Het zijn de eieren van een inktvisch (*Sepia officinalis* L.) die menigvuldig in de Noordzee leeft. Maken we de druiven open, dan vinden we de jonge inktvisschen er in zitten, met hun groote oogen aan den met tien armen voorzienen kop. Dit is weer iets romantisch, dat sterk op de verbeelding werkt. Men denkt aan de griezelverhalen over gevechten met reuzeninktvisschen waar Jules Vernes in zijn: „20.000 mijlen onder zee” van vertelt. Inderdaad komen er inktvisschen van enorme afmetingen voor — op New-Foundland worden gestrande inktvisschen van vijftien meter lengte gevonden — maar hier in de Noordzee vinden we slechts onschuldige kleintjes van hoogstens een halven meter lengte. In hun rug hebben ze een kalkachtig schild zitten, en deze „schelpen” zijn het bekende „zeeschuim”, dat de kanaries krijgen om hun snavel op te poetsen. Ze spoelen op de Beer, zooals overal op onze kust, bij massa's aan, en daar het strand hier zoo ongerept is, blijven ze lang liggen. Regelmatig vinden we hier ook in vrij groot aantal de beide andere *Sepia*-schelpen: die van *Sepia orbignyana* Fér. en *Sepia elegans* d'Orb.

De „schelpenkoorts” heeft ons heelemaal te pakken en voor we het weten zijn we aan de Zuidpunt, op de zeedistelvlaakte. Daar gaan we nog even kijken naar een aangespoeld stuk mast, dat langen tijd in zee heeft gewalkt, voor het hier terecht kwam, want het is heelemaal geperforeerd door de boorgangen van de paalwormen (*Teredo navalis* L.) en de Amerikaansche boormossels (*Petricola pliroladiformis* Lam.) Na een oogenblik met je zakmes te hebben gewerkt, kun je de mooie schelpjes er gemakkelijk uithalen. De merkwaardige geschiedenis

ROBBENPLAAT

van deze *Petricola* mag hier nog wel eens opgehaald worden. Het is inderdaad een Amerikaansch weekdier, dat zich pas kort geleden in ons land gevestigd heeft. In 1890 werd het voor 't eerst in Engeland gezien, in 1913 voor 't eerst in ons land, en nu reeds is het bezig, onze Hollandsche boormossels te verdringen.

We gaan naar den mond van de Brielsche Maas, waar we in zee een kleine zandplaat zien liggen. Dit is de robbenplaat. De robben (zeehonden) liggen er, ze zijn door den kijker te tellen, vijf en dertig zien we er nu, hun lijven glanzen in de zon. We kunnen ze misschien nog wel iets dichterbij benaderen, door in zee te gaan met alleen

't hoofd boven water, maar veel zal het niet zijn, want ze zijn schuw door de hardnekkige vervolging van de menschen, die een premie van drie gulden hebben gezet op elk robbenleven.

Veel krijgen we niet van hun leven te zien, overdag rusten ze meestal, pas 's avonds begint hun dag. Dan kun je het treffen, dat er eens een dicht in de buurt komt, zooals ik dat aan de Zuidpunt heb meegemaakt. 't Was op een mooie zomeravond. De vloed kwam net opzetten, totaal zonder branding, zoo bladstil was het. Ik lag achter een walletje aanspoelsel te kijken naar den trek van de sterns en naar de vogels die slapen gingen op de hooge deelen van het strand. Den kijker had ik al weggelegd, 't werd al te donker. Het begon

zoetjesaan te regenen en ik was juist van plan om op te staan, toen ik op geen vijftig meter afstand den kop van een zeehond zag opduiken. Ik hield me stil achter mijn walletje, zoodat alleen mijn hoofd te zien was. Hij wist niet wat hij er van denken moest en nu was het kostelijk om te zien, hoe hij, steeds nieuwsgieriger, naderbij kwam. Onmerkbaar zwom hij op me toe, richtte zich hoog op om naar me te kijken en zwom dan weer langzaam door, steeds zigzagsgewijze. Opeens, zonder merkbaar geluid, dook hij en kwam pas een eind verder weer boven. Dan herhaalde hij hetzelfde, weer dat oprichten en onderzoekend heen en weer bewegen van den kop, dan, plotseling, een schrik om zijn eigen dapperheid en plons! weg was hij weer. Wel tien minuten heb ik me zoo met hem geamuseerd, toen droop hij af en kon ook ik in letterlijken

zin afdruipen, want het had inmiddels opgehouden met zachtjes regenen.

Voor we nu teruggaan, moeten we toch nog eens even het landschap aanzien. Het is eenvoudig gebouwd: een vlak strand met als eenige afwisseling de kronkelende vloedlijn en de zandribbels op de lagere deelen. De zee is kalm, haast zonder branding. En daarboven de wijde hemel met onze onvolprezen wolkengevaarten, een van die echte Hollandsche luchten. Laten we toch vooral niet vergeten om steeds en steeds weer het landschap-schoon in ons op te nemen, laten we toch geen dorre snuffelaars worden, die niet meer letten op het grootsche geheel!

LANGS DEN WATERWEG

DE strook langs den Waterweg is zeker niet het het minst belangrijke gedeelte van den Hoek; bijna altijd als we wat te vroeg zijn voor den veerman aan het eind van een eendaagsche rondwandeling, of na het eten tijdens ons kampeeren hier, gaan we nog even „langs den Waterweg”, en meestal is er wel iets aardigs te vinden of te beleven. De beste stukjes liggen nogal ver van den steiger, dus daarvoor moeten we eens een paar uurtjes nemen, ze zijn het best waard. Willen we maar beginnen bij het Zuiderhoofd, daar kun je, vooral in October, soms prachtig den trek uit zee te zien krijgen. Die zuidpier is zoowat een kilometer lang, er staan een stuk of zes baken van ijzeren raamwerk op, die heel geschikte waarnemingsposten bieden. Middenop liggen de rails van de hijschkraan met een plankier er tusschen dat glibber-glad kan zijn van de wieren, overigens loop je er heel gemakkelijk op. 't Is nog laagwater, dus we hebben den tijd. Onderweg letten we goed op of de eiders er weer zijn.

Op de lage strekdammen loopen een paar regenwulpen, op de boei zit een aalscholver met ingetrokken nek te rusten. Kijk, die groote wit en zwart geteekende vogel daar op den dam, dat is een prachtige volwassen

eiderwoerd. We hebben ze bij andere gelegenheden wel eens heel wat dichterbij gehad.

Nu heb ik hoop dat we vandaag wat zien van de Paarse Strandloopers, die zijn hier van October tot April meestal wel te vinden en ze laten je vaak heel dichtbij komen, zoo dicht dat je hun oogjes kunt zien glinsteren. Maar we moeten geducht uitkijken, want de dieren zijn uiterst moeilijk te zien op de donkere bazaltblokken, waarmee ze in kleur sterk overeenstemmen.

Geen wonder dat ze zoo weinig opgemerkt en vaak voor heel zeldzaam gehouden worden, aan het zandstrand of op het slik tref je ze niet aan, het zijn echte rotskustvogels; en is het nu niet aardig dat ze onze golfbrekers

en steenen hoofden als een surrogaat van een rotskust aanvaard hebben en zich sinds den aanleg daarvan in 1834 hier trouw vertoonen? Als je 's winters van Scheveningen naar den Hoek van Holland wandelt — andersom is veel beter, dan houd je de zon

achter! — en alle Delflandsche hoofden even met den kijker afzoekt, kun je ze niet missen. Meestal houdt de steenlooper ze dan gezelschap. Kijk, daar verderop scharrelen een paar grijze figuurtjes langs de steenglooïng, dat zijn ze. Mooi donkere rug, langs elk veertje een lichten band,

de onderkant is met ronde spikkels bezet, de oranje-roode snavel is flink lang en een beetje gebogen, de oranje pootjes zijn zoo kort, dat de overigens flink gebouwde vogel als een dik propje over de rotsblokken voortdribbelt. Hoeveel zijn er eigenlijk? We hebben er nu twee in den kijker, verderop nog een en kijk hier, vlak voor ons, geen vijf meter ver staan er drie te slapen, die we kalm over 't hoofd gezien hebben. Inderdaad, „hèt kenmerk van den paarsen strandlooper is, dat je hem niet ziet.” Als we nu al te nieuwsgierig worden en nog dichterbij komen, gaan ze door elkaar loopen, de slapers steken den kop op en hinken op één poot een paar meter weg, te lui om den tweeden uit te steken, en dutten verder. Dat kunnen drieteentjes ook zoo fraai doen.

Laten wij ze nu nog niet met rust, dan worden ze argwanend en gaan er van door, maar meestal moet de steenlooper ze eerst wakker roepen en ze door zijn voorbeeld tot wegvliegen prikkelen.

Nu loopen we door naar het eind van de pier, dan kan ik intusschen vertellen hoe we den Paarsen Strandlooper op 9 November 1928 fotografeerden. Let onderwijl goed op trekkers uit zee! We liepen toen, net als nu, het Zuiderhoofd een eind af, de vloed kwam al op, de eerste rollers sloegen spattend stuk op de onderste bazaltblokken. Pittig-frisch weer met een helder zonnetje. Aan den linkerkant stond veel water in de geul langs de pier, maar een heel stuk verderop was een droge plek, daar zouden we de pier verlaten en het strand opgaan, dat zou nog net kunnen voor de vloed ons afsneed.

Opeens hielden we tegelijk halt, bovenop het houten onderstel van een der baken, aan het eind van een dikken balk stond een Paarse Strandlooper op een poot met den snavel in de schouderveeren. Voorzichtig kwamen we nader, hij keek eens op, draaide het kopje scheef en zette meteen zijn dutje voort. Er waren geen steenloopers in de buurt en ook geen collega-strandloopers, waarbij hij zich kon aansluiten, dus er was alle kans op dat hij ons heel dichtbij zou laten komen. Nu waren we al op vijf meter nu vier en nog bleef het mooie diertje doorslapen.

Zoo ooit, dan bestond hier de kans op een photo! Maar dan moest het toestel op den balk gezet worden waarop de vogel zelf stond, een andere mogelijkheid was er niet. Probeeren maar, heel voorzichtig vooruit met de camera voor het gezicht, alleen heel langzame, geleidelijke bewegingen maken. Nog een meter verder, halt, de kop schokte omhoog, het oog wijd open, wij hielden ons doodstil. Nog altijd vond de strandlooper het geval niet de moeite waard er zijn tweeden poot voor uit te steken, en met een ruk draaide hij den kop weer om en stak den langen snob in de rugveertjes. Vooruit maar weer, langzaam en bedaard, vlak bij den balk waren wij al. Dan weer hetzelfde spelletje van zoeven, opkijken, weer slapen! Nu het laatste eindje, en de camera stond op het plankier, twee meter van mijn vogel, die het niet noodig oordeelde er voor aan den haal te gaan. Zoo heb ik vier opnamen kunnen maken, met al het gedoe van instellen, en cassettes wisselen, waarbij wij nog allerlei onverwachte bewegingen en geluiden moesten maken

om niet vier photo's van een slapenden vogel te krijgen! Tenslotte zijn we boven op het plankier geklommen, de strandlooper sprong alleen een balkje lager, en pas toen we hem van een meter afstand in zijn snuit keken werd het hem te bar en nam hij de vlucht, wat ons meteen bewees dat hij volkomen frisch en gezond was. De verklaring voor die ongelooflijke makheid zal wel zijn dat de Paarse Strandlooper op zijn hoognoordelijke rotsachtige broedplaatsen weinig of niet kennis maakt met menschen, misschien ook speelt zijn schutkleur hierbij een rol. We zijn zoo gewend aan dieren die op honderden meters afstand voor ons opstuiven en alarm schreeuwen alsof de dood ze op de hielen zat, dat het een heel eigenaardige gewaarwording is, wanneer zoo'n volkomen vrije, wilde vogel je van vlakbij staat aan te kijken zonder eenig vertoon van vrees, en je probeert dan onwillekeurig altijd even hoe ver die vertrouwelijkheid wel gaat. Dat strandlooper-avontuur had aardig wat tijd in beslag genomen, zoo nu en dan had een klein stortzeetje ons al gewaarschuwd dat het tijd werd den vasten wal op te zoeken, maar op zulke kleinigheden let je niet als je Paarse Strandloopers kiekt. Van overstappen op het strand links van ons was geen sprake meer, er was geen plekje zand meer te bekennen. De eenige terugweg liep over de pier zelf, waar de golven zoo nu en dan al overheen sloegen; tusschen de rails stond over een paar honderd meter schuimend water, de steenen ernaast waren onbegaanbaar glad door de bruinwieren. Er zat niets anders op dan door het water te ploeteren, met af en toe een golfje tot boven je knieën.

Lekker koud is dat zeewater in November! Een stevige tippel langs het strand in zon en wind bracht ons weer op peil.

Hebt ge onder mijn verhaal wel gezien dat er intuschen twee spreeuwen en een mees langs ons heen zijn gevlogen?

Hier, op het plankier van deze baak gaan we maar eens even zitten uitkijken naar wat er nog meer langs komt. Aan de punt van het Zuiderhoofd zijn al heel wat mooie dingen op zee waargenomen: Roodkeelduikers, Zwarte zeeëenden, een enkele Groote Zeeëend, groote scholekstertroepen vliegen soms langs, dan weer wulpen, regenwulpen, tot Jan-van-Genten en trekkende futen toe. 's Winters komen daar nog allerlei eenden bij, zoodat het een respectabele lijst wordt.

Kijk, even een gefladder tusschen de houten palen en een doodvermoeide vink zit stil op de steenen; bijna te grijpen, zóó afgemat is het dier. Zoo zijn hier koolmeezen, zwarte meezen, roodborstjes, koperwieken, kramsvogels, keepen, pimpels, oeverpiepers, wulpen, bonte kraaien en zelfs een winterkoning gezien, uit zee aankomend, regelrecht van Engeland waarschijnlijk. Zie eens, daar schieten een paar gele kwikstaarten voorbij, de Engelsche ondersoort wellicht, maar ze waren te gauw voorbij om dat met zekerheid te kunnen zeggen. Nooit zal ik vergeten hoe ik 8 October van het vorig jaar bij een flinken Zuidwesterwind een mannetje roodborsttapuit aantrof, pas aangekomen. Als een zielig hoopje veeren zat het mooie diertje boven op de glooiing, toen ik aankwam ging hij op de ranke pootjes staan, maar de

stevige wind blies hem meteen weer om, zoodat hij maar bleef zitten en pas op het laatste oogenblik voor mij uitvloog, mij afwachtte, maar toch te angstig werd bij mijn nadering en maar weer een paar meter verder sukkelde. Zoo zou ik hem tot den steiger toe gedreven hebben als ik niet met een groote bocht om hem heen geloopt was; nu bleef hij zitten, hijgend en met in den wind flapperende vleugeltjes. Het is toch een geduchte prestatie voor die kleine trekkers, zoo eventjes de Noordzee oversteken! Soms sterven ze dan ook dadelijk na aankomst. Ge herinnert u wel dat we in Augustus de boerenzwaluwen zee zagen kiezen, dus hier loopen twee najaarstrekbewegingen lijnrecht tegen elkaar in! En.... in 't voorjaar zien we vaak weer trek uit zee. Lezers die langs de kust wonen, zouden aardig werk doen als ze hier eens op wilden letten.

De vloed begint nu op te komen, we zullen goed doen den terugtocht te aanvaarden. Als we de heele pier tot aan de duinen af zijn, komt het water al aardig hoog, 't is altijd weer een boeiend schouwspel, het onophoudelijk aanrollen van de machtige, rustelooze golven en het beuken van de watermassa's op de donkere bazalthellingen.

Als we nu koers zetten naar den steiger, komen we nog langs een paar merkwaardige plekjes, waarvan vooral het eerste voor sommige gastronomisch aangelegde sujetten een onweerstaanbare aantrekkingskracht bezit. In 't vroege voorjaar zijn daar namelijk de eetbare morieljes soms bij zakken vol te verzamelen, wat een heerlijk maaltje kan opleveren voor wie er van houdt. Er zijn er bij van een decimeter hoog. Het andere plekje

ligt bij een bocht van de bazalt glooiing. Daar ziet het in den voorzomer wit van de bloeiende pijlkruidkersplanten (*Lepidium Draba* L.), die hier in ongelooflijke massa's de zandige vlakte bedekken. Later in den zomer nemen tallooze kamillen hun plaats in. Langs de rails van de hijschkraan waartegen in 't voorjaar bijna altijd een of meer paar veldleeuweriken hun nest bouwen, komen we voorbij een paar houten loodsjes van de dijkwerkers aan den steiger. De slikken langs den Waterweg zitten altijd vol vogels: sterntjes in den broedtijd, meeuwen het heele jaar, in de trektijden alle mogelijke steltloopers, en bijna altijd bergeenden. Het is de moeite waard die bergeenden hier eens waar te nemen op een zonnigen dag in het vroege voorjaar, dan zie je heel merkwaardige vertooningen. Geweldig gaan ze dan te keer, het lijkt wel of ze voortdurend ruzie hebben. Weet je nog wel, dat we daar al den eersten keer dat we hier kwamen naar stonden te kijken? Het eerste waar je je over verbaast als je door den kijker naar bergeenden zit te turen, is hun bonte pakje. Zoo'n prisma is een heerlijk ding; waar je eerst niets ziet dan een troepje wit-met-zwarte eenden die levenmakend door elkaar loopen, ontdek je nu de aardigste tooneeltjes tot in bijzonderheden. Zie eerst maar eens goed naar de dieren zelf. Een breede, kastanjebruine dwarsband loopt over de borst, heel mooi steekt de roode snavel af tegen den zwarten kop. Kijk, daar is verschil in grootte tusschen die eenden, telkens loopen er twee achter elkaar aan, en de achterste is steeds belangrijk groter dan de voorste. Nu beginnen we ook te begrijpen wat al die drukte te beteekenen

Foto G. van Beusekom

Broedende Kluut (Recurvirostra avosetta L.)

NAAR DE KLUTEN

Foto N. Tinbergen

*Parnassia en Watermunt vormen schilderachtige groepjes
(Parnassia palustris L. en Mentha aquatica L.)*

EEN PLANTENWANDELING

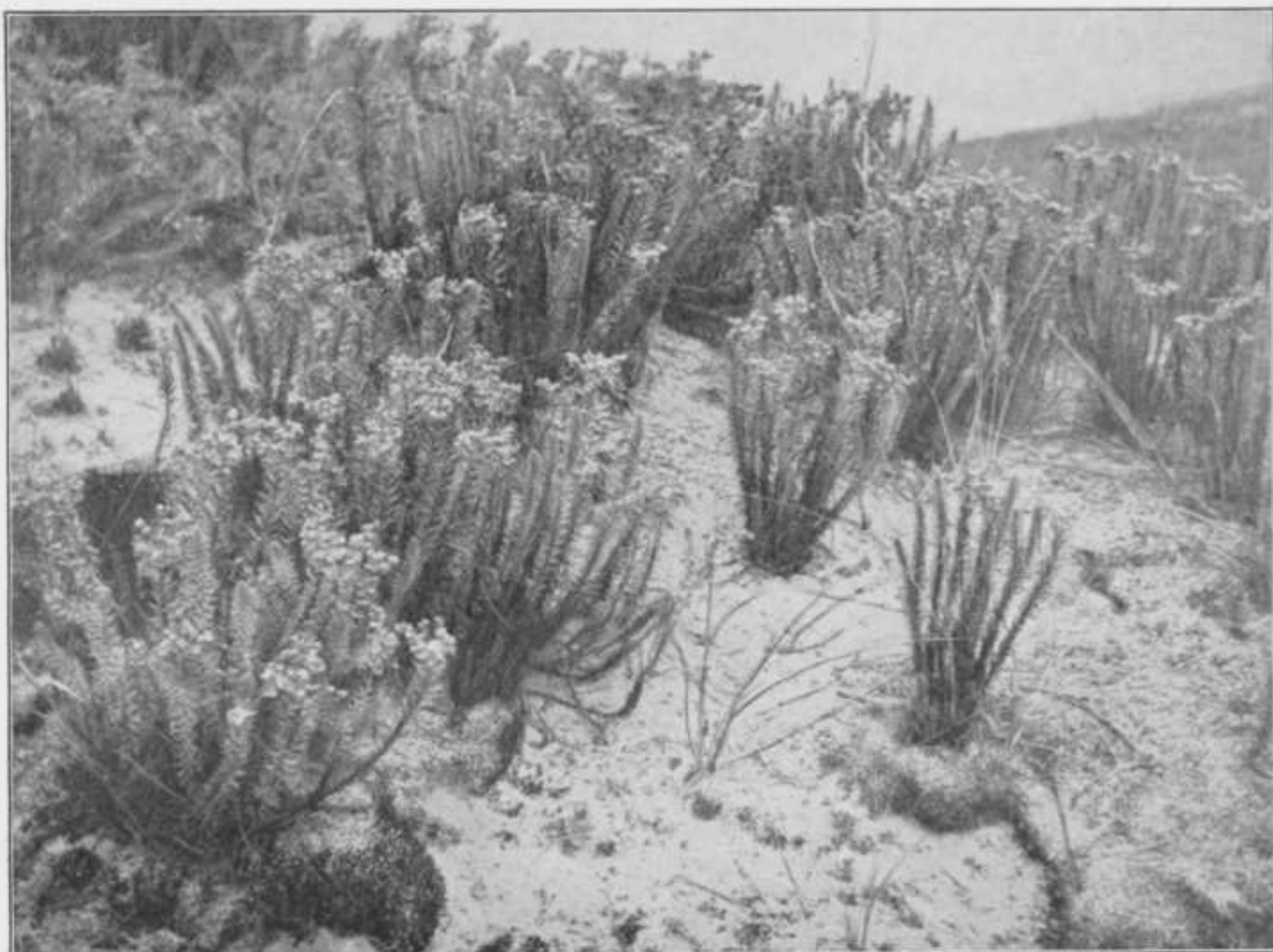

Foto G. van Beusekom

Een Euphorbia-belling (Euphorbia Paralias L.)

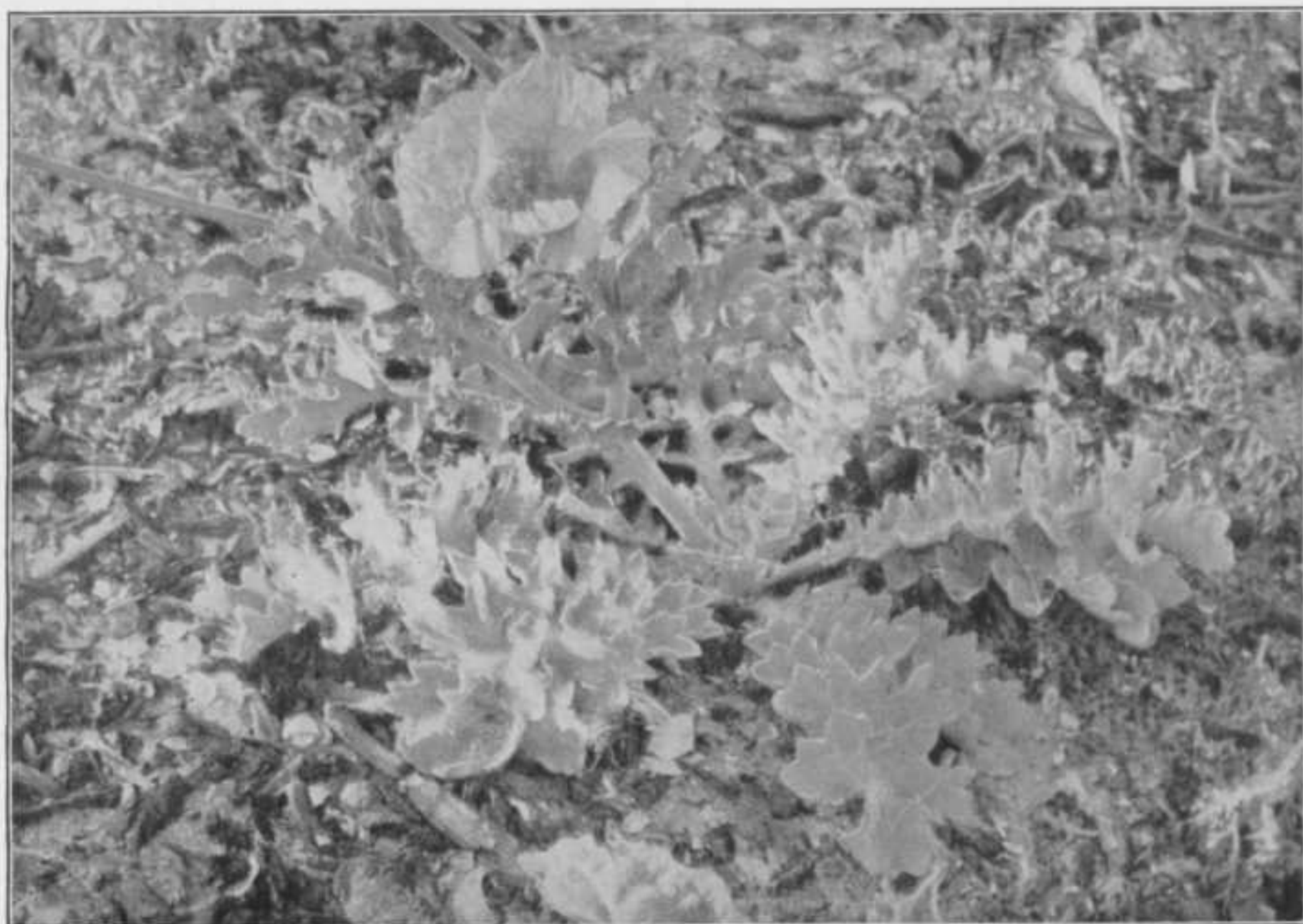

Foto F. Kooimans

De Gele Hoornpapaver (Glaucium flavum Crntz.)

EEN PLANTENWANDELING

heeft: de paren vormen zich nu, en dat gaat ten koste van veel ruzie en oneenigheid. Die eenden zijn er al heel vroeg mee, op zoo'n zachten Maartmorgen is het langs den Waterweg een drukte van belang van al die pronkende, verliefde en naijverige mannetjes.

Daar loopt een troepje van zes in het slik voedsel te zoeken, paarsgewijs, drie mannetjes, die elk in de buurt blijven van een der drie kleinere vrouwtjes. Een van de laatste begeeft zich wat dichtër in de buurt van een anderen woerd, te dicht naar de meening van haar begeleider, die daarin een aanleiding ziet om met vooruitgestrekten hals op den gewaanden mededinger los te stappen. Zooals bijna altijd in de vogelwereld, wie het eerst aanvalt of het meeste drukte maakt heeft het gewonnen, dus de aangevallene maakt dat hij wegkomt. De overwinnaar begint nu heftig met den kop te maaïen en luid pieuw-pieuw-pieuw-pieuw . . . te roepen, waaraan nu alle anderen met evenveel enthousiasme komen meedoen, zoodat het een gewirwar van door elkaar loopende, roepende en kopmaaïende dieren wordt, waarin met geen mogelijkheid meer te zeggen valt, wie zoeven overwinnaar (= aanvaller) of overwonnene was. Ook de wijfjes doen ijverig mee, 't is een vroolijk tooneeltje. Opeens zijn alle veeten en jaloerschheidjes vergeten en ze loopen weer paarsgewijs rustig in het slik te slobberen. Maar als er een zich even opricht, begint het kopmaaïen opnieuw, met hetzelfde rumoer. Ook het doffe gá-gá-gá-gá-gá, dat je ze ook wel in andere tijden van het jaar hoort maken laten ze nu hooren, en ze hebben ook nog een andere kopbeweging, een snel

uitstrekken van den eerst ingetrokken nek, eigenlijk juist het tegengestelde van het „maaien.”

Het heele slik zit nu vol met dergelijke roepende, druktemakende en door elkaar krioelende eendengroepjes. De beteekenis van al die verschillende uitingen en bewegingen is maar niet zoo te begrijpen, daar zou een langdurig waarnemen gedurende een groot deel van het jaar voor noodig zijn, en daar komt buiten niet zoo heel veel van. Toch zou het belangwekkend zijn daar eens een paar jaar lang op te letten, het komt er dan op aan een heelen voorjaarsdag niets anders te doen dan die bergeenden waarnemen en elke uiting nauwkeurig opteekenen, inplaats van het heele eiland rond te wandelen om de trekvogels te zien. Zoo zouden we tenslotte een inzicht krijgen in de heele merkwaardige geschiedenis van de vorming der paren, de rol die de wijfjes daarbij spelen en dergelijke nog weinig bekende dingen meer. Heinroth heeft in dit opzicht al prachtig werk verricht, maar er zijn altijd nog wel nieuwe waarnemingen noodig.

Later in het jaar, als de herfst nadert, kunnen we hier ook altijd met veel kans van slagen er op uit gaan, een bijzonderheid te zien, de Kleine Mantelmeeuw (*Larus fuscus* L.). Daarvoor moeten we den steiger voorbij en het strandje langs den Waterweg heelemaal afloopen. Op die wandeling kun je allerlei aardige aangespoelde dingen aantreffen, massa's inktvischschilden, wieren, polypen en kwallen. Die kwallen liggen hier soms in ongelooflijke hoeveelheden in de zon te glimmen op het natte zand, groote blauwe puddings van Aurelia's en doorzichtige bruingesterde Chrysaora's. De merkwaar-

dige doodemansduimen vinden we er genoeg, en eens lag er een druiventrosachtig eierpakket van de gewone inktvisch (*Sepia officinalis* L.) met de embryonen er nog in. De vreemdste vondst was wel een tropisch koraal, hoe dat hier verzeild raakte zal wel nooit uit te maken zijn.

Langs dit strandje is ook ons grootste pakhuis van schuilhutmateriaal, nooit komen we van hier met leege handen terug. Rietmatten, manden, kisten, stokken, te kust en te keur liggen ze hier verspreid. De meeuwen vinden hier altijd wel aangespoelde doode dieren, waar ze bijzonder verzot op zijn, telkens jaag je zoo'n troep van zijn onsmakelijke maaltijd op. Waar het strandje wat breeder wordt vinden we de zoutplanten terug, vooral mooie pollen Zeeraket (*Cakile maritima* Scop.) veel Loogkruid (*Salsola Kali* L.) en zoowat al degenen die we al bij onze plantenwandeling op de schorre en op het strand hebben gevonden. Kenners kunnen hier hun hart ophalen aan alle mogelijke en onmogelijke Melde soorten, die hier in groote hoeveelheden voorkomen.

Daardoor is dit plekje in de trektijden een best hoekje om allerlei vinkachtige vogels te zien te krijgen, die op de meelrijke meldezaden afkomen, en je kunt er ook de zoo lastig te onderscheiden piepers leeren kennen, of liever iederen keer de ontmoedigende ervaring gaan opdoen dat je ze nòg niet kent. Dat is goed om je verwaandheid af te leeren. Leeuweriken en Tapuiten ontbreken er ook zelden op het appèl.

Nog wat verder wordt het moerassig, daar krijgen we prachtige Zeeasters, wat riet en biezen, en zoutgras

(*Triglochin maritima* L.) dat bij de kreek op de zuidelijke schorre ook wel staat. Nu zijn we al ver genoeg om alvast eens uit te zien naar onze Kleine Mantelmeeuw. Vroeger gold hij in ons land voor heel zeldzaam, waarschijnlijk werd hij toen niet zoo goed herkend als tegenwoordig. Dank zij de prismakijkers is het ons nu mogelijk op grooten afstand toch nauwkeurig te zien.

In het alleruiterste hoekje van het strand langs den Waterweg staat een groote troep meeuwen. Vanuit de verte herkenden we er al mantelmeeuwen onder.

Als we ons achter een paar aangespoelde manden voorzichtig dichterbij geschoven hebben, zien we dat de Mantels in een groepje bij elkaar staan. Ze schijnen niet veel te doen te hebben, staan stil, den kop tegen den Noordenwind in, zoodat we ze van terzijde kunnen bekijken.

Nu zullen we ze met den kijker eens alle nauwkeurig bezien. Het makkelijkste kenmerk zit hem in de kleur van de pooten. Die zijn bij de Groote Mantelmeeuw vleeschkleurig, bij de Kleine geel. Nu, het duurt niet lang of we halen er drie uit met gele pooten. Tot je verbazing zijn de dragers van die opzichtige beenen niet merkbaar kleiner dan hun broeders met roze pooten. Toch is er in bouw wel verschil te zien. De Kleine is tengerder en slanker gebouwd dan de Groote, zijn vleugeltoppen steken ver buiten den witten staart uit. En dit is het, dat ons hem op een afstand doet herkennen, de gele pooten zijn dan de proef op de som.

Twee van de drie zijn mooi donker blauwzwart, maar de derde is lichter, duidelijk steekt zijn vaalblauwe man-

Foto M. G. Rutten

Prachtige, hooge planten staan daar Aster tripolium L.

EEN PLANTENWANDELING

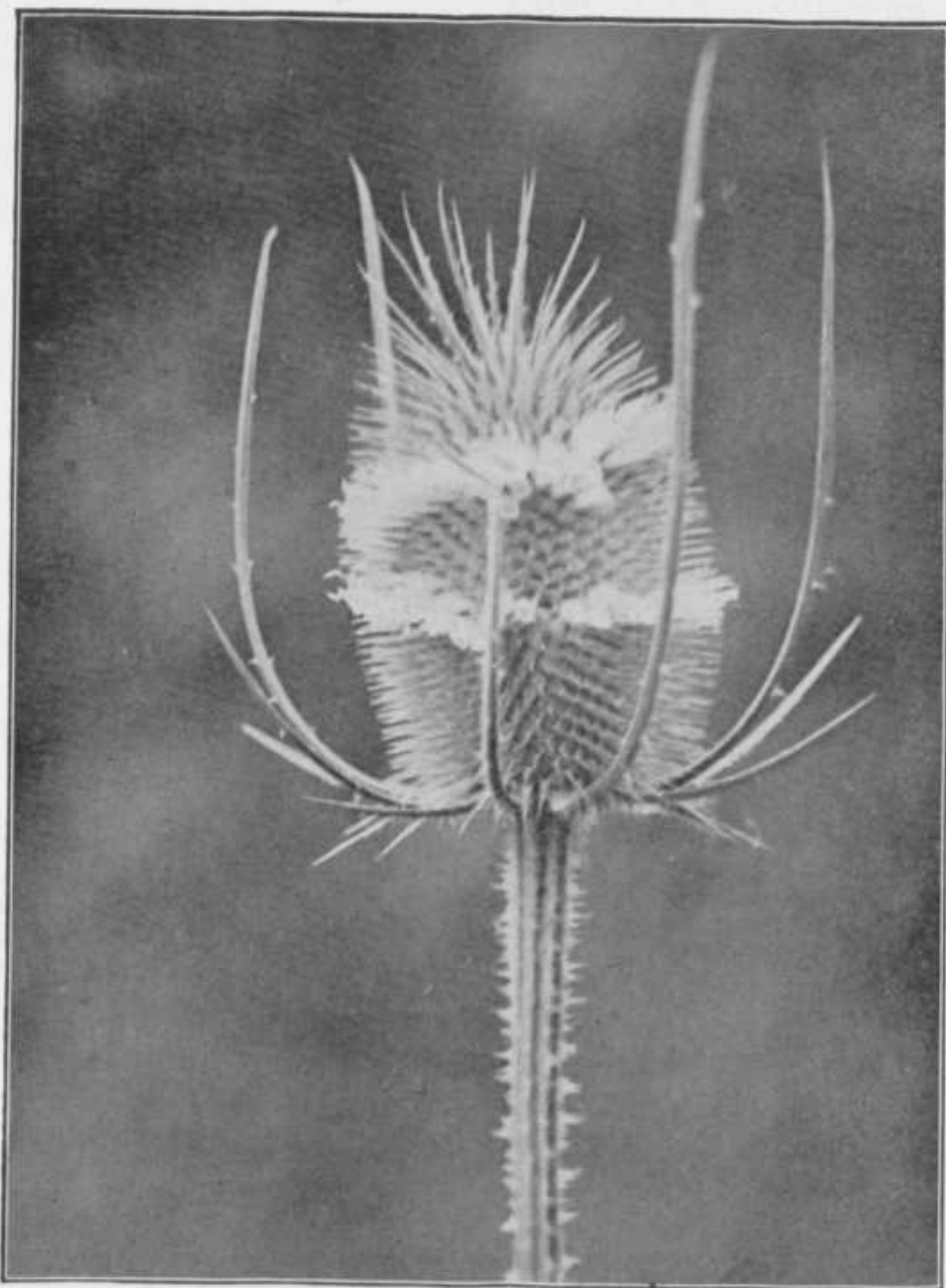

Foto M. G. Rutten

*Twee strooken paarse bloempjes zijn bij den Kaardebol
steeds te zien — (Dipsacus pilosus Mill.)*

Foto G. van Beusekom

Een onzer mooiste orchideetjes

tel af tegen de zwarte vleugeltoppen. We hebben twee ondersoorten voor ons, twee geografische rassen, die zelfs in het wijde veld duidelijk te onderscheiden zijn. De donkere is de Noordelijke vorm, de lichte de Zuidelijke, de Britsche Kleine Mantelmeeuw, die in enkele paren op de Boschplaat bij Terschelling broedt.

We hebben nu kennis gemaakt met de Kleine Mantelmeeuw, de mooiste van al onze meeuwen; van den winter zullen we hem op het strand weer ontmoeten, vooral bij Westerstormen.

Langs het riet, waar de watersnippen telkens voor onze voeten opvliegen, om in snelle zigzagvlucht te verdwijnen, bereiken we het duinpad, dat naar de tent voert. Op de Primus staat de macaroni te pruttelen, die ons nieuwe kracht moet geven om vanavond naar de meeuwenlaapplaats op het strand te gaan.

WAAR DE MEEUWEN SLAPEN.

EEN rustige, haast windstille avond. De lucht is betrokken en werkt; ver in het Zuidwesten hooren we dof het rommelen van den donder. Zwijgend zitten we met ons viereu onder de luifel van de tent; onder het eten gaan ieders gedachten hun eigen gang. Het eenige geluid dat we hooren is het aanhoudende gekwetter van de spreuwen, die ergens in de vliereu, die overvloedig bessen dragen, voor den inwendigen spreuw zorgen.

Nu en dan vliegeu troepjes meeuwen over, ze komeu van het Oosten en verdwijueu in de richting van het strand. Al den tijd dat we thuis zijue, gaat die verplaatsing voort; eenige honderdeu zijue er al overgekomeu, en nog steeds komeu er meer, groote mantelmeeuwen, zilvermeeuwen en vele grauwe jougue, en later ook storm- en kokmeeuwen.

We hebben het al meer avondeu gezieu, die geheimzinnige vlucht, eenige uren voor donker. Nu is het net een avond, om eens te gaue zieu, waar ze heengaeu.

Als we uit de schemerige vliereulaue afdaleu naar de scholeksterwei, zieu we, dat de meeuweu vlucht nog steeds aanhoudt. Zoo ver we kunneu zieu vliegeu ze in de richting van de zee, veleu buigeu af en volgeu de

kustlijn. Dezen zullen we volgen, dan kunnen we bij de Brielsche Maas zien, of ze oversteken, of op de Beer blijven. We gaan dus nu recht naar 't strand. De vloed is vanmorgen hoog geweest en heeft het begroeide deel bereikt. Toen de zee bij eb terugliep, bleef op het groene strand veel water staan, en nu staan de malsche zee-kraalplantjes in een spiegelende watervlakte, in den stillen avond zonder eenig rimpeltje. De mooie avond-hemel wordt wolkje voor wolkje weerkaatst.

Op de lange wandeling langs de gladde zee zien we weer nieuws: tot aan de buik in het water staan hier en daar groote vogels: blauwe reigers. Totaal komen we er veertien tegen, allen staan ze te visschen.

Als we dan opeens hoog in de lucht de schorre reiger-roep hooren, en, opkijkend, twee logvleugelige gestalten staag naar het Zuidwesten zien koersen, dan is het ons duidelijk, dat ze de groote reis naar het Zuiden weer aanvaard hebben. We zien hier een niet alledaagsche episode uit het vogelleven: den trek van de blauwe reigers.

't Is een goede trekavond. Telkens hooren we geluiden van boven komen, en dan kunnen we soms de mooie V vorm zien, waarin de trekvogels officieel hooren te vliegen, maar die ze er zoo dikwijls aan geven.

Voor al regenwulpen en grutto's zien we vanavond, beide zoo goed herkenbaar aan het geluid. De regenwulpen zijn altijd heel druk, hun welluidend: bibibibi is niet van de lucht. Een heel karakteristiek geluid, dat wel eens een beetje op het lachen van den groenen specht lijkt.

Lager dan deze steltloopers trekken telkens troepen sterns voorbij, slordige wolken zonder eenige regelmaat.

Nu eens zijn het groote sterns, dan weer vischdieven, ook wel zwarte sterns. Aan het voortdurende roepen hooren we weer, dat er jongen bij zijn; die kraaien nog met hooge piepstemmetjes.

Deze sternvluchten zijn wel echt op den trek; geheel anders dan de meeuwen die we over de tent zagen komen. We vermoeden dan ook al, dat we ze aan de Brielsche Maas wel zullen zien verdwijnen naar den overkant.

Het duurt nu niet lang meer, of we zijn aan de Zuidpunt. We gaan liggen achter een walletje, inderhaast opgeworpen van zeewier en moeten nu maar rondzien.

Een vijfhonderd meter van ons af loopen honderden meeuwen in het ondiepe kustwater; duidelijk zien we, dat ze aan het voedselzoeken zijn. Het zijn vooral zilver- en mantelmeeuwen van allerlei leeftijden. Telkens strijken er nieuwe neer, die uit het Noordoosten komen. De stroom houdt dus nog aldoor aan. Maar al heel gauw zien we, dat geen enkele de Brielsche Maas overgaat, wat de sterns wel doen. Deze trekken nu sterk, vele troepen van soms tweehonderd vogels komen over, allen buigen ze boven de Brielsche Maas een beetje naar links af, om dan te verdwijnen ongeveer in de richting van den Brielschen toren 't Wordt langzamerhand zoo donker, dat we ze niet tot aan de overzijde kunnen volgen.

Het aanvliegen van de meeuwen is zoetjes aan afgenomen, we zien nu nog maar enkele laatkomers. Kijk, daar gaat de heele vlucht omhoog. Probeer hun aantal maar te schatten, het zullen er meer dan vijfhonderd zijn. Let nu goed op, waar ze blijven. Ze zetten koers naar het Noorden, zwenken nu Oostelijk af en komen

zodoende midden op het begroeide strand terecht, ongeveer in de zeedistelvlakte. Daar strijken ze. Precies wat we vermoedden. Geen trekkers, maar slapers.

Straks met donker zullen we er langs gaan. Nu moeten we eerst nog even naar het kleine grut kijken, dat langs den rand van het slik komt aanstappen, ijverig pikkend. Misschien loopen ze dicht langs ons heen.

Het zijn drie verschillende soorten, waarvan we er één dadelijk herkennen, een oude kennis van dit voorjaar: de bontbekplevier met den sterk geteekenden kop. Een paar andere vogels loopen er tusschen door, die wel wat aan een bontbek doen denken. Ze staan echter lager op de pooten en hebben een dikker lichaam. Hun kopteekening is niet zoo gaaf als van de bontbekjes, maar veel rommeliger. Het zijn steenloopers.

Dan loopen er nog kleine dreumesen rond, die we nog niet waren tegengekomen: drieteenzandloopers, in de wandeling drieteentjes. Ze hebben een langeren snavel dan de plevieren en hun houding is meer ineengedrongen. Rug en vleugels grijsbruin geteekend, buik wit, de keel geelbruin. Die gele keel hoort bij het zomerkleed, in den winter wordt hij wit. Dan is het een heel blank vogeltje, „witter dan het schuim van de branding.”

Doordat we stil blijven liggen en het al vrij donker wordt, loopen ze onbezorgd vlak voor ons langs, zoodat we zonder kijker veertje voor veertje kunnen zien.

Maar we hebben lang genoeg gelegen. De wind steekt op, de donder rommelt nog steeds in de verte, 't wordt hier kil. De terugweg gaat over het groene strand en hier vinden we, wat we verwachten: honderden en

honderden meeuwen zitten op de hooge gedeelten. Telkens zien we ze in het donker vaag opvliegen en afzwenken. Af en toe een roep, waaraan we ze herkennen: de zware basstem van de mantelmeeuwen, het kliau van de zilvermeeuwen of het mauwende roepen van de stormmeeuwtjes. Op onze heele wandeling stooten we op zulke troepen; we durven het aantal hier overnachtende meeuwen gerust op eenige duizenden schatten.

Boven ons, in de ondoordringbare duisternis, trekken nog steeds vele vogels. Hun lokroepen klinken door den stillen nacht: de lange fluittonen van de groote wulpen en het fijne stemmetje van een oeverlooper.

Bij de tent herleven we onder het genot van een warmen kroes thee-met-veel-suiker nog eens ons heele avontuur.

We hebben een nieuwe merkwaardigheid van de Beer ontdekt: de meeuwenlaapplaats op het groene strand.

IN EEN KOKMEEUWENDORP

IN de lage helmduintjes dicht bij de Zuidpunt wonen de kokmeeuwen in een kleine kolonie.

Als in het voorjaar de sterns terugkeeren en de paartijd begint, dan krijgen ook de kokmeeuwtjes het te pakken.

Gedachtig aan het: „de weg naar het hart gaat door de maag” trachten de mannetjes hun schoone voor zich te winnen door haar uit den „krop” te voeren. En de vrouwtjes apprecieeren dat zeer, maken er dikwijls gebruik en zelfs misbruik van.

Met vollen „krop” stapt een mannetje rond, bijkans barstend van levenslust. Een vrouwtje komt op hem toe, begint hem te vleien en langs den snavel te strijken, en hij reageert er op, begint haastig te loopen en ledigt tenslotte zijn „krop” voor haar. Gulzig begint ze te schrokken. Maar dan is het ook uit met haar vriendschap en beteuterd blijft het bedrogen mannetje achter.

Zelfs jonge vogels, die niet aan de paring kunnen deelnemen, komen op de paringsterreinen, om daar te profiteeren van de lekkerbeetjes, die de groote mannen zich al te gemakkelijk laten aftroggelen. Doch niettegenstaande deze vele teleurstellingen komt ieder jaar weer alles op zijn pootjes terecht en in Mei zitten alle vrouwtjes

te broeden op hun bronsgroene eieren. De meesten hebben hun nesten gebouwd van helm, soms zijn het ware kasteelen van een halven meter hoog.

Nu wordt het tijd, dat we weer eens in een schuilhut kruipen. Op een zonnigen ochtend gaan we er op af. Om er te komen, moeten we dwars door de vischdievenkolonie gaan. Als we een kwartier lang, door den gierenden troep omringd, over het groene strand geloopt hebben, hooren we plotseling een ander geluid boven ons, een nijdig, kort: kèk-kèk! kèkèkèk! Dat is de eerste kokmeeuw die komt alarmeeren. Als we nu even stoppen, dan zien we er voor ons uit eenige tientallen zitten, verspreid tusschen de sterns.

Vanuit de verte is het verschil tusschen die twee al duidelijk te zien: de sterns hebben een zwart kapje boven op den kop, terwijl de kokmeeuwen alleen een zwart (eigenlijk donkerbruin) gezicht hebben. Nu zijn we spoedig midden in de kleine vestiging en van alle kanten worden we uitgekreten door de felle meeuwen. De meesten bepalen zich tot onrustig om ons heen vliegen, maar enkelen zijn moediger en doen schijnaanvallen op de menschen daar beneden. Met een wijden boog glijden ze omlaag, schreeuwen ons in de ooren en deelen met de roode pooten geduchte klappen uit. Het is niet aan te raden op zulke tochten je beste plunje aan te trekken, want ze willen nog wel eens sproeien ook, en dat geeft leelijke vlekken.

Als ze zoo langs ons heen vliegen, hebben we gelegenheid om ze nog eens goed te bekijken. De vleugels, die aan den bovenkant mooi meeuwenblauw zijn, vertoonen

Foto G. van Beusekom

Een groepje van de Moeraswespenorchis (Epipactis palustris Crntz.)

EEN PLANTENWANDELING

Foto G. van Beusekom

. . . . met den snavel vol nestmateriaal

Foto G. van Beusekom

De tweede strijkt neer
HET GEZIN VAN DE STORMMEEUW

aan de voorzijde een witten band. Aan de onderzijde zijn de groote slagpennen zwart, zoodat daar aan den vleugeltop een groote donkere driehoek te zien komt. Het is van belang, dat we op deze dingen letten, dan herkennen we ze van den winter weer, als hun gezicht niet zwart, maar wit is.

Als we in de schuilhut zitten, keert spoedig de rust in den omtrek weer. De kokmeeuwen gaan zitten broeden op de helmtopjes, de sterns zitten op de groene vlakke er tusschen. De rust duurt echter niet lang. In een kokmeeuwenkolonie is nu eenmaal nooit rust. Kijk eens naar links. Daar staat een meeuw tusschen het duizendguldenkruid. Blijkbaar hoort hij bij de meeuw, die even verder zit te broeden. Nu heeft hij niets te doen, en staat wat toilet te maken.

Met den bloedrooden snavel strijkt hij langs en door zijn vleugel, in de schouderveeren, door den staart, brengt de veeren van zijn hals in orde, alles op zijn dooie gemak. Tot slot schudt hij zich nog eens heelemaal uit, zoodat al zijn veeren opbollen en langzaam weer glad zakken. Nu rekt hij zich uit. Eerst gaan de beide vleugels steil omhoog, de kop omlaag. Dan wordt de rechtervleugel samen met den rechterpoot horizontaal en flink achterwaarts gestrekt, hierna de linkerpoot en vleugel. Ziezoo, dat is gebeurd. Zie hem het terrein rondkijken; hij bewaakt zijn gebied. Als we nu rondzien, merken we meer van die schildwachten op; allemaal be-

waken ze hun eigen terrein. Onze eerste indruk is: dat gaat geregeld toe. Maar we zullen wel anders gewaarworden.

Een vischdief maakt het hof aan zijn vrouwtje. Met een vischje in den snavel loopt hij voor haar uit, maakt een heele wandeling over het groene strand. Al pronkend en lokkend vergeet hij alles behalve dat vrouwtje en voor hij het weet is hij verzeild geraakt in het kokmeeuwendorp. En daar heb je de poppen aan 't dansen. Van drie kanten komen ze aanloopen, met langzame, stijve passen, den kop zóó laag vooruitgestoken, dat de keel haast over den grond schuurt. De afschuwelijkste geluiden komen er uit die drie kokmeeuwenkelen; maar het zijn nog slechts waarschuwingen. De vischdief ziet het gevaar, er is maar één uitweg: omhoog. Voor de kokmeeuwen bij hem zijn, gaat hij er vandoor en gierend zwenkt hij af, gevolgd door zijn hongerige schoone.

Daar staan nu de drie kokmeeuwen. Nog steeds groelen ze met woeste keelgeluiden, kijken elkaar met de witgebrilde oogen aan. Met stijve passen loopen ze om elkaar heen, de een met den kop omlaag, een ander met den kop pal omhoog, uitgespreide staart en hangende vleugels, alsof hij haastig aan 't betoogen is, dat hij er niets aan kan doen dat hij op verboden terrein loopt. 't Was in het algemeen belang.

Wij binnen kunnen ons lachen haast niet houden om deze potsierlijke vertooning en om den ernst waarmee alle meeuwen in de buurt toekijken.

Plof! Daar barst het los. Een dol gefladder van witte vlerken, een oorverdoovend gekrijsch uit drie kelen doet ons hooren en zien vergaan.

Zoo, 't is uitgevochten, even plotseling als het begon. Wie zou het gewonnen hebben? Alle drie gewoonlijk, want ze blijven ieder meester op hun eigen terrein.

Nauwelijks is deze ruzie afgelopen, of het kabaal begint in een anderen hoek. Zoo gaat het nu den heelen dag door, steeds is er herrie. Als er geen konijnen of sterns zijn om mee te vechten, dan maar met elkaar, jongens, en dan schreeuwen maar. Nog erger wordt het in den tijd dat er jongen zijn, vooral als deze zelf kunnen vliegen en de ouders hard werk hebben om hun kinderen te voeden. De jongen kunnen wel hard schreeuwen, maar in het vechten zijn het nog geen meesters, zoodat ze tegen volwassen meeuwen nog niet veel in te brengen hebben. Zijn nu vader en moeder beiden weg, dan nemen de burens nogal eens hun gebied in beslag zonder dat zij krachtig durven te protesteeren. Maar o wee als dan de ouders terugkomen. Dan ontbrandt er weer een hevige strijd.

Als ook deze ruzie dan weer uitgevochten is, begint het voeren. Dan loopt het jong al piepend achter de oude aan en beweegt aan één stuk door zijn kop op-neer, op-neer, strijkt hem langs zijn snavel, net zoolang tot de oude den krop ledigt. Dan schrokt het jong met wilde haast alles naar binnen. Tallooze malen kunnen we dat zien gebeuren, elk jong wordt ongeveer eens in de twee uur gevoerd. Daarbij gebeurt het een hoogst enkele maal, dat een jong er in slaagt, zich bij vreemde ouders op te dringen. Wel wordt het steeds geprobeerd. Een kokmeeuw met een vollen „krop” is al van verre te herkennen en krijgt dan ook dikwijls een heele sliert

jongen achter zich aan. Meestal echter pikt hij zijn eigen kinderen er goed uit.

Dat is gemakkelijk te controleeren. De jonge kokmeeuwen trekken na hun donspakje een veerenkleed aan, dat ze maar zeer kort houden, waarschijnlijk nog geen week. Vleugels, rug en kop zijn dan chocoladebruin, in de nek loopt een lichte band, de buik is wit en over keel en borst ligt een ijl bruin waas.

Hierin treden nu snel veranderingen op: de borst wordt haast wit, de rug wordt blauw en op de vleugels blijft alleen een lichtbruine band over.

In de kolonie zijn de jongen meest zeer verschillend van leeftijd en dus zijn ze goed te onderscheiden. Ik heb wel eens dagen achtereen op dezelfde plaats in een kokmeeuwenbroedterrein versholen gezeten, om op dit verkleuren te letten. Ik kende spoedig vijf verschillende jongen in de buurt en kon ze in den loop van de dagen zien veranderen.

Als de jongen eenmaal goed kunnen vliegen, zien we ze niet dikwijls meer op de broedplaats. Dan gaan ze zwerven, en hoewel ze spoedig hun eigen kost kunnen ophalen, blijven ze nog graag bij hun ouders om voedsel bedelen. Dikwijls hooren we zoo'n stel over de tent komen, om de beurt roepend. Duidelijk is dan de stem van het jong te herkennen. Ook die stem verandert spoedig, maar hun volwassen stem en veerenkleed krijgen ze pas veel later, na twee jaren, die meestal zwervend worden doorgebracht.

Maar na die twee jaren keeren ze meestal, zoo mogelijk, weer terug naar de kolonie waar ze geboren zijn.

Foto G. van Beusekom

De slagpennen staan nog schuin omhoog

Foto N. Tinbergen

In diepe rust
HET GEZIN VAN DE STORMMEEUW

Foto G. van Beusekom

Het voeren van de jongen
HET GEZIN VAN DE STORMMEEUW

HOEKSCHE ROOFRIDDERS

DE Bruine Kiekendief mag dan nog zoo'n onhandige en stuntelige roofvogel zijn, hij blijft toch altijd een trotsche verschijning als hij hoog boven het moeras cirkelt met langzame wiekslagen, gevolgd door de majestueuze glijvlucht met iets omhoog gekrulde slagpennen en breedgespreide staart. En dan heeft hij nog altijd de aantrekkingskracht van het onbereikbare, hij blijft altijd zoo ver en hoog, en zijn horst lijkt schier onvindbaar in de uitgestrekte overal eendere biesenwildernis. Maar zoo ergens dan hebben we hier, waar waarschijnlijk wel vier paar huizen, de kans toch eens zijn nest te vinden en hebben wij er eens een ochtend aan gegeven. Een fijne tocht is het geworden, waarop de romantiek van het nesten zoeken, een aantrekkelijke vorm van jacht, ons weer danig te pakken had.

Het meest geschikte punt om onzen kiekendief te bespieden leek ons een hoekje achter de meest noordelijke biesenpunt, daar waar de breede kreek langs den rand van het moeras loopt. Maar eigenlijk zaten wij hier op de open kade van den Scheurpolder toch te veel in het gezicht, de scherpziende kiekendief zal, wanneer het nest niet heel ver weg ligt, er zeker niet rechtstreeks op durven neerdalen. We zullen een eindje de biesen moeten

ingaan, dan vinden we wel een goed beschutte uitkijkpost. Voor ons ligt de kleiige, pappige kreekmodder met in het midden een vrij breede geul waardoor het water snel naar den Brielschen Maas afvloeit. Het is dus nog niet lang afnemend water anders zou het geultje maar heel smal zijn, en we kunnen dus een flinken tijd in de biezen blijven zonder kans te loopen door den vloed afgesloten te worden. Dus schoenen en kousen maar uit en de kreek door. De man met de rubberlaarzen kan er zoo wel instappen. Als we aan den overkant zijn hebben we toch weer kousen aan, maar nu van klei. Even verder is een smal waterloopje waar we de ergste kleikluiten van onze beenen spoelen, en dan zoeken we maar een mooie wachtpost. Al gauw staan we weer voor een smal zijkreekje met een mooie droge oever waarop hoge grassen een ideale zit- en uitkijkplaats geven. Nu maar stilzitten, ellebogen op de knieën, den kijker gereed. Fijn is het hier, om je heen de wijde wildernis van biezen en riet, heel ver voor ons uit zien we nog net Voorne's duin door den lichten nevel schemeren, de stompe Brielsche toren staat zoo te blinken in den ochtendzon dat we er bijna den tijd op kunnen aflezen. De rietzangers doen hun uiterste best en kijk , daar is de kiekendief; van den duinkant komt hij aan, kringt wat rond over het moeras en komt dan met lange glijvlucht over de biezen zeilen. We pakken hem in den kijker, maar kunnen niet uitmaken of hij prooi bij zich heeft. Nog glijdt hij voort, geen beweging in de breede wieken. Kijker maar weg nu, als hij invalt moeten we dat met het bloote oog zien om den afstand te kunnen

schatten. Steeds lager zien we hem gaan, we richten ons half op om hem in 't oog te houden, en opeens is hij verdwenen. Nu moeten we er op af. Als we nu met ons vieren naast elkaar voortgaan met een meter of zes tusschenruimte, bestrijken we een flinke strook, en dan komt het er maar op aan ongeveer de goede richting te houden. Bewaker De Jager die ons vergezelt en er even veel plezier in heeft als wij, weet er wat op. Eerst het smalle kreekje maar door, en in het dichtstbijzijnde rietboschje dat meer dan manshoog is opgeschoten binden we twee flinke grasplukken vast, een meter of tien van elkaar in de lijn die we volgen moeten. Als we nu maar zorgen dat we die twee vlaggen steeds in één lijn achter ons houden, dan kunnen we niet missen. Nu voorwaarts, zonder leven maken of praten, en scherp uitzien naar beide kanten. Het is maar goed dat we onzen richtingswijzer hebben, want je dwaalt hier o zoo gemakkelijk af, temeer daar je steeds moet opletten waar je loopt om de natste plekken te ontgaan en niet in de smalle maar diepe waterloopjes te zakken.

Als we een vijftig meter weg zijn wordt het al moeilijk de grasbosjes boven de groene rietmassa in het oog te houden, maar gelukkig vinden we een paar nieuwe oriëntatiepunten; een hoogen jachtpaal dichtbij den Brielschen Maas, en een rood dak op Voorne. Daar moeten we juist tusschen in blijven. Het verwondert ons eigenlijk erg dat de kiekendief nog niet opvliegt, het is toch nog verder dan we geschat hebben.

De rietzangers zijn drukker dan ooit, maar we hebben er nu geen oog voor, recht toe recht aan gaan we voort.

Andere kiekendieven vliegen links van ons rond, we houden ons er niet mee bezig. Daar...., met zwaren vleugelslag stijgt „onze” rietwouw een vijftig meter voor ons uit den biesen op, laag over de toppen glijdt hij weg, uit het gezicht. Nu is het nog maar de vraag of hij daar alleen zat uit te rusten of dat er werkelijk een nest is, in 't eerste geval is alle moeite tevergeefs geweest. De onzekerheid duurt niet lang, de kiekendief is teruggekeerd; hoog cirkelt hij nu langs de lichte wolken en laat een doordringend kwi-kwi-kwi-kwi-kwi.... hooren. Nu zijn er twee, waar de ander zoo gauw vandaan kwam zagen we niet, maar opeens is hij er. Gaan we nu voort, dan verdwijnen ze allebei weer uit het gezicht. Nu moeten we er toch vlak bij zijn, overal liggen verdorde, platgeslagen hoopen biesen die het zoeken niet gemakkelijker maken doordat je telkens meent het nest voor je te zien. Maar als we dan opeens voor het groote biezennest met vijf witwollige duiveltjes staan, zijn we meer dan tevreden. Wat een monstertjes zijn het, de kop lijkt te zwaar voor het magere nekje, ronde oogen, een vale washuid en een muil om van te schrikken geven hen werkelijk een heel gemeene uitdrukking. Ze scharrelen al aardig rond over den breeden nestrand; een blijft stil in de nestkom zitten, maar dat is dan ook zoo'n ongelukje, nog haast niet gegroeid, de oogjes zijn half dicht, en bij zijn stumperige pogingen om zich wat omhoog te werken waggelt het suffe kopje heen en weer of het er af zal vallen. 't Is natuurlijk van het begin af een zwak beestje geweest, wellicht is hij ook later uit het ei gekomen dan de andere vier, en zijn geharde broers

en zusters laten geen brokje voor hem over. Lang zal hij het niet maken. Die anderen zijn flink monter, ze sperren den wijden bek met den haaksnavel dreigend open als we een paar biezen wegsnijden om goed te kunnen photografeeren. Het schijnt een stel enorme hongerlijders te zijn, er is nergens een stukje voedsel te vinden.

Opeens klinkt weer het scherpe kwi-kwi-kwi-kwi-kwi.... uit de lucht en we zien een der ouden onrustig heen en weer zwieren langs den blauwen hemel, de zon blinkt op zijn mooie lichte kopveeren. We zullen flink voortmaken, de jongen beginnen al te hijgen van de warmte; ze liggen dan ook in de volle zon en zoo'n dicht biesenwoud laat zoowat geen windje door. Ze zijn nog te klein om geringd te worden, dus we marcheeren maar af. 't Wordt trouwens voor ons ook tijd, want de „meezekes" zooals de inboorlingen hier de kleine zwarte insecten noemen, die bij honderden in de biesen rondkrioelen, hebben het danig op onze beenen voorzien.

Nu goed de plek onthouden, oriëntatiepunten zijn er genoeg: de jachtpaal, het roode dak op Voorne, de Briel-sche toren en een vierkante steenen baak. We trekken nu maar naar den duinkant toe, elk oogenblik moeten we over smalle kreekjes heenspringen, en een breede hoofdtak van de kreek baggeren we maar welgemoed op bloote beenen door, waarbij de hooggelaarsde ons smakelijk uitlacht. Wij hopen allemaal dat hij even in dieper water zal terecht komen zoodat zijn laarzen vollopen, maar hij bereikt helaas behouden den overkant.

Recht tevreden over het resultaat van de expeditie

gaan we nog maar wat langs het strand loopen om op te drogen, heerlijk in de zon en den frisschen zeewind.

Als we na een dag of tien terugkomen zijn de kieken-diefjes al aardig opgeknapt, ze hebben nu niet meer zoo'n duivelschen kop, zelfs niet als ze dreigend den snavel sperren. Ze hebben de eigenaardige gewoonte daarbij hun tong ver uit te steken, zoodat je duidelijk de wijde stemspleet ziet. Onze voorspelling omtrent het achterblijvertje is uitgekomen, het ligt dood in het nest en is niet veel grooter meer geworden. De anderen zitten er doodkalm bovenop! We kunnen ze nu gerust de ringen aanleggen, een werkje dat met veel beleid en list moet geschieden om geen kennis te maken met de groote, scherpe klauwen. Een enkel schrammetje is nu wel zoo erg niet, maar ze hebben die klauwen misschien gebruikt bij hun maaltijd die wel eens uit minder versche boutjes bestaan zal. Zoodra wij een hand uitsteken, schiet er dadelijk een duchtig gewapenden poot naar voren, de haakbek dreigt alleen maar en wordt niet voor afweer gebruikt. We bieden het jong dat geringd zal worden een paar samengepropte zakdoeken aan, waarin onmiddelijk met fellen greep de lange kromme dolken geklemd worden. Als we nu maar zorgen steeds aan die zakdoeken te trekken, dan blijft hij vasthouden als een terrier en we kunnen hem rustig bij de bovenvleugels optillen om de aluminium-ring te bevestigen. Onder-tusschen is er al een begin gemaakt met het bouwen van een flinke schuilhut, wat hier in deze moerassige boel een heel karwei is. Maar de kans om hier wat vast te leggen van de eenzame rietwouwenhuishouding is

te mooi om er geen moeite voor over te hebben. Over een paar dagen zullen we het probeeren, nu laten we de jongen maar weer aan hun lot over. We zijn hier nog maar een paar maal geweest, en kijk eens wat een duidelijk platgetrapt paadje door de biesen naar het nest voert! Gelukkig komt hier vrijwel niemand, dus het zal geen gevaar opleveren. Als wij dit paadje afmarcheeren wikt er vijftig meter van ons af weer een kiekendief op. Wij er heen, en zoowaar, we vinden opnieuw een nest met twee groote jongen erin, de andere scharrelen misschien al tusschen de biesen rond. Met dezelfde kunstgrepen worden ze onder hevig protest geringd. Merkwaardig toch, jaren lang beschouwde je de woonplaats van de kiekendieven als iets heel onbereikbaars en geheimzinnigs en nu vinden we zoo maar twee nesten tegelijk, nog geen honderd meter van elkaar. Zoo gaat het met de meeste van die verborgen gasten, als je maar eens tijd en gelegenheid kunt vinden hun woonstreek goed te leeren kennen, dan vind je ze wel. Intusschen, twee kiekendiefhorsten vlak bij elkaar, dat blijft toch een buitenkansje.

Een dag of drie later zijn onze kiekendieven ook ware reuzen geworden, ze dwalen nu overal in de buurt van het nest rond, er zijn er maar twee thuis. De beide anderen treffen we na eenig zoeken diep verscholen in den dichtsten biesenwarwinkel aan, als we het gezelschap op 't nest planten voor een photo richten zij zich hoog op de lange beenen op en protesteeren heftig met wijd open bek en uitbundig hoog geheven vleugels, waaraan de slagpennen al mooi gaan groeien. Merk-

waardige koppen hebben ze nu met de witte donspruiken en dat malle uitgestoken tongetje. Als je die geduchte bek en klauwen ziet, dan snap je niet dat het zulke minderwaardige roofvogels worden, de wapens lijken toch deugdelijk genoeg!

Want een bruine kiekendief is werkelijk minderwaardig, nooit zie je hem eens vlugge of behendige prooi buitmaken zooals die edele jager, de slechtvalk dat kan. Ellendige stijve konijnencadavers worden bekloven, een dood gevonden vogel is een geweldig meevallertje, maar zelf wat vangen? Ja, kikkers, en in den goeden tijd met veel moeite wat donsjongen van weidevogels, maar verder laat hij bergeenden op het slik vlakbij zijn woning met heele slierten jongen ongemoeid en temidden van een troep vette bontbekjes die zich niets van hem aantrekken, zit hij de pezen uit een verdroogden sternvleugel te peuteren!

Onze pogingen om de oude vogels te fotografeeren zijn op niets uitgelopen, de schuilhut was waarschijnlijk niet zorgvuldig genoeg afgedekt voor hun ongelooflijk scherpe oogen en wantrouwenden aard; maar toch zijn de paar uur die we er in doorbrachten niet verloren geweest. Het was een heel eigenaardige gewaarwording hier verscholen te zitten in het stille moeras, voor je het groote nest met de jonge roovers, die zich van onze nabijheid heelemaal niet bewust zijn, kalm zitten te dommelen of zich te poetsen, en dan weer eens een wandelingetje door de biezen gaan ondernemen, en verder om je heen stilte, weidsche stilte, die je het meest treft telkens wanneer het suizelen van den wind in de

biezen even ophoudt. Een piepend vleugelgesuis van een paar overvliegende eenden, het krijschende pierà van een eenzame stern die naar de broedkolonies koerst, dat is alles. Nu barst dichtbij een rietzanger vroolijk los; als hij zwijgt is de stilte nog intenser en voor en na wordt je aandacht getrokken door al de geheimzinnige geluiden van het moeras, die je voor 't grootste deel niet kunt thuisbrengen. Nu eens een schorre kreet, misschien van een of andere ralachtige vogel, dan, heel dichtbij, het getikker van kleine vogelklauwtjes langs een rietstengel. Dan weer een heelen tijd stilte, terwijl de kiekendieven dommelig in de zon liggen en af en toe lui den kop opheffen om naar boven te kijken of er nog geen voedsel gebracht wordt. Opeens een reeks van borrelende en gorgelende geluiden, zwaar zuchten en blazen, schrapend kuchen, zóó benauwd dat het akelig is om aan te hooren. We kunnen met geen mogelijkheid uitmaken wat dit te beteekenen heeft, het maakt onweerstaanbaar den indruk, de lezer vergeve mij de weinig aantrekkelijke vergelijking, alsof er een varken bezig is in de weeken modder te smoren. Wat intusschen niet heel waarschijnlijk is. Later heeft iemand, ik weet niet meer wie, ons verteld dat misschien een vischotter de voortbrenger van die lugubere klanken kon zijn, we zullen goed naar hem uitzien! De oude kiekendieven vertoonen zich maar niet en het begint nu de jongen geducht te vervelen zoo lang niets te krijgen, ze staan eens op, kijken omhoog, en een laat een schel gepiep hooren. Meteen gaat hij wat rondwandelen, nummer twee stapt ook over den nestrand, en na tien minuten zit ik bij een leeg nest!

Hier en daar uit de biezen klinken telkens de schelle piepgeluiden van de ongeduldige jongen. Na een poosje komt er een terug, kijkt omhoog, laat verscheidene malen achtereen zijn fluitje hooren; de anderen in de biezen doen druk mee en ik zit geducht in spanning, elk oogenblik verwachtend een mooie oude kiekendief met prooi op het nest te zien neerstrijken. Maar niets ervan, wel hoor ik verderop een ontzaglijke drukte van piepende en gierende jonge kiekendieven, op het andere nest heeft blijkbaar voeding plaats. Dan is het weer een tijdlang stil om mij heen, er schijnt iets niet in orde te zijn, de oude roovers laten zich niet verschalken. Ik zit er al over te denken maar uit mijn hokje te kruipen, dan opeens weer: brrrr....; kggg....; het varken dat.... enzovoort. Een ongelooflijk sinister geluid! De meezekes doen meedoogenlooze aanvallen op mijn onderdanen, het wordt haast onmogelijk stil te zitten. Kom, we stappen op. Oef, zoo stijf als een plank! We zoeken nog eens even rond naar den eigenaar van de minder opwekkende keelgeluiden, natuurlijk zonder iets wijzer te worden. Onze verre voorvaderen zouden hier ongetwijfeld geloofwaardige verhalen van moerasgeesten aan vastgeknoopt hebben. Wat een eenvoudige oplossing is!

Er is nog een roofvogelhuishouden op den Hoek, hoog en droog in de dennen woont een paartje torenvalken dat zich uiterst verdienstelijk maakt door opruiming te houden onder de muizen van het bouwland. We hadden de vlugge biddende valkjes al heel vaak ontmoet en tenslotte joegen we er een van een oud ekster-nest op.

Daar lagen prachtig roestroode eieren in, en een week later aardige donsvalkjes. Toen het mooi geblokte warm-bruine veerenpak al heelemaal doorgekomen was, met pluizige donsbanden over vleugels, borst en kop, zagen ze er heel wat goediger uit dan hun collega's van 't moeras, ofschoon ze ook best gebruik wisten te maken van hun klauwen.

Torenavalken kunnen we hier in alle jaargetijden ontmoeten, in den trektijd zien we er soms drie of vier tegelijk bidden boven het bouwland en de binnenwei en dan hebben we ook de meeste kans op andere roofvogels, die we in den loop van het jaar al ontmoetten: de statig zwevende buizerden, ruigpootige en gewone, de grauwe en blauwe kiekendieven, waarvan de vrouwtjes en jongen zoo moeilijk te onderscheiden zijn, de sperwers, het pijlsnelle smelleken en bovenal, de koninklijke slechtvalk.

Hem zien we het liefst van allen, den koenen jager, één en al kracht en behendigheid. Speciaal het wijde slik met zijn eendenscharen is zijn gebied. Wat we daar voor spannende jachten meemaakten, daar getuigen in onze dagboeken vele bladzijden van.

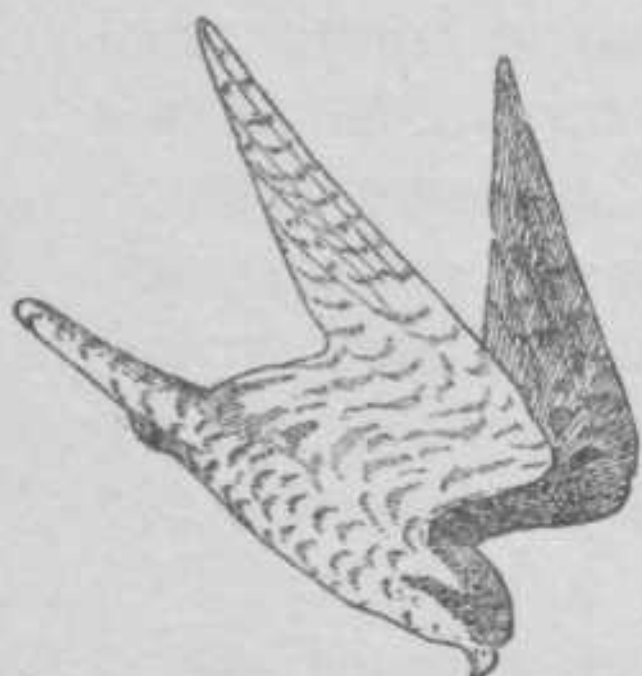
Twee dagen, den 25sten en 26sten October herinner ik me als den dag van gisteren. Er was toen op den Hoek een ware roofvogelparade.

Den 25sten 's middags lagen we lekker lui op Nieuwland te kijken naar de honderden wintertalingen en smienten in en langs de kreek, naar de bonte strandloopers, de drieteentjes en de zilverplevieren.

Heel in de verte stond een groep bergeenden en langs

den zoom van de biezenvelden een dertigtal grauwe ganzen.

We hadden net goed de smienten door den kijker thuisgebracht, toen opeens groote beroering op 't slik ontstond. Met luid geraas vlogen de eendentroepen omhoog, in snelle zwenkingen manoeuvreerden, dicht aaneengesloten, de strandloopers, afwisselend fel opblinkend en nagenoeg verdwijnend.

Spoedig zagen we de oorzaak van de onrust: een slechtvalk zwenkte boven de strandloopers, zijn kans afwachtend. Deze werd hem echter niet geboden en nu zwaaide hij af in enorm snelle vlucht en stevende regelrecht op de wintertalingen af. De vlucht van zoo'n jagende slechtvalk is van een prachtige soepelheid en tegelijk stoere kracht.

Vlak bij de talingenwolk gekomen, steeg hij met uitgespreide staart een meter of vijf en stortte zich toen pardoos er midden tusschen. Een kranig stukje, want zelfs voor een slechtvalk is het vliegen tusschen honderden ronkende talingvleugels niet van gevaar ontbloot. Ook in een spreeuwenwolk raken sperwers en slechtvalken de kluts dikwijls totaal kwijt, wat bij de Haagsche spreeuwenwolk meermalen waar te nemen is.

Maar om op onze Hoeksche slechtvalk terug te komen, we zagen hem raak stooten en met een spartelende wintertaling in zijn klauwen op het slik strijken.

En toen zagen we door onze kijkers iets merkwaardigs

gebeuren. Nauwelijks was de valk beneden, of een groote mantelmeeuw schoot toe en voordat we precies wisten hoe het in zijn werk ging, had hij den slechtvalk zijn buit afgenomen. Deze was blijkbaar totaal onthutst en bleef een beetje sullig heen en weer zeilen. De mantelmeeuw sloeg geen acht meer op hem en ging zijn winter-taling afmaken. Dat ging niet gemakkelijk; hij hakte er met den scherpen snavel op los en, wanneer de taling weg wilde kruipen, schudde hij hem fors aan zijn nek heen en weer, blijkbaar echter zonder dezen te kunnen breken. Na eenige minuten had hij de buik opengescheurd en at van de ingewanden, terwijl de taling nog leefde en zelfs nog pogingen deed om te ontsnappen!

Toen was het echter gauw met hem gedaan, en wel een kwartier lang stond de meeuw te eten, af en toe gestoord door een andere mantelmeeuw, die hij herhaalde malen moest weggagen.

De slechtvalk was ondertusschen afgedropen; zoo ongenaakbaar als hij in de lucht is, zoo weinig is hij waard op den grond.

Dit was wel een merkwaardige waarneming in verscheidene opzichten. Dat groote mantelmeeuwen dikwijls tot vleescheters worden, is bekend van sommige overbevolkte Engelsche vogelrotsen. Een dergelijk geval is bekend van een invalide mantelmeeuw in den Haagschen Hofvijver, die kokmeeuwen vermoordde en opat. Maar de manier van onze mantelmeeuw, om gebruik te maken van het feit dat een slechtvalk zijn prooi gemakkelijk in den steek laat, omdat hij op den grond een sukkel is, is toch wel zeer geraffineerd.

De volgende dag was weer een dag van roofvogel-avonturen. Al 's morgens toen we op de Kaap zaten te noteeren wat er voorbij trok, zagen we heel in de verte boven het strand twee slechtvalken om en op een paaltje spelen. Om een uur of tien echter gingen we door de stuifduinen naar de Zuidpunt. Ongeveer halverwege werden we opmerkzaam gemaakt door lawaaiende kraaien die om een duindoornboschje fladderden. Tusschen het „roofvogelgeluid” (of speelgeluid: „kòrr! kòrr!”, dat kraaien laten hooren, als ze met elkaar of met roofvogels spelen) van de kraaien door hoorden we een anderen roep, dien van den volwassen slechtvalk: „kiòh! kiòh!” wel heesch, maar met een metaalklank er in.

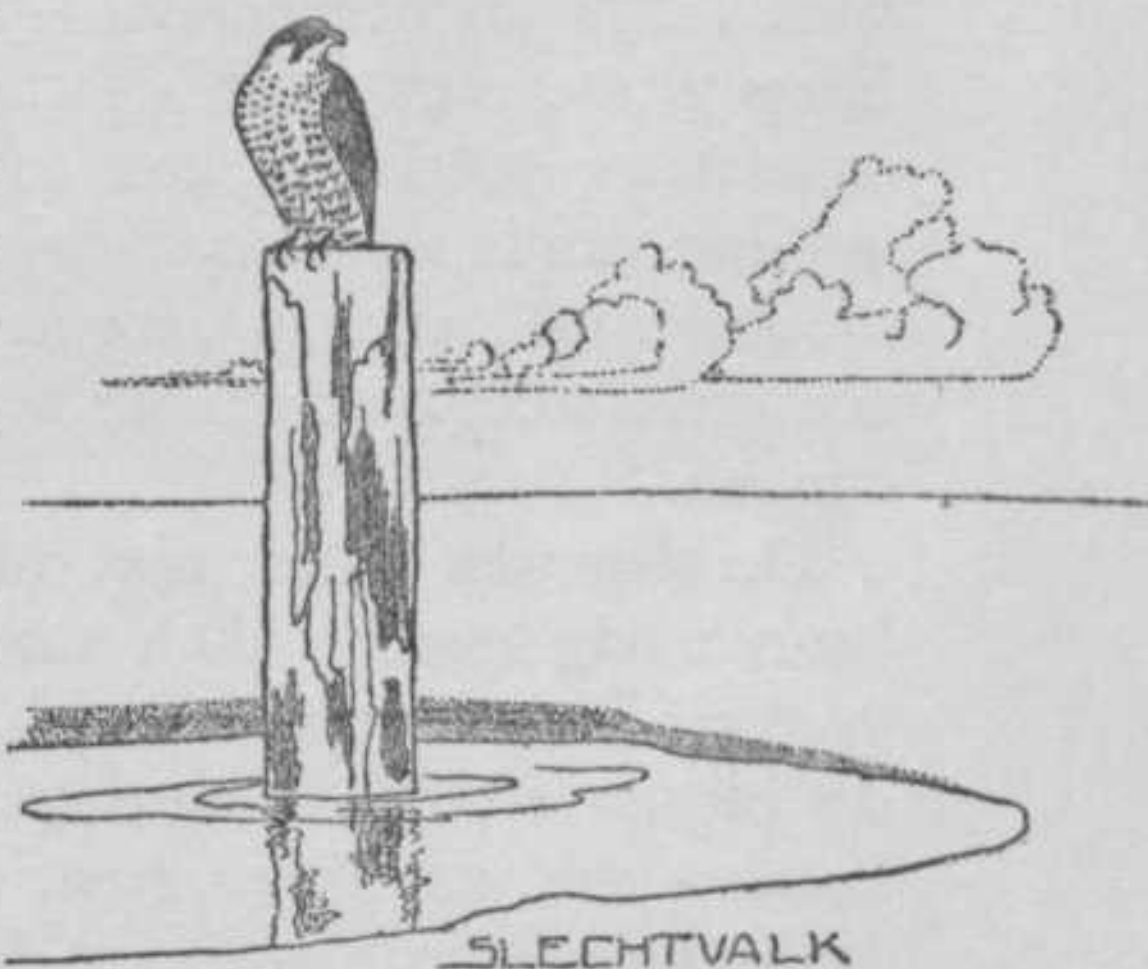
Door pal tegenlicht konden we eerst weinig zien, maar na eenigen tijd zagen we toch wat er aan de hand was: een slechtvalk trachtte door schreeuwen en stooten de roeken en bonte kraaien uit de struiken te drijven.

Bij enkelen lukte het, maar toen hij er op stootte, ontweken ze hem handig, zelfs waagden ze het nog, hem te treiteren. De slechtvalk moest onverrichter zake doorgaan.

Even later zagen we een buizerd verdwijnen in het boschje achter de omgevallen vlier; vanaf een duintop konden we hem zien zitten. Een uur bleven we hier liggen om te kijken wat de voorbij trekkende roeken zouden doen, als ze hem in de gaten kregen. Wel vlogen ze vlak langs hem heen, maar niemand merkte hem op of niemand had lust in een relletje. Maar we zagen andere dingen in dat uur: driemaal trok een sperwer laag over het strand voorbij, een jagend smelleken zeilde tweemaal

vlak over ons heen. Een enkele bruine kiekendief manoeuvreerde op zijn houterige wijze tusschen de doornboschjes door.

We gingen door naar Nieuwland. Daar was weer dezelfde vogelbevolking als de vorige dag. De eendentroepen zaten iets verder naar de Brielsche Maas toe, waardoor het ons mogelijk was, achter de punt van Nieuwland naderte sluipen. Een prachtige processie: drie vagebonden, op handen en voeten door het slik kruipend. Toen we eindelijk tegen onze schelpenbank aanlagen, zat de klei in onze haren en knarste hij tusschen onze kiezen. Nu hadden we de honderden eenden prachtig voor ons. Het aanhoudende gesnater drong duidelijk tot ons door, en door den kijker konden we de prachtige smient- en wintertalingwoerden bewonderen. Vier pijlstaarten ontdekten we er nog tusschen, waaronder een volwassen woerd. Het duurde niet lang, of de slechtvalk verscheen weer op het tooneel, of liever de slechtvalken. Ver naar het Oosten, boven het slik, zagen we er twee met elkaar spelen, ongetwijfeld vrouwtjes, want het waren kanjers van beesten. Steeds stootten ze op elkaar, om met wijd uitgespreide staart steil omhoog te zeilen.

SLECHTVALK

Plotseling kwam een van de twee onze richting uit, de eenden en strandloopers gingen en bloc omhoog en zwenkten over het slik dat het een lust was om te zien. Vele talingen bleven in de kreek dobberen en doken onder als hij in de buurt kwam — wat ons een zeer verstandige methode leek.

Er was niets te halen voor onze slechtvalk, en in een wijde boog ging hij het wijde slik op, waar hij ineens wild langs de bergeenden gierde, zoodat ook die omhoog gingen, en even daarna zelfs de grauwe ganzen aanstaken, zoodat in een oogenblik de heele vogelbevolking van het slik op de wieken was. Vier ganzen pikte de slechtvalk uit, in razend snelle vlucht zette hij ze achterna, steeg even en plofte zwaar op een van de breede ruggen.

De slag was echter niet zwaar genoeg geweest; blijkbaar hevig geschrokken maakte de gans zich uit de voeten. Dit alles speelde zich tamelijk ver en laag boven de biezen af; of de slechtvalk het opgaf of doorzette, konden we niet meer zien.

De rust keerde weer op het slik, de eenden ploften terug in de kreek, de strandloopers daalden sierlijk en snel op de banken.

Bij het dalen van de zon keerden we terug naar ons huisje. Die nacht droomden we van groote oploopen van bergeenden, ganzen, slechtvalken, smienten, talingen en mantelmeeuwen. Ze verdrongen zich voor de deur en maakten een lawaai als een oordeel.

We hoorden ze tegen de deur aankrabbelen, een smient

Foto G. van Beusekom

Nu gebeurt er iets bijzonder aardigs

Foto N. Tinbergen

De schuilhut op het schelpenstrand
 HET GEZIN VAN DE STORMMEEUW

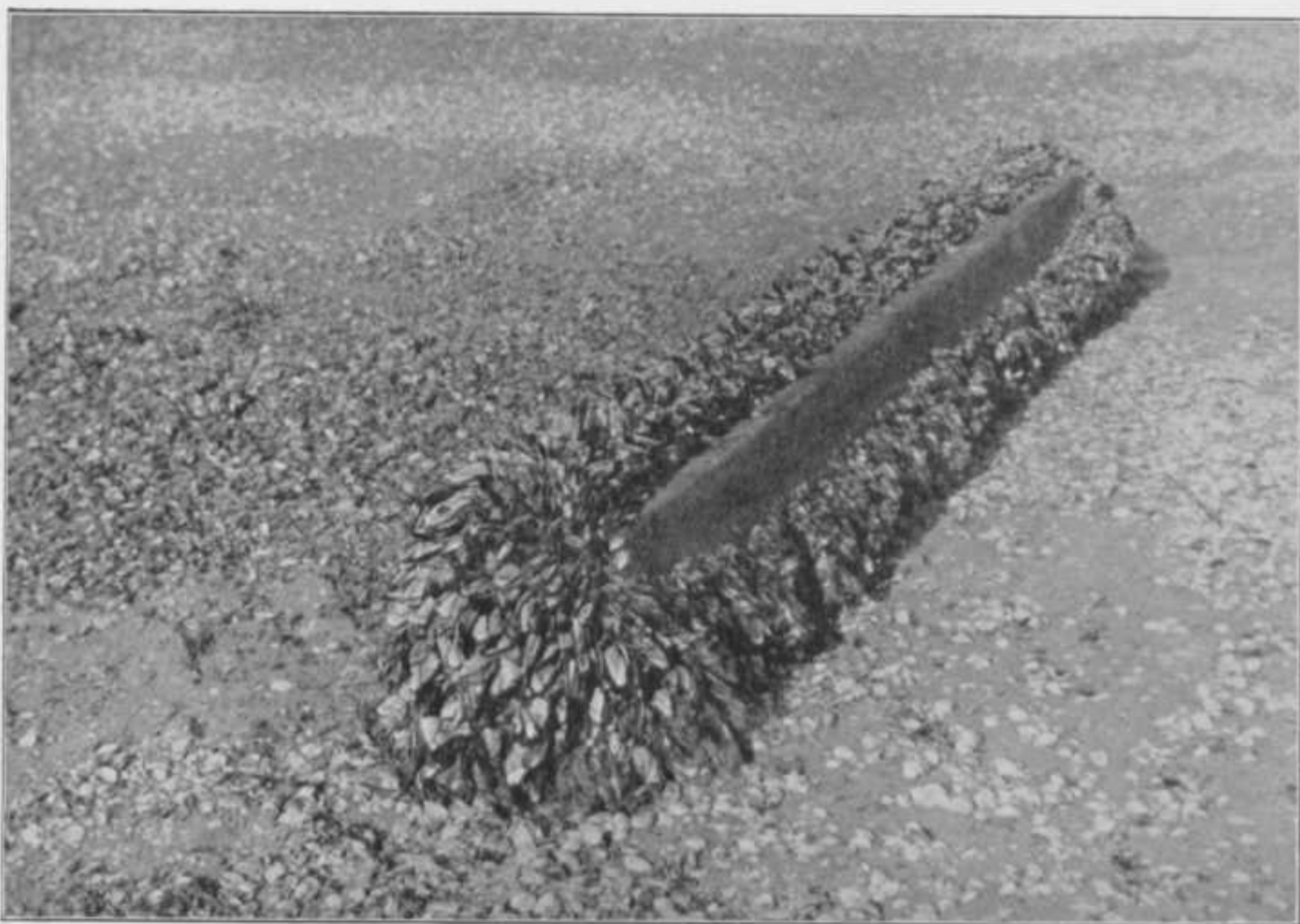

Foto N. Tinbergen

De balk met de Eendennossels (Lepas anatifera L.)

Foto F. Kooimans

De jonge Scholeksters beginnen al aardig op hun ouders te lijken
EEN STRANDWANDELING

floot lang en hoog. Toen werden we wakker, om te ontdekken dat het de muizen waren, die over de houten vloer draafden en elkaar luid piepend tusschen de krantenproppen in de hoek achterna zaten. Eén kwam er in den maneschijn op den bedrand zitten, we zagen duidelijk de sierlijke lange achterpooten en het groote oog, zoo kenmerkend voor de boschmuizen. We kenden ze al van 's zomers, toen ze in het schemerdonker voor de tent de gemorste rijstkorrels kwamen oppeuzelen. Zoo gingen onze slaperige gedachten weer naar de zomerkampen terug en leidden de muizen onze droomen naar de bloeiende vlieren en gierende sterns.

DE GROOTE TREK ZET IN

WAT is ons Hollandsche klimaat toch eigenlijk prachtig. We pruttelen wel eens over den regen, over den al te ontstuimigen wind, over hitte en droogte, maar wat is dat toch dikwijls dom. Als we maar in de gelegenheid zijn ons naar believen te kleeden en te ontkleeden, dan is er geen soort weer te bedenken dat ons deert.

Tot dergelijke overpeinzingen kom ik vanzelf op dezen mooien Augustusdag, terwijl we languit op het strand naar de vogels liggen te kijken. De bolle Westenwind waait krachtig en vroolijk over het onafzienbare ebstrand, zoodat het zand ons in de haren stuift. De badgasten in Scheveningen zullen de dancings nu wel op gaan zoeken, want het is te guur en te koud op het strand en zelfs valt er af en toe regen! Of ze gaan souvenirs koopen, plaatjes van een wilde zee met wolkenluchten er boven, terwijl het niet in hun hoofd opkomt dat die zee niet alleen op plaatjes zoo mooi is als het waait.

Kijk naar de trekvogels, dan zie je hoe je je buiten gedragen moet. Onbezorgd maar niet onverschillig; lui, maar als 't moet je uiterste krachten inspannend.

Er is dezen morgen veel te zien op het strand. De

zee is net teruggelopen van het harde ribbeltjes-zand, zoodat hier en daar nog groote plassen staan. Daar omheen loopen tientallen scholeksters. Sommige zijn aan 't baden, andere zoeken voedsel, een heel rijtje staat toilet te maken, vele staan op één poot te slapen. Af en toe krijgt er een het op z'n heupen. Dan hooren we plotseling een roffel inzetten van schelle fluittoontjes en met den kop omlaag komt hij op een ander toerennen, die er ook al tepietend vandoor gaat, in razende vaart, kris-kras tusschen de slapende vogels door. Er voegt er zich een bij, nog een, en al gauw rent er een heel rijtje tepieters. Af en toe komen ze te dicht bij een slaper-op-één-poot, en dan doet de luilak even zijn oogen open, hinkt op zijn eene poot een eindje weg en dut weer in.

Plotseling ontbindt de optocht zich. De animo is er uit, en rustig gaat weer ieder zijns weegs.

Een troepje groote meeuwen zit rustig op het strand, de meesten dutten, den snavel in de veeren. Het zijn zilvermeeuwen en mantelmeeuwen; natuurlijk doen we ons best een kleine mantelmeeuw te vinden, wat ook inderdaad gelukt. De zon doet zijn gele pooten blinken. 't Is net weertje er voor, zoo'n stevige zeewind.

Achter die meeuwen ligt de zee, en daar wemelt het van de sterns. We hooren ze roepen: tierriet! tierriet! en als we ze eenigen tijd door den kijker volgen, zien we dat ze aan het visschen zijn. 't Zijn voornamelijk groote sterns, met hun dikke koppen en korte staarten. Ze hebben alle witte voorhoofden; dat „winterkleed” kregen ze al begin Juli, toen hun jongen nog niet eens konden

vliegen. Die jongen hebben ze nu bij zich; aan de bruine vlekteekening op de vleugels en aan het hooge roepen zijn ze gemakkelijk te herkennen. Ze zijn nog afhankelijk van hun ouders, al probeeren ze zelf al te visschen. Volg zoo'n jongen schreeuwerd maar eens door den kijker. Hij doet zijn best, keurig staat hij te bidden op een vijf meter boven het water. Daar sluit hij zijn vleugels iets aan, valt als een blok omlaag, plons! het schuim spat op. Hij verdwijnt heelemaal onder water en komt haast dadelijk weer boven. 't Is mis geweest, hoor! Vol moed vliegt hij weer op, schudt zich uit en probeert het opnieuw. Weer mis. Zoo gaat het nog eenige keeren. Dan schijnt hij er genoeg van te hebben, tenminste hij geeft het op en blijft al roepend rondvliegen. Nee, nu niet den kijker neerleggen, 't is nog niet afgelopen, integendeel, nu begint het pas. Volg hem maar, hij blijft maar rondvliegen, steeds roepend met zijn piepstem.

Daar zwenkt hij af, en vliegt regelrecht naar een oude stern, die luid gierend aan komt zeilen, een blinkenden visch in den snavel geklemd. Daar was het den jongeling om te doen. Samen zwenken ze af naar het strand, en als ze daar neergestreken zijn, wordt het jong gevoerd.

Dit zien we nu niet eenmaal, maar telkens weer gebeuren. Haast nooit zien we de jongen zelf een visch vangen. Daarom trekken de oude en jonge sterns ook samen; de jongen zouden zich alleen nog niet kunnen redden.

In den loop van hun eersten winter leeren ze het echter goed, want als we in het voorjaar de groote sterns weer terug zien komen, dan trekken jongen en ouden

Foto M. G. Ruten

Strandpuddings
LANGS DEN WATERWEG

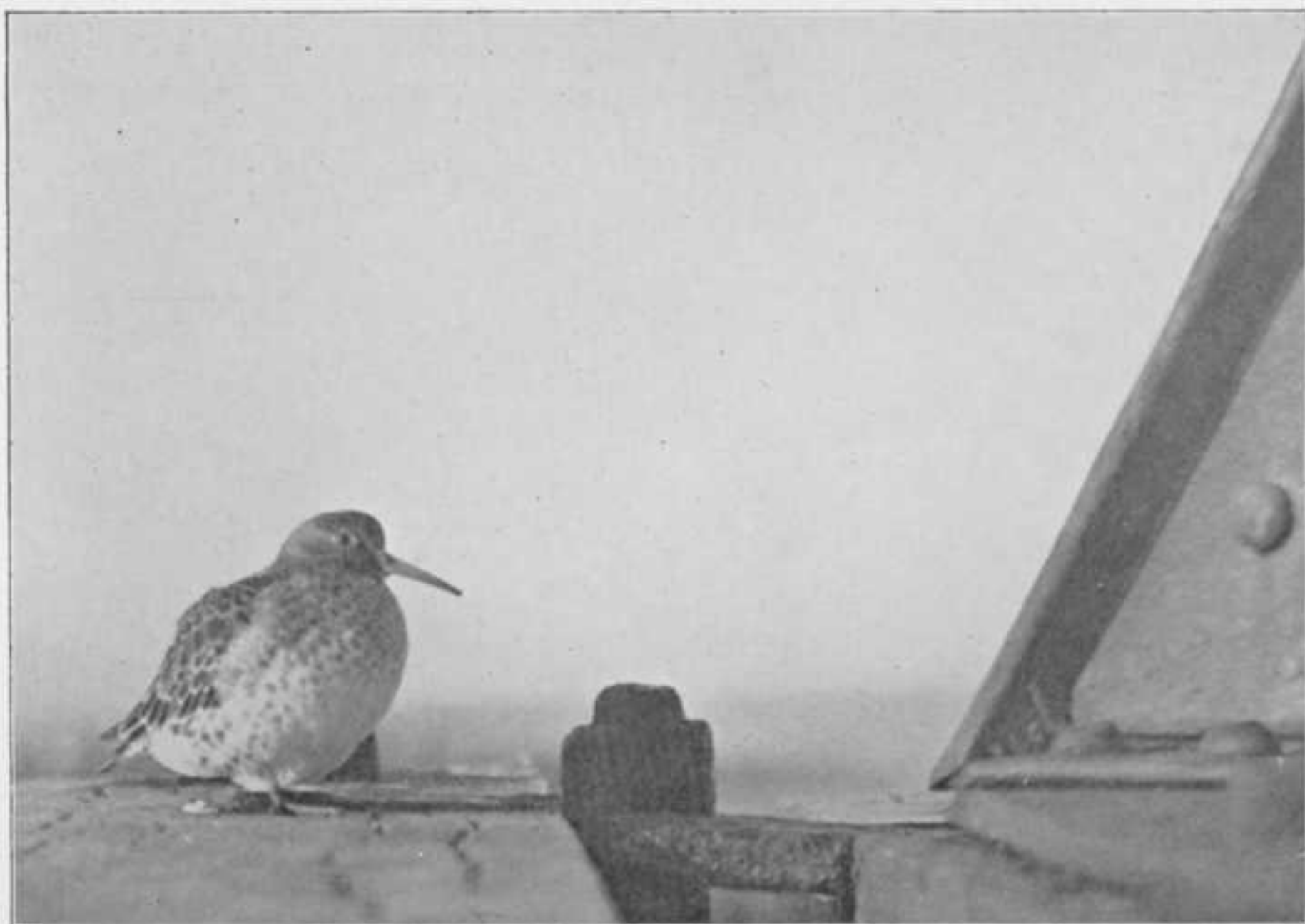

Foto G. van Bensekom

Calidris m. maritima Brünn.
 De Paarse Strandlooper, die de menschen nog niet kent
 LANGS DEN WATERWEG

Foto N. Tinbergen

Nu en dan vliegen troepjes meeuwen over
 WAAR DE MEEUWEN SLAPEN

dikwijls apart. Meermalen komen er dan zelfs jongen, die nog bruine vlekjes hebben, vooruit.

Die sterntrek is nu nog maar in het begin, gedurende de heele maand September komen ze nog door. En met dien stroom van visschende en gierende sterns komen andere vogels mee: de Jagers of roofmeeuwen, parasieten van de sterns. Op een mooien trekdag in eind Augustus of begin September kan het niet missen of we zien plotseling temidden van de visschende sterns een donkere, bijkans zwarte meeuw verschijnen. Waar hij vandaan kwam, weten we niet, maar plotseling was hij er. Wild schiet hij tusschen de vischdiefjes door, die van angst niet weten waar ze blijven moeten. In snelle zwenkingen vervolgt hij er een, net zoolang tot de gejaagde stern al zijn pas verorberde visch er weer uit braakt. Dadelijk ploft de Jager naar beneden om de vallende heerlijkheden in de lucht nog op te pikken. Niet alleen sterns jaagt hij zoo, maar ook de groote zilver- en mantelmeeuwen. Allen zijn ze doodsbenauwd voor hem.

Er komen verschillende Jagersoorten bij ons voor; de algemeenste is wel de kleine Jager. Als we op een winderigen dag nog eens het geluk hebben, een Jager vlak over ons heen te zien trekken, dan zien we hoe midden in den achterrand van de staart een kleine punt uitsteekt; de twee middelste staartpennen zijn een beetje verlengd.

We hebben nu alleen op de groote sterns gelet, en niet op de andere sternsoorten. Dat komt doordat we het heele jaar door op de Beer al vischdieven en dwerg-

sterns genoeg zien. Over dwergsterns gesproken, waar zijn die gebleven? We hebben er geen enkele gezien. Blijkbaar trekken ze het allereerst weg, zoodat eind Augustus onze broedvogels verdwenen zijn. Wel zien we in September nog dwergsterns, maar dat zijn dan vogels uit Noordelijker streken.

Op een dag als vandaag kunnen we het nog treffen, dat er zwarte sterns voorbijkomen. Dat is een grappig gezicht. Ze reizen en familie: vader, moeder en eenige bont toegetakelde jongen. Vooral de clownsgezichten van die jongen zijn merkwaardig.

Naast de troep meeuwen op het strand zit nog een rijtje zonderlinge vogels. Groot en zwart zijn ze, en lang gehalsd. Enkelen houden op Duitsche-adelaarmanier hun vleugels houterig half uitgespreid. We herkennen ze spoedig als aalscholvers, die arme kerels die in ons land te vuur en te zwaard verdelgd worden omdat ze van visch houden. Daarom gun ik het ze altijd van harte, als ik ze na een mooien duik een lekkere dikke visch uit zee op zie halen — ik houd toch niet van visch.

Dat gaat kranig, hoor, dat visschen. Eerst zeilt hij rustig op ongeveer tien meter hoogte over het water, maakt af en toe een paar vleugelslagen. Dan, ineens, een kalme zwenking, de vleugels worden half opgevouwen en met een keurigen boog schiet hij het water in, dat het schuim wel een halven meter hoog opspat. Een heelen tijd zien we niets van hem, pas na vele seconden zien we hem opduiken met een kanjer van een visch. Alleen den kop zien we nu boven water uit-

steken, een eenigszins koddig gezicht. Als hij de visch verorberd heeft, werkt hij zich traag weer omhoog en begint opnieuw te jagen, en na eenigen tijd kunnen we nog eens genieten van zijn kalme, maar zuivere zwenking en daarna den val en het opspattende water. Dikwijls komt hij pas boven op een geheel andere plaats dan waar hij verdween. Zoo zat ik eens vanaf een duintop door den prismakijker naar een in zee dobberende zilvermeeuw te kijken, waarbij ik mijn aandacht zoo geconcentreerd had, dat ik niet zag wat er in de buurt gebeurde. Plotse-ling dook vlak voor den neus van mijn meeuw een aal-scholver op, die platzak van zijn onderzeesche tocht terugkwam. Hevige schrik van de zilvermeeuw en bij den aalscholver van de weeromstuit ook. 't Volgende oogenblik zag ik ze elk naar een kant verdwijnen.

Willen we nog wat meer van den trek zien, dan gaan we de pier eens een eind op. Het water valt, we kunnen dus een heel eind komen zonder dat we bang behoeven te zijn afgesneden te worden. Het eerste wat ons opvalt als we langs den duinvoet naar het Noorden loopen zijn de boerenzwaluwen. Ook zij trekken al door, bij kleine troepjes tegelijk, maar regelmatig. Ze vliegen laag en drijven af en toe ver naar rechts of links af, maar ze vorderen toch tamelijk snel. Wekenlang zal deze stroom van boerenzwaluwen aanhouden, dag in dag uit.

Op de pier moeten we goed uitkijken naar zangvogel-tjes, want daarvoor zijn we eigenlijk hierheen gegaan. We kunnen hier nl. iets heel merkwaardigs zien: de aankomst van trekvogels uit Engeland. Nu eens zijn het fitisjes, dan weer meezen, leeuweriken, lijsters,

piepers, vinken of keepen. Deze kleine oceaانvliegers zijn meestal doodmoe als ze aankomen, soms zoo overspannen, dat ze zich laten oppakken en in onze hand sterven. 't Is voor hen er op of er onder, net als voor menschelijke oceaانvliegers. Dalen beteekent de dood.

Hoe komt het nu, dat we hier op de pieren zooveel vogels zien aankomen en op het strand haast geen enkele? De vermoeide trekkers richten zich natuurlijk naar het eerste punt dat ze zien, en dat zijn waarschijnlijk de bakens van de pieren. Hierdoor komt het ook, dat we ze zoo zelden zee zien kiezen. Er gaan veel trekkers ook van hier naar Engeland, omdat Engeland een beduidend zachtere winter heeft dan het continent. We zien hier het uiterst merkwaardige verschijnsel, dat de trekvogels in eenzelfde jaargetijde tegen elkaar invliegen, beide om den winter te ontvluchten. Die vogels die we in het najaar uit zee hier zien komen, zijn meestal Noordelijke vogels, die via Engeland naar het Zuiden gaan.

Eens hebben we drie zangvogels zee zien kiezen vanaf de Zuidpier: boerenzwaluwen. 't Was in Augustus. Nu komen we op een lastige vraag: waar blijven die zwaluwen later? Overwinteren in Engeland doen ze haast niet, dus moeten ze daar weer weg. Dan zouden ze tweemaal voor niets de zee oversteken.

Je ziet, de Zuidpier brengt ons tot angstig diepe overpeinzingen.

Na nog eens even een poging gewaagd te hebben, de buiten de pier in zee dobberende eidereenden te tellen, gaan we terug, om op de slikken langs den Waterweg nog eens naar steltloopers te kijken.

Herhaalde malen vliegen vlak voor onze voeten kleine bruingrijze vogeltjes op, die met een ragfijn en hoog: „ziwiwiwiet!” in een wijden boog afzwenken. Let eens op waar ze blijven. Ze gaan zitten op een bazaltdam links van ons. Zag je hoe ze bij het neerkomen als een kwikstaart met hun staart wipten? Dat is een gewoonte van de oeverloopers, want die zijn het. Wil je ze eens en voor altijd van alle andere vogels, die op hem lijken, onderscheiden, dan moet je letten op de witte „schaatskrul” die voor den vleugel langs loopt.

Daar op het slik bijvoorbeeld lopen een tiental vogels van de grootte van oeverloopers, iets groter, die echter de krul missen. Ze zijn ook iets zwaarder gebouwd, lopen eenigszins waggelend en zijn zeer egaal grijs van kleur. Dat zijn de knoetstrandloopers, genoemd naar koning Kanoet, die de zee wilde dwingen. Die knoeten herkennen we in hun winterkleed altijd aan hun effen grauwe rug.

Ook andere vogels vliegen voor ons op, ze zijn groot en grauwbrown. Nu eens zijn ze alleen, dan weer in troepjes. Nooit zien we ze van dichtbij, want ze laten ons niet naderen, maar gaan er gauw vandoor, waarbij het eenige wat we zien een paar grijze vleugels zijn met er tusschen in een iets lichtere wig. Toch merken we wel dat het niet telkens dezelfde soort is, want we zien een duidelijk grootteverschil en hooren ook heel verschillende geluiden. Inderdaad zijn deze wiggen met vleugels drie verschillende soorten; wulp, regenwulp en rosse grutto. Den regenwulp hebben we al meer ontmoet, en we herkennen hem aan zijn roep, het karakteristieke

„bibibibibi!” Maar wat nu, als we een zwijgzamen regenwulp voor ons hebben? Dan moeten we beginnen met hem goed in den kijker te nemen. Dadelijk valt op, zijn omlaaggebogen snavel, dus is het geen rosse grutto. Hij lijkt echter heel veel op een wulp, alleen lijkt zijn snavel wat korter. Nu moeten we daar voorzichtig mee zijn, want een jonge groote wulp kan ook een korten snavel hebben. Dus daar hebben we niets aan. Neen, we moeten naar de teekening van zijn kop kijken. Loopt er over zijn kruin een lichte lengte streep, dan is het een regenwulp. Gezien? Nu de proef op de som. Zwaai maar met je arm, dan zal hij wel opvliegen en zijn zwijgzaamheid laten varen.

Nu weten we meteen hoe we dus den grooten wulp herkennen. Ten eerste door den langen snavel. Hier kunnen we nu wel op vertrouwen, want een groote wulp kan wel een korten snavel hebben, maar een regenwulp heeft nooit een langen snavel. Ten tweede mist hij de lichte kruinstreep. Ten derde roept hij anders. Hij is het, die den beroemden „melancholieken wulpenroep” laat hooren, een vollen, lagen fluittoon. Hij broedt in onze streken, terwijl de regenwulp in het Noorden thuishoort. Zonderling genoeg broeden er op de Beer geen wulpen, hoewel we ze altijd op de slikken zien. Waardoor ze in dit mooie gebied niet kunnen broeden, weet men niet.

Nu nog de derde, de rosse grutto. Ook een Noordelijke gast, maar een met een rechten snavel. We zien ze meestal in troepjes op het slik, terwijl de regenwulpen meer de bazaltdammetjes zoeken.

Maar hoe weten we nu dat dit geen gewone grutto's zijn? Als ze nu nog ros waren, zou het daaraan te zien zijn, maar de rosse grutto is alleen in den zomer rood op borst en buik, op 't oogenblik is dat verdwenen. We moeten hem laten opvliegen om het met zekerheid uit te maken. Een fel witte staart met zwarten eindband, en een witte streep over de vleugels wijzen op de gewone grutto, een lichte, fijn dwarsgebande wig op den rug en dito staart zonder zwarte band en geheel donkere vleugels hooren bij de rosse. Nu zien we hier niet dikwijls gewone grutto's, rosse daarentegen bijna het heele jaar. Alleen in 't hartje van den zomer en bij strenge kou in den winter zijn ze nergens op de Beer te vinden.

Onder het in letterlijken zin loopen van dit college in slik-veldornithologie zijn we aan 't steigertje gekomen. We slaan het weggetje naar de tent in, en zien plotseling tot onze niet geringe ergernis in het zand een spoor staan van een tweehoevigen poot, de prent van een geit. We weten wat dat beteekent: de twee geiten zijn onze voorraden eens komen inspecteeren. En jawel, hoor, daar liggen ze voor de tent, elk met een bos peen voor zich, die ze uit de fouragerugzak gehaald hebben. Met krachtige argumenten worden de booswichten uit het veld geslagen.

Nu ontdekken we, dat ze op een baldadige manier hebben huisgehouden. Van alles hebben ze iets gegeten, van sommige dingen zelfs bepaald veel. Brooden zijn verscheurd, rijst, zout en suiker liggen op het grondzeil. Tegen hun gewoonte in hebben ze nu echter geen stukje

van de tent opgegeten, we mogen dus nog blij zijn.

We zullen er den vroolijken kant maar weer van zien; tenslotte hebben ze het blikje met de bouillonblokjes toch niet open kunnen krijgen. Een kwartier later zitten we dan ook genoegelijk met onze kroezen vol dampend vocht voor de tent en lachen nog eens na over ons jongste geitenavontuur.

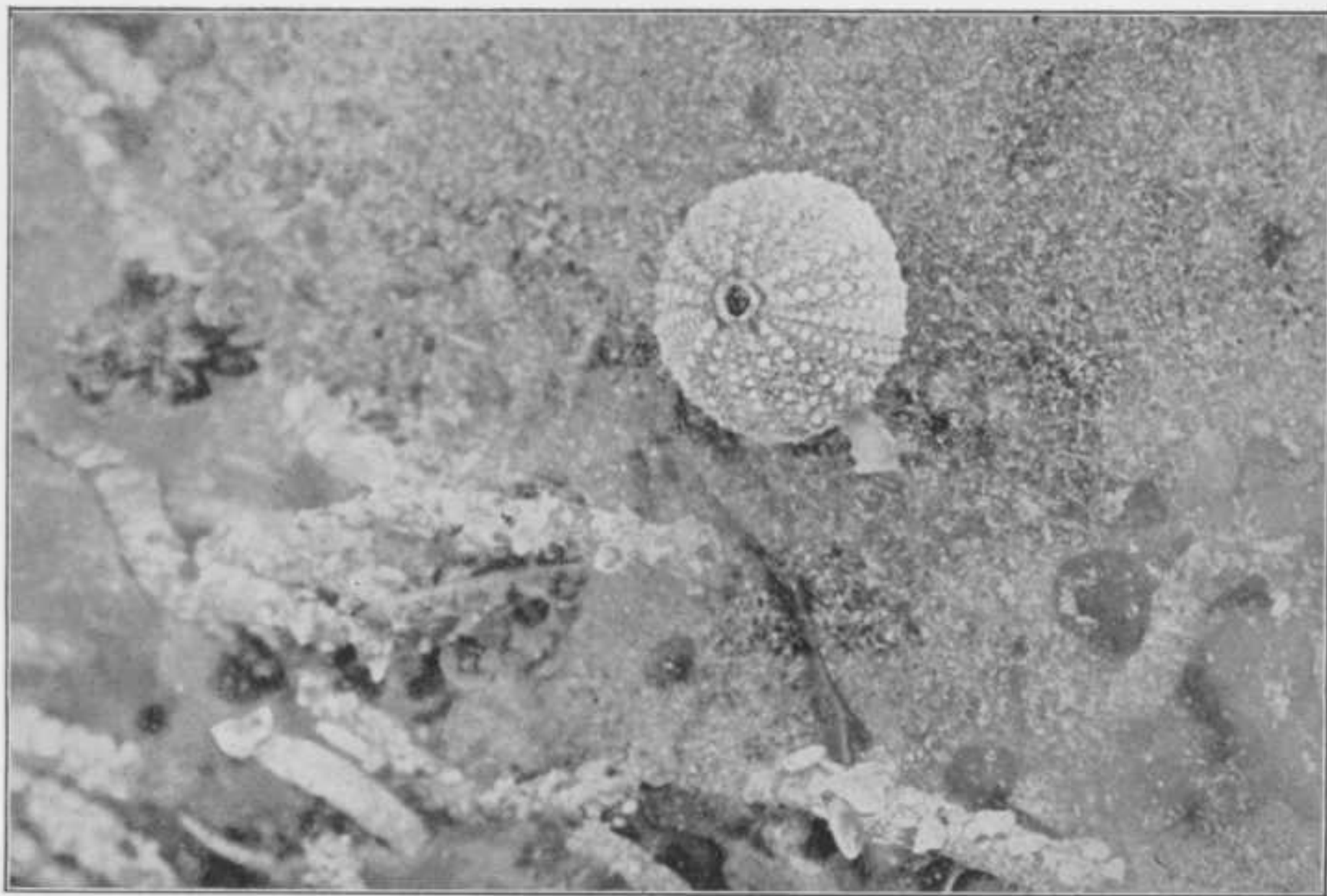

Foto N. Tinbergen

Tusschen de huisjes van de schelpkokerwormen ligt het skelet van een Zeeappel
(Psammechinus miliaris Gmelin) EEN STRANDWANDELING

Foto N. Tinbergen

Eieren van den Inktvisch (Sepia officinalis L.) op het ebstrand.
 LANGS DEN WATERWEG

Foto N. Tinbergen

Het zeekraalstrand bij avond (Salicornia herbacea L.)
LANGS DEN WATERWEG

TREKVOGELFOTOGRAFIE

HET was eind Augustus en heerlijk warm zomerweer. Maar voor ons, vogelaars, was de zomer allang voorbij. Op het groene strand waren geen sterns meer aan het broeden, in de Beer flapten niet meer krijschende kieviten om ons heen als we ons te dicht in de buurt van nesten of jongen bevonden. Ook waren er geen scholeksters meer, die, zich mank houdend, een eind voor ons uit liepen, om plotseling een goed stuk uit de buurt van hun eieren in het gras te gaan zitten broeden. Maar op de slikken begon het drukke leven van den trektijd. Ruiters en strandloopers waren er al volop; ruiters zelfs meer dan in eenige andere maand. Waar de kreek zijn oorsprong had in de grasvlakte bezuiden het opgespoten bouwland en langs den vrijwel uitgedroogden Witgatplas stapten groenpootruiters hoog op de pooten rond, vergezeld van enkele witgatjes. Op de Zuidpier wemelde het van de oeverloopertjes, die, goed verborgen door hun schutkleur, ons gewoonlijk pas opvielen als ze met een hoog fluitend geluid wegvlogen. In het Zuiden, waar de Beer overging in de schorren langs de Brielsche Maas, was een plekje waar we keer op keer de boschruiters verrasten, terwijl nog verder naar buiten, op de slikken en langs de krekken,

een druk geloop was van tureluurs, zwarte ruiters en kemphanen. Kemphanen kent u allemaal wel. Dat zijn die bruine steltloopers die in het voorjaar in de weiden groote spiegelgevechten houden. De mannetjes hebben dan mooie groote kragen om den nek, die in kleur varieeren van wit over bruin tot zwart. Maar in Augustus was de kemphaan een heel andere vogel geworden.

Niet alleen zat hij nu buiten op de slikken, maar zijn bruine kleur was geheel verdwenen; hij was lichtgrijs gepareld en alleen op den kop zat een zwarte plek. Maar nog altijd was hij te herkennen aan den zwarten snavel die aan den wortel vol met wratten zat.

Wij besloten te probeeren, wat van deze trekvogels te kieken. Wel hadden we nu geen nest waarbij we ons toestel konden opstellen om dan eenvoudig maar te wachten tot de vogel terugkwam, maar langs de krekken, onder de hooge randen, waren smalle strookjes slik, die bij een gewonen vloed net onder liepen. En met afnemend water kwamen die het eerste droog. Dan begonnen de vogels eerst deze randjes af te zoeken tot ze verderop wijder slik konden vinden.

Langs een kreek moesten we dus onze schuilhut bouwen, en zoo vertrokken we op een goeden, heeten morgen met een vracht planken, stokken, touw en anderen rommel naar het Zuiden. Daar werden op een gunstige plaats vier stokken in een vierkant in den grond geduwd. Daartusschen hingen we planken, en het geraamte was klaar. Bovenover gooiden we riet, en alles verstopten we met biezen. Na een paar dagen gingen we er nog eens heen, nu vergezeld door onze geleende

reflexcamera. Het was vloed en alle kreken waren tot den nok toe vol water, dat stinkend en bruin tusschen de oevers doorstroomde, terwijl het nog een laag verraderlijk slik verborg. Telkens werd met veel omzichtigheid een doorwaadbare plaats gezocht, tot we over konden steken. Eindelijk waren we bij de hut. Die stond nog met zijn voeten in het water, maar dat was eer voordan nadeel, want nu hadden we geen last van de kwelgeesten van het rietmoeras: de meezekes, zooals de inboorlingen ze noemen, kleine insekten die op een warmen zomerdag bij legioenen in de biezen bengelen en een mensch een lekker dier vinden. Ze steken omgekeerd evenredig met het kwadraat van hun grootte en dringen door alle kleeren heen. Maar als het vloed is en het water tegen de biezen staat, houden ze zich koest en laten de menschen met vree.

Kort nadat ik me geïnstalleerd had, scheen in de dierenwereld niemand zich meer van iets vreemds bewust te zijn, want doodkalm kwam een sleep jonge bergeenden de kreek afdrijven. Bergeenden zijn gekke beesten. Het zijn zoo'n beetje tusschenvormen tusschen eenden en ganzen; bij geen van beide hooren ze eigenlijk thuis. Dan hebben ze nog zulke schelle kleuren, zwart met wit en bruin, de mannetjes dan nog een roode knobbel op de snavelwortel, als geen fatsoenlijke eend of gans heeft. En onbeleefd zijn ze ook; als je een bezoek bij hun nest komt afsteken — dat ze overigens nog in een konijnenhol stoppen ook — dan doen ze niets dan om je heen vliegen en roepen: „Gaweg, ga-weg, ga-weg!” Maar het zonderlingst springen ze om met hun jongen.

Er schijnt ook in de bergeendenwereld een onderscheid te bestaan tusschen den werkenden en den luiierenden stand. Beide brengen hun jongen zwemmend en loopend naar de schorren aan de Maas, maar na eenigen tijd begint een gedeelte van de ouders er de brui aan te geven, altijd zoo met kinderen om zich heen te zitten. Een ander gedeelte daarentegen vindt het fijn, zooveel mogelijk kroost te kunnen bemoederen en gapt, of indien u dat liever wilt, verzamelt, kinderen van andere ouderparen, totdat ze zoo een sleep van tegen de veertig jongen achter zich aan hebben. De luiierende stand vertrekt dan maar naar het Zuiden, lang voordat de jongen vliegen kunnen. Waarom zouden ze dat ook niet doen; ze hebben immers gouvernantes aangesteld? Dat vliegen begonnen de jongen juist eind Augustus te leeren. Voor dien tijd hadden ze zich maar met loopen, zwemmen en duiken moeten behelpen.

Na een halfuurtje trad de eb in, iets wat hier op dit vlakke gebied altijd verbazend snel gaat. Meer en meer kwam er van de oevers te zien, al lager zakte de waterstand in de hut, nu was zij geheel droog, een stukje slik er voor vertoonde zich. Nu moesten er maar eens vogels komen. Het duurde ook werkelijk niet lang, of daar kwamen van boven twee kleine vogels aanvliegen. Een luid gefluit — oeverloopers. Ze kwamen recht op de hut aan, maar zwenkten op het laatste oogenblik af naar den overkant. Daar begonnen ze geen voedsel te zoeken maar te vechten. Fel blonk de witte „schaatskrul” telkens op, wanneer bij een wending de zon er even goed op scheen.

Foto G. van Beusekom

Ieder heeft zijn eigen plaats. (IN EEN KOKMEEUWENDORP)

Foto G. van Beusekom

Donsjongen van den Bruinen Kiekendief (Circus aeruginosus aeruginosus L.)

— Wat een monstertjes zijn het!

HOEKSCHER ROOFRIDDER

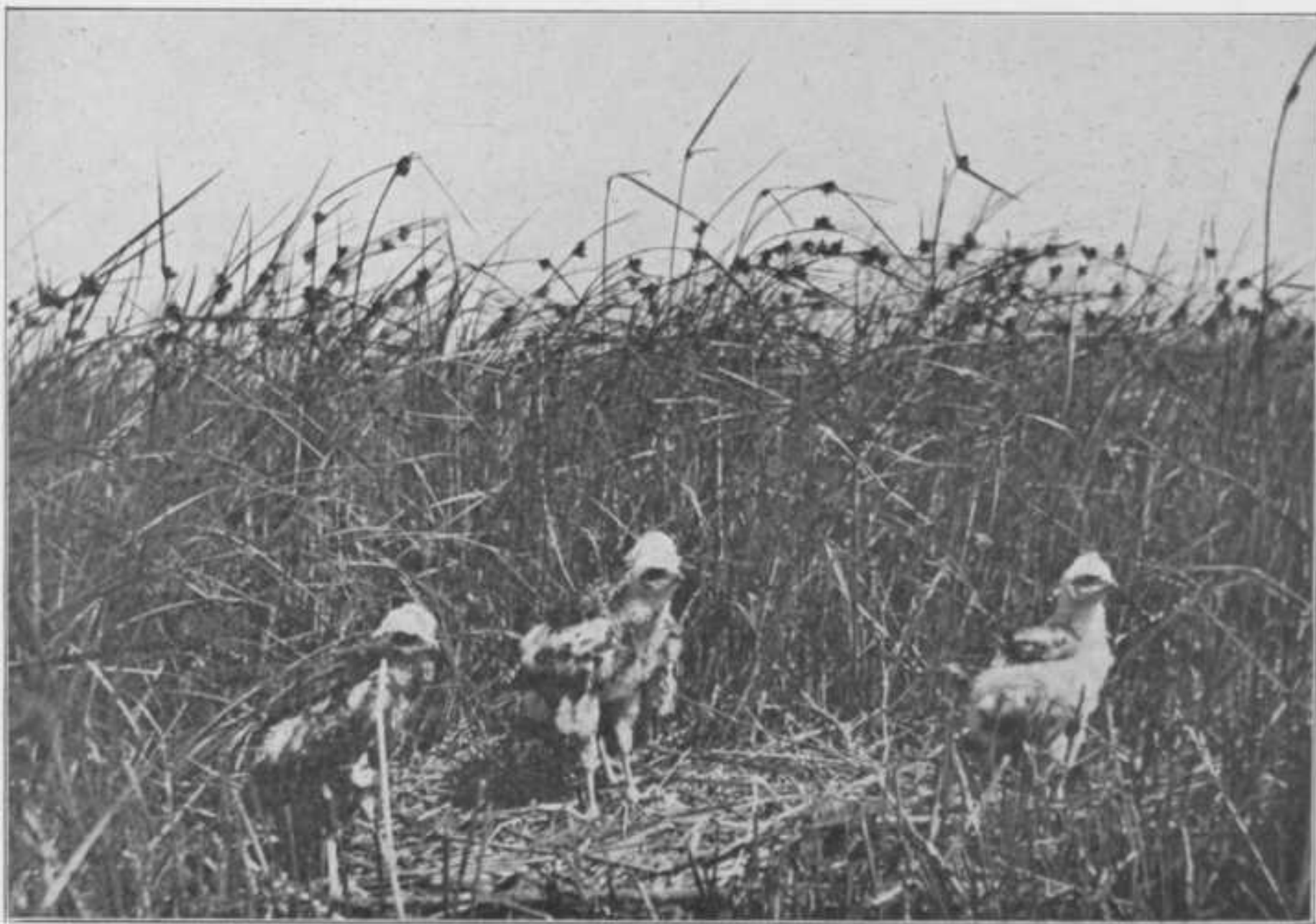

Foto G. van Bensekom

Onze Kiekendieven zijn nu ware reuzen geworden

Foto M. G. Rutten

. . . . en protesteeren heftig
HOEKSCHER ROOFRIDDERS

Weer hoorde ik gefluit, weer oeverloopertjes, weer afzwenken, en ook dit stel ging aan den overkant zitten vechten. Telkens kwamen er meer, zoodat al gauw de overkant druk bevolkt was. Nu hielden ze ook op met vechten en gingen voedselzoeken op de waterlijn. Ze waren echter nog heethoofdig en vlogen elkaar telkens weer in de veeren.

Ook enkele groenpootruiters verschenen op het tooneel, hoog op de pooten, met een heel slank lichaam. Groenpootruiters hebben een eigenaardigen, iets opgewipten snavel. Als ze voedsel zoeken, rennen ze over het slik, met den kop omlaag. Bij elken gewonen snavel zou de punt in den grond geboord worden, de groenpootruitersnavel glijdt echter, door de opgewipte punt, net over de modder heen en zoo roomt de groenpoot het slik af.

Een troep kieviten, op den doortrek, streek even op het slik; maar ze hadden geen rust, en verdwenen haast dadelijk weer.

Met vol eb, toen ik er net over dacht weg te gaan, omdat ik in nog langer wachten geen heil zag, kwam er rrrrrrrrrtboms een klein vogeltje op het dak van de hut neerstrijken. Dat dak bestond uit een erg luchtige rieten laag vol gaten; ik zat er bovendien altijd van onder met mijn hoofd tegenaan. Nu zat dus die vogel direct boven me; op den voorwand van de hut kon ik zijn schaduw zien. Door mijn kameraad waren den vorigen dag blauwborsten en waterrietzangers gesignaleerd op en in de hut. Het sprak dus vanzelf, dat ik mijn hoofd probeerde te draaien om mijn hutgenoot te zien te krijgen. Maar

nauwelijks was ik hiermee begonnen of rrrrrrt! weg was de vogel.

Ik liet nu alle trekvogels naar de maan lopen en draaide me als een slangenmensch, zoodat ik het riet boven me kon zien. Maar dat viel niet mee en na een tijdje ging ik maar weer gewoon zitten en toen kwam natuurlijk rrrrrrrrtboms de vogel weer aan, waarop ik mijn hoofd draaide en de vogel rrrrt wegvloog. Dit spelletje herhaalde zich een paar maal, en ik wanhoopte er al aan hem nog te zien te krijgen, totdat hij een geniale inval kreeg en een rietstengel die wij ter camouflage voor een kijkgat gestoken hadden, ging afzoeken. Toen bleek het werkelijk een waterrietzanger te zijn met de gele streep midden over zijn hoofd.

Zoo bracht die dag geen foto's, maar wel bleek het weer, dat de beste manier om vogels te zien op de slikken, is om rustig in een schuilhut te gaan zitten.

Want als we op onze gewone, plompverloren manier op het slik gaan wandelen, dan zeggen de vogels al heel vlug: Hè, wat komt daar voor een beweeglijke boomstam aan, en ze vliegen weg. Met een kijker is dan net de soort vast te stellen, meer niet. Uit een schuilhut zien we misschien niet zooveel soorten, maar we zien ze vrij en ongedwongen.

NAAR HET WIJDE SLIK

ZOOALS gewoonlijk, staan we ook vanmorgen weer aan het steigertje, om te wachten op den post, die om negen uur overkomt. 't Is eb, en in de vaargeul staat een sterke stroom naar zee. Daar de wind bovendien Oost is, kan de veerman niet zeilen, maar moeten allen roeien. Ze zijn ver afgedreven, nu liggen ze voorbij de tweede zalmfuik en trekken wat ze kunnen, dicht onder den wal stroomop. Voetje voor voetje schieten ze op. We hebben eens op ons horloge gekeken en konstateeren, als ze eindelijk aanleggen, dat ze ruim vijf en twintig minuten onderweg zijn geweest.

Behalve de post komt er nog een ander mee, een vriend van een van ons uit de stad, die overgehaald is, ook eens een kijkje te komen nemen. Hij heeft het danig warm van het harde trekken. Hij ziet er dan ook beklagenswaardig uit: een overhemd met een boordje omheint zijn hals, een keurig volledig sportpak houdt hem gevangen. We kijken eerst elkaar eens aan, dan weer naar zijn lage schoenen en sportkousen, dan zegt een onzer, terwijl er een oolijke tinteling in zijn toch al oolijke kraal-oogjes komt: „Zeg, jongens, 't is vandaag net weertje voor het wijde slik. Een beetje warm, afnemend water, en natuurlijk zien we lepelaars.”

Lepelaars! Als onze vriend dat hoort, spitst hij zijn ooren en likt zich de lippen.

Na een kop kampthee, die helaas in den tusschentijd gekookt heeft, gaan we op weg: vier vagebonden op bloote beenen en een heer. We nemen den kortsten weg, door het bouwland, ook al omdat we dan driemaal over prikkeldraad moeten. Na een vijf minuten zijn we in de vlakte van de Beer en steken nu recht over naar de schor-

ren, die we voor ons als een donkere streep aan den horizon zien liggen. Drie keer moeten we over de kreek springen (de kortste weg gaat over een kronkel van de kreek, en het bruggetje ligt zoo'n eind uit de koers), tot over de enkels zakken we in de drassige oevers weg. Elken keer kijken we eens naar de lage schoenen.

Zoo, we zijn aan den rand van de schorre gekomen, moeten nu even over prikkeldraad heen en staan dan midden in de biezenvelden. Zoo ver we zien kunnen, wuiven de biezen, haast manshoog. Onze botanicus heeft ons verteld dat het de zeebies is. Overal tusschen deze biezen staan de mooie zeeasters met een schat van paarse bloemen. Hier en daar een wuivend rietboschje, veel meer dan manshoog. Nu maar achter elkaar loopen, en oppassen voor de verraderlijke kreekjes, want voor je 't weet, zak je in de modder. Maar natuurlijk gebeurt er een ongeluk en even natuurlijk is onze vriend het slachtoffer. Hij keek naar een overvliegende bergeend, en voelde plotseling den grond onder zijn voeten ver-

dwijnen. Een smal kreekje, waar de biezen als een kap overheen waren gegroeid, had hem die poets gebakken en nu zit hij tot over zijn knieën onder den grond. We trekken hem met vereende krachten omhoog. Gelukkig, dat het eb is, anders was hij tot aan zijn middel nat geweest. Wat ziet hij er uit! Zijn beenen zijn heelemaal bedekt met een glimmende laag modder, zoo dik, dat de overgang van schoenen en kousen nergens te bespeuren is.

Doch dergelijke tegenspoeden verhoogen de vroolijkheid en onze vriend toont tenminste dat hij een kerel is en trekt zich van het heele geval niets aan.

We gaan verder. Spoedig staan we nu aan den rand van de groote kreek. Nu zoeken we een beschut plekje tusschen het hooge riet op en gaan rustig zitten kijken. Het water is op zijn laagst, aan de voet van de steile kanten van de kreek ligt een strook slik bloot en op dat slik wemelt het van de vogels. Troepen jonge bergeenden zwemmen in de kreek, ze lijken nog niet veel op de ouden, zijn veel vlekkeriger en grauwer. De mooie bruine borstband ontbreekt, de donkere kop is als 't ware beschimmeld, zooveel wit zit er tusschen.

Aan den overkant zit een troepje bontbekpleviertjes, meest jongen. Ook hier zien we weer enkele steenloopers er tusschen door, veel dikker en logger dan de bontbekken. Natuurlijk loopten ook de onvermijdelijke oeverloopers er rond, duidelijk kenbaar aan de witte schaatskrul.

Al deze vogels zijn makkelijk te onderscheiden, maar nu komen we aan moeilijker soorten. Nu wordt het oogen en ooren inspannen om te leeren nauwkeurig waar te

nemen. Al die vogels, daar rechts, ongeveer van het postuur van een tureluur, zijn ruiters. Alleen staan ze hoog op de pooten, hebben een vrij langen snavel en een heel slanke gestalte. Den tureluur met zijn lakrooden snavel en pooten kennen we natuurlijk goed, ook aan zijn geluid: „tju-lu, tju-lulu!” dat we in dezen tijd 's nachts zoo vaak kunnen hooren. Als een tureluur opvliegt, komt over zijn rug een lange witte wig te zien, waarvan de punt tusschen de schouders ligt, het breede eind op den staart.

Dergelijke wiggen zullen we nog wel bij andere vogels ook tegen komen. Achter langs den vleugel van den tureluur loopt een witte band.

Nu is er een andere ruiter, die in ons land niet broedt, maar die op den trek vrij veel voorkomt en die ook een wig

op zijn rug heeft. Bovendien lijkt zijn roep veel op dien van den tureluur, is alleen iets harder en zwaarder. Dat is de groenpootruiter. Deze is echter donkerder dan een tureluur en mist den witten band over de vleugels.

Tenslotte de derde ruiter dien we op het slik zien: de zwarte ruiter. Hij kan zwart zijn (zomerkleed) maar is het meestal in dezen tijd niet. Nu lijkt hij zeer veel op een tureluur, maar er is een onfeilbaar kenmerk op zijn rug. Inplaats van een wig heeft hij een langgerekt licht ovaal. Zooals daar echter zwarte ruiters en tureluurs door elkaar loopen, zijn ze heel moeilijk te onderscheiden.

De meeste zwarte ruiters hebben een opvallende,

lichte wenkbrauwstreep, iets duidelijker dan de tureluurs.

Behalve deze drie ruiters komen hier op de Beer nog voor witgatjes en boschruiers. De witgatjes hebben we van den zomer al ontmoet aan de Witgatplas, de boschruiers worden hier zoo zelden gezien, dat we weinig kans hebben om er vandaag een tegen te komen. Zie je echter een witgatje dat niet zoo vragend roept als je van hem gewoon bent, dan heb je veel kans, dat dat witgatje een boschruiers is. Tenslotte is ook de veelbesproken oeverlooper een ruiers.

Als we nu een uurtje naar dat vogelgedoe hebben zitten kijken, moeten we doorgaan naar het wijde slik, want we moeten zorgen, dat we weer terug zijn bij de kreek, voordat de vloed ons afsnijdt.

Onderweg langs de buitengewoon schilderachtige kreek valt onze aandacht op den bouw van het landschap. We loopen op een plateau, dat begroeid is met biesen en zeeaster. De grond is hier tamelijk vast door de vele plantenresten die er doorheen zitten. Vroeger was deze schorre ook slik, dat met elken vloed onderliep, zooals nu de slikken langs de Brielsche Maas nog. Elke vloed bracht een heel dun laagje nieuw slik aan, zoodat zeer, zeer langzaam het niveau van het slik steeg. Langzamerhand kon de vloed er niet elken keer meer bij komen en toen begonnen er zich planten te vestigen. Van dat oogenblik af ging de niveauverandering veel sneller, de afgestorven planten hoogden de vlakke op.

Van het begin af aan, toen het slik nog regelmatig onderliep, waren er geulen in, waarlangs het water in- en uitliep: kreken. Deze kreken nu bleven bestaan; door

de uitschurende werking van den stroom werd hun bodem niet opgehoogd.

Zoo komt het, dat in de tegenwoordige schorre nog steeds kreken met steile, gelaagde kanten voorkomen.

We loopen op het oogenblik naar de Brielsche Maas toe, de slikken tegemoet. We slaan een hoek om, en daar ligt het wijde slik voor ons. Op den voorgrond groeien nog hier en daar biezen, maar verderop is het slik totaal kaal, doorsneden door de slingerende kreken. Wat een heerlijk ongerept landschap! Heel in de verte glinstert de Brielsche Maas, en aan den overkant verrijst de oude, stompe toren van Den Briel, die we ook op onze foto's telkens zien verschijnen.

En wat een vogels! Het heele slik leeft er van. Maar ze komen niet dichtbij; ze blijven voor het meerendeel zoo ver af, dat ze met het bloote oog niet te herkennen zijn. Nu begrijpen we, waarom de ornithologen van vroeger maar alles neerschoten wat hun onder oogen kwam. Door het gemis aan goede en handige kijkers waren de soorten in het veld dikwijls niet te bepalen. Dit is nu veranderd, gelukkig voor de vogels en gelukkig voor de menschen. Door de perfectionneering van de prismakijkers is het nu mogelijk om haast alle soorten in het veld te bepalen, en, wat belangrijker is, we zijn nu in de gelegenheid de vogels in al hun levensuitingen na te gaan. Veldornithologie is niet alleen een sport, maar een onmisbaar deel van de wetenschap.

Nu maar eens kijken, wat voor vogels het slik ons vandaag biedt. Sommigen blijken oude kennissen te zijn:

kieviten en rosse grutto's in kleine gezelschappen en wulpen in reusachtige troepen. In totaal kunnen we ze wel schatten op een zeshonderd. De verschillende ruiters, die we net aan de kreek zagen, loopen hier ook weer rond. Een paar steltloopers zijn er tusschen die we nog niet kennen. Ze doen aan ruiters denken, staan ook prachtig slank op de pooten. Het zijn kemphaantjes. Ze zijn hier moeilijk te herkennen, doordat we gewend zijn, ze tusschen het hoge gras te zien. Als ze opvliegen herkennen we ze echter aan de halvemaaanvormige vlekjes ter weerszijden van den staart.

Nu loopt er echter vlak in de buurt nog wat klein grut, dat we nog niet gezien hebben. In postuur lijken ze veel op de drieteentjes, die we op een avond aan de Zuidpunt zagen; ze loopen oude-mannetjesachtig ineengedrongen, haast met een bocheltje.

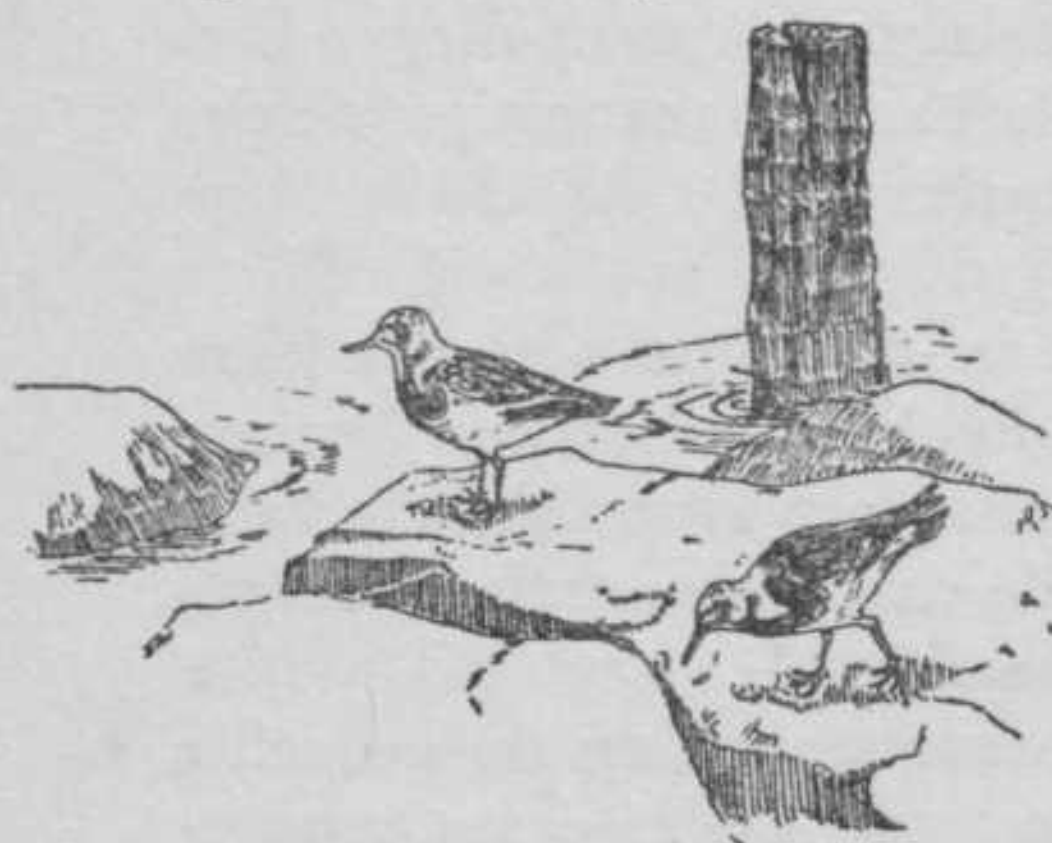
Hun vrij lange snavels brengen ons op de gedachte dat het strandloopers konden zijn. De meesten staan te dutten op één poot, den kop in de veeren. Ze houden ons echter goed in de gaten; als we te dicht bij komen, hinken ze een eindje weg. Enkelen hebben een zwarte vlek op de buik, het restant van het zomerkleed. Het kunnen niet anders dan bonte strandloopers zijn, vogeltjes uit het hoge Noorden. Tusschen deze troepjes bonte strandloopers, die we hier nu overal op het slik zien, kunnen echter ook krombekstrandloopers zitten, die dikwijls heelemaal geen kromme bek hebben. Als ze zoo tusschen de bonte loopen (die soms wel een krommen snavel hebben) zijn ze zeer moeilijk te onderscheiden.

Het is echter goed te doen als ze wegvliegen en ons hun staart laten zien. De krombek heeft een witte vlek midden op den staart, terwijl de bonte er juist twee, aan de zij-kanten, heeft.

In September kan het op het slik wemelen van deze strandloopertjes, en dan laten ze geen plekje onbetreden.

Al glibberend over het slik (wat word je lekker smerig op zoo'n tocht!) maken we een heel ruime bocht, zoodat

we zoetjesaan naar de Briel-sche Maas afzakken.

Onderweg vliegen steeds massa's vogels voor ons op: honderden bergeenden, kie-viten, bontbekjes, drieteen-tjes, bonte strandloopers, krombekken, rosse grutto's, steenloopers, tureluurs, groenpootruiters, zwarte ruiters, witgatjes enz. enz.

Nu komen we echter pas aan de groote massa's toe. Op de banken langs het water zitten drommen vogels, rijen dik. We hooren ze al roepen, herkennen de wulpen er uit, en kluten. Door den kijker zien we de kluten ook, ze draven achter elkaar aan en vliegen druk rond. Ook bergeenden zien we weer in ontelbare massa's. Dan zitten er nog groote troepen eenden, die te ver zijn om te herkennen.

Komen we nu iets dichtër bij, dan gaan ze allen de lucht in, geweldige vluchten. We hooren hier duidelijk het gesuis van de eendenvleugels. Nu zien we de hon-

derden wulpen zich afscheiden, de kluten en bergeenden gaan elk hun eigen weg, en ginds gaat een groote vlucht kleine eenden, talingen. Enkele vogels zwaaien af en komen over ons heen, we herkennen er dan wilde eenden onder.

Verder gaan we, nu recht op Nieuwland af, waar in den voorzomer de kluten broeden. Fel wit blinkt de schelpenbank tegen het donkere slik en den blauwen hemel.

En aan de Oostelijkste punt, daar staan ze, de lepe-laars, het eigenlijke doel van onze tocht. Zestig tellen we er, zestig groote witte vogels; prachtig blinken hun lijven in de felle zon. En daar tusschenin, in allerlei wonderlijke, voorwereldlijk-achtige houdingen, staan de aal-scholvers, meer dan honderd inktzwarte figuren. Een zonderling gezelschap, dat zwart en wit.

Langen tijd blijven we kijken, geboeid door deze merkwaardige vogels, en pas als de vloed op komt zetten, zijn we genoodzaakt door te gaan. We gaan over de kreek weer terug, op de grens van slik en schorre. Hier zien we in na- en voorjaar de groote troepen grauwe ganzen. In den winter zijn ze hier niet, dan houden zich hier rot-ganzen en brandganzen op, ook veel riet- of misschien wel kleine rietganzen.

Langs het strand gaan we terug, we moeten voor onze vriend weer op tijd bij den veerman zijn. Onderweg in het Westhaf kunnen we ons wasschen, zoodat wij, met onze bloote beenen er even schoon uitzien als toen we 's morgens heengingen. De sportkousen en lage schoenen echter zitten dik onder de klei.

Maar zoowel de vagebonden als de heer hebben op het wijde slik genoten van den enormen vogelrijkdom.

DRUKKE DAGEN

TWEEDE helft van October in het huisje van de Vereeniging voor Vogelbescherming. We worden wakker door malle kraaigeluiden, gevolgd door roffelend vlerkgesnor. 't Zijn de fazantehanen, die overal rondom in de duindoorns rondscharrelen. Hè, wat hebben we best geslapen op de stroozakken van onze houten villa! Geslapen? Domme bezigheid op een nacht als deze. Hoor eens, lijstertroepen komen over, geluiden van steltloopertjes bereiken ons. Allo! Er uit! Dat moet een drukke treknacht geweest zijn; en wij? Schande over onze slaperige hoofden. Een volgend maal beter!

Het wordt een fijne dag, 't is nog wat nevelig nu, maar de zon zal zich straks toch wel vertoonen. De spreeuwen fluiten, gieren, knarsen, zagen, en een paar, die erg opgewonden zijn, zitten met de spitse vleugels er bij te gebaren als hadden zij gewichtige, scherpzinnige disputen over een afdoend middel om ons, rustverstoorders, voor eens en voor altijd door een krachtdadig gezamenlijk optreden te verdrijven. Bij onze nadering gaat de heele partij er van door met zwaar, gonzend gezoem van honderden vleugels.

In de vlierenlaan hangen de rijpe bessen aan de gebogen vruchtstelen omlaag, aan elke zwarte bes een

flonkerende vochtdruppel. Hoor, lijsters in de vlieren, korte geluidjes, nu hier, dan daar, aan alle kanten op-eens. Nu voorzichtig, voetje voor voetje vooruit, want 't is hier moeilijk waarnemen en de lijsters zijn nog uiterst wantrouwend. Daar rechts zijn ze in de vlieren bezig, af en toe zien we, een onderdeel van een sekonde, een gespikkelde borst, maar op 't zelfde oogenblik is de vogel weer verdwenen tusschen de dichte takkenmassa's. Op de uiterste tak van een groote vlier zit er een even stil. Zie je de duidelijke lichte wenkbrauwstreep? 't Is een koperwiek. Als hij nu zijn zijkant even laat zien, blijkt hij onder de vleugel een oranjebruine vlek te hebben. Wat zijn ze schuw; van den winter krijgen we in de stadsplantsoentjes de koperwieken op een paar meter van ons af, maar die eerste trekkers zijn ontzettend wild en wantrouwend. 't Zit hier nu vol met die „roestlijsters”, overal klinken hun korte tsiek-tsiekgeluidjes. Maar zanglijsters zijn er ook, zie maar, die daar voor ons op 't pad mist de wenkbrauwstreep en de plek onder den vleugelrand is hoogstens geel.

Die kleurplek is eigenlijk maar een randje van een groote gekleurde partij veeren onder den vleugel, bij den koperwiek zijn de okselveeren en de ondervleugeldeveeren oranje gekleurd, dat kun je soms bij het opvliegen goed zien. Nu zijn er wel koperwieken, die al dat oranje zoo netjes onder hun vleugel opbergen, dat je er niets van ziet, en dan geeft de wenkbrauwstreep altijd uitkomst.

Intusschen komen ook steeds koperwieken-zwermen oversuizen, hoor, hun trekroep: srie-srie. Dat hoor je

op najaarsavonden ook zoo veel boven de stad, soms weken achtereen, iedere avond weer; je kunt er dan zeker van zijn, dat er duizenden voorbijkomen.

Nu gaan we niet naar zee, maar langs de Witgatplas terug naar de Kievitenwei. De Witgatjes ontbreken nu op 't appèl, die zagen we hier in Augustus en September het meest.

Daar, bij dat duindoornboschje, gaan we zitten, 't is daar wat hooger en dus niet zoo drassig. Nu krijgen we hier echt een indruk van den trek in vollen gang; in gestage opeenvolging komen de ontelbare vogelmassa's over, in Zuidelijke richting gaat alles langs en over ons heen. Een onafgebroken stroom van kraaien komt nu over de vlierkam; al van verre herkennen we aan den zwaren, eenigszins loomen vleugelslag de bonte kraaien, de gasten uit Scandinavië. Dwarrelend, met groote wendingen als tegen den wind laveerend komen de massa's roeken aan; de kleinere grijsnekkige kauwtjes reppen zich voort met regelmatig, sneller vleugelslag en helder, kort kefgeluid. Snel voortsuizende lijsterhorden schieten over de vliershelling, de soortgenooten die zich daar ophielden, sluiten zich bij hen aan, en samen gaat het voort, recht over ons heen, in ijpende vaart.

Af en toe valt ook een troepje in de vlieren in; snel en flink dalen en zwenken ze in de struiken en nu is het daar een drukte en beweging van belang; tsiek-tsie roepen de koperwieken, de alarmkreet van de zenuwachtige merels weerklinkt elk oogenblik. Nu we eenmaal onzen kijker daarheen gericht hebben, lijkt het wel of al die vlieren wemelen van de vogels: spreeuwen, vinken,

meezen, mooie forsche kramsvogels, alles krioelt er in de struiken. Telkens komen nu troepjes vinken aandansen, dicht bij ons vallen ze weer in, en we zien dat het prachtige manvinken zijn.

Helder klinkt hun lokroep, en een rauw kèèp doet ons uitzien naar de schitterend gekleurde keepen, die nu met de vinken samen dikwijls de zaden van distels en Jacobskruiskruid komen opeten. Daarginds boven de duinen trekken kleine spreekwentreepjes voorbij, en ook daar de onafgebroken kraaiënstroom. Steeds reppen zich heel hoog troepjes kieviten voort, nu eens twintig, dan zes, even later honderdvijftig, meer naar zee trekken er nog een veertigtal. Dat gaat zoo uren door, zoodat er bij elkaar duizenden overkomen.

Kijk, daar komt over de vlierenlaan een roofvogeltje aanzetten, zijn lange staart valt ons direct op. Rechttoe rechtaan gaat hij voort, een aantal snelle slagen, gevolgd door een korte glijvlucht, dan weer voort met reppende vleugels, weer glijden, en zoo steeds door, vliegen — glijden — vliegen — glijden. Dat is de typische trekmanier van den sperwer, en nu hij boven ons is, geven de breede, vrij stompe vleugels ons zekerheid. Wat een prachtige waarnemingspost hebben we hier toch.

Maar we willen vandaag toch ook gaan zien, hoe het op de slikken met de trekkers gesteld is, dus we gaan op marsch. Op het draadhek zitten ketsende tapuiten, een heggemusche zit zoowaar zijn vertellend liedje ten beste te geven. Hoog kringt een buizerd rond, 't is een gewone nu. Iederen keer kijken we de buizerden er op aan of er ook Ruigpooten bij zijn; dat doen we sinds 1926,

het „ruigpootbuizerdenjaar,” toen zeker tweederde van het overgrootste aantal buizerden dat je zag, ruigpootbuizerden waren, met mooier teekening, breeder, logger vleugels, witte stuit en kleine donkere polsvlek (geen betrouwbaar herkenningmiddel!)

Nu hebben we ook kans op den Aschgrauwen Kiekendief, die in dezen tijd zijn naamgenoot gezelschap komt houden. Scharen kleine zangvogels snellen langs ons heen: akkerleeuweriken, piepers en boomleeuweriken verlevendigen onze tocht door de binnenwei. Zie, dat zittende troepje, richt daar den kijker eens op, wat vreemde leeuweriken zijn dat, ze zijn zwart aan de keel, boven de oogen en langs de mondhoeken; de kop is verder geel. Dat is nu de Strandleeuwerik, die we vroeger allemaal Alpenleeuwerik noemden. Ze kunnen hier soms bij honderden doortrekken, soms blijft er wel een flinke troep overwinteren en die is dan meestal te vinden in de aanspoelselhoek.

Daar vliegt met snellen krachtigen slag, laag over de vlakte een slechtvalk voort, en als we gaan kijken op de plaats waar hij opvloog, laat een hoopje veeren ons zien dat een duif zijn slachtoffer werd. Dat is nog eens een roofvogel, die slechtvalk, een jager van professie, die zijn toevlucht niet behoeft te nemen tot uitgeteerde en verstijfde konijnenlijken zooals de kiekendieven. Nooit zal ik vergeten hoe ik hier eens op een Octobermorgen twee van die vorstelijke roofridders een troep spreeuwen zag belagen. Ik stond in de Binnenwei naar een paar goudplevieren te kijken, toen een snel, doordringend kli-kli-kli-kli-kli.... van den duinkant tot mij door-

Foto N. Tinbergen

Merkwaardige koppen hebben ze nu

HOEKSCHER ROOFRIJDER

Foto F. Kooimans

Vlugge jonge Torenvalk

Foto F. Kooimans

Jonge Torenvalken (*Falco t. tinnunculus* L.) HOEKSCHER ROOFRIDDERS

Foto N. Tinbergen

Dan laten ze geen plekje onbetreden
DE GROOTE TREK ZET IN

drong. En daar, boven een van de duinvlakten, zag ik twee slechtvalken, die onder voortdurend snijdend gegil beurtelings als pijlen neerschoten op een paar alleenstaande, dichte vlierstruiken. Ze doken er nooit in, maar zwenkten op 't laatste oogenblik zijdelings af om met een groote bocht weer op te stijgen en den ontstuimigen aanval te herhalen. Vier, vijfmaal ging dat zoo achtereen, maar het scheen niet de gewenschte uitwerking te hebben, tenminste ze staakten hun aanvallen en zeilden een eindje voor den wind weg. Onmiddellijk schoten nu in razende vaart tien, twintig spreeuwen achter elkaar uit de boschjes, om in tegenovergestelde richting een goed heenkomen te zoeken. Meteen klonk ook weer het felle kli-kli-kli! en de beide valken kringden weer boven de vlieren, schoten er weer op neer, zonder succes. Tenslotte gaven ze het maar op en gingen hun shade inhalen op de schorre in 't Zuiden. Ook nu maakten dadelijk een paar spreeuwen van de gelegenheid gebruik om snel het gevaarlijke terrein te verlaten, maar dat waren ongetwijfeld de dappersten van den troep, want toen ik op de boschjes toeliep, bleek het daarbinnen propvol te zitten met de rest van het gezelschap; doodsbenauwd, zonder een kik te geven zaten ze dicht opeen in de dichte takkenwarwinkel. Een sperwer zou hier beter raad op geweten hebben! Ik heb ze maar rustig laten zitten om van den schrik te bekomen.

We krijgen nu de Scirpusschorre al in het gezicht. Let op, want we hebben nu weer kans op den grooten troep grauwe ganzen, zooals we die in Maart zoo mooi

gezien hebben. Ondertusschen komen we nog een dertigtal goudplevieren tegen, mooie vogels, in grootte zoowat tusschen een kievit en een knoetstrandlooper in. Die naam goudplevier verdienen ze ten volle, als ze in 't prachtkleed zijn met den goudgeklekten bovenkant; nu hebben ze meer een leeuwerikkleurig pakje. Er is nog zoo'n groote plevier; vroeger noemde iedereen dat dier goudkievit, op 't oogenblik komt de veel betere naam zilverplevier algemeen in gebruik. We zullen hem straks op het slik wel ontmoeten.

Als 't nu nog September was, hadden we kans op een paar Morinelplevieren, die niet zoo buitengewoon zeldzaam zijn als we vroeger wel dachten. In 1927, op 16 September hebben we hem voor 't eerst gezien, zonder dadelijk te weten dat we iets bijzonders voor hadden. We hadden dien dag al veel goudplevieren gezien, maar op 't groene strand stond er een zoo mooi in de zon, en zoo stil, dat we niet konden nalaten, er even voor te gaan liggen en hem op ons gemak te bekijken. Dit dier had een opvallend breede, lichte wenkbrauwstreep, die tot op het achterhoofd doorliep, en over de borst liep een gebogen lijn, precies of hij een ambtsketen had gedragen, die een indruk in de zachte borstveren naliet. We konden heel dichtbij komen en toen leek hij ons vrij klein voor een goudplevier. Al die bijzonderheden bij elkaar gaven ons de blijde zekerheid, dat we den Morinel gezien hadden, den vogel van Bengt Bergs boek, maar nu in winterkleed. Weliswaar wordt elk jaar een klein aantal van deze plevieren in ons land gezien, maar 't blijft toch altijd een buitenkansje als je ze aantreft.

Voortdurend komen ons nu kleine zangvogels voorbij, we onderscheiden groenlingen, vinken, kneuen, kortgestaarte boomleeuweriken, wat moeilijk te onderscheiden piepers, en ook weer een troepje strandleeuweriken.

Verderop flitst het h  l wit op van een opvliegend koppel bontbekjes; een paar bonte strandloopers laten je hier soms tot op drie meter naderen. Dit is ook de plek waar je bijna altijd de vlugge watersnippen opjaagt. Je ziet ze pas op 't oogenblik, dat ze zich razend snel in zigzagvlucht uit de voeten maken.

Ginds boven de duinen weer kraaien- en spreeuwen-trek; links, boven het slik, wolken donkere vogels, met telkens even helbelichte witte onderkant; de kieviten, die even boven hun rustplaatsen rondzwieren.

Nu naar de bocht van de kreek, waar we mooi naar beide kanten de slikplaten kunnen afzien. We ploeteren door het beruchte plekje, waar de koeienhoeven tusschen de kleibonken diepe, nu vol water staande, kuilen geperst hebben. Stap maar van kluit op kluit, goed uitkijken eerst! Plons! Bij den derden stap is het al mis en je zakt met kleikluit en al tot over de enkels in het donkere modderwater. Geeft niets, dat moest er toch van komen. Pas op, nu komen we dicht bij de kreek, we willen de vogels rustig bezien en niet dadelijk opschrikken, dus als je soms mocht wegzakken, doe het dan zoo geruischloos mogelijk!

Nu liggen daar de gladde slikplaten voor ons, bezaaid met scharen kieviten en bergeenden. Voorzichtig voorwaarts, hier achter den hoogen kant kunnen ons allerlei verrassingen wachten. Er zijn van dit punt al wat mooie

waarnemingen gedaan! Lepelaars van vlakbij, in 't slijk pikkende watersnippen en dergelijke buitenkansjes meer. Daar klinkt dichtbij een vogelroep, dien we nog niet kennen, 't heeft zoowel iets van de kievit als van het bontbekje, 't is minder schor dan 't eerste, maar lang niet zoo helder als 't tweede, en duidelijk drielettergrepig, zooiets als: „ti-u-wit”. De eigenaar van deze stem moet dicht achter den hoogen kant staan, dus maar probeeren hem te besluipen. Maar daar hebben we hem al, een prachtig dier; als we geen kleuren konden zien, zouden we hem voor een kievit zonder kuif kunnen houden, zoo lijken ze in houding en manieren op elkaar. Toch is de kievit wel heel wat grooter, en inplaats van zwart, brons en wit zien we hier nu een grijsbruingevlekten bovenkant en een nagenoeg witten onderkant. Heel duidelijk zien we het groote plevierenoog, maar als we even een onvoorzichtige beweging maken, springt hij op, en meteen zien we zijn duidelijkste kenmerk: de okselveeren vormen een zwarte plek in 't wit van de onderzijde. Dit was nu de zilverplevier (goudkievit) in winterkleed. Die herken je nu voortaan altijd. Als je het geluid maar eenmaal kent, haal je het tusschen alle vogelgeluiden uit, en de zwarte okselvlek van den vligenden vogel is op een paarhonderd meter afstand te zien. In 't prachtkleed zijn borst keel en wangen zwart, met daaromheen weer een lichte band, heel mooi. 't Zijn echte Poolgewestbroeders, maar toch zijn ze wel in dat prachtkleed hier te zien ook, want ze komen soms vrij vroeg hier, en er blijven er ook wel „overzomerer”.

Die druktemaker heeft alles hier aan 't schrikken ge-

Foto N. Tinbergen

Door de prismakijkers halen we de lepelaars vlakbij
DE GROOTE TREK ZET IN

Foto N. Tinbergen

Daar liggen de gladde slikplaten voor ons
TREKVOGELFOTOGRAFIE

maakt, massa's wilde eenden vliegen vlak voor ons op, bergeenden waggelen onhandig met breedte, plakkerende zwemplakken over de weeke modder, argwanend achteromspiedend. 't Zijn allemaal ouden met de mooie bruine borstband. Opeens: „ziewiewiewiet”! heel hoog en helder. Dat is een oude bekende. Zie, daar strijkt hij weer neer en op-neer-op-neer gaat zijn staart; een oeverloopertje. Kijk maar naar de witte haak om de vleugelboeg.

Nu gaan we het Wijde Slik op, we zoeken de doorwaadbare plek in de kreek, en dan maar er door.

Hier worden hoge laarzen het meest gewaardeerd, heb je ze niet, trek dan kousen en schoenen maar uit, want 't gaat hier toch nog altijd tot ver over de enkels in de pruttelende brij, waar we met iedere stap de schoenen met een klukkend geluid uit los moeten wringen.

Ziezoo, we zijn op het Wijde Slik aangeland. Een overweldigend aantal vogels bevolkt nu de oever van de Brielsche Maas, kieviten zonder tal, wulpen ook vrij veel, maar we kijken nu voornamelijk uit naar de lepelaars. Nog niets te zien, wel een groote troep schollevaars in de verte. We zullen een eindje dien kant opgaan langs de biezenzoom, daar loopt het vrij gemakkelijk. Daar gaan de wulpen op, er zijn er niet meer dan een dertig. In September zagen we hier wel eens meer dan zevenhonderd de lucht ingaan!

Daar scharrelen vlak voor ons strandloopertjes rond, zie maar eens of je ze onthouden hebt van Augustus! Daar de bonte, met de borst wat grauwig, enkele nog met de zwarte buikvlek, de snavel is soms zoo gebogen, dat

je ze voor krombekjes houdt. Die zijn er ook bij, ze hebben den onderkant heelemaal wit nu, maar zekerheid geeft pas het opvliegen: witte stuit bij den krombek, donkere stuit en staart met lichte zijranden bij den bonte. Die krombek is in het prachtkleed een schitterend dier, met net zoo'n roodbruinen onderkant als de rosse grutto, die hier nu ook rondloopt in zijn bleeke winterjas, of eigenlijk lijkt hij nog meer op den kanoet, waarmee hij nauw verwant is. Die Noordelijke vogels hebben vaak van die rijke, warme tinten.

We kunnen hier ook uitzien naar den kortsnaveligen kleinen strandlooper, die heel wat minder gewoon is.

De aalscholvers hebben ons intusschen steeds in 't oog gehouden en vinden het nu te gevaarlijk worden, de gansche bende gaat in rijen de lucht in en ja, daar vliegen zoowaar een tweetal, helwitte vogels mee op! Toch nog lepelaars gezien!

We moeten langzamerhand eens teruggaan, anders kan de vloed ons parten gaan spelen. Nog even het heele verdere slik afzien. Daarginds nog wat wulpen, veel berg-eenden, rosse grutto's, bontbekjes en ander kleingoed. En dan, heel achteraan, zijn dat ook eenden? Nee, ganzen zijn het, de grauwe ganzen, de vaste bezoekers van voor- en najaar.

Maar we gaan er niet heen, het is al namiddag geworden, en ik wil je nog naar een ander belangrijk punt van het eiland brengen. We steken de kreek weer over, en gaan op de Zuidpunt aan. Onderweg staan we nog stil voor een paar late kluten en een rietgors, die door de biezen buitelt. Voorwaarts, we willen nog naar het Zui-

derhoofd. Het strand valt nooit mee na dien overweldigenden rijkdom van de slikken, maar de groote strandplas houdt ons toch nog even vast door een vijftiental zilverplevieren, een paar steenloopers, die onder heesch trüü-trüü hun scholeksterachtig vliegbeeldje laten zien, en een drietal kanoeten. Dat zijn de reuzen onder de strandloopers, werkelijk flinke dieren, breed en fors gebouwd. Dit zijn nu oude vogels in winterkleed, dat kun je zien aan de effen aschgrauwe rug; bij vogels die in dit jaar geboren werden heeft elke veer van rug en mantel een fijn donker bandje en daarbuiten weer een licht zoom, zoodat ze wat levendiger geteekend zijn dan de ouden.

In de aanspoelselhoek is wat gescharrel van groenachtige oeverpiepers, voor de fraters is het misschien nog wat te vroeg. Kijk, dat is een bofje, een paar sneeuwgorzen, met veel wit, en mooi kaneelbruine plekken aan kop en nek. Heel fijne diertjes zijn dat.

Nu naar de pier! Ik hoop namelijk, dat we wat zien van een uiterst merkwaardig verschijnsel, den trek recht uit zee. Maar dat vertellen we in een volgend hoofdstuk, anders verg ik te veel van uw geduld.

Maar: Een Octoberdag op de Hoek is onvergetelijk, dat zult ge met me eens zijn.

NA DEN STORM

DE heele nacht heeft de Novemberstorm gespookt, hebben de regenbuien over het land gegierd. Tegen den morgen wordt het beter; het blijft hard waaien maar de wind is iets geruimd, blaast nu pal uit het Noordwesten, zoodat de hemel wat opklaart en we voor regen niet zoo beducht meer hoeven te zijn.

Na een stevig ontbijt gaan we er opuit, langs den Waterweg naar het strand. Best weertje toch, zoo'n winterstorm. We voelen ons dan juist frisch en jong en sterk en verlangen heelemaal niet naar stralende zomerdagen.

't Is zoo rijk, het strand na den storm. Er is onnoemelijk veel te zien en de ongereptheid van onze Noordzeekust komt nu het mooiste uit. De Waterweg is wild, de vloed heeft vannacht veel water naar binnen gedreven; nu, met eb, komt het met dubbele kracht er weer uit. De kleine vlet van jachtopzichter Koelewijn maakt rare capriolen op de hooge golven in de vaargeul, maar regelrecht komt het bruine zeiltje naar den overkant.

De groote zeeschepen, die rustig den Waterweg afvaren, beginnen al te stampen en te slingeren, voor ze de pieren uit zijn.

Nu moeten we goed op de vogels letten, want het is nu weertje voor allerlei minder alledaagsche verschijnin-

gen. Onze kinderlijke vloedlijn-nasnuffelarij en zeldzaamheden-jagerij bezorgt ons ook nu weer een genotvolle wandeling; wat een verrassingen overal! En wat kunnen we hier veel nieuws leeren door zorgvuldige waarneming. In de wilde branding zien we de tragische slachtoffers van den storm: de zeekoeten, alken en zee-eenden, besmet met de verderfelijke stookolieresten van de zeeschepen. Al deze vogels zijn onherroepelijk ten doode opgeschreven.

Boven langs de duinenrij trekt aanhoudend een lange stoet meeuwen voorbij: groote mantelmeeuwen met hun haast zwarte rug en bovenvleugels, zilvermeeuwen en stormmeeuwen. We zijn nu in een prachtige gelegenheid ons te oefenen in het herkennen van de voorbij zeilende vogels. Gedoken in een beschut hoekje tusschen de helm, maken we er een sport van, om van elken vogel de naam te zeggen. We beginnen met de volwassen vogels; de donker grijsbruine jongen zullen we straks eens beter aankijken. 't Blijkt al gauw, dat we in hoofdzaak drie soorten zien: mantelmeeuw, zilvermeeuw en stormmeeuw. De mantelmeeuw halen we er gemakkelijk uit aan den donkeren bovenkant van de vleugels en zijn zwaren lichaamsbouw. Hij is echter te verwarren met de kleine mantelmeeuw, die nu ook wel eens voorbij kon komen.

We hebben hem van den zomer goed gezien aan den Waterweg; toen hebben we hem herkend aan de gele pooten en de lange slanke vleugels. Van gele pooten zien we in de vlucht meest niets, ze zitten in de onderstaart-

dekveeren verborgen. We kunnen nu letten op den onderkant van de vleugels. Die zijn bij beide vogels wit, met aan den buitenkant een groote, driehoekige zwarte vlek. Bij de kleine mantelmeeuw nu is die vlek smaller en langer gerekt dan bij de groote.

't Is moeilijk te zien, het vereischt scherp waarnemen, maar door steeds en steeds weer elke meeuw in den kijker te nemen, wordt je oog verbazend geoefend. Bang voor vervelen behoeven we niet te zijn. Het kunstige vliegen en zweven van deze machtige vogels is zoo boeiend, dat we telkens weer den kijker opnemen.

Nu gaan we de twee andere meeuwen bezien, die op elkaar lijken: zilvermeeuw en stormmeeuw. Beide zijn ze mooi grijsblauw van boven en beide hebben zwarte vleugeltoppen met een wit vlekje er buiten.

Hier komt een zilvermeeuw aanglijden. Een forsche vogel, die in houding wel een mantelmeeuw lijkt, ook door den zwaren snavel. Aan de vleugeltoppen zien we echter een verschil. Bij de mantelmeeuw zat de zwarte vlek tegen den achterrand van den vleugel, bij de zilvermeeuw zit hij vooraan, en de witte vlek is veel grooter.

Vergelijk nu eens met de meeuw die daar aankomt. Hier nog duidelijker zwarte vlek, hoornvormig omgebogen, en aan den top een groote, witte spiegel, nog veel grooter dan die van de zilvermeeuw. Let eens op, hoe geheel anders deze vleugels aandoen door die stompe zwarte vlek. Ze doen denken aan uilevleugels. Dit was nu een stormmeeuw. Hij heeft in werkelijkheid nog

spitser vleugels dan de zilvermeeuw, maar door de teekening lijken ze juist stomper.

Daar komt weer een volwassen stormmeeuw over. Let nu nog eens op de fijne kop en snavel. Geen spoor van rood aan den snavel. Hij komt nu zoo dichtbij, dat we het zwarte kraaloog duidelijk zien.

Hoe langer we kijken, hoe duidelijker we de verschillen zien; op grooten afstand zien we al, welke meeuw we voor ons hebben. Als hij dichterbij komt, controleeren we onze determinatie aan de onfeilbare kenmerken; de vleugeltoppen.

Als er nu een meeuw aankomt, die niet tot deze vier soorten hoort, zullen we hem niet licht over 't hoofd zien. We nemen alles in den kijker en 't kan niet missen of we zien er een in ons gezichtsveld verschijnen, die ons dadelijk opvalt. Klein en tenger als een kleine stormmeeuw, maar met heel andere vleugels.

Van boven zijn ze weer meeuwenblauw, maar de spitse toppen dragen slechts een klein zwart topje, zonder witte punt. Dit is nu een echte verschijning voor een Westerstorm, de drieteenmeeuw, een vogel van de open zee en niet zooals de meeste andere onzer meeuwen een kustvogel. Hij is mak, zeilt rakelings aan ons voorbij, waarschijnlijk heeft de storm hem uitgeput.

Dikwijls zitten ze op het strand en dan lijken ze op het eerste gezicht wel wat op een stormmeeuw, maar ze staan lager op de pooten, doen meer aan een duif denken.

Van onze verheven zitplaats overzien we een groot stuk strand. Zoek het met den kijker maar eens af, mis-

schien zie je er een zitten. Zoo niet, dan is er toch altijd wel wat anders te beleven.

Niets bijzonders gezien? Ik wel. Kijk eens naar dat afgeslagen duin, waar die doode distel op staat te wuiven. Aan den voet ligt aanspoelsel, met een groot zwart voorwerp er tusschen. Kijk nu daarnaast. Daar beweegt iets grijzigs. 't Is een vogel en ik geloof dat ik wel weet wat hij doet. We zitten te ver af, om het goed te kunnen zien, laten we er maar heengaan.

Als we op een honderd meter afstand genaderd zijn, kunnen we met het bloote oog den vogel zien. Nu maar op een duin plat in de helm gaan liggen en door de prisma's spieden. Nu blijken er twee jonge meeuwen te staan, van die bruingrauwe, die we nog niet konden thuisbrengen. We hebben een prachtgelegenheid om het nu eens te probeeren.

Aan de grootte vermoeden we nu wel, dat we mantel- of zilvermeeuwen voor ons hebben. Stormmeeuwen kunnen het niet zijn, die hebben in hun jeugdkleed een mooie witte staart met een smallen, zwarten achterrand. Deze twee hebben een grijsgevlekte staart, die mooi te zien komt als ze hun vleugels even opheffen.

Mantel- of zilvermeeuw dus. In hun eerste jaar. En dat is hem nu de moeilijkheid. In het tweede jaar zijn ze goed te onderscheiden, dan krijgt een zilvermeeuw meestal blauw op zijn rug, een mantelmeeuw donkerbruin.

Als we deze twee meeuwen nu goed aanzien, dan blijken ze wel verschillend te zijn. En we boffen, omdat we hier juist beide soorten voor ons hebben, en toevallig

Foto N. Tinbergen

Hoe een schuilhut ontstaat

TREKVOGELFOTOGRAFIE

Foto M. G. Rutten

Jonge Bergeenden (Tadorna tadorna L.)

NAAR HET WIJDE SLIK

Foto N. Tinbergen

Op den rand van slik en schorre
NAAR HET WIJDE SLIK

nog wel de duidelijke types ook, zoodat het ons gemakkelijk gemaakt wordt.

De grootste van de twee heeft een sterke kontrastrijke vlekteekening op den vleugel. Trouwens in zijn heele pakje zit meer contrast dan in dat van de ander, die fletser is en een beetje verwaterd lijkt. De kop van de groote is lichter, haast wit, evenals zijn borst en buik. Zijn staart is licht met een donker randje. Zijn zware snavel is haast zwart. Hij vertegenwoordigt het mooist herkenbare type van de groote mantelmeeuw, terwijl de fletse met zijn fijn dwarsgebande staart het mooist herkenbare type van de zilvermeeuw is. Ook de kop van de zilvermeeuw is donker, sterk in de lengterichting gevlekt. Zoo hebben we nu de twee types voor ons, en we onderscheiden ze duidelijk. Maar onder beide soorten zijn vele afwijkingen van het type, en zoo zijn er meeuwen, die in het veld haast niet te herkennen zijn.

Al den tijd dat we lagen te kijken, stonden de twee daar voor ons argwanend stil, één oog op ons gericht. Nu zijn ze gerustgesteld en gaan weer aan 't werk, zoodat we kunnen zien, waar ze aan bezig zijn. Ze trekken aan het groote zwarte voorwerp, dat we in de verte al zagen liggen en dat we nu als een dooden bruinvisch herkennen. Ik had het al vermoed. Nu komt mijn jachtinstinct boven: ik moet en ik zal er een foto van maken. Blijft u maar hier liggen, dan kunt ge zien hoe dat in zijn werk gaat.

Eerst haal ik een aangespoeld kistje, dat ik noodig heb, om mijn camera te verbergen. Voorzichtig loop ik op den bruinvisch toe, nu en dan stilstaand om nog eens door den kijker te gluren. De meeuwen mogen niet op-

vliegen, ze moeten wegloopen, dan blijven ze in ieder geval in de buurt. Ze hebben niet veel lust, om uit den weg te gaan, maar eindelijk laten ze hun tafel in den steek en dribbelen weg, steeds omkijkend.

Op een dertig meter afstand blijven ze staan en volgen al mijn bewegingen.

Nu stel ik zoo vlug mogelijk mijn toestel op, plaat er in, kistje er omheen, wat wier over alles en weg is het toestel, verborgen tusschen den rommel. Een draad om af te trekken leg ik een dertig meter uit, naar een in allerijl gegraven kuil.

En nu maar afwachten.

De zilvermeeuw is niet schuw, hij volgt me als 't ware, terwijl ik wegloop en nauwelijks lig ik in de kuil, of hij draait al om de bruinvisch heen, om zijn plaats uit te zoeken. Toch kan ik nog niet afdrukken. Ik moet wachten tot hij in de goede houding voor de lens staat en dat duurt eenigen tijd. Zie hem eens netjes eten, haast nuffig. Met kleine hapjes gaat het naar binnen. Dan hier eens een stukje, dan daar. Klap! zegt de sluiters. Even staat hij, domverwonderd te kijken, dan smult hij weer door.

Nu herhaalt zich dezelfde geschiedenis. Ik moet een nieuwe plaat inzetten en hij moet dus weer uit den weg. Al spoedig is hij weer aan 't werk, maar ik wacht nu op de mantelmeeuw, want die zilvermeeuw is me te gemakkelijk.

Het duurt wel een kwartier, eer hij er aan durft te komen. En dan nog blijft hij zoo ver mogelijk van de camera, achter den bruinvisch, met uitgerekten hals even proevend. Maar hij ziet zijn kameraad zoo smakelijk

schransen, dat hij na enkele minuten alle voorzichtigheid uit het oog verliest en een hongerigen aanval doet. Wat een tafelmanieren! Onhebbelijk loopt hij voor de zilvermeeuw langs, steekt zijn hoofd diep in een gat, zoodat hij er met een bloedrooden snavel en voorhoofd weer uitkomt, en rukt wild aan een stuk darm, dat hij, achteruitlopend, naar buiten trekt. Met groote stukken wordt het vleesch naar binnen geslikt, in een oogenblik heeft hij al zijn schade ingehaald. Met uitgespreide vleugels staat hij boven op het kadaver en juist als ik de twee samen wil opnemen, jaagt hij de zilvermeeuw weg. Deze had er toch net genoeg van en wandelt bedaard, met vollen krop, pafferig van het overvloedige eten, weg in de richting van mijn toestel. Tot mijn groote verbazing kruipt hij achter het kistje, tusschen de pooten van mijn statief, steekt den kop in de veeren en gaat staan dutten, onbereikbaar voor de camera.

Als er nog een kwartier om is, zijn mijn platen vershoten en gaan we naar huis. We hebben nu niet alleen de meeuwen uiterlijk bekeken, maar we hebben een kostelijke episode uit hun leven gezien.

WINTERDAG

EEN heldere vriesmorgen. Stralend rijst de roode zon boven het sneeuwlandschap. Roerloos staan de kale vlieren in de koude lucht, prikkend met een witten mantel van flonkerende ijskristallen, den bevroren dauw van de laatste nachten.

Het wordt onze laatste wandeling van het jaar. De bevroren korst op de sneeuw knapt lekker onder de voeten, bij elken stap stuift een wolk van ijspoeder voor ons uit. Het landschap lijkt uitgestorven, niets verroert zich, geen leven is er te bespeuren. Dat zijn nu diezelfde duinen, die 's zomers zoo'n enormen overvloed van levende wezens herbergen. Hoe bar de winter echter ook is, toch is er nog wel iets levends te bespeuren. Over de sneeuw lopen overal sporen, de lompe konijnenprenten en de fijne roofdierspoortjes van wezel of hermelijn. Plotseling klinkt een fijn, teer stemmetje door de ijle vrieslucht: een pimpeltje is opgewekt aan 't werk in de vlieren. Die kwieke meezen zijn nooit terneergeslagen.

Op een open plek vliegt een groepje vogels op, blauwachtig op den rug en ongeveer zoo groot als een groote lijster. Het zijn kramsvogels, veldtjakkers, weer op den trek, door den plotselingen inval van kou voortgedreven.

Alle roofvogels zijn vandaag op de been; ze zijn druk

Foto N. Tinbergen

Wild rukt hij aan een stuk darm, dat hij, achteruitlopend, naar buiten trekt
NA DEN STORM

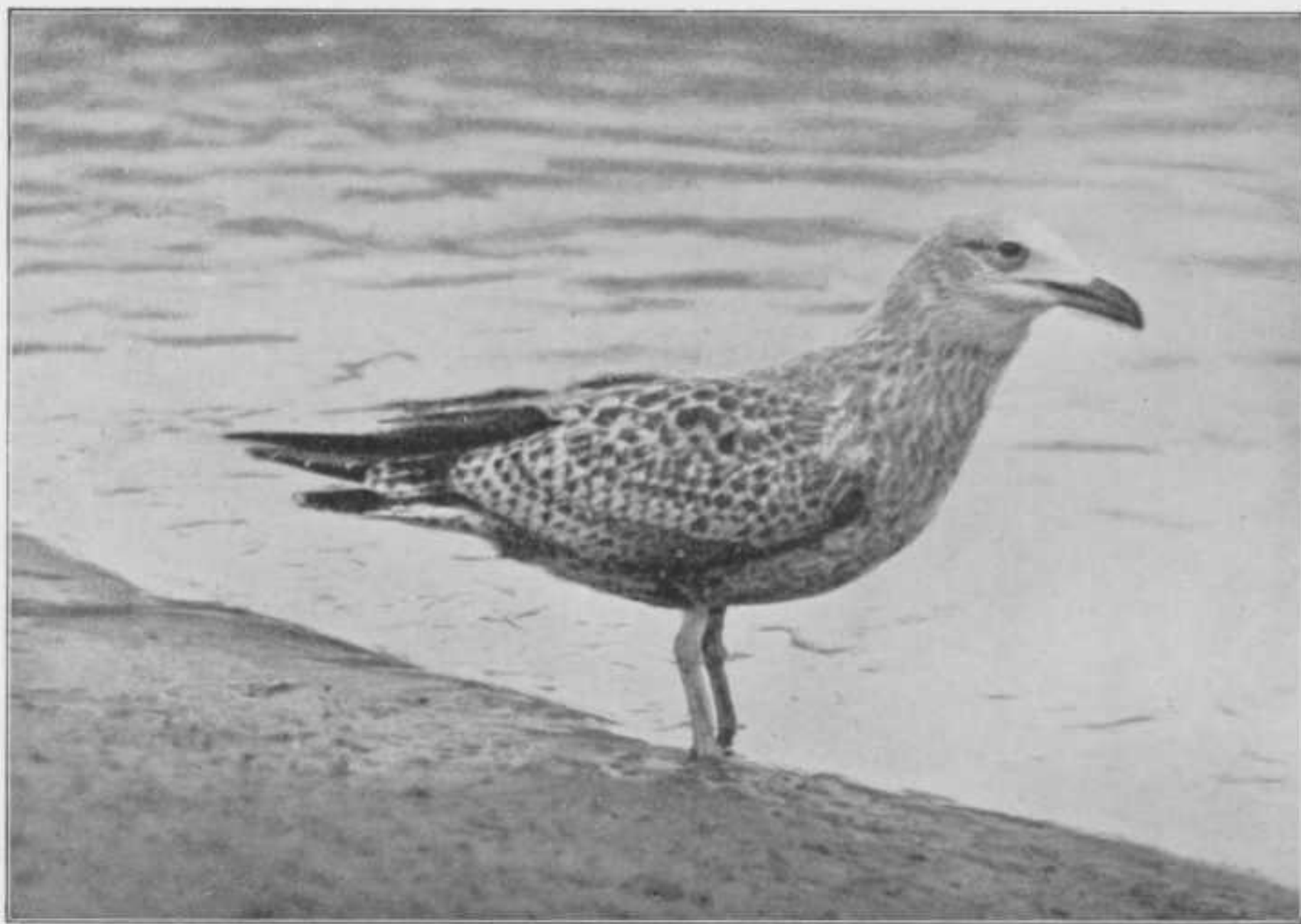

Foto F. Kooimans

*Het mooiste type van een eerstejaars Zilvermeeuw
(Larus a. argentatus Pont.)*

Foto N. Tinbergen

*Dan staat hij stom verwonderd te kijken
NA DEN STORM*

op jacht, om van den kleinen voorraad nog te halen wat er te halen valt. We blijven aan 't eind van de vlierenlaan nog wat zitten, om een wijd uitzicht over het land te hebben. Dan kan het gebeuren, dat we een sperwer zien, die zich komt vermoeien op onze kramsvogels van zoo even.

Telkens en telkens weer jaagt hij ze op en schiet er wild doorheen, soms slaagt hij er zodoende in, een van den troep te isoleeren, die hij razend snel achtervolgt, totdat hij hem in het dichte struikgewas kwijtraakt. Zóó woest jaagt de sperwer en zóó strak is de aandacht van de lijster op zijn vervolger gevestigd, dat ze rakelings langs ons komen, zonder zich door ons van de wijs te laten brengen, misschien zelfs zonder ons op te merken. Een prachtig schouwspel, deze wedstrijd.

Achter in de scholeksterwei zitten drie bonte kraaien in de sneeuw. Door den kijker zien we dat ze bezig zijn aan een dood konijn, slachtoffer van mensch of hermelijn. Ze zitten nu doodstil, drukken zich eenigszins. Zou dat voor ons zijn? We kunnen het niet gelooven, de afstand is te groot.

Nee, we vermoeden al iets anders, en ons vermoeden wordt bewaarheid als we om ons heen kijken en den omtrek eens afzoeken. Daar, hij het Bakengat komt een groote vogel aan. Hij maakt juist een wijde bocht en richt zich nu regelrecht op de kraaien. Neem hem in den

kijker — dat zal nu, dank zij een jaar oefening, al heel goed gaan — let op den korten kop, de breedte, maar toch slank toegespitste vleugels en den forschen slag. Het is een slechtvalk.

Nu kunnen we wat moois te zien krijgen. Kraai en slechtvalk — „overleg” tegenover kracht en snelheid. Let op, de valk suist met een razende vaart op de kraaien af; deze maken echter niet dat ze weggkomen, maar blijven doodstil zitten. Kijk eens hoe goed ze hem in de gaten houden! We verwachten den slechtvalk een gemakkelijk slag te zien slaan, maar dat valt anders uit. Als hij vlakbij de kraaien is, stijgt hij een beetje en duikt dan met een kreet langs hen heen, stijgt weer op, om nog eens vlak over hen heen te schieten, rauw in hun ooren schreeuwend. Maar nog blijven de drie kraaien zitten en drukken zich plat op den grond. Ontmoedigd laat de slechtvalk af en verdwijnt in Zuidelijke richting. Hier zagen we nu een merkwaardig staaltje van „kraaien-slimheid.”

Waarom greep nu die valk niet toe? Enkel en alleen omdat hij niet kon. Dikwijls hebben we een slechtvalk zien stooten op een duif, een lijster, een spreeuw, maar steeds ving hij die prooi in de lucht. En ieder die wel eens de bof heeft gehad, zoo'n snellen roofridder raak te zien slaan, weet hoe dat in zijn werk gaat: hij vliegt zijn prooi achterna, stijgt plotseling een meter of vijf en vliegt dan pal er op aan, schuin naar beneden. Zoo hard stooten ze op elkaar, dat het slachtoffer dikwijls van den schok verdoofd raakt.

Denk je nu eens in, dat onze slechtvalk zoo op een

van deze kraaien had gestooten, dan had hij zich op zijn minst leelijk bezeerd, had misschien wel zijn pooten gebroken. Deze kraaien nu schenen te weten, dat een slechtvalk op den grond niets waard is en daarom bleven ze zitten. Misschien ook was er een ervaren kraai bij, en volgden de anderen het voorbeeld van dezen wijzen broeder.

Er zijn wel roofvogels die op den grond hun prooi kunnen vangen, maar die houden er een heel andere methode op na. Het mooiste voorbeeld hiervan is de havik, een pracht van een dier, die helaas in ons land zoo goed als uitgestorven is. Hij vangt konijnen, hazen, patrijzen e.d. op den grond.

Ik heb eens een havik een haas zien stooten, die midden over een kale zandvlakte draafde. In een verbazing wekkend snelle vlucht gleed hij er achter aan, keurig met de haas meezwenkend. Hij greep hem kalm, niet door er boven op te ploffen, maar door hem van achteren aan te grijpen. De twee slieden nog een oogenblik over den grond, toen doodde de havik zijn buit.

We gaan door; langs het steile paadje glijden we naar beneden en gaan nu dwars door de scholeksterwei naar zee. Onwillekeurig gaan onze gedachten naar den zomer terug; hier bloeiden de Parnassia's, daar lagen de berg-eenden zich te zonnen en renden de scholeksters achter elkaar aan.

Het strand is een onmetelijk wijde, witte vlakte. Heel ver naar 't Westen wordt deze begrensd door een donkere strook, waar de vloed de sneeuw heeft weggevaagd. Daar

gaan we heen. En nu wacht ons een uiterst merkwaardig schouwspel. Verspreid op het strand liggen ijsschollen, aan den vloedlijn tot een dam opgehoopt. Op wonderlijk mooie wijze speelt het zonlicht door de miniatuur ijs-grotten. Op de kalme zee drijft overal ijs; het is moeilijk te zien doordat het even donker is als het water, maar de invloed er van is aan de branding merkbaar.

Dat drijfijis is niet op zee gevormd — daar gebeurt dit niet zoo gauw — maar de Waterweg heeft het meegebracht. Hier langs de zee krioelt het van de vogels. Meerkoeten staan in troepjes langs den waterkant, dikke zwarte bollen op één groene poot. Zwarte zeeëenden en smienten liggen door elkaar heen in lange slierten. Daar tusschendoor stappen enkele tureluurs en drie-teentjes, den kop nog verder in de schouders dan anders.

Hooger op, langs de vloedlijn, staan meeuwen, voornamelijk kok- en stormmeeuwen. Eén optimist is er tusschen die kokmeeuwen: hij heeft zijn zomerkleed al aan, zijn kop is volmaakt bruin! En dat bij strenge vorst in midden December.

Al deze vogels zijn loom en landerig. Ineengedoken staan ze op één poot te suffen. Even verder komen we we nog een wulp tegen, die blijkbaar ook erg van de koude te lijden heeft. Hij laat ons tot op twee meter naderen, dan loopt hij langzaam weg. We zouden hem kunnen grijpen als we wilden.

Voor deze vogels is het nu zeer zeker te bar hier. Ze zijn met het invallen van de kou naar het Zuiden komen afzakken, maar gingen niet ver genoeg. Nu blijft de kou aanhouden, maar hun trekdrang leeft niet meer in hen,

die zou slechts ontwaken bij een nieuwe temperatuu-
daling. Een zonderlinge geschiedenis. Ze trekken pas
bij een bepaalde weers*verandering*, niet bij een bepaalde
weers*gesteldheid*.

In de open zee drijven honderden vogels. Ten deele
zijn dat echte zeebewoners: zwarte en groote zeeëenden,
zeeduikers (waarschijnlijk zijn dat roodkeelduikers, die
zijn het meest algemeen bij ons) en eidereenden. Nu
kunnen we de volwassen man-eiders te zien krijgen, met
hun mooie zwart-wit teekening en de
snertgroene nekvlek.

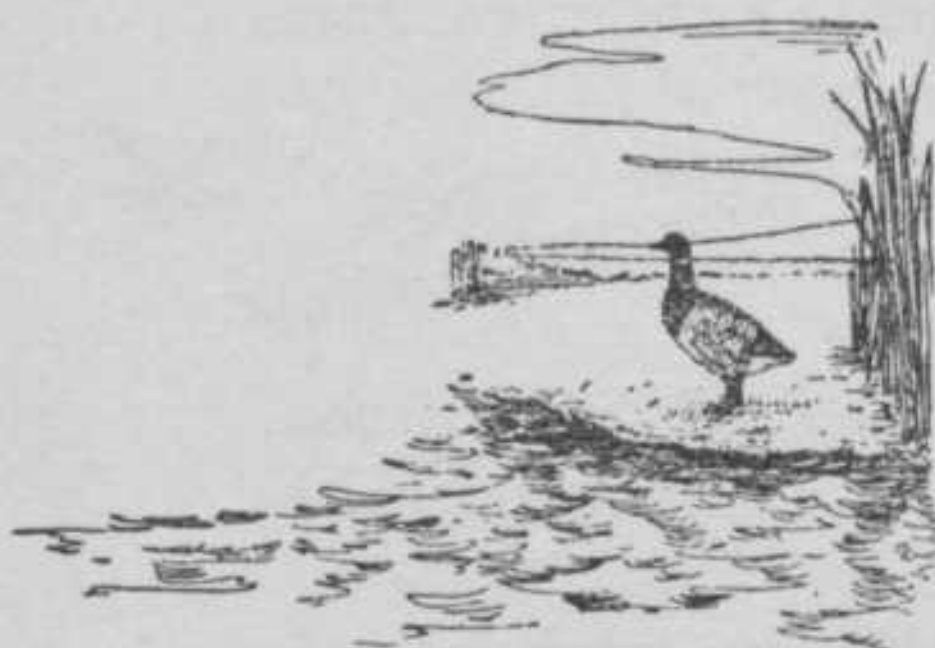
Er liggen echter ook nog troepen
zoetwatervogels in zee, die door de
strengte vorst, die alle zoetwaterplassen deed dichtvriezen,
naar zee zijn gedreven: toppereenden, brilduikers, tafel-
eenden en een enkele witoogeend.

Achter deze troepen zien we nog een aanhoudende
stroom van vogels zich naar het Zuidwesten bewegen.
Ze zijn groot en zwart en hebben lange halzen. Dit zijn
rotganzen. Willen we die wat beter zien, dan moeten
we nu naar het wijde slik gaan. Daar staan ze bij honder-
der langs de kreek, met hun tengere jufferachtige koppen
op de zwarte witgeringde halzen. Echte wintervogels
zijn het, die hun broedterreinen zeer hoog Noordelijk
hebben.

Na een langen tocht over het wijde slik keeren we
huiswaarts. Door ijs en sneeuw kiezen we onzen weg,
door de oude duinen die liggen te rusten in de roode
avondzon.

Nog voor de avond valt, verandert echter het weer. Al vanmiddag vertoonden zich in het Westen windveeren, die langzaam overdreven en in het Oosten verdwenen. Maar steeds kwamen er nieuwe, en in den loop van den namiddag sloten ze zich aaneen tot banken, die nu en dan een floers voor de zon vormden. Dit zijn de voorboden van de dooi, en de snelle veranderingen wijzen er op, dat we morgenochtend wel regen inplaats van sneeuw zullen zien.

't Is al donker als we op het strand komen. Vanuit zee dringt allerlei vogelrumoer tot ons door, het gesnater van de wilde eenden en het fluiten van de smienten. Ongetwijfeld voelen zij, dat de winter ten einde is. Heel, heel diep in hun binnenste voelen zij vaag een verlangen in zich ontwaken naar de lente, het verlangen dat hen straks zal voortstuwen naar hun woonplaatsen in het Noorden.

Ook voor ons is nu de winter en daarmee het „Beer”-jaar ten einde. Heel wat fijne uurtjes hebben we op dit ongerepte stukje zand-met-slik gewijd aan de gezonde vogelsport. Laten we hopen, dat dit „waardige Natuurmonument” ons nog veel van dergelijke kostelijke jaren zal kunnen schenken.

AVIFAUNA VAN DE BEER

ONS relaas over de Beer kan niet volledig zijn zonder een meer exacte opgave van de vogels, die we er in den loop van den tijd hebben aangetroffen.

Aan deze lijst moeten echter eenige opmerkingen voorafgaan.

Verreweg de meeste feiten waarop de lijst berust, zijn veldwaarnemingen geweest. Hierdoor zijn er onvolledigheden gebleven die wij niet kunnen aanvullen; zoo weten wij bijv. geen onderscheid te maken tusschen de beide *Turdus philomelius*-ondersoorten en tusschen de beide *Oenanthe oenanthe*-ondersoorten, die bij ons voorkomen.

Een bizondere plaats neemt hier *Larus fuscus*, de Kleine Mantelmeeuw, in. Deze soort is in ons land, althans de laatste jaren, niet zeldzaam te noemen.

Van Oordt en Verwey (1925) hebben nog maar enkele waarnemingen kunnen verzamelen, en daarom leek het ons van belang, hem iets uitvoeriger te behandelen. Nu zijn van deze meeuw in onze buurt twee algemeen erkende ondersoorten te verwachten: *L. f. affinis* Reinh. en *L. f. fuscus* L. De eerste is gekenmerkt door een licht leikleurige mantel, de laatste door een donkere, zoo goed als zwarte mantel.

Nu bestaan er tusschen deze twee ondersoorten vele overgangen (in kleur) en juist deze vogels met tusschenkleurtjes nemen we het meeste waar. We weten niet tot welke subspecies we deze moeten rekenen. Daarom hebben we, vooral daar ons tusschen de beide uitersten geen verschil in trektijd is opgevallen (wellicht nog door gebrek aan waarnemingen) de onderscheiding tot op de ondersoort achterwege gelaten.

Daar het bestek van deze lijst niet toeliet, zoo uitvoerig te zijn als we wel zouden willen, hebben we ons hier en daar moeten beperken.

Aan enkele groepen vogels echter hebben we bijzondere aandacht geschonken:

- 1e. De vogels die in den vollen zomer al beginnen met inleidingen tot den trek, het verzamelen in troepverband aan 't strand of op de slikken.
- 2e. Hiervan zijn niet altijd scherp te scheiden de overzomeraars en eerste trekkers.
- 3e. De karaktervogels van de Beer.
- 4e. De vogels die ons aanvullingen gaven op de lijst van Van Oordt en Verwey.

Het zal bij de vogelkenners bevreemding wekken, sommige soorten niet op de lijst van te treffen, die vast en zeker op de Beer waargenomen kunnen worden, bijv. de Kleinste Jager, de Groote Burgemeester e.a. Deze onvolledigheid komt daaruit voort, dat we op de Beer niet zoo dikwijls waarnemen als bijv. bij Scheveningen, zoodat het toeval nog een betrekkelijk groote rol speelt.

We zijn zoo vrij geweest, in zulke gevallen wel even op het voorkomen in de buurt te wijzen.

Zooals we reeds opmerkten, berust de lijst zoo goed als geheel op veldwaarnemingen. Teneinde de betrouwbaarheid voor de ornithologen aannemelijk te maken, lijkt het ons niet ondienstig, van eenigszins moeilijke soorten de veldkenmerken op te geven die we bij de determinatie gebruikt hebben.

Branta bernicla hrota O. F. M. Helder witte buik, als brandgans, maar zwarte kop.

Circus pygargus (L.) en *Circus cyaneus cyaneus* (L.).

Slechts waarnemingen van ad. ♂♂ verwerkt.

Butes lagopus lagopus (Brünn). Breede flapvleugels, beige kleur, lichte stuit en donkere polsvlekken (in combinatie met elkaar).

Tringa glareola L. Een „verwaterd” witgatje, karakteristieke roep, zie Ardea XVIII p. 33.

Larus glaucoides Meyer. 8 Dec. 1928. Eerstejaars vogel. Zoo groot als zilvermeeuw (was te vergelijken), laag op de pooten, uiterste groote slagpennen veel lichter dan de rest van de vleugels, „melkwit” (F. Kooymans) 29 April 1929 een tweedejaars vogel. Zoo groot als zilvermeeuw (was te vergelijken), laag op de pooten, geheel wit met lichte gelige vlekken, maakte vanuit de verte een indruk als een witte tamme eend (N. Tinbergen).

Larus fuscus L. Staande vogels, die vanuit de verte al opvallen door hun slanken bouw (lange vleugelspitsen), in laatste instantie steeds herkend aan de gele pooten. Vliegende vogels aan den vleugelonderkant, tenminste wanneer de pooten niet te zien waren. Voor dit vleugel-

kenmerk, dat bij goede belichting duidelijk is, zie de ietwat overdreven teekening van Tijmstra in De Levende Natuur XXXI p. 341 e. v. Alleen ad. of zoo goed als ad. vogels opgenomen.

Larus minutus Pall. Ad. vogel: ontbreken van zwart boven op den vleugel, onderkant vleugel tot in de oksels zwart. Eerstejaars: over den rug doorlopende, donkere band van vleugeltop tot vleugeltop. Tweedejaars: min of meer duidelijke rest van dezen band, groezelige vleugelonderkant. Ad. en tweedejaarsvogels hebben een witten rand achter langs den vleugel.

De lijst is verre van volledig. De zangvogels bijv. zijn bepaald gebrekkig bewerkt. Toch wilden we hem niet achterwege laten, ten eerste omdat de waarde van de Beer hierdoor toch nog eens met nadruk wordt gedemonstreerd; ten tweede omdat we nu een kern hebben waaromheen zich verdere gegevens kunnen verzamelen.

Zoo zullen we in 't vervolg nog meer moeten gaan letten op de trek recht uit zee, waarvan we op de pieren van den Waterweg heel wat te zien krijgen, dikwijls met mooi helder weer. Dit laatste in verband met de opmerkingen van Dr. van Oordt over trek uit zee in Ardea XVIII p. 90.

De in de lijst verwerkte waarnemingen zijn verricht en ons welwillend ter publicatie afgestaan door:

G. van Beusekom Jr., J. P. Bouma, P. J. Bouma, Fr. Haverschmidt, Fr. Kooymans, G. F. Makkink, Dr. G. J. van Oordt, M. G. Rutten, G. J. Tijmstra, M. Tijm-

stra, L. en N. Tinbergen, Fr. v. d. Weerd en J. Zietse.

Tenslotte mochten wij van de Vereeniging ter Bescherming van Vogels enkele waardevolle gegevens over 1929 ontvangen, verzameld door den bewaker S. de Jager.

De lijst is afgesloten 1 October 1929.

- 1 *Colymbus arcticus arcticus* L. — Parelduiker.
Wintergast op zee; enkele waarnemingen.
- 2 *Columbys stellatus* Pontopp. — Roodkeelduiker.
Wintergast op zee, algemeen van October tot April.
Vooral in November soms rushes over zee.
- 3 *Podiceps cristatus cristatus* (L.) — Fuut.
Algemeene wintergast op zee van September tot in April.
[*Podiceps griseigena griseigena* (Rood.) — Roodhalsfuut.
Nooit met zekerheid waargenomen, wel in de buurt; is stellig wintergast op zee.]
- 4 *Podiceps nigricollis nigricollis* Brehm — Geoorde Fuut.
Eén waarneming: 17 Maart 1928 een stervend ex. op het eind van de Zuidpier.
- 5 *Podiceps ruficollis ruficollis* (Pall) — Dodaars.
Doortrekker en wintergast in klein aantal, vooral in den Waterweg en in de Brielsche Maas.
- 6 *Fulmarus glacialis glacialis* (L.) — Noorsche Stormvogel.
29 October 1925 1 ex. dood op het strand. Is stellig met Westerstormen te verwachten.
[*Hydrobates pelagicus* (L.) — Stormvogeltje.]

Alleen waarnemingen uit de buurt, met Westerstormen in October en November.]

[*Oceanodroma leucorhoa leucorhoa* (Vieill.) — Vaal Stormvogeltje. Tijdens najaarsstormen stellig in de branding waar te nemen.]

7 *Sula bassana* (L.) — Jan van Gent.

Trekkend gezien vooral in October en November; wintergast voor de kust van October tot in Maart; bij Westerstormen op het strand.

8 *Phalacrocora carbo subcormoranus* (Brehm) — Mid-den Europeesche Aalscholver.

Het heele jaar door aan Waterweg en Brielsche Maas, soms, in Augustus en September, tot 250 bij elkaar, ook jongen. (Vlak ten Noorden van den Waterweg, in „Staelduin”, is een broedkolonie, die in 1929 waarschijnlijk ongeveer 30 nesten telde).

9 *Ardea cinerea cinerea* L. — Blauwe Reiger.

Doortrekker, vooral in 't najaar van eind Juli tot in November, bij vorstinval (Dec. 1928, Jan. 1929) opnieuw; in 't voorjaar van Febr. tot in April. Eén zomerwaarneming (6 Juni 1928).

10 *Ciconia ciconia ciconia* (L.) — Ooievaar.

Zeldzame doortrekker (eens in April aan de Kreek).

11 *Platalea leucorodia leucorodia* L. — Lepelaar.

Geen broedvogel. In den zomer van begin Juni (3 Juni 1928 1 ex.; 2 Juni 1929, 15 ex.; Opgave

Vogelbescherming) tot in October (13 Oct. 1928, 2 ex.) altijd een troep aan de Brielsche Maas, die eind Augustus en begin September op zijn sterkst is, tot 75 exemplaren.

In het voorjaar een enkele maal overtrekkend waargenomen.

12 *Anser anser* (L.) — Grauwe Gans.

Talrijke doortrekker in na- en voorjaar, vooral in October en Maart—April; op het Wijde Slik soms tot duizend stuks. In 1927 heeft er een overzomerd.

13 *Anser fabalis fabalis* (Lath.) — Rietgans.

In tegenstelling met *Anser anser* (L.) wintergast.

14 *Branta leucopsis* (Bechst.) — Brandgans.

Geen algemeene wintervogel, in troepen doorgekomen bijv. voor de strenge vorst van 1929.

15 *Branta bernicla bernicla* (L.) — Rotgans.

Geen algemeene wintervogel, in groote troepen tijdens de strenge vorst van 1929. Tot en met 10 Juni 1929 drie ex. op het groene strand (Opgave Vogelbescherming).

16 *Branta bernicla hrota* O. F. M. — Witbuikrotgans.

10 April 1926 1 ex. (G. J. Tijmstra).

17 *Tadorna tadorna* (L.) — Bergeend.

Zeer algemeene broedvogel, vooral in het Noordelijk duingebied. Opvallend is het wegtrekken van de oude vogels in Augustus en September, als vele jongen nog niet behoorlijk vliegen kunnen)

Deze schijnen pas in October (of eind September. weg te trekken, als ook Noordelijke vogels doorkomen. Den heelen winter door waar te nemen; terugtrek al in Februari; begin Maart weer in de duinen.

- 18 *Anas platyrhynchos platyrhynchos* L. — WildeEend.
Algemeene broedvogel. Is vooral in de beide trek tijden soms in groote troepen aan te treffen in de Brielsche Maas en op zee.

- 19 *Anas crecca crecca* L. — Wintertaling.
Van Juli tot eind Maart in groote troepen in de kreken aan de Brielsche Maas, soms tot 2000 toe.

- 20 *Anas querquedula* L. — Zomertaling.
Zeldzame broedvogel. In 1928 werd een nest met eieren gevonden. In Augustus enkele malen op het Wijde Slik.

- 21 *Anas penelope* L. — Smient.
Zeldzame broedvogel (1925 een ♀ met 5 jongen, zie Jaarboekje Vogelbescherming 1928 p. 49). Van Augustus tot in April honderden, met de wintertalingen in troepen. 3 Juli 1927 85 op een rijtje, Wijde Slik.

- 22 *Anas acuta acuta* L. — Pijlstaart.
Van October tot eind April op het Wijde Slik; het meest begin Maart, dan soms tegen de honderd.

- 23 *Spatula clypeata* (L.) — Slobeend.
Enkele waarnemingen in Augustus en September.

- 24 *Netta rufina* (Pall) — Krooneend.
29 October 1925 1 aan de Brielsche Maas (G. J. Tijmstra.)
- 25 *Nyroca fuligula* (L.) — Kuifeend.
In het voorjaar soms honderden op den doortrek, houden zich dan op aan 't strand of in den Waterweg.
- 26 *Nyroca marila marila* (L.) — Toppereend.
Wintervogel op zee en in den Waterweg; zeer veel met de vorst van Februari 1929.
- 27 *Bucephala clangula clangula* (L.) — Brilduiker.
Wintervogel op zee en in den Waterweg; veel met de vorst van Februari 1929.
- 28 *Clangula hyemalis* (L.) — IJseend.
29 December 1928 1 ♂ in prachtkleed naar Z. W.
- 29 *Somateria mollissima mollissima* (L.) — Eidereend.
Altijd een troep, tot 40 exemplaren sterk, aan den mond van den Waterweg. In 1928 is het overzomereren van een 30 exemplaren, w.o. 1 ad. ♂ vastgesteld. In 1929 te weinig waargenomen; hebben toen ook ongetwijfeld overzomerd.
- 30 *Oidemia nigra nigra* (L.) — Zwarte Zeeëend.
Vanaf Augustus tot in Mei algemeen op zee, enkelingen in den Waterweg of op het strand.
- 31 *Oidemia fusca fusca* (L.) — Groote Zeeëend.
Wintervogel op zee, minder dan No. 30, van October tot in April.
- 32 *Mergus merganser merganser* L. — Groote Zaagbek.

Wintervogel, op zee pas talrijk tijdens vorst, bijv. in Dec. 1927 en Febr.—Maart 1929.

- 33 *Mergus serrator* L. — Middelste Zaagbek.
De eersten al eind Augustus (24 en 25 Aug. 1928)
Wintervogel op zee, tot half April; verdween in de strenge week van Februari 1929 bijna geheel.
- 34 *Mergus albellus* L. — Nonnetje.
Eén zomerwaarneming: 29 Juni 1928 1 ad. ♂ Berg-haven. Wintervogel, vooral bij vorst Februari 1929 algemeen.
- 35 *Circus aeruginosus aeruginosus* (L.) — Bruine Kiekendief.
Broedt in minstens drie paren in het rietmoeras. Trekt in September—November en Maart—April door, maar ook 's winters zijn er altijd aanwezig.
- 36 *Circus pygargus* (L.) — Grauwe Kiekendief.
Alleen in de beide trektijden n.l. October—November en Maart tot in Mei.
- 37 *Circus cyaneus cyaneus* (L.) — Blauwe Kiekendief.
Wintervogel, van eind October tot Maart.
- 38 *Accipiter gentilis gallinarum* (Brehm) — Havik.
Zeer zeldzame doortrekker: 29 Oct. 1925 1 ♂; 24 Oct. 1926 1 ♂ (G. J. Tijmstra).
- 39 *Accipiter nisus nisus* (L.) — Sperwer.
Vooral in October veel doortrekkend, is altijd van October tot in Mei te zien.
- 40 *Buteo lagopus lagopus* (Brünn). — Ruigpootbuizerd.
Onregelmatig verschijnende wintervogel, van No-

Foto N. Tinbergen

*Een stormslachtoffer: stervende zwarte zeeëend (Oidemia n. nigra L.)
tussen de bazaltblokken van de Zuiderpier*

NA DEN STORM

Foto F. Kooimans

De verkleumde Wulp
WINTERDAG

Foto F. Kooimans

Paarse Strandlooper op de pier

Foto F. Kooimans

Morinelplevier op het groene strand

AVIFAUNA VAN DE BEER

vember tot April. In October van het buizerdenjaar 1926 bepaald talrijk.

- 41 *Buteo buteo buteo* (L.) — Buizerd.
Van September tot Mei aanwezig, in October nog het meest.
- 42 *Falco peregrinus peregrinus* Tunst. — Slechtvalk.
Van eind Augustus tot eind April niet zeldzaam, in October het algemeenst, dan meermalen 3 en 4 bij elkaar gezien. Jagen op spreeuwen, lijsters, duiven, kraaien, slikvogels; we hebben er een zien stooten op grauwe gans en op bergeend.
- 43 *Falco subbuteo subbuteo* L. — Boomvalk.
Vrij zeldzaam doortrekkend, voornl. in Augustus en September; ook in April.
- 44 *Falco columbarius aesalon* Tunst. — Smelleken.
Doortrekker en ook wintervogel van September (4 Sept. 1929) tot in April (15 April 1927). Niet zeldzaam.
- 45 *Falco tinnunculus tinnunculus* L. — Torenvalk.
Broedt in de dennentuin; is het heele jaar door, niet talrijk, waar te nemen.
- 46 *Phasianus colchicus* L. — Fazant.
Algemeene standvogel.
- 47 *Crex crex* (L.) — Kwartelkoning.
Broedvogel? Eens, begin Mei 1928, gevangen op het opgespoten bouwland.
- 48 *Porzana porzana* (L.) — Porceleinhoen.
Broedvogel in het rietmoeras (Ardea XVIII p. 18).

Verscheidene waarnemingen in Augustus, September en October.

- 49 *Rallus aquaticus aquaticus* L. — Waterral.
Ongetwijfeld broedvogel in het rietmoeras. Ook doortrekker (29 Oct. 1925, 2 ex. in de duindoorns).
- 50 *Gallinula chloropus chloropus* (L.) — Waterhoen.
Geen broedvogel, wel doortrekker: 26 Sept. '26 1 ex. in de duindoorns; 27 Oct. 1928, 1 ex. aan 't eind van de Zuidpier.)
- 51 *Fulica atra atra* L. — Meerkoet.
Tijdens de vorst van 1929 op het strand en langs den Waterweg in enkele exemplaren.
52. *Charadrius apricarius subspec* — Goudplevier.
Komt op den trek door, maar blijft niet in zoo groot aantal hangen als bijv. op Texel. Den heelen winter door wel waar te nemen, behalve bij vorst. Twee zomerdata zijn: 20 Juni 1929, 5 op het Breed; 21 Juni 1929, 43 op het Wijde Slik.
- 53 *Charadrius morinellus* L. — Morinelplevier.
Trekt vooral door in de laatste helft van Augustus en de eerste helft van September, blijft lang hangen op het groene strand (vanaf 1927 elk najaar waargenomen). Soms nog haast geheel in prachtkleed. Geen voorjaarswaarnemingen.
- 54 *Charadrius alexandrinus alexandrinus* L. — Strandplevier.
Algemeene broedvogel op het strand en in enkele paartjes op het Breed. Komt later (eind Maart,

begin April) en verdwijnt eerder (tot eind October) dan de bontbekjes.

- 55 *Charadrius hiaticula hiaticula* L. — Bontbekplevier.
Als broedvogel veel minder algemeen dan de strandplevier. Trekt vooral in September bij massa's door (tot in November), in 't voorjaar vanaf eind Februari, maar vooral in Maart en April.
- 56 *Squatarola squatarola squatarola* (L.) — Zilverplevier.
Is van eind Augustus tot eind April geregeld in kleine troepjes present, 't meest langs de Brielsche Maas.
- 57 *Vanellus vanellus* (L.) — Kievit.
Broedvogel in zeer wisselend aantal (8 Mei 1928 10 legsels in de kievitenwei, Mei 1929 hoogstens 2). Trekt vanaf eind Mei, vooral Juli—October, in enorm aantal door, opnieuw rush bij eerste vorst.
- 58 *Arenaria interpres interpres* (L.) — Steenlooper.
Trekt voornamelijk door in Augustus—September en April—Mei. 's Winters altijd in klein aantal aanwezig. Zomerwaarnemingen (trekkers of overzomeraars): 6 Juni 1928, 1 ex.; eind Juni 1928, 4 ex.
- 59 *Haematopus ostralegus ostralegus* (L.) — Scholekster.
Broedvogel in te groot aantal (stellig over 200 paren) die belangrijke schade toebrengt aan de sterns door het eten van eieren en jongen, vooral bij druk bezoek van mensen aan de kolonies. Vanaf eind Mei regelmatig vogels in troepverband

(tot 100 toe) bij de Zuidpier, ongetwijfeld overzomeraars, die in Augustus al verdwijnen. 's Winters in klein aantal aanwezig; Febr. 1929 zeer veel, aan de Zuidpier 144 dooden.

60 *Recurvirostra avosetta* L. — Kluut.

Een belangrijke broedkolonie op Nieuwland van zeker 300 nesten (Opgave Vogelbescherming 1929) die tengevolge van de volledige bescherming steeds vooruit gaat. Dikwijls kleine vestigingen op de rest van het strand. Totaal $\pm$ 400 paren. De vogels, die in Maart in kleine troepjes waargenomen worden, zijn Noordelijker broedvogels; die van de Beer zelf komen meestal later, omstreeks half April. In September zijn de meeste kluten weg, laatste waarneming 1 Nov. (1926).

61 *Phalaropus lobatus* (L.) — Gauwe Franjepoot.

Twee waarnemingen: 27 September 1924, 2 ex. op het strand (van Oordt); 26 September 1926, 3 ex. op het strand. (G. J. Tijmstra).

62 *Calidris canutus canutus* (L.) — Kanoet.

Veel doortrekkend in Augustus en September; 's winters in klein aantal aanwezig; in 't voorjaar tot in April waargenomen.

63 *Calidris testacea* (Pall.) — Krombekstrandlooper.

Trekt in niet klein aantal door van eind Augustus tot begin October (3 Oct. 1926, 3 ex.). Enkele voorjaarswaarnemingen in April.

- 64 *Calidris maritima maritima* (Brünn.) — Paarse Strandlooper.
Wintergast vanaf September en soms eind Augustus (31 Aug. 1909, 1. ex; 18 Sept. 1927, 2 ex.) tot eind April (28 April 1928) op de beide pieren van den Waterweg, wisselend in aantal, max. $\pm$ 60 ex.
- 65 *Calidris alpina alpina* (L.) — Bonte Strandlooper.
Vanaf eind Augustus, vooral in September en October bij honderden op het Wijde Slik; 's winters veel minder; trekt door tot in April. Begin Juni 1928 eenige tientallen bij de Zuidpier, stellig overzomeraars.
- 66 *Calidris minuta* (Leisl.) — Kleine Strandlooper.
In September en October dikwijls eenige tegelijk tusschen de Bonte Strandloopers en de Bontbekjes. 24 Oct. 1926, 5 ex. Geen voorjaarswaarnemingen.
- 67 *Calidris temminckii* (Leisl.) — Kleinste Strandlooper.
1 October 1926, 1 ex. (Van Oordt).
- 68 *Philomachus pugnax* (L.) — Kempphaan.
Broedvogel. Tot in Juni zijn $\sigma\sigma$ op de vechtplaats — een eilandje in de „Krakeendenplas” — te vinden, daarna nog in kleine koppels op het groene strand. In beide trektijden, vooral in Augustus, op de slikken langs Waterweg en Brielsche Maas.
- 69 *Crocethia alba* (Pall.) — Drieteenzandlooper.
Van Augustus tot een eind in April algemeen op slikken en strand, soms bij honderden. Zomer-

waarneming: begin Juni 1928 eenige tientallen bij de Zuidpier.

- 70 *Tringa hypoleucos* L. — Oeverlooper.
Doortrekker van Juli tot in October en in Mei en Juni. Kan vooral in Augustus veel langs de Zuidpier zitten.
- 71 *Tringa totanus totanus* (L.) — Tureluur.
Broedt niet alleen in de weiden, maar ook in de helmduintjes op het groene strand. Komt in de beide trektijden veel door, vooral in Juli. Is 's winters zoo goed als altijd in klein aantal aanwezig.
- 72 *Tringa erythropus* (Pall.) — Zwarte Ruiter.
Trekt door in Augustus—September en April—Mei. In Augustus en September soms betrekkelijk talrijk, bijv. 27 Sept. 1924 troep van 40 ex.
- 73 *Tringa nebularia* (Gunn.) — Groenpootruiter.
Trekt door, in grooter aantal dan de vorige soort, in Augustus—September (ook nog October) en April—Mei.
- 74 *Tringa glareola* L. — Boschruiter.
Vier waarnemingen: 27 Aug. 1928, 8 ex.; 28 Aug. 1928, 9 ex.; 4 Sept. en 7 Sept. 1929, 1 ex.
- 75 *Tringa ochropus* L. — Witgatje.
Trekt door van Juli tot September en in April—Mei. Eén zomerwaarneming: 3 Juni 1928, 1 ex.
- 76 *Limosa lapponica lapponica* (L.) — Rosse Grutto.
Van Augustus tot Mei vrijwel altijd aanwezig,

't meest doortrekkend in Augustus—September en in Mei. 's Winters meestal een klein troepje op het slik, dat met vorst verdwijnt.

- 77 *Limosa limosa limosa* (L.) — Grutto.

Broedt in verscheidene paren in de Beer, trekt voornamelijk door in Augustus en Maart—April.

- 78 *Numenius arquata arquata* (L.) — Wulp.

Broedt niet op de Beer, is er echter het heele jaar door aan te treffen. In September soms tot 1000 toe op het Wijde Slik. Overzomert stellig ook: 6 Juni 1928, 45 ex. op het Wijde Slik.

- 79 *Numenius phaeopus phaeopus* (L.) — Regenwulp.

Trekt talrijk door van Juli tot eind September, ook nog in October (24 Oct. 1926, 4 ex. → Z. W.), in het voorjaar voornamelijk in Mei.

- 80 *Scolopax rusticola rusticola* L. — Houtsnip.

Alleen herfstwaarnemingen, voornamelijk in October en November.

- 81 *Capella media* (Lath.) — Poelsnip.

Slechts een waarneming: 2 Sept. 1909, 3 of 4 ex. (Van Oordt).

- 82 *Capella gallinago gallinago* (L.) — Watersnip.

Trekt veel door, voornamelijk van Augustus tot October en in Maart—April. In September en October soms tot over de honderd op het Breed en langs den Waterweg.

- 83 *Lymnocyrtus minimus* (Brünn.) — Bokje.

Eén waarneming: 12 Dec. 1926, 1 ex.

- 84 *Stercorarius skua skua* (Brünn). — Groote Jager.
2 Januari 1929, 1 ex. dood op het strand. (P. J. Bouma).
- 85 *Stercorarius parasiticus* (L.) — Kleine Jager.
De vele Jagers, die vooral in September en October doorkomen, zijn waarschijnlijk grootendeels Kleine Jagers. Slechts bij volwassen dieren is zekerheid te krijgen. Middelste en Kleinste Jager komen stellig ook voor; wel waarnemingen in de buurt.
[*Larus hyperboreus* (Gunn.) — Burgemeester, stellig waar te nemen.]
- 86 *Larus glaucoides* Meyer — Kleine Burgemeester.
8 Dec. 1928 een Juv. op het strand even ten Noorden van den Waterweg (Kooymans.)
29 April 1929 een tweedejaars tusschen jonge zilvermeeuwen op het slik langs de Zuidpier (Rutten, N. Tinbergen.)
- 87 *Larus marinus* L. Mantelmeeuw.
Jonge vogels zijn het heele jaar aanwezig, oude van Augustus tot Maart, in Augustus en September soms al eenige honderden. De echte trektijd van de mantelmeeuwen valt eind October en begin November; tijdens Westerstormen kunnen enorme massa's doorkomen, bijv. 7 Nov. 1926 ruim 120 per minuut; 17 Nov. 1928 ruim 40 per minuut. Verreweg de meeste vogels zijn dan ad. of zoo goed als ad.
- 88 *Larus fuscus subsp.* — Kleine Mantelmeeuw.
Geen zeldzame verschijning van Augustus tot in Mei. De najaarstrek culmineert in Augustus

en September, maar daar *fuscus* meer een openzeevogel is dan bijv. *argentatus*, merken we er pas veel van met sterke N.W.-wind. Dan komen er veel over de zeereep bijv. 21 Sept. 1929 in anderhalf uur 13 → Z.W., 22 Sept. in 4½ uur 17 → Z.W. *L. f. fuscus* L. wordt van de twee algemeen erkende, bij ons voorkomende ondersoorten het meest waargenomen, *L. f. affinis* Reinh. enkele malen bijv. 31 Aug. 1927, 1 ex.; 18 Nov. 1929, 1 ex. Vele vogels hebben een valen mantel, zooals verscheidene van onze broedvogels op de Boschplaat en Schouwen.

- 89 *Larus argentatus argentatus* Pont. — Zilvermeeuw. Geen broedvogel meer. Jongen het heele jaar aanwezig, ouden van Augustus tot Mei, een enkele keer ook in de zomermaanden. Altijd bij krachtigen Westelijken wind belangrijke verplaatsingen in Zuidwestelijke richting, in het broedseizoen doen hier haast uitsluitend jonge vogels aan mee.

- 90 *Larus canus canus* L. — Stormmeeuw. Neemt als broedvogel geregeld toe (1916 en 1917, 1 paar; 1928 minstens 8 paar). Nog geen kolonievorming. Herfsttrek van Juli tot in den winter, is van September tot April wel de algemeenste meeuwensoort op het strand. Het heele jaar door bij krachtigen Westelijken wind belangrijke verplaatsingen in Zuidwestelijke richting. De voorjaarstrek van de volwassen vogels duurt zeker van Februari tot

begin, uiterlijk half April, daarna komen nog vele stormmeeuwen door, echter alleen eerste- en tweedejaars.

- 91 *Larus ridibundus ridibundus* L. — Kapmeeuw.
Neemt als broedvogel snel toe; in 1929 al drie kleine vestigingen. Is van Augustus tot Mei zeer algemeen aan het strand; in den winter worden voornamelijk oude vogels gezien. Reageeren niet zoo sterk op Westelijken wind als storm- en zilvermeeuw.
- 92 *Larus minutus* Pall. — Dwergmeeuw.
Trekt in voor- en najaar in klein aantal door, wordt van Augustus tot in Mei aan het strand gezien; 's winters met Westerstormen visschend in de branding.
- 93 *Rissa tridactyla tridactyla* (L.) — Drieteenmeeuw.
Van eind Augustus tot een eind in April geen zeldzame verschijning; bij Westerstormen vele visschend in de branding, in het najaar dan ook veel doortrekkend langs de zeereep. In Maart en April dikwijls vogels in prachtkleed. Begin Mei 1929 verscheidene doode en stervende ex. in prachtkleed.
- 94 *Xema sabini* (Sabine) — Vorkstaartmeeuw.
15 Dec. 1929 1 Juv. in den Waterweg (G.J. Tijmstra.)
- 95 *Sterna hirundo hirundo* L. — Vischdiefje.
De algemeenste broedvogel van de Beer; het heele groene strand is één uitgestrekte kolonie van misschien wel meer dan 20.000 paren.

De broedvogels komen vanaf begin April terug en trekken meestal in Juli weg. Doortrek dan tot eind October. Voorjaarstrek van begin April tot ver in Mei.

- 96 *Sterna macrura* Naum. — Noordsche Stern.
Broedt stellig tusschen de vischdieven. 25 Juli 1 dood (Van Oordt). Op den trek nooit met zekerheid waargenomen.
- 97 *Sterna sandvicensis sandvicensis* Lath. — Groote Stern.
In 1927 2 broedparen; in 1928 geen; in 1929 381 paar (Opgave Vogelbescherming). Is ook in andere jaren van begin April (1929, 30 Maart) tot in October een algemeene verschijning. Trekt in groot aantal door in beide trektijden.
- 98 *Sterna albifrons albifrons* Pall. — Dwergstern.
Broedt in enkele kolonies op het strand, totaal zeker niet meer dan 100 paar. Trekt door van eind April (1928: 19 April 1 ex. Den Haag, 1929: 29 April meer dan 75 ex.) tot in September.
- 99 *Chlidonias niger niger* (L.) — Zwarte Stern.
Geen broedvogel; trekt voornamelijk door in (Juli), Augustus en September en ook in April en Mei.
- 100 *Alca torda* L. — Alk.
Een enkele maal op het strand, wintervogel. Geen waarnemingen uit de laatste paar jaren.
- 101 *Uria aalge* (Subsp.) — Zeekoet.
Algemeene wintervogel, van September tot April.

In het voorjaar meermalen vogels in prachtkleed op het strand, volkomen fit.

[*Alle alle* (L.) — Kleine Alk. Zeker op de Beer waar te nemen.]

[*Fratercula arctica grabae* (Brehm.) — Zuidelijke Papegaaiduiker. Zeker op de Beer waar te nemen.]

- 102 *Columba palumbus palumbus* L. — Houtduif.
Broedvogel in de dennen en in de vlieren, trek vooral in October gezien.

- 103 *Columba oenas* L. — Holenduif.
Broedvogel in konijnenholen. Begin September 1929 nog een nest met een donsjong. 2 — 8 Sept. 1929 in troepen van tot 30 ex. in de duinen.

- 104 *Streptopelia turtur turtur* (L.) — Tortelduif.
Broedt in de dennen en in de vlieren; trekt vooral door in September en April.

- 105 *Cuculus canorus canorus* L. — Koekoek.
Broedvogel in klein aantal, komt niet voor eind April, laatste datum 14 October.

- 106 *Alcedo atthis ispida* L. — IJsvogel.
7 Sept. 1911, 1 ex. aan kreekje visschend; 4 Nov. 1911, 1 ex. aan de Brielsche Maas (Dr. G. J. van Oordt).

- 107 *Upupa epops epops* L. — Hop.
Eens op den trek: 12 Sept. 1927 (Rutten, N. Tinbergen).

- 108 *Tyto alba guttata* (Brehm.) — Kerkuil.
20 Febr. 1928, 1 ex. dood aangespoeld; 13 Sept.
1928 1 ex. in de strandduintjes.
- 109 *Asio otus otus* (L.) — Ransuil.
Broedt in de dennen. Ook op den trek waargenomen in October en April: 18 April 1912, 1 ex.
1 1/2 K.M. uit de kust op de Noordpier.
- 110 *Asio flammeus flammeus* (Pont.) — Velduil.
Geen broedvogel. Trekt veel meer door dan de ransuil, vooral in September en October.
- 111 *Athene noctua vidalii* A. E. Brehm. — Steenuil.
Broedvogel in klein aantal. 4 Sept. 1911, 1 ex.
(trekker?)
- 112 *Caprimulgus europaeus europaeus* L. — Nachtzwaluw.
30 Oct. 1927, 1 ex. naar Z. W. (G. J. Tijmstra).
- 113 *Apus apus apus* (L.) — Gierzwaluw.
Doortrekker, voornamelijk in Mei en Augustus.
- 114 *Jynx torquilla torquilla* L. — Draaihals.
Twee waarnemingen: 3 en 7 Sept. 1929, 1 ex.
langs den Waterweg (Rutten en Makkink).
- 115 *Hirundo rustica rustica* L. — Boerenzwaluw.
Trekt veel door in Augustus—September en in April en Mei. Komt in het najaar ook uit zee.
- 116 *Delichon urbica urbica* (L.) — Huiszwaluw.
Trekt vooral door in Augustus en Mei, veel minder dan de boerenzwaluw.

- 117 *Riparia riparia riparia* (L.) — Oeverzwaluw.
Trekwaarnemingen alleen in het najaar (Aug.).
- 118 *Turdus pilaris* L. — Kramsvogel.
Trekt veel door in de tweede helft van October, overwintert wel en trekt weer door in Maart en April, laatste datum 11 Mei (1928). Komt in het najaar ook uit zee.
- 119 *Turdus viscivorus viscivorus* L. — Groote Lijster.
Geen broedvogel, wel doortrekker in beide trektijden.
- 120 *Turdus philomelus* (Subspec.) — Zanglijster.
Geen broedvogel(?) Trekt veel door in beide trektijden.
- 121 *Turdus musicus* L. — Koperwiek.
Trekt veel door in beide trektijden. Overwintert spaarzaam.
- 122 *Turdus torquatus torquatus* L. — Beflijster.
Herhaaldelijk waargenomen in November en Mei.
- 123 *Turdus merula merula* L. — Merel.
Broedvogel in het begroeide deel van de duinen.
Trekt veel door in beide trektijden.
- 124 *Oenanthe oenanthe oenanthe* (L.) — Tapuit.
Spaarzaam als broedvogel. Kan vooral in September en in April veel doortrekken; stellig is dan *Oenanthe oenanthe leucorrhoa* (G.), de Groenlandsche Tapuit, ook niet zeldzaam.

- 125 *Saxicola rubetra rubetra* (L.) — Paapje.
Stellig wel broedvogel. Op den trek vrij algemeen, vooral in September en April.
- 126 *Saxicola torquata rubicola* (L.) — Roodborsttapuit.
Stellig broedvogel. Op den trek vrij algemeen, komt ook in October via de Zuidpier uit zee.
- 127 *Phoenicurus phoenicurus phoenicurus* (L.) — Gekraagde Roodstaart.
Geen broedvogel. Op den trek vrij algemeen, komt ook in den herfst via de Zuidpier uit zee.
[*Phoenicurus ochrurus gibraltariensis* (Gm.) — Zwarte Roodstaart. Stellig op den trek waar te nemen.]
- 128 *Luscinia megarhyncha megarhyncha* Brehm. — Nachtegaal.
Broedvogel in verscheidene paren. Komt in het najaar ook uit zee.
- 129 *Luscinia svecica cyanecula* (Wolf.) — Witgesterde Blauwborst.
Broedvogel(?) in het rietmoeras, in Juni, Juli en Augustus waargenomen.
- 130 *Erithacus rubecula rubecula* (L.) — Roodborst.
Broedvogel. Trekt vooral in October veel door. 9 Oct. 1920, 10 à 15 ex. langs de Zuidpier naar land komend. (subsp.?)
- 131 *Prunella modularis modularis* (L.) — Heggemus. —
Broedvogel. Kan vooral in September veel doortrekken.

- 132 *Sylvia communis communis* Lath. — Grasmusch.
Broedvogel en doortrekker in vrij groot aantal.
- 133 *Phylloscopus collybita collybita* (Vieill.) — Tjiftjaf.
Geen broedvogel, geregelde doortrekker.
- 134 *Phylloscopus trochilus trochilus* (L.) — Fitis.
Broedt veel in de dichtbegroeide duinen. Kan vooral in Augustus in groot aantal doortrekken. Komt in het najaar ook uit zee.
- 135 *Locustella luscinioides luscinioides* (Savi.) — Snor.
Broedvogel in het rietmoeras.
- 136 *Locustella naevia naevia* (Bodd.) — Sprinkhaanrietzanger.
Broedvogel in het begroeide deel van de duinen.
- 137 *Acrocephalus palustris* (Bechst.) — Boschrietzanger.
Eén waarneming: 6 Juli 1918 (Van Oordt.)
- 138 *Acrocephalus schoenobaenus* (L.) — Rietzanger.
Broedvogel in het rietmoeras.
- 139 *Acrocephalus paludicola* (Vieill.) — Waterrietzanger.
Verscheidene waarnemingen in Augustus, bijv. 26 Aug. 1928, 5 ex. in 't rietmoeras (G. J. Tijmstra)
Broedvogel?
140. *Troglodytes troglodytes troglodytes* (L.) — Winterkoning.
Broedvogel in het begroeide deel van de duinen.
Doortrekker. Komt in het najaar ook uit zee.

- 141 *Muscicapa striata striata* (Pall.) — Gauwe Vliegenvanger.
Kan in Augustus en September vrij veel doortrekken.
- 142 *Muscicapa hypoleuca hypoleuca* (Pall.) — Zwart-gauwe Vliegenvanger.
Trekt in April en Augustus soms veel door.
- 143 *Lullula arborea arborea* (L.) — Boomleeuwerik.
Geen broedvogel. Trekt veel door, vooral in October.
- 144 *Alauda arvensis arvensis* L. — Veldleeuwerik.
Broedvogel o.a. op de Zuidpier. Trekt vooral in October veel door. Komt dan soms veel uit zee.
- 145 *Eremophila alpestris flava* (Gm.) — Strandleeuwerik.
Trekt in October veel door. Den heelen winter in troepjes op het groene strand, soms tot 100 ex. bij elkaar. Tot in April waar te nemen.
- 146 *Anthus trivialis trivialis* (L.) — Boompieper.
Althans doortrekker in beide trektijden.
- 147 *Anthus pratensis* (L.) — Graspieper.
Broedvogel, ook op het groene strand. Doortrekker in beide trektijden.
- 148 *Anthus spinoletta littoralis* (Brehm) — Oeverpieper.
Wintervogel van October tot in April; op de Zuidpier dikwijls verscheidene ex.

- 149 *Motacilla flava flava* L. — Gele Kwikstaart.
Broedvogel op de bouwlanden. Trekt in beide trektijden vrij veel door; hieronder kunnen ook ex. van *M. f. thunbergi* (Bilberg) en *M. f. rayi* (Bp.) voorkomen; we hebben dit echter nooit met zekerheid kunnen constateeren.
- 150 *Motacilla cinerea cinerea* Tunst. — Groote Gele Kwikstaart.
Enkele winterwaarnemingen.
- 151 *Motacilla alba alba* L. — Witte Kwikstaart.
Broedvogel? Kan vooral in September veel doortrekken, zoekt dan in groot aantal op het strand voedsel.
- 152 *Motacilla alba yarrellii* Gould. — Rouwkwikstaart.
8 Juli 1911, 1 ex. verzamelde voedsel (Van Oordt).
- 153 *Lanius collurio collurio* L. — Grauwe Klauwier.
Vroeger (zeker tot en met 1912) broedvogel in enkele paren. Tegenwoordig mogelijk nog bij het bouwland. De eenige waarneming, 30 Aug. 1928 (van Oordt), zal wel op een trekker staan.
- 154 *Parus major major* L. — Koolmees.
Geen broedvogel. Trekt soms in October veel door. Wintervogel. Komt in het najaar uit zee.
- 155 *Parus coeruleus coeruleus* L. — Pimpelmees.
Geen broedvogel. Regelmatig in najaar en winter. Komt in het najaar uit zee.

- 156 *Parus ater ater* L. — Zwarte Mees.
Geen broedvogel. Enkele waarnemingen, in het winterhalfjaar.
- 157 *Regulus regulus regulus* (L.) — Goudhaantje.
In het winterhalfjaar nu en dan waargenomen.
- 158 *Corvus cornix cornix* L. — Bonte Kraai.
Wintervogel, van begin October tot in Mei.
Trekt in beide trektijden veel door.
- 159 *Corvus corone corone* L. — Zwarte Kraai.
Broedvogel in verscheidene paren, trekt in gering aantal door met de andere kraaien; ook winterwaarnemingen.
- 160 *Corvus frugilegus frugilegus* L. — Roek.
Trekt vooral in October in enorm aantal door.
Komt in het najaar uit zee.
- 161 *Coloeus monedula spermologus* (Vieill.) — Kauw.
Trekt vooral in October met de roeken door.
- 162 *Pica pica galliae* Kleinschm. — Ekster.
Broedt in de dennen. Stellig standvogel.
- 163 *Garrulus glandarius* (Subsp.) — Vlaamsche Gaai.
Wordt nu en dan op den herfsttrek waargenomen.
- 164 *Sturnus vulgaris vulgaris* L. — Spreeuw.
Broedvogel. Vanaf Juli vogels in troepverband; een groote troep verzamelt zich in de vlieren als de bessen rijpen, deze troep verdwijnt eind Sep-

tember of begin October. In beide trektijden veel doorkomend, eind October bij massa's. Komt dan ook dikwijls uit zee.

- 165 *Fringilla coelebs coelebs* L. — Vink.

Geen broedvogel; trekt vooral in October door. Overwintert niet. Komt in het najaar uit zee.

- 166 *Fringilla montifringilla* L. — Keep.

Trekt met de vinken door, in den herfst vanaf eind September, laatste voorjaarsdatum 11 Mei 1928. Overwintert niet. Komt in het najaar uit zee.

- 167 *Carduelis carduelis carduelis* (L.) — Putter.

2 April 1929, 5 ex.; 3 April 1929, 25 ex. in de vlieren.

- 168 *Carduelis spinus* (L.) — Sijs.

Doortrekker in beide trektijden.

- 169 *Carduelis flavirostris flavirostris* (L.) — Frater.

Een echte wintervogel, waarvan dikwijls een groote troep in den aanspoelselhoek verblijf houdt. 3 Oct. 1926 eenige honderden.

- 170 *Carduelis cannabina cannabina* (L.) — Kneu.

Algemeene broedvogel in de vlieren, ligusters enz., ook aan de Zuidpunt. Trekt in beide trektijden veel door; soms ook een groote troep in den aanspoelselhoek.

- 171 *Passer domesticus domesticus* (L.) — Huismusch.

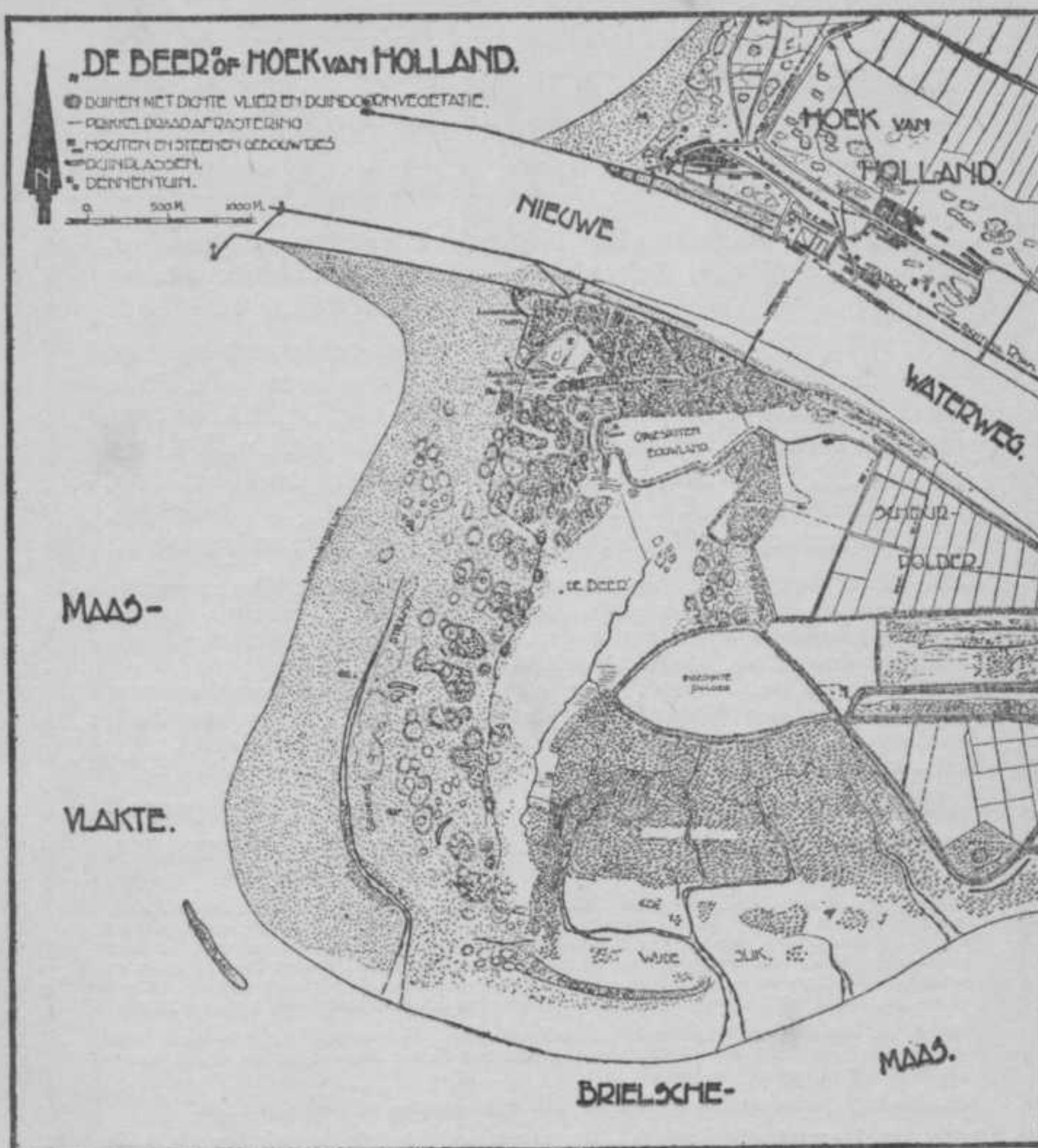
2 Oct. 1926 veel in de vlieren aan de Zuidpunt,

samen met *P. montanus montanus* (L.) ongeveer duizend.

- 172 *Passer montanus montanus* (L.) — Ringmusch.
Trekt in beide trektijden vrij veel door. Zie ook No. 171.
- 173 *Loxia curvirostra curvirostra* L. — Kruisbek.
Enkele waarnemingen, in Juli—October en in Maart.
- 174 *Chloris chloris chloris* (L.) — Groenling.
Trekt in beide trektijden door.
- 175 *Emberiza calandra calandra* L. — Grauwe Gors.
21 Nov. 1925, 4 ex. (Van Oordt).
- 176 *Emberiza schoeniclus schoeniclus* (L.) — Rietgors.
Broedvogel in het rietmoeras. In October op den trek waargenomen.
- 177 *Plectrophenax nivalis* (L.) — Sneeuwgor.
Op het groene strand van October tot in Maart, in November de grootste aantallen, b.v. 9 Nov. 1928, 300 ex. Overwintert, maar niet in zoo groot aantal.
-

INHOUD

Hoofdstuk	Bladz.
Inleiding (door Dr. Jac. P. Thijssse) . . .	5
Woord vooraf	II
I. De eerste Kennismaking. (v. B.).	15
II. Als de Vischdieven Bruiloft vieren (v. B.) .	34
III. Bij de Scholeksters op Bezoek (v. B.) . .	47
IV. Als de Vlieren bloeien (T.)	58
V. Een stervend Landschap (T.)	66
VI. De Dwergsterns (T.)	72
VII. Naar de Kluten (v. B.)	79
VIII. Een Plantenwandeling (v. B.)	92
IX. Het Gezin van de Stormmeeuw (v. B.) .	106
X. Een Strandwandeling (T.)	114
XI. Langs den Waterweg (v. B., T.)	121
XII. Waar de Meeuwen slapen (T.)	134
XIII. In een Kokmeeuwendorp (T.)	139
XIV. Hoeksche Roofridders (v. B., T.)	145
XV. De Groote Trek zet in (T.)	162
XVI. Trekvogelfotografie (R.)	173
XVII. Naar het Wijde Slik (T.)	179
XVIII. Drukke Dagen (v. B.)	188
XIX. Na den Storm (T.)	200
XX. Winterdag (T.)	208
XXI. Avifauna van de Beer (T.)	215

Maakt Uw leven rijker!

Abonneert U op

DE WANDELAAR

GEÏLLUSTREERD MAANDBLAD

Gewijd aan Natuurstudie, Natuurbescherming, Heemschut, Geologie, Folklore, Buitenleven en Toerisme, onder leiding van RINKE TOLMAN

Met medewerking van

Prof. Dr. J. van Baren, J. B. Bernink, G. van Beusekom, Prof. Dr. A. M. Brouwer, M. J. Brusse, Joh. de Meester, Dr. M. Minnaert, Ir. Felix Ortt, A. F. J. Portielje, Dr. Felix Rutten, Ds. J. I. van Schaick, P. J. Schenk, Ds. R. J. de Stoppelaar, Jan P. Strijbos, N. Tinbergen, Prof. Dr. A. van Veldhuizen, J. Vijverberg, A. B. Wigman, G. Wolda, Dr. G. A. Wumkes en vele anderen

„De Wandelaar” verschijnt den eersten van de maand. Elke aflevering heeft een omvang van minstens 32 bladzijden en is gedrukt op roomkleurig kunstdrukpapier. Een overvloed van fraaie foto's en teekeningen verlucht den rijken, afwisselenden inhoud.

De maandelijksche verschijning van een aflevering beteekent een hoogtij voor den abonné. Een complete jaargang vormt een bezit van groote, aesthetische, natuurhistorische en cultureele waarde.

Niet zonder reden is „De Wandelaar” in de Pers genoemd

„Het mooiste Tijdschrift dat in Nederland wordt uitgegeven”

De abonnementsprijs bedraagt f 7.50 per jaar

Natura, orgaan van de Ned. Natuurh. Ver.: „Een populair, algemeen natuurwetenschappelijk maandblad, met een staf van uitstekende medewerkers. Het is keurig van uitvoering, gedrukt op mooi kunstdrukpapier en van bijzonder fraaie foto's op velerlei gebied voorzien. Een maandblad dat de jongeren zal doen opgroeien tot natuurliefhebbers en bewonderaars en vanzelfsprekend tot natuurbeschermers, en dat ook vooral ouderen menig uurtje van natuurgenot zal weten te verschaffen. Mogen velen beseffen hoeveel moois hier geboden wordt.”

Ds. A. M. van de Laar Krafft in het „Jeugdkerkblad”: „Wij vestigen nog eens de aandacht op dit prachtige, levendige tijdschrift vol mooie foto's en natuurstukjes. De nummers overtreffen elkaar bijkans elke maand.”

Het Kind: „In ieder opzicht te roemen: belangrijke artikelen en prachtige foto's.”

Alex van Heuven in „Het Daghet”: „Voor zoover een tijdschrift volmaakt kan zijn, is dit een volmaakt tijdschrift.”

UITGAVE VAN A. G. SCHOONDERBEEK — LAREN

